

చెన్నపట్టణము ఏప్రిల్ ౧౯౨౬

సంపుటము 3 అక్షయ సంవత్సరము చైత్రమాసము సంఖ్య ౪

అక్షయసంవత్సర ప్రార్థన

నెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

శ్రీ క్షమతో రమతోడం, బక్షివరతురంగమంబుపై నున్న జగ
ద్రక్షకుఁ డొసంగుతన్ మన, కక్షయసంవత్సరమున నక్షయసుఖముల్.

ఉ. అక్షయభక్ష్యపాళి ద్రుపదాత్మజభాండమునన్, తదంగమం
దక్షయచేలముల్ కలుగున ట్లొనరించిన నందనందనుం
డీక్షితి కన్నవస్త్రముల నెట్టి కొఱంతయుఁ గల్గనీయ కీ
యక్షయవత్సరంబు మన కక్షయసౌఖ్యకరంబుఁ జేయుతన్.

తే. ఏడు కొండల శ్రీవేంకటేశు కరుణ, దాఁటితిమి నేఁడు గుడులు క్రోధనయుఁ గూడ;
అక్షయంబగు తత్కృప నక్షయసుఖ,దాయకంబయి యక్షయ తనరుఁ గాక!

తే. తెలివిమీఱినయుత్తరాహులునుదాక్షి,ణాత్యులును,"క్షయ,క్షయయే"యనంగఁ, దెలిసి,
తెలియ, "కక్షయ" యందురు తెలుఁగువారు; అక్షయత వారి సుఖముల కబ్బుఁ గాక!

పాండురంగ మాహాత్మ్యము—తెనాలి రామకృష్ణకవి

విద్వాన్ డి. రామమూర్తి శాస్త్రి గారు

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

మఱియు శ్రీనాథకవి విరచిత కాశీఖండమందును, నగస్త్యుని యాత్రాక్రమము వర్ణింపఁబడినది. కాని యీవిషయమునఁ బాండురంగమాహాత్మ్య కాశీఖండములు విభిన్నమార్గములఁ ద్రొక్కియున్నవి.

లోపాముద్రాగస్త్యులు కాశినుండి వెడలి వింధ్యగర్వ మడంచి పంపాశీతల వాతపోతములచే సంసేవ్యమానులై పోయి విరూపాక్షు నర్చించి యాంధ్రదేశము నంటిపోవుచు సప్తగోదావరమున మునిఁగి, భీమేశ్వరు సేవించి, కొల్లాపురీలక్ష్మిని నుతించి శ్రీశైలమున కేగిరని కాశీఖండమున వర్ణింపఁబడినది. ఈపాండురంగ మాహాత్మ్యమున నట్లుగాక లోపాముద్రాగస్త్యులు కాశినివిడచి వింధ్యగర్వము నణఁచి కొల్లాపురలక్ష్మిని సేవించి, పంపాశీతల మారుతసేవ్యమానులై కుంతలదేశము నంటిపోవుచుఁ దత్ప్రాంతస్థ మాల్యవంతమును మతంగాశ్రమమును ఋశ్యమూకమును సందర్శించుచు నట్ట మధ్యాహ్నమునకుఁ దుంగభద్రం జేరి స్నానమాడి యచ్చోఁ బంచవారంబు లుండి తద్వారిపూరంబు వినిర్గమించి విరూపాక్షు సేవించి స్వామిశైలమునకుఁ జనిరని వర్ణింపఁబడినది. 'లోపాముద్రాగస్త్యులను పంపావాయువు సేవించెను, లోపాముద్రాగస్త్యులు విరూపాక్షు నర్చించిరి, లోపాముద్రాగస్త్యులు కొల్లాపురీలక్ష్మిని సేవించిరి' అనునంశములు తప్పఁ దక్కిన తద్యాత్రావర్ణన మంతయు గ్రంథద్వయమునందు విభిన్నమే యైయున్నది.

ఈపాండురంగ మాహాత్మ్యకథయుఁ గాశీఖండ కథయు స్కాందపురాణాంతర్గతములే యైనను నొకేయంశమున నిట్టిభేదమగపడుటకుఁ గారణ మూహింపవలసియున్నది. ఈభేద మీకవిద్వయము గల్పించుకొనినదో లేక స్కాందపురాణ నిరూపితమో స్కాందపురాణము నాకు దొఱకమి నిశ్చయింపఁజాలనైతిని.

కాని స్కాందపురాణమున నొకచో నగస్త్యుఁడు వింధ్యాహార్యగర్వాపనోదార్థ మొకత్రోవఁ బోయెననియు మఱియొకచో మఱియొకత్రోవఁ బోయెననియు విభిన్నముగా నగస్త్యుని యాత్రాక్రమము వర్ణింపఁబడియుండ దనియుఁ గవులు తా మెఱింగిన దేశముల నేకాక స్వాభిమానపాత్రములగు దేశముల వర్ణించుటకై యీకథాసందర్భమును దమ యిష్టానుసారము మార్చిరనియుఁ దత్తత్సందర్భ పరిశీలనమువలన నూహించుచున్నాను. శ్రీనాథున కాంధ్రదేశము, సప్తగోదావరము, ద్రాక్షారామము మున్నగుస్థలము లభిమానపా

త్రములులేక పరిచితములగుటచే వానినివర్ణింప నాతఁడు లోపాముద్రాగస్త్యుల యాత్రాక్రమమునట్లు మార్చియుండును. అట్లే రామకృష్ణకవియు తుంగభద్రాదులు స్వాభిమానపాత్రములు లేక స్వపరిచితము లగుటం జేసి యగస్త్యయాత్రాక్రమ మిట్లు మార్చియుండును. మఱియు నగస్త్యుఁడు తుంగభద్రలో స్నానమాచరించి, గంగాయమునాది నదులకంటె నుత్తమనదియని యన్నదిం బొగడి కాశికావిరహమును బోఁగొట్టుకొనె నని తుంగభద్రను సర్వనదులలో మేటిగా నిరూపించుటంబట్టి కవి కానదియందుఁగల యధికాభిమానము వెల్లడి యగుచున్నది.

మఱియుఁ గుమారస్వామి యగస్త్యునకు వివరించిన నదీమాహాత్మ్యవర్ణనాసందర్భమున నిరూపించిన నదులలోఁ జాలనదులు పశ్చిమదేశములోనివే యైయున్నవి. అందుఁ దుంగభద్రం గూడఁ జేర్చియున్నాఁడు. శ్రీనాథకవి వర్ణించిన గోదావరీనది నీతఁడెచ్చటను మాటవరుసకైన నెత్తుకొనలేదు. ఈసందర్భమంతయుఁ బరిశీలింప నీతనికి గోదావర్యనంతరప్రదేశమే పరిచితమైన దనియుఁ దత్పూర్వదేశ మీతని కపరిచిత మనియు నాకుఁ దోఁచుచున్నది.

ఈగ్రంథమునకుఁగల నామత్రయమును గూర్చియు వానియౌచిత్యమును గూర్చియు నిదివఱకే వ్రాసియున్నాను. ఇఁక నీగ్రంథము నందలి కథాసందర్భాదుల నొక్కింత విమర్శింతును.

ఈగ్రంథమున సర్వోత్కృష్టములగు తీర్థక్షేత్రదైవములుగల పౌండరీకస్థలము వర్ణింపఁబడినది. కావున నిందుఁ గొన్ని యితిహాసములు తీర్థమాహాత్మ్యమును, గొన్ని క్షేత్రమాహాత్మ్యమును, గొన్ని దైవతమాహాత్మ్యమును నిరూపింప నిల్పఁబడినవి.

ఇయ్యది యైదాశ్వాసముల మహాప్రబంధము. అందుఁ బ్రథమాశ్వాసము సర్వోత్కృష్టములగుతీర్థక్షేత్రదైవతములు మేళవించియుండు నెలవెద్దియను ప్రశ్నతోడనే పరిసమాప్తమైనది. పుండరీక వృత్తాంత వర్ణనముతోడను, పాండురంగదేవుని వర్ణనముతోడను, తీర్థక్షేత్రదైవతముల పట్టికావర్ణనముతోడను ద్వితీయాశ్వాస మంత మొందెను. నృసింహతీర్థ మాహాత్మ్యద్యోతనార్థము వర్ణింపఁబడిన నిగమశర్మోపాఖ్యానముతోడను, శ్రీమన్నారాయణుండు కృష్ణావతారమును స్వీకరించుటకు బీజభూతమగు రాధావర్ణనముతోడను తృతీయాశ్వాసము ముగిసెను. షడృతువర్ణనము, రాధాతపోవర్ణనము, బాలకృష్ణవర్ణనము, సుశీలాదంపతీ చరిత్రవర్ణనము గాక హంస శుకనాగసరఘాధేనుకథావర్ణనము, మున్నగువానితోఁ జతుర్థాశ్వాసము సమాప్తమయ్యెను. సంగమతీర్థప్రభావప్రకాశమగు వేడికథతోడను, పౌండరీకమాహాత్మ్యద్యోతకమగు ధర్మజకథతోడను కుండలపద్మతీర్థమాహాత్మ్యద్యోతకమగు సుశర్మోపాఖ్యానముతోడను, పాండురంగదేవమాహాత్మ్యప్రకాశకము లగు పార్షిగ్రాహముక్తకేశికథలతోడను బంచమాశ్వాసము పరిసమాప్తమయ్యెను.

“ఇఁక నీతఁ డీకథ నెట్లు పెంచెను? అ పెంచుటలో నౌచిత్యము నెంతవఱకుఁ

బాటించెను?" అను నంశములు విమర్శింపవలసి యున్నవి.

మహాప్రబంధ మనిపించుకొనుటకై "శ్లో. సంధ్యా సూర్యేందురజనీప్రదోషధ్వాంతవాసరాః, ప్రాతర్మధ్యాహ్నమృగయాశైలర్తువనసాగరాః; సంభోగవిప్రలంభౌచ మునిస్వర్గపురాధ్వరాః, రణప్రయాణోపయమ మంత్రిపుత్త్రోదయాదయః; వర్ణనీయా యథాయోగం సాంగోపాంగా అమీ ఇహ" అను నాలంకారిక మహాకావ్యలక్షణము నూఁతగాఁగొని ప్రసక్తి యున్నను లేకున్నను దత్తత్సందర్భములఁ దత్తద్వర్ణనములఁ జేయుచుఁ బ్రబంధమును బెంచుట ప్రబంధకర్తల యాచారమైయున్నది. అట్లే రామకృష్ణకవియుఁ గాశీపురవర్ణనము, కుమార ప్రయాణవర్ణనము, షడృతుసమాగమవర్ణనము, పార్వతీ పరమేశ్వరుల యుద్యానవనవిహారసంభోగవర్ణనము మున్నగు వానిం జేర్చి ప్రథమాశ్వాసమునంత మొందించెను. మూఁడువంతుల ముప్పాతిక మహాకావ్యలక్షణ మీ ప్రథమాశ్వాసముననే యిముడ్పఁబడినది(చూ. ప్రథమాశ్వాసము;119-137, 130,135,181 మొ. 186-190,99-118, 158-170) పద్యములలోఁ గ్రమముగాఁ బ్రాతర్మధ్యాహ్నశైలర్తుసంభోగపుర ప్రయాణ వర్ణనములు నిల్పఁబడినవి.

తీర్థక్షేత్ర దైవతములు తుల్యప్రాధాన్యములైయుండు నెలవెద్దియనుప్రశ్నతోఁ బరిసమాప్తమైన ప్రథమాశ్వాసమునందలి ప్రశ్నకు నీశ్వరుఁడు ద్వితీయాశ్వాసాది నొక్కపద్యముతో నుత్తర మిచ్చియున్నాఁడు. ఇఁకఁ గథ నడచునెట్లనితలంచిపుండరీకకథావర్ణనపూర్వకముగాను తీర్థక్షేత్రదైవతముల పట్టికనుదాహరించి, ద్వితీయాశ్వాసమును గొంతవఱకుఁ బెంచెను. దానఁ బ్రథమమున శౌనకాదులు సూతు నడిగినట్టియు, ననంతరమున నగస్త్యుఁడు కుమారస్వామి నడిగినట్టియు, పిదపఁ బార్వతి పరమేశ్వరు నడిగినట్టియు ప్రశ్నమునకు సంపూర్ణముగాఁ బ్రత్యుత్తరము దేలిపోయెను. ఇకఁ గథ పెంచునెట్లని యాలోచించి నారదు నీశ్వరుని కడకుఁ దెప్పించి తిరుగ నాతనిచే నాప్రశ్నమే యడిగించి మున్ను నిరూపించిన తీర్థక్షేత్రదైవతములలో నొక్కొక్కదానిమహిమను, దద్భేదములను వేర్వేఱ నిరూపించుచు ద్వితీయాశ్వాసమేకాక తృతీయ చతుర్థపంచమాశ్వాసములను సైతము తుదిముట్టించెను. కావున నీగ్రంథమున నితరగ్రంథములందువలెఁ గథైక్య మగుపడకున్నది. కానఁ బ్రథమమునఁ దీర్థక్షేత్రదైవతములు మూఁడును, "తుల్యప్రాధాన్యములై మెలఁగించియుండు నెలలెట్టివి" అనుప్రశ్నకుఁ మాఱుగా దీర్థక్షేత్రదైవతములు మూఁడును, తుల్యప్రాధాన్యములై మెలఁగించియుండునెల వెద్దియో తత్తన్మాహాత్మ్యవర్ణనాపురస్సరముగా విశదపఱచుము' అని ప్రశ్నించెనని చెప్పియుండిన నాప్రశ్నకీపుస్తకవిషయమంతయు నుత్తరమై యుండునేమోయని తోఁచెడిని. మఱియుఁ గథకుఁగూడ నైక్యము సంభవించునేమో?

ఇఁకఁ గుమారప్రయాణవర్ణనము, పార్వతీ పరమేశ్వరుల సంభోగవర్ణనము, ఋతువర్ణనము

మున్నగుసందర్భములఁ గవి యౌచిత్యము నంతగాఁ బాటించిన ట్లగపడదు. సర్వోత్కృష్టతీర్థక్షేత్ర దైవత సమ్మేళనముగల స్థలమెయ్యదియో తెలిసికొనఁ దండ్రిదరికిఁ బోవుకుమారుఁడు త్రిదశసేనతోడను, ప్రమథగణములతోడను, నప్సరోగణముతోడను, యుద్ధమునకుఁ బోవువిధమునఁ బోయెననివర్ణించుటలో నౌచిత్య మేమున్నది?

మఱియుఁ గాళిదాసాదిమహాకవులు కథాసందర్భమునఁగల్గిన ప్రసక్తినిబట్టి పార్వతీపరమేశుల సంభోగము వర్ణించినను నాలంకారికులద్దానిని దోషముగఁ బరిగణించి యున్నారు. ప్రకృతమునఁ బ్రథమాశ్వాసమునఁ గల యుమామహేశ సంభోగ వర్ణనమున కట్టిప్రసక్తి లేకపోవుటయేకాక యం దౌచిత్యమును గానరాకున్నది. జగత్పితరులగు నాది దంపతుల సంభోగవర్ణనమే యనుచిత మనఁదగియుండగా నెండలో వారిని విహరింపఁజేయుట యనౌచిత్యకారణమని వేఱుగఁజెప్పనేల? (చూ. పాం. 1ఆ. 188 మొ.ప.) భుక్తిముక్తికరులగు నాదిదంపతులకు నిష్కుటమున సౌధములు లేవే! చల్లని పూపుంబొదలు లేవే! మఱియొక విధముగాఁ బార్వతీపరమేశ్వరులు సంతోషమనుభవించి రనరాదా? అట్టిసంతోష సమయమునఁ బార్వతి యీప్రశ్న యడిగె ననరాదా! ఈశ్వరుఁడు సంతుష్టుఁడై యున్నపుడు పార్వతి యీప్రశ్నయడిగెనను టకై సంభోగవర్ణనమే యావశ్యకమా! లేకున్న నీశ్వరుఁడు మఱియొకవిధముగా సంతుష్టుఁడుగాఁడా! కవి పాత్ర నెట్లుచిత్రించిన నడ్డము చెప్పువా రెవరు లేరుగదా! కాన గవికాంతాసమ్మితములగు మహాకావ్యములలోఁ బాత్రల నౌచిత్యము నాలోచించి చిత్రించుట యుచితము. కావున నీవర్ణనము మిగుల నౌచితీవిరహితమై యున్నదని చెప్పనగును. అట్టి సంభోగవర్ణనమును జేయఁదలంచియే కవి యద్దాని కుద్దీపనముగా షడృతు సమాగమవర్ణనమును ముందుఁగా నిల్పియున్నాఁడు. కావున నీవర్ణనలకు నీప్రబంధ మాలంకారిక లక్షణలక్షిత మహాప్రబంధమని వాసికెక్కుటయే ప్రయోజనమని యూహింపనగును. ఇట్లే కొన్నివర్ణనలం దౌచిత్యము నంతగాఁ గవి పాటింపలేదు.

కాని నన్నయాది ప్రాచీనకవులవలె రామకృష్ణకవియు సంస్కృతపురాణముల నాంధ్రీకరింపఁ బూనినందున నట్టియాంధ్రీకరణనియమములేని రసాత్మక ప్రబంధమునందువలె నష్టాదశవర్ణనలయుఁ, బాత్రములయు, నౌచిత్యమును విచారించుట యనావశ్యకమని తలంచి కావలయుఁ గవియెట్టటో యవకాశమును గల్పించుకొని యచ్చటచట నట్టివర్ణనములఁ జేయుచు వచ్చెను. మూలగ్రంథము లభింపమి నట్టివిషయములు నిర్ణయింప లేకపోయితినని మున్నే వ్రాసియున్నాను.

మఱియు.—

"మ. కని యేకారణ మేగుదెంచిరొకొ యీ
　కామాధరుం డీమునుల్
కన జిత్రంబగుఁ గంటిఁగంటి స్వకృత
　స్కాందోక్తియం దావహి

ల్లిన సందేహముఁ దండ్రిచేఁ దెలియుహా
ళి స్వీరిఁ ద్రోకొంచుఁ గ్రాం
చనగోద్భేదియు వచ్చె నిట్లగుటకుఁ
శంకింప నింకేటికిఁ."

(చూ. పాం. 2 ఆ. 180) అని కుమారాగమనమునకుఁ గారణమును దన దివ్యదృష్టిచే గ్రహించిననారదుఁ డీశ్వరుఁ డేమియుత్తరమిచ్చెనో తెలిసి కొనఁజాలకుండెననుట యనుచితముగదా! ఇచ్చో నారదునకు దివ్యజ్ఞానమున్న కథనడవదుగదా! కావునఁ గవికథావిస్మృతికై యిచ్చో నౌచిత్యమును బాటింపలేదనఁ దగునుగదా!

మఱియుఁ గవి స్వపాండిత్య స్వజ్ఞాత విశేష విషయప్రకటనార్థము గొన్నిస్థలములఁ నౌచిత్యమును బాటింపలేదు. కుమారస్వామి తమ్ములము నుమిసి పుక్కిలించి నలెవాటు వేసి కొనిన పట్టుపుట్టమును నడుమునకుఁ గట్టి యుపాయన పదార్థమును దానె యుద్వహించి మునుమున్న యంగుళీ సంజ్ఞచే మునులలో నికి బొమ్మని ద్వారపాలకులు నమస్కరింప నగవు చూపులచేత నే వారలగౌరవించి నగరు సొచ్చె నని వర్ణింపఁబడినది. తండ్రిదరి కేగు కుమారున కింతవినయ మనావశ్యము. లోకములో నిట్లుచటఁ జేయుట యప్రసిద్ధము. ఇట్లే కుమారస్వామియెక్కిన నెమిలి కొంతదూర మరుగు నప్పటికిఁ దెల్ల నిగుఱ్ఱ మయ్యెననియు, నద్దానిని చతుర్విధ గతులచేతను భంజళ్యాదిగతి విశేషములచేతను బరుగెత్తించె ననియు వర్ణింపఁబడినది. నెమిలి గుఱ్ఱమగునా? లోకములో నిట్లగుట కలదా! కావునఁగవిస్వ రాజ్యస్థానమర్యాదాభిజ్ఞతను, స్వజ్ఞాతాశ్వగతివిశేషములను గ్రమముగాఁ బ్రకటింప నిట్లు వర్ణించియుండు నేమో యని తోఁచుచున్నది.

పూర్వాపరసందర్భ విరుద్ధములగు స్థలములును గొన్ని యీయాశ్వాసమున నగపడుచున్నవి.

"చ. వినుమునినాథ నన్ బుషులు
వేఁడినయర్థముబోధ తీర్థము.........
......దీనిపెంపుఁ గనఁ
జాలరు తక్కనవార లెవ్వరుం
దనుజరిపుప్రసాదజని
తప్రతిభానిధి నేనుదక్కఁగన్."

అని తనకుఁదప్పఁ దక్కనవార లీక్షేత్రదైవత తీర్థము లొకచో మేళవించియుండు నెలవెఱుంగరని (పాం. 2 ఆ. 207 పద్యమున) నీశ్వరుండన్నట్లు వర్ణించెను. ఆపద్యమున కుమున్ను (పాం. 2 ఆ. 161) పద్యమున బ్రహ్మాదులకును నీస్థలము తెలియదని వర్ణించియున్నాఁడు. (పాం. 2ఆ. 220 వపద్యమున)

ఉ. ఈసముదగ్ర తత్త్వపద
మేనొకరుండ నెఱుంగుదున్, సరో
జాసనుఁడొక్కరుండెఱుఁగు
నబ్ధితనూజ యొకర్తెఱుంగు న
వ్వాసవుఁ డొక్కరుండెఱుఁగు
వాఙ్మనుభోగిప త్యాప్యలొంత్మఁబ్రా
గ్వాసమైనెఱుంగుదురు
గాని తదన్యు లెఱుంగ రెవ్వరున్."

అని బ్రహ్మాదులందఱు నెఱుంగుదురని వర్ణించి యున్నాఁడు. ఈసందర్భమునుబట్టి కవియాయా

స్థలములఁ దనకుఁదోచినట్లు తత్స్థల మాహాత్మ్యవర్ణనావేశముతో ముందువెన్కలరయక ప్రసంగించెనని చెప్పకతీరదు.

మఱియుఁ బుట్టినదిమొదలు గిట్టువఱకుఁ బాపకర్ముండైన నిగమశర్మ సంగమతీర్థతీరమునఁ జచ్చినంతమాత్రమున శాశ్వత పద మొందెనని వర్ణింపఁబడినది.

ఇట్లే పంచమాశ్వాసమున నిగమశర్మం బోలు సుశర్మయుఁ బద్మతీర్థజలముఁద్రావి యచ్చోనున్న రావిగిడఁ గూర్చుండినంత మాత్రమున వానికిఁ శాశ్వతవైకుంఠవాస సుఖముగల్గెనని వర్ణింపఁబడినది. ఇట్లే చతుర్థాశ్వాసమున ధేను వొకటి పాండురంగవిభుని గానము నాలకించి హర్షముచే ధేనుమఱచి క్షీరములఁ గురిసెననియు నందొకబిందువు గాలివశమున నెగిరి పాండురంగని పాళిపైఁబడెననియు నక్కారణమున నాధేనువొక వైష్ణవునకుఁ బుత్రికయై జన్మించెననియుఁ పిదప ముక్తినొందెననియు వర్ణింపఁబడినది. కాని నిగమశర్మ సుశర్మాదులవలె మోక్షము నొందెనని వర్ణింపక వైష్ణవవరునకుఁ బుత్రికయై పుట్టి పాతివ్రత్యాభిరామయై యొప్పుచు వటురూపధారియై యేతెంచిన విష్ణునకు నన్నము పెట్టినకతమున ముక్తినొందెనని వర్ణింపఁబడినది. తన్మూలమునఁ గవి కావ్యపాఠకులకు నన్నదాన మాపాండురంగక్షేత్రమునఁ జేసినవారికిఁ గల్గుఫలమును నిరూపించుటకును, పాతివ్రత్యమువలనఁ గల్గులాభముల నిరూపించుటకును, భార్య దుర్మార్గుఁడైనను భర్త నవమానింపరాదని బోధించుటకును, నస్థానౌచిత్యమును విడిచి యాయా విషయముల వర్ణించెనని తోఁచుచున్నది. నన్యాతిశయప్రకటనార్థ మహాచిత్యమును విచారింపకుండుట సాధారణముగా గ్రంథకర్త లందఱకు నలవాటైయున్నది. కావునఁ జతుర్థపంచమాశ్వాసములందలియుపాఖ్యానములన్నియుఁదత్తన్మాహాత్మ్యాతిశయప్రకటనార్థమే నిల్పఁబడినవగుటచేత వాని యహాచిత్యమును బ్రసక్తిని విచారించుట యనుచితము. మఱియు మూలగ్రంథములోని విషయము లాంధ్రీకరింపక తీరదందున నిట్టిదోషము లీగ్రంథమున నుండుట తటస్థించెనేమో యని మున్నెవ్రాసితిని.

మఱియు నీగ్రంథమున సంస్కర్తల ప్రమాదవశమునఁ బండితంమన్యుల సంస్కరణవశమునఁ బెక్కుచోటులఁ దప్పుపాఠములుఁ, దప్పుయతులు, దప్పురూపములు నుండుట తటస్థించినది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే రెండు మూఁడుదాహరణముల మాత్రమే చూపెదను.

"తే. తప్పుగల్గినచోటనే యొప్పుగల్గు
సరసికావలికవితల యవగుణముల
సరసకవితావచోక్తుల సరణియందు
నమృత ధారా ప్రవాహంబు లడరుఁగాదె"
అని ప్రాచీనపాఠము.

"తే. తప్పుగల్గినచోటనే యొప్పుగల్గు
సరసకవితానచోక్తుల సరణియందు
గప్పుగల్గిన నీహారకరునియందు
నమృతధారాప్రవాహంబు లడరుఁగాదె."
అని నవీనపాఠము.

ఇయ్యది పాండురంగ మాహాత్మ్యములోని కుకవినిందా సందర్భము. సంస్కర్తలు 'అరసికావలి కవితల యవగుణములచే సుకవుల వాక్యముల నమృతధారాప్రవాహ మెట్లడరును? 'తప్పుగల్గినచోటనే యొప్పుగల్గు' అను వాక్యమున కియ్యది సమర్థకవాక్య మెట్లగును? అని యనుమానించి కావలయుఁ బ్రాచీన పాఠమునందలి రెండవ పాదమును దీసివేసి తత్స్థానమున నందలి మూఁడవపాదమునే నిల్పి 'కప్పుగల్గిన నీహారకరునియందు' అని మూఁడవపాదమును గ్రొత్తగాఁ గల్పించి 'చంద్రునియం దెట్లు మచ్చయు నమృతధారాప్రవాహంబును సమానాధికరణములై యుండునో యట్లే తప్పుగల్గినచోటనే యొప్పును నుండును' అని సరిపెట్టిరి. కాని

"కాన దోషాత్ములైన దుష్కవులకతన
గరిమవహియించు కవిరాజ కావ్యమహిమ
బహుళపక్షంబు చీకటి బహుళమగుటఁ
జాయవెన్నెల తటితీపుఁ జేయుకరణి"

అనుపద్యములోని 'కాన'అనుపదమున కర్థమేమో, హేతుహేతు మద్భావము సరిపడెనో లేదో యాలోచింపరైరి. ఇట్లు దిద్దుటవలన మహాకవుల కావ్యములఁ దప్పొప్పులు సమానాధికరణములై యుండునను విపరీతార్థము గూడ స్ఫురించునని తలంపరైరి.

తప్పనినదే లేకున్న నియ్యది యొప్పని చెప్పు టెట్లు? కావునఁ దప్పుండు స్థలమున నొప్పున్నను నాతప్పునుబట్టి యియ్యది యొప్పని యెన్నఁబడును.

అట్లే తప్పులకుప్పలగు కుకవుల గ్రంథములవలన సుకవులపుస్తకము లొప్పులని యెన్నఁబడును. కావున "నరసికావలికవితలయవగుణములే సుకవుల రసకవితావచోక్తుల సరణియందు నమృతధారాప్రవాహ మడరజేయుటకుఁ బ్రధానకారణములు." అనునది కవ్యభిప్రాయము. అమృతధారా ప్రవాహ మడరు ననఁగా సరసుల కాహ్లాదాతిశయమును బుట్టించునని యభిప్రాయముగాని సంస్కర్తలనుకొనినట్లు నిజమైనయమృతధారగాదు. ఇట్లర్థముఁ చేయునపుడే 'అరసికావలి కవితల' అను పాఠముండునపుడే 'కాన'అను క్రిందిపద్యమునకును దీనికిని హేతుహేతుమద్భావము సరిపడును. కావున నీదిద్దుబాటు సరికాదని యనఁదగును. ఇట్లే సంస్కర్తలు వారలకు సంశయమును బుట్టించుచోటుల నెల్లఁ దమయిచ్ఛానుసారముగా దిద్ది వాఙ్మయమునఁ గవిప్రయుక్తమెయ్యదియో తెలియనంతటి యవస్థను గల్పించుచున్నారు.

"చ. ...ని, ర్భయభవ సాగరోత్తరణ
నావికులాదిమ వైష్ణవాశ్రితుల్."

ఇందు భకారమునకు లేక రేఫమునకు నకారము యతి నిల్పఁబడినది.

"లైనదినముల సాపత్న్యమెంతకీడు"

ఇందు 'ఎ'అనునచ్చునకును నైకారమునకును యతి యగుపడుచున్నది.

"విరితలిరాకు బోడియును
శీకవిశిష్టుఁడు దుష్టచేష్టలన్."

ఇందువకారమునకు శకారముతోయతి యగుపడుచున్నది. ఇట్టియుద్గ్రంథమును రచించిన

మహాకవికి యతిజ్ఞానములేదనుట పొసఁగదు గదా! కాన నిట్టిస్థలములు సంస్కరింపవలసి యున్నవి.

సామాన్యముగా నాంధ్ర వ్యాకరణములన్ని యునాంధ్ర వాఙ్మయోదయానంతరమందే రచింపఁబడిన వగుటంజేసి యాంధ్ర వ్యాకరణరచన కాంధ్రవాఙ్మయమే ముఖ్యాధార మయ్యెను. కావున సంస్కృతవైయాకరణులవలె వ్యాకరణమునకే ప్రామాణ్యమొసంగి మహాకవి ప్రయోగములుదప్పులనియొప్పుట యసంగతము. వ్యాకరణము లన్నియు మహాకవిప్రయోగశరణములేయైనను దివ్యదృష్టి పాణిన్యాదుల కుండుటంజేసి వారు సాధింపని పదము లేదని సంస్కృత వైయాకరణుల యాశయము. అట్టిసిద్ధాంత మాంధ్రవైయాకరణులకుఁ బనికిరామి సుమా రెనుబదితొంబది సంవత్సరముల క్రిందట రచింపఁబడిన బాలవ్యాకరణ ప్రౌఢవ్యాకరణాదులను బట్టి నాలుగైదువందల వత్సరముల క్రిందట రచింపఁబడిన మహాకవిగ్రంథములందలి ప్రయోగము లసాధువులని యనఁజనదు. సంస్కృత వ్యాకరణ వాసనావాసితులై యేరైన నట్లనిన నయ్యది యయుక్తమని గ్రహింపవలసి యుండును. కావున నసమగ్రములగు నాంధ్రవ్యాకరణములను బట్టి మహాకవి ప్రయోగము లసాధువు లనుటకంటెఁ మఱికొన్ని సూత్రములఁ గ్రొత్తగాఁజేర్చి వానికిసాధుత్వ మొసంగుట యుచితమును యుక్తిసిద్ధమును నై యుండును. బాలవ్యాకరణకర్త విడిచిన మహాకవి ప్రయోగములఁ బ్రౌఢవ్యాకరణకర్త యనంతరమున సాధించి యుండెనుగదా! కావున నీప్రబంధమునఁ దప్పురూపము లున్నవని కొంద ఱుదాహరించిన ప్రస్తుతవ్యాకరణ విరుద్ధరూపములు సాధువులేయనఁ జనును. బాల ప్రౌఢ వ్యాకరణములు సాధింప నంతమాత్రమున రామకృష్ణ ప్రయుక్తపదము లసాధువు లగునా? ఇఁకనీగ్రంథమునకుఁగల టీకనుగూర్చి కొంచెము వ్రాసెదను. ఛందస్సునకు భంగము వాటిల్లినను యతిప్రాసములు భ్రష్టములైనను నాయాస్థలములందలి పదముల కట్లే యర్థమును వ్రాయునుగాని యవ్వానిని నిరూపింపదు. వలసినస్థలములఁ బదార్థములను సైతము నిరూపింపదు. కొన్నిస్థలములఁ బదార్థమును గూడ విరుద్ధముగా నుపపాదించును. క్లిష్టములగు పద్యములందు రెండుమూఁడు పదములకుమాత్రమే యర్థమునువ్రాసి యావలి పద్యమునకుఁ బోవును. సంస్కృతాంధ్ర లక్షణ విరుద్ధప్రయోగముల నిరూపించుటయు, నేకదేశాన్వయాది యర్థగతదోషముల నుపపాదించుటయుఁ, గ్లిష్టకల్పనముగల స్థలములందైన నభిప్రాయమును బ్రకాశముచేయుటయుఁ, బాఠభేదాదుల నుపన్యసించుటయుఁ, బాత్రౌచిత్యాదులఁ జర్చించుటయు నీటీక ముఖ్యోద్దేశమే కాదు. టీక సందేహమునుబుట్టించు స్థలములకు స్పష్టార్థమును నిరూపింపఁజాలియుండవలెను. కాని యియ్యది సందేహము నినుమడింపఁజేయఁ జాలియున్నది. కాన నీగ్రంథమును జదువువార లీలఘుటీకార్థము నపేక్షింపక స్వానుభవస్వజ్ఞానములచేఁ దత్తత్స్థలముల యర్థమును గ్రహింపవలసి యుండునని చెప్పుట సాహసముగాదని తోఁచుచున్నది.

చతుర్థాశ్వాసమునందలి రాధాతపోవర్ణనము కుమారసంభవములోని పార్వతీ తపోవర్ణనమును బోలియుండుటచేతను "పశ్యంత్యసంఖ్యపథగాం త్వద్దాన జలవాహినీమ్, దేవత్రిపథగాత్మానం గోపయత్యుగ్రమూర్ధని" అను కుమారసంభవ శ్లోకముంబోలి 'దానధారార్ధ మహిల ప్రధాననదుల, వెచ్చబెట్టుటం దలఁకి యో విబుధతటిని, దరుణశశిమౌళిజడలోన దాఁగియుండె. (పాం.1.ఆ.72) అనుపద్య ముండుటచేతను గాదంబరియందువలెనే యిందును "స్మరశశి తటిదజపవమా, నరవిసుధాసలిలమునిఘునఘ్నారిష్టా, సురమృత్యు జ్వలనజలగు, సురవేశ్యలు గొలిచిరపుడు సుబ్రహ్మణ్యున్" అనియప్సరసోత్పత్తిని వర్ణించుటచేతను గొన్నియెడలగద్యలు కాదంబరీగద్యలనే పోలియుండుటచేతను ప్రథమాశ్వాసమున వర్ణింపఁబడిన షడృతు సమాగమ వర్ణనము మేఘసందేశములోని 'హస్తేలీలాకమలం' అను వర్ణనమును బోలియుండుటచేతను, శాకుంతలమునందలి కణ్వాశ్రమ వర్ణనముంబోలి మతంగాశ్రమవర్ణన ముండుటచేతను కాశీపట్టణ రాజప్రాసాద కేతువర్ణనము "వ్రజతే దివియద్గృహావలీ చలచేలాంచల కంఠ తాడనాః, వ్యతరన్నరుణాయ విశ్రమం సృజతే, హేళి హయాళికాలనాం" అను నొకపదమును బోలియుండుటచేతను "కిమివహిమధురాణాం మండనం నాకృతీనాం" అను శాకుంతల శ్లోకపాదము 'ప్రకృతి మధురజులకు వేషరచననేల' అని యాంధ్రీకృతమగుటచేతను సంస్కృత కావ్యానుసరణమే యెక్కువగాఁ గానవచ్చుచున్నదని చెప్పవచ్చును. దీనివలనఁ గవికి సంస్కృత భాషాభిమానము హెచ్చని నిశ్చితమగుచున్నది అచటచట నరసభూపాలీయ వసుచరిత్ర పద్యములను బోలిన పద్యములును గలవు. (చూ. పాం.3.ఆ.183;వసు.2-37;పాం.ఆ.41;నరస;ఆ.1.97;పా.ఆ.1.63;నర. 5ఆ.22 పా. 2ఆ.178;నర. 5ఆ. 44) కాని పద్యపాద చౌర్యముమాత్రము గానరాదు. మఱియు నాంధ్రప్రబంధము లన్నియు నొకేపద్ధతిగా రచింపఁబడిన వగుటచేతఁ దత్తత్సమాన సందర్భములనభిప్రాయైక్య మగుపడుట సహజము. ఇంతియకాక రామరాజ భూషణునికిఁ దరువాతివాఁ డీకవి యగుటంజేసి యట్లుండుటయు నవిరుద్ధము.

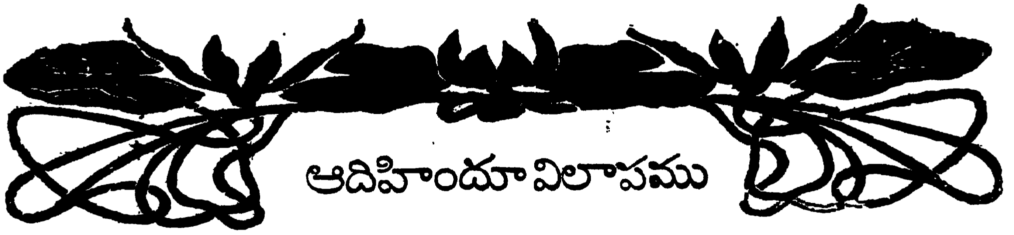
విరోధాభాసాద్యలంకార భూషితములును దీర్ఘ సంస్కృత సమాస బంధురములును నగు కాదంబరీగద్యలంబోలు వచనములు పెక్కుగలవు. ఇట్టివచనములు తృతీయచతుర్థ పంచమాశ్వాసములందే యగపడుచున్నవి. నారికేళపాకముగల పద్యములు పెక్కుచోటులం దగపడుచున్నవి. ఒకచో సంస్కృత దీర్ఘ సమాసములతోడను నొకచోఁ గేవ లాంధ్ర పదములతోడను, నొకచో నుభయమిశ్రము గను బద్యములను జిత్రించియున్నాఁడు.

ఈతనికి గోరంతది కొండంతయుఁ గొండంతది గోరంతయుఁ జేయు నద్భుత శక్తి గలదు. పదిపద్యములతో వర్ణించిన దశావతారధర్మముల నొక్కపద్యముతో నోడధర్మములనుసైత మందే సమకూర్చి వర్ణించి

యున్నాఁడు. మఱియు నితఁడే రెండుమూఁడు చోటుల నొక్క పద్యముతో దశావతారముల వర్ణించియున్నాఁడు. ఇంతియేకాక 'శక్తిజాతర, గార్హస్థ్యము'మున్నగు సందర్భములను లోక స్వభావసిద్ధముగా నతి మనోహరముగా వర్ణించియున్నాఁడు. ఈతని వర్ణనలు నిరుప మానములు. చదివిన కొలఁది చదువవలెనను నాసక్తిని బుట్టించును. విష్ణుభక్తి పూరితము లగు నా బాలకృష్ణుని వర్ణనములు రాయునిఁ గూడ విష్ణుభక్తి పాల్పేయఁ జాలియున్నవి. మధ్యాహ్న వర్ణనము మున్నగుస్థలము లతిమ నోహరములుగా నున్నవి. తత్తత్స్థలములఁ బరిశీలింప నన్ని విషయముల నాంధ్రవాఙ్మయ మున వసుచరిత్రమునకు నీప్రబంధము తర్వా తిదని చెప్పుటకు సందియములేదు. అర్థపుష్టిని గలిగింపని వ్యర్థపదము లంతగా నీతని కవిత్వ మునఁ గానరావు. మహాకవు లనిపించుకొని పండిత జనజేగీయమానులును కీర్తిశేషులు నగు మహాకవుల పద్యములందు సైతము యతి ప్రాసస్థలముల నిరర్థకపదము లుండక మానవు. కాని నద్దాని నొకదోషముగఁ బరిగణింపఁ జనదు. 'పాండురంగ విభుని పదగుంభనం బును' అనునార్యోక్తి నన్వర్థము చేయుచుఁ బదముల పొందిక లలితమై యర్థగాంభీర్యము గలిగి ప్రౌఢమై యొప్పారుచున్నది. కేవల శబ్ద చిత్రముగల రచన లంతగాఁ గానరావు. చక్కని లోకోక్తులతో విలసిల్లుచు రసవంతమై శైలి యెంతయు మనోహరమై పరమాహ్లాద మును గలిగించుచున్నది. కావున నీకవి పం డిత వరేణ్యుఁడని చెప్పుట కాటంకము లేదు. పుండరీక వృత్తాంతమువలన మాతాపితల యందు భక్తిగలిగి యుండవలెననియు నిగమ శర్మవృత్తాంతమువలన దుర్వృత్తిగలవాఁ డధిక దుఃఖములపాలగును గావఁ గేవలకామ పరవశుఁడు గారాదనియుఁ, దాతముత్తాతలు సంపాదించినసొత్తును వ్యయముచేసి ఋణముల పాలు గారాదనియు, వేశ్యాలంపటుఁడు గారా దనియు, నుపకారము చేసినవారి కపకార మొనర్పరాదనియు, రాధాతత్పతి చరిత్రము వలన నెట్టి దుశ్చర్యకలవాఁడైనను బతిని భార్య యవమానింపక సదాజ్ఞా పరవర్తినియై సేవింపవలెననియు, భూతతృప్తి చేయుచుండ వలెననియు వైదవభక్తగలవానికి దేవుఁ డధిక సుఖములఁ బ్రసాదించుననియు నీతులు విశద ము లగుచున్నవి.

సర్వ జగద్రక్షకుండగు భక్తపక్షపాతి యునగు పరమపదనాథుండు శ్రీశుండీ గ్రం థమునకునాయకుండై విరాజిల్లుచున్నవాఁడు. కావున నుత్తమ నాయకోపేత మగుటంజేసి యు మహాకావ్యలక్షణలక్షితంబగుటంజేసియు గాంతాసమ్మితమై ప్రవృత్తినివృత్త్యుపదేశ కమ మగుటంజేసియు నియ్యది మహాప్రబంధ మనుటకు సందేహము లేదని ఇంతటితో విర మించెదను.

ఆదిహిందూ విలాపము

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

మ. అరయంబోరు త్రయీయథార్థములు ధర్మాలాపముల్ సేయుచుం
దురు చేయెత్తి ధనాశపెట్టినయెడన్ నూత్నార్థముల్ సృష్టిచే
తురు శాస్త్రాలకుఁ బంచమోద్ధరణముల్ దూషింతు రీ ఛాందసుల్
గుఱిగింజల్ తమక్రిందనున్న నలుపుల్ గుర్తింపఁగాఁ జాలునే?

శా. మాతో విందుల నారగింపుఁ డనుచున్ మాతోడ వియ్యంబులం
బ్రీతిం బొందుఁ డటంచుఁ గాని మిము స్వామీ! మేము ప్రార్థింప మే
రీతిన్, మిమ్మును మమ్ము మానవులుగా సృష్టించె నా బ్రహ్మ క
ట్టా! తప్పింపకుఁడయ్య మాదగు మనుష్యత్వంబు మీ ప్రజ్ఞచేన్.

మ. పరమేశుం దరిసింపఁగా గుడికిఁ బోవంగూడదం టట్లు పో
యిరి పో దైవము మైలఁ బొందునఁట యీదృఙ్మోహముం గొన్న పా
మరులౌ ఛాందసు లీశు శుద్ధుగఁ ద్రయీమంత్రంబులం జేతురం
టరరే! దేవుఁ డిఁకేల? దేవుపయివారై యుండ సీఛాందసుల్.

మ. మనహిందూమత మే విశాలమగుధర్మంబుం బ్రసాదింపఁ జా
లె నిటుండన్ బహుమంది హైందవజనుల్ క్రైస్తీయులై పోయి రే
లని ప్రశ్నించికొనుండు మీదయిన స్పృశ్యాస్పృశ్యతాభేదబు
ద్ధినిగాదే మనదేశ మింతటి విపత్తిన్ మున్గెనో ఛాందసుల్!

శా. హిందూమాత యఖండభాగ్యము త్రయీబృందంబు మీరొక్కరే
పొందంజూతురె ఛాందసాగ్రణులు! మేముం బొందఁగారాదే? యీ
చందం బెచ్చటనుండె మీరె చెప్పుఁడీ చర్చింపుఁడీ! బాగుగా
గ్రంథంబుల్ సవిమర్శదృష్టిఁ గని రాగద్వేష శూన్యాత్ములై.

మ. మనదేశంబునఁ గాదె గౌతముఁడు జన్మంబొంది బోధించె నె
ట్టన సౌభ్రాత్రము నాదిశంకరుఁడు చండాలున్ గురుంగాఁ దలం
చెను శూద్రుం డయినట్టిసూతుఁడు రచించెం బెక్కుధర్మంబు లీ
జనముల్ మూర్ఖమతుల్ తలంచినటులన్ సామాన్యులే చెప్పఁడీ?

గీ. 'స్వర్గకామోయజేత' యను వాక్యమునకు, నెచ్చట నిషేధవిధి లేమి నెల్లవర్ణ
జాతులును యజ్ఞకర్మముల్ సలుపవచ్చు, ననుచు దృఢముగా బాదరిముని వచించె.

ఉ. వైదికకర్మలందు మనవారలు బ్రాహ్మణునట్లు శూద్రునిం
గాదనకుండ భాగరినిగా గ్రహియించి రటంచుఁ జెల్పఁగా
వైదికమంత్రముల్ కల వపారముగా ననుచున్ వచింపఁడే
బాదరి రీతిగా శబరపండితుఁ డాతనిభాష్యమందునన్.

గీ. వైదికములందు శూద్రుల భాగరులుగ, సమ్మతింపని జైమిని సంయమియును,
శూద్రులగు రథకారనిషాదులకును, వైదికక్రతువులయందు భాగ మిచ్చె.

గీ. శ్రుతికి భిన్నార్థముగఁ దోఁచుస్మృతులు ద్రోసి, రాజనుమటంచు జైమిని వ్రాసినాఁడు
అల్లమాలలఁ గూర్చిచి యాడుచున్న, స్మృతులు శ్రుతిహితములు గామియెట్టుఁగవలయు.

శా. విద్యారణ్యయతీశ్వరుండు మొదలన్ వేదం బపార్థంబుగా
హృద్యాకారుఁ బరాత్పరుం గుఱిచి స్తోత్రింపం బ్రవర్తిల్లు బు
ద్ధ్యాలం బశుహింస సేయు మనుచున్ వ్యాఖ్యానముం జేసె సం
పాద్యంబౌనె? తదర్థ మందమగునే? ప్రౌఢోక్తి కాకారయన్.

మ. పరమాత్మం గని ద్వేషరాగములనున్ వర్జించి దివ్యత్తపో
నిరతిం బొందిన సంయమీంద్రులె శ్రుతుల్ నిక్కంబుగా వ్రాసి రా
కరణిం గాక యహంక్రియామతులు రాగద్వేషయుక్తుల్ మునుల్
విరచింపంగఁ దగున్ స్మృతుల్ కనుక భావింపుండు భేదంబులన్.

కం. శ్రుతియర్థం బొకవిధమగు, స్మృతి ఫక్కి కదోఁచు భిన్నరీతిగ శ్రుతికిన్
సుతరాం ప్రతికూలములయి, శ్రుతిస్మృతుల కాపురాణసూక్తులు దోఁచున్.

ఉ. వేదములందుఁ జేర్కొనిన వేలుపు లావరుణాగ్నిశక్రు లే
కాదె! తదన్యదేవతలు కల్పితమాత్రుల యట్టి వేల్పులన్
ఆఁదటఁ బాదుకొల్పి గుడియందునఁ గల్పితశాస్త్రఫక్కిఁ బూ
జాదులుచేత కెట్టిశ్రుతు లాజ్ఞనొసంగెను మమ్ము వద్దనెన్.

మ. పరమాత్మం గని ద్వేషరాగములనున్ వర్జించి దివ్యత్తపో
నిరతిం బొందినసంయమీంద్రులె శ్రుతుల్ నిక్కంబుగా వ్రాసి రా
పరమశ్రేష్ఠులు ముట్టరానితనమున్ వర్ణించి వేదంబులం
జెలుపం బాపము కట్టుకొందురె? మదిం జింతింపుఁడీ లెస్సగాన్.

గీ. బ్రాహ్మణస్త్రీకి శూద్రునివలనఁ బుట్టినట్టివారలు చండాలు రనఁబడుదురు
పతితవృత్తులువారలు వారలకును, స్మృతివిధించెఁ బ్రాయశ్చిత్త మెల్లభంగి.

ఉ. నూటికొ! కోటికో! యొకత నూల్కొనఁగాఁ జెడిపోవునేమొ! యీ
చేటులు గన్నసంతతి యశేషము బ్రాహ్మణసంఖ్య మీరునే?
గాటముగా మదిం దలఁపఁగా మనపూర్వమతంగజాతులున్
నేటిమతంగజాతులు గణింపఁగ భిన్నులుగాఁగఁ దోఁచెడున్.

శా. పందుల్ కుక్కలు గాడిదల్ నడుచుత్రోవన్ సాటిమర్త్యుండు పో
వం దత్పాపము చింది రౌరవము సంప్రాప్తించునే? దేవుఁ డీ
చందంబైన వ్యవస్థ సేయునటె? విజ్ఞానంబు కుంఠించునే?
సందర్భములు లేని ధోరణులనుం జర్చింపఁగా నేటికిన్?

చ. ప్రతిదినమందుఁ గోష్ఠులకు వచ్చి యబద్ధములాడుచున్న దు
ర్మతులయి నీతి జాతులను మాలి పరాంగనఁ గూడుచున్న స్వా
ర్థతతికి నెంత నైచ్యమును దారువ కాంచుచు నున్న మేడిపం
డ్లతెఱఁగునన్ వచింతురు జనప్రవరుల్ సిరిరంగనీతులన్.

ఉ. చెమ్మట లూర్చి కష్టములు సేయుచు దేహము దాఁచుకోక ధా
న్యమ్ములు పండఁజేయుచు జనాళికి నన్నము పెట్టుమాలవాం
డ్రమ్మహితోపకారమును కాఁదట నేసెడుమేలు దప్వగాఁ
బొమ్మని రాజమార్గమునఁ బోవుట వద్దనియున్ విధించుటల్.

గీ. ఈశ్వరుఁడు సృష్టిచేసిన యీవిశాల, విశ్వగృహము విభాగించి వివిధభంగి
గదులుకల్పించుకొని యీఱుకటము సేసి, కొనిరి సోదరమానవకోటి యెల్ల.

సీ. కడుపుఁ గక్కుఱితికై పడపువృత్తి వహించి, మనెడు వేశ్యాంగనాజనము లోకట
విధవలై............సగముచచ్చిన మనసోదరీ జనములోకట
గాలి నైనను దాఁకఁగా రాక వెలినిఁ బోం, దిన యాదిహైందవజనము లోకట
గతిలేక పరదేశగతులయి కష్టముల్, గనుచున్న కార్మికజనము లోకట
గీ. మాకు ముక్తి నొసంగుండు మాకు మోక్ష,మంచు మొఱపెట్టుచుండిరో యయ్యలార!
అంపపుంగోఁత వారి దుర్గతిఁదలంపఁ, గనికరింపుండు వారలఁగట్టుచేర్ప

సంపూర్ణము

గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రి గారు

'కవ్యవర్ణే' అను ధాతువునుబట్టి రసభావాదికమును వర్ణించువాఁడు కవి యనఁబడును. 'కవిః క్రాంతదర్శీ' అనియు గోవిందరాజీయ వ్యాఖ్య. అతీతమును వర్ణించు వాఁడనియర్థము. వర్ణించువాఁడుగాన ఋషియనియుఁ జెప్పబడును. వర్ణనశబ్దమునకు 'విచిత్రభావధర్మాంశతత్త్వప్రఖ్య' యని యాలంకారికుల నిర్వచనము. అంతరింద్రియమునకును బాహ్యేంద్రియమునకును గోచరమగుతత్త్వమును వర్ణించువాఁడే కవియనఁబడునని తెల్లమగుచున్నది. కనుకనే "నానృషిః కురుతే కావ్య"మనుట. అట్టి కవియొక్క వ్యాపారమే కావ్యమనఁబడును.

కావ్యస్వరూపము

కావ్య స్వరూప నిర్ణయములో ననేకమతములున్నను 'రసాత్మకం వాక్యం కావ్య' మను నిర్వచనము ననేకులయు, 'వాసోయా' మ్మని చెప్పవలసినదే యైయున్నయది. 'అదోషౌ' ఇత్యాది కావ్యనిర్వచనములఁ గావించిన సాహిత్యవేత్తలు కవియొక్క స్వాతంత్ర్య పరికట్టి, వారిని లక్షణపాశబద్ధులఁ గావించియున్నారనియు, 'రసాత్మకం వాక్యం కావ్య'మని నిర్వచించిన విశ్వనాథాదులు విశాలహృదయులై కవి కెక్కుడు స్వాతంత్ర్య మొసంగి యున్నారనియు మనపండితవర్యులలో, కొందఱి యభిప్రాయ మైయున్నట్లు స్పష్టము. ఆలోచింప నాలంకారికు లెల్లరును నీవిషయమునఁ దుల్యాభిప్రాయముగలవారనియే చెప్పనగును. మొదటితరగతికిఁ జేరిన మమ్మటభట్టాదులు వీథిలోనుండగనే కట్టెవిరచినట్లు చెప్పవలసిన మాటలఁ జెప్పియున్నారు. రెండవతరగతికిఁ జేరినవారు నడవలోనికివచ్చిన పిమ్మట నానాలుగుమాటల చేకూరువు పెట్టినారు. కొంకిరుగుల్లుతప్ప నెవరుచెప్పినను కావ్యమునందు దోషము లుండఁగూడదు. గుణము లుండవలయును. అలంకారములును నుండవలయు. దోషములున్నను, గుణములు లేకపోయినను కావ్యము రసహీనముగ నుండుననియే. విశాలహృదయులని పేర్కొనఁబడుచున్న లాక్షణికులును దమగ్రంథముల దోషప్రకరణమునందు 'దోషా రసాపకర్షకాః, రసాపకర్షకా దోషాః' అని త్రిప్పించి మళ్లించి చెప్పియే యున్నారు. కనుక 'కావ్యము రసాత్మకముగ నుండవలయు' ననుట సర్వవాదాంశముగాన మన కితరచర్చలతోఁ బనిలేదు.

కావ్యవిభాగము

ఇట్టికావ్యము దృశ్యమనియు శ్రవ్యమనియు, రెండువిధములుగఁ బరగుచున్నది. ఈ రెండువిధములయందును కావ్యత్వముండునపుడు ఈవిభాగము వలని ప్రయోజనమేమని సంశయము గలుగవచ్చును. శ్రవణేంద్రియగ్రాహ్యమగు శ్రవ్యమునందు (రామాయణాదులు) దృశ్యత్వము లేకపోవుటచేతను, దృశ్యమునందు శ్రవ్యత్వ దృశ్యత్వములు రెండు నుండుటచేతను విభాగ మావశ్యకమేయగును. కనుకనే 'దృశ్య శ్రవ్యత్వ భేదేనపునః కావ్యం ద్విధామతమ్' అని సాహిత్యదర్పణకారుఁడు వచించియుండుట.

దృశ్యకావ్యభేదములు

దృశ్యమునకు * రూపకమనియు నామాంతరము గలదు. రామాది నాయకుల రూపమును నటుఁడు దనయం దారోపించుకొనుటచే నిద్దానికి రూపకమని పేరు

* రూపకభేదములలో నన్యతమమునకే నాటకశబ్దవ్యవహారము శాస్త్రప్రసిద్ధమైనను, రూపకసామాన్యమునకు నాటకశబ్దమాదినుండి వ్యవహరింపఁబడుచున్నట్లు పెక్కునిదర్శనములు గలవు.

వచ్చినది. ఈదృశ్యకావ్యము పాఠ్యము, గేయము, అని రెండువిధములు గలది. అందు పాఠ్యము:

నాటక, ప్రకరణ, నాటికా, సమవాకార, ఈహామృగ, డిమ, వ్యాయోగ, ఉత్సృష్టిక, అంక, ప్రహసన, భాణ, వీథీ, సట్టకములు మున్నగు భేదములలో నొప్పుచుండును. ఇందు నాటకము మొదలు వీథ్యంతము వఱకుండు రూపకభేదములు వాక్యాభినయస్వభావముగలవియు, భరతముని ప్రతిపాదితములునై యున్నవి. సట్టకముగూడ సట్టిదేయని కొందఱి యభిప్రాయము.

గేయము

డోంబికా, భాణ, ప్రస్థాన, శింగక, భాణికా, ప్రేరణ, రామక్రీడ, హల్లీసక, రాసక, గోష్ఠీ, శ్రీగదిత, రాగ, కావ్యము అను నీ మొదలగు భేదములుగలది. ఈడోంబికాది గేయములు పదార్థాభినయ ప్రధానములైనవి.

ఆచార్యహేమచంద్రుఁడు తనకావ్యానుశాసనమునపై రూపకభేదములగుఱించి ముచ్చటించుచు "ప్రపంచస్తు బ్రహ్మభారత, కోలాహలాది శాస్త్రేభ్యోఽవగంతవ్యః" అని వ్రాక్రుచ్చియున్నాఁడు. దీనింబట్టి సంస్కృతభాషలో రూపకములును, దద్విమర్శనములును నెంత విరివిగనుండినవో తెలిసికొనవచ్చును.

సాహిత్యదర్పణకారుఁడు 'రూపకములు, ఉపరూపకములు'అనిదృశ్యమును రెండువిధములుగవిభజించి, యందు రూపకములు పది యనియు, నుపరూపకములు పదునెనిమిదియనియు, విభాగించుచు, బాహ్యభేదములగు 'ఉత్సృష్టిక, సమవాకార, సట్టక'ముల నుపరూపకములలోనే చేర్చి, యన్నిభేదములకు లక్షణోదాహరణంబుల నొసంగియున్నాఁడు. ధనంజయ మహాకవి దశవిధరూపకముల గుఱించి 'దశరూపక' మనుపేరుతోఁ బ్రత్యేకముగ నొక గ్రంథమును వ్రాసియున్నాఁడు.

అనుకరణాత్మకమైనను రూపకము వస్తునేతృరసములచేఁ బెక్కుభేదములతో వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. కనుక నిట్టిరూపకభేదములకు విషయభూతములగు నితివృత్తాదుల గుఱించి సంగ్రహముగ ముచ్చటించుటతో నీవ్యాసోద్దేశమును గొంతవఱకైన నెరవేర్చుకొందము గాక.

ఇతివృత్తము

ఇతివృత్తమనఁ గథ. దీనికే వస్తువనియు నామాంతరము. ఇయ్యది నాట్యమునకు శరీరము వంటిదగుటచే నేతత్సంవిధానచాతుర్యమునందే నాటకకళ యాధారపడియున్నదని యేర్పడుచున్నది. నాటకమునందుఁగల్పనాస్వాతంత్ర్యము మొదలైనేనిఁ దక్కినగుణములెన్ని యున్నను వ్యర్థములే యగును. కథాసంవిధానవిశేషమును బట్టియే కావ్యమునుండి నాటకమువేఱైనది. శ్రవ్యము వర్ణనాప్రధానమనియు, దృశ్యము కథాప్రధానమనియును దలంపఁజనును. అట్లని తక్కిన యంశములకు నాటకమునం దవకాశము లేదని యూహింపవలదు. కథాప్రవాహము నిరర్గళముగఁ బ్రవహించుటయ యిందు ముఖ్యగుణము. నాటకమునం దనవసర ప్రసంగముల కేమాత్రమేని నవకాశ ముండదు. కవీశ్వరుని యాశయము సయితము పాత్రముఖముగానే యథోచితముగ నిందు వెల్లడింపవలసి యుండును. పాత్ర స్వభావము ననుసరించియే కథయు నడవవలయును.

నాటకాంగములు

ఈకథా సంవిధానమునందు స్ఖాలిత్యము కొదవకుండుటకై ప్రాచీన సాహిత్యవేత్త లుద్గ్రంథములఁ బరిశీలించి కొన్నిపద్ధతుల వ్రాక్రుచ్చియున్నారు. అవియ యర్థప్రకృతులనియు, నారంభాద్యవస్థలనియు, ముఖాది సంధులనియు, పేర్కొనఁబడుచున్నవి.

స్వాయత్తసిద్ధుఁడగు నాయకునకు సంపాద్యమగు నర్థమునందు 'బీజ, బిందు, కార్యము లను ప్రకృతులు (స్వభావవిశేషములు) మూఁడువిధములు. అందు మొదటిది సర్వవ్యాపారహేతువు. విత్తనమెట్లు తొలుత స్వల్పముగనుండి యావల శాఖోపశాఖలుగ విస్తరిల్లునో యట్లు కథయు మొదట చిన్నదిగనుండి యావల నాయక, ప్రతినాయకాది భేదములచే ననేకవిధములుగ విస్తృతమై కార్యరూపమునఁ బరిణమించుచున్నది. ఆ కార్యసాధకంబగునట్టి కారణవిశేషమే బీజము నాఁబడు. అనుసంధానాత్మకముబిందువు. కథాభాగము వీడిపోక యుండునట్లనంతరకార్యమునుగూర్చుటకు హేతువగునది బిందువనఁబడును. కథాభాగములోఁ బ్రధానఫలము

నిర్వహించునది కార్యమనఁబడు. ఇవిగాక పతాక ప్రకరులని యర్థప్రకృతు లింకను రెండుగలవు. అవి సచివాయత్తసిద్ధుఁడగు నాయకుని విషయమున నుపయోగపడును.

ఆరంభ, ప్రయత్న, ప్రాప్తిసంభవ, నియతప్రాప్తి, ఫలయోగములను నవస్థలును నితివృత్తమునకు సంబంధించినవై నాయకుఁడు ఫలసిద్ధికై గ్రహించిన వ్యాపారరూపమైన యుపాయమునకుఁ గలుగు నవస్థలేయని యెఱుంగునది. అర్థప్రకృతు లారంభాద్యవస్థలతోఁ గూడినపుడు కలుగునవియే ముఖాదిసంధులు. సంధియన నొక ప్రయోజనముతోఁ గూడిన కథాంశమునకు నవాంతరమైన మఱొక ప్రయోజనముతో సంబంధము గలుగుటయే. ఈముఖ, ప్రతిముఖ, గర్భ, అవమర్శ, నిర్వహణములను సార్థకనామములతో నొప్పు పంచ సంధులు ఇతివృత్తభాగములు. ఈసంధులకు నుపక్షేపాదులగు నఱువదినాలు గంగములు గలవు. ఇవియు నితివృత్తముయొక్క యవాంతరభాగములుగనే యెఱుంగునది. ఈసంధి సంధ్యంగప్రయోజనమే మన—వివక్షితమైన ప్రయోజనమును జెప్పుట, గోప్యమైనదాని మఱుగుపరచుట, ప్రకటింపఁదగిన దానిఁబ్రకటించుట, | అభినయప్రదర్శనముచే సామాజికులకు సంతోషానురాగముల గలిగించుట, కథను జమత్కరించుట, కథనువిస్తరింప జేయుట, యనునవి. రసాంగభూతమగు కథాభాగముయొక్క ప్రశస్తినిసంపాదించుటయే యీసంధ్యంగప్రయోజనమని భరతాచార్యులు నుడువుచు, దత్ప్రయోజనము నిట్లు వ్రాక్రుచ్చియున్నాఁడు.

"శ్లో. ఇష్టస్యార్థస్యరచనా వృత్తాంతస్యానపక్షయః,
రాగః ప్రీతిః ప్రయోగస్య గుహ్యానాంచైవ గూహనమ్.
ఆశ్చర్యవ దభిఖ్యానం ప్రకాశ్యానాం ప్రకాశనమ్,
అంగానాంషడ్విధం హ్యేతత్ దృష్టంశాస్త్రేప్రయో
[జనమ్."

ఆనందవర్ధనాచార్యు లీసంధిప్రయోజనమును గుఱించి చర్చించుచు, నీసంధ్యంగములు రసాభివ్యక్త్యపేక్షచేఁ గావ్యమునందుఁ గూర్పవలయుఁగాని కేవలశాస్త్రస్థితి సంపాదనేచ్ఛచే ననవసరముగ వానినాటకమునం జొటీయఁదగదు అనినుడువుచు, వేణీసంహారములో ద్వితీయాంకములో ప్రతిముఖసంధ్యంగమైన విలాసమనునది ప్రకృతమగు వీరరసమునకుననుగుణమైనను భరతమతము ననుసరింపనుద్దేశించికాఁబోలునాకవి నెలకొల్పియున్నాఁడని యాక్షేపించియున్నాఁడు. కావ్యము రసాత్మకముగ నుండవలయునన్న విభావాద్యౌచిత్య సుందరమగు కథాశరీర మత్యావశ్యకమని యాపండితవర్యు నియాశయమైయున్నది. అందు భావౌచిత్యమును గుఱించి యామహాశయుఁడు చర్చించిన విషయములో దిఙ్మాత్రముగనైన నిచట ప్రదర్శించుట యావశ్యకము గాకపోదు.

భావౌచిత్యము.

భావౌచిత్యమన, బ్రకృత్యౌచిత్యము. ప్రకృతి యుత్తమ మధ్యమాధమభావములచేతను, దివ్యమానుషాది భావములచేతను బెక్కువిధములుగ నుండును. కావున నాయాప్రకృతి ననుసరించి యౌచిత్యమును బోషింపవలయును. దివ్యాశ్రయములైన యుత్సాహాదులకును, మానుషాశ్రయములైన యుత్సాహాదులకును నెంతయో తారతమ్యముగలదు. కనుకఁ దద్విశేష మెఱుంగక కావ్యరచన యొనర్పఁబడునేని యయ్యది యనౌచిత్యభాజన మగును.

మఱియు కేవల మనుష్యులైన రాజాదుల విషయమున వర్ణింపఁబడిన సప్తార్ణవలంఘనాదివ్యాపారము సౌష్ఠవభృతమైనను నీరసముగానే చూపట్టును. అద్దానికిఁగారణ మనౌచిత్యమే. ఈసందర్భమున లోచనకారుని యభిప్రాయమును గనుఁడు.

"యత్ర వినేయానాం ప్రతీతిఖండనా నజాయతే తాదృగ్వర్ణనీయం తత్ర కేవలమానుషః ఏకపదే సప్తార్ణవలంఘన మసంభావ్యతయా అనృతమితి హృదయే స్ఫురదుపదేశ్యస్య........సోప్యలీకతాం బుద్ధౌ నివేశయతి."
(ధ్వన్యాలోకము)

(గ్రంథమునందు వర్ణింపఁబడినవిషయముసామాజికులకు విశ్వాసపాత్రముగ నుండవలయు. కేవలమనుష్యుఁడు. సప్త సముద్రముల దాటినాడనుట యసంభావ్యము కావున ప్రేక్షకుల కనృతమను బుద్ధి జనింపవచ్చును. కనుక నట్టివర్ణన మసంగతము) ఆదికవియగు వాల్మీకిమునిచంద్రుఁడు లీలామానుష విగ్రహుఁడగు తనకావ్యనాయకుని యర్ణవలంఘన వ్యాపారమును జూ

ను సాంతముగ వర్ణింపకుండుటకు హేతువు లేమియుండును? అట్లయిన రాజులవిషయమున, ప్రభావాతిశయ వర్ణనము నిషిద్ధమేనా! యని సంశయము గలుగవచ్చును. కేవలమానుషాశ్రయమైన యుత్పాద్య కథయందు దివ్యమగునౌచిత్యనిబంధనమసంగతము. దివ్యమానుషాశ్రయమైన కథయందైనచో నుభయమునున విరుద్ధమేయగు. తారతమ్యముగఁ బాండవ చరిత్రమును గైకొనవచ్చును. కనుకనే నాటకమున కితివృత్తము ప్రసిద్ధమైనదిగను, నాయకుఁడు ప్రఖ్యాతుఁడుగను నుండవలయునని భరతాద్యాలంకారికులు వచించి యుండుట. ప్రఖ్యాత వస్తువర్ణనాసందర్భమున కవి యౌచిత్యమును బోషించుటయందు సామాన్యముగ విమోహితుఁడుగాఁజాలఁడు. అప్రసిద్ధ నాయకుని వర్ణించునో నెట్టికవికిఁ గాని ప్రమాదము సంభవింప వచ్చును. కనుక కవియైనవాఁడు శాస్త్ర లోకానుభవములఁ బురస్కరించుకొని విభావాద్యౌచిత్యమును యథార్థముగఁ బోషించుటలోఁ దగినప్రయత్నము నొనరింపవలసియుండు. ఔచిత్యమును గుఱించి చర్చించుచు క్షేమేంద్రమహాకవి 'ఔచిత్యం రస సిద్ధస్యస్థిరం కావ్యస్యజీవితం' (రససిద్ధమైన కావ్యమునకు జీవితమౌచిత్య)మనివచించియున్నాఁడు. ఆనందవర్ధనాచార్యులీసందర్భమునఁ జెప్పినమాటలు సదాస్మరణీయములై యొప్పెడిని.

"అనౌచిత్యమునకంటె రసభంగకరము మఱొకటి లేదు. ఔచిత్యమే రసనిబంధనము."

మఱియుఁ బ్రఖ్యాతములగు రామచరితాదుల నాటకముగ రచించుచో రసానురూపములగు వంశముల యథౌచిత్యముగ మార్చుకొనవచ్చును. ఇందులకుఁ బ్రమాణము శాకుంతలాది నాటకములే. అట్లని ప్రఖ్యాత చరితమును సామాజికవిశ్వాసానర్హముగ మాత్రము మార్చుట తగదు. పైయభిప్రాయమునే యీక్రిందివిధమున నానందవర్ధనాచార్యులు వచించియుండుటఁ గనుఁడు.

"శ్లో॥ సంతిసిద్ధరసప్రఖ్యాఃయేచ రామాయణాదయః, కథాశ్రయా నతైర్యోజ్యా స్వేచ్ఛారసవిరోధినీ."

ఆలోచింప రసాభివ్యక్త్యపేక్షం బురస్కరించుకొని గ్రంథరచన యొనర్చునపుడు కవినిరంకుశుఁడు కావచ్చునను భావమే ప్రాచీన లాక్షణికాగ్రగణ్యులకును గలదని స్పష్టమగుచున్నది కదా. కనుకఁ బ్రాచీన లక్షణములనివతోడనే ఖండింపక యవ్వాని పరిచయమును గలిగించుకొనుట నేఁటినాటకకవులకుఁ బరమోపకారమనుట నిస్సంశయము. ప్రకృతమునకు నించుక దూరములైనను గొన్ని యంశముల నిటఁ జర్చింపఁబూనినందులకు క్షమింపఁ బ్రార్థితులు.

కావ్యహేతువులు

లక్షణపరిచయ మిసుమంతయైన లేక నేఁటినాటకకవులలోఁ గొందఱు తమకృతులయం దొనరించు నవలక్షణము లసంఖ్యాకము లనుట సహృదయగోచరంబ. విద్యమానాంధ్రకవులలోఁ గవిత్వశక్తిగలవారు పెక్కండ్రు గలరు. ఈశక్తివలన కవిత్వధాటి నిరాఘాటముగఁ బ్రసరించుటయు నిక్కము. కనుకనే 'కావ్యమునకు నీశక్తికారణమనియు, నిది ప్రాక్తనవాసనా లభ్యమనియు, నిది లేనిది కవిత ప్రసరింప నేరదనియు, బ్రసరించినను బరిహాసభాజన మగుననియు కావ్యప్రకాశకారుఁ డిట్లు వచించియున్నాఁడు.

"శక్తిః కవిత్వబీజభూతసంస్కారవిశేషః యాం వినా కావ్యం నప్రసరేత్; ప్రసృతంవా అపహాసనీయం స్యాత్."

ఇట్టి శక్తిమాత్రమున్నంతనే ప్రయోజనము లేదు. ఇయ్యది యొకవేళఁ బ్రతికావ్యాసములకుఁ గొంతవఱకుపయోగించినను పయోగించుఁగాక. రసవత్కావ్యరచనకు నిష్ప్రయోజనమను తలంపుతోఁ గానోపు!

"సాచవ్యుత్పత్త్యభ్యాసాభ్యాం సంస్కార్యా"
(ఆశక్తివ్యుత్పత్త్యభ్యాసములచే సంస్కరింపఁదగినది)

అని ఆచార్యహేమచంద్రుఁడును,

"శక్తిర్నిపుణతాలోకశాస్త్రకావ్యాద్యవేక్షణాత్,
కావ్యజ్ఞశిక్షయాభ్యాస ఇతిహేతు స్తదుద్భవే."

(శక్తి, వ్యుత్పత్తి, అభ్యాసములు మిళితములై యొకటిగనే కావ్యనిర్మాణసామగ్రి యగుచున్నయది) అని మమ్మటభట్టును నుడివియున్నారు.

కావ్యాలంకారకర్తయగు రుద్రటుఁడు కావ్యప్రయోజనమును గుఱించి ముచ్చటించుచు "అనంతరత్న

నిలయమగు సాగరంబుమాడ్కి, ననంతగుణాకరంబగు కావ్యమును నెవ్వాఁడు సమగ్రముగ నిర్వచింపఁజాలు? అయినను బురుషార్థసిద్ధిప్రదంబును, నిర్మలయశోదాయకంబునునగు కావ్యనిర్మాణమునకు నధిగతసకలశాస్త్రులగు కుశలులే సర్వవిధములఁబూనవలయు. రమ్యకావ్యనిర్మాణమునకు శక్తి, వ్యుత్పత్తి, అభ్యాసము లనునవి యత్యంతావశ్యకములు" అని నుడువుచు నాసాధనత్రయమును గూర్చి వివరించియున్నాఁడు.

"శ్లో. తస్యాసారనిరాసాత్సారగ్రహణాచ్చచారుణః;
కరణే త్రితయమిదం వ్యాప్రియతే శక్తిర్వ్యుత్పత్తి
రభ్యాసః."

రాజశేఖరుఁడు 'కవికి కావ్యనిర్మాణకార్యమందు శక్తిలోపమువలనఁ గలుగు దోషమును వ్యుత్పత్తి కొంతవఱకుఁ గప్పిపుచ్చఁగల'దని కావ్యరచనయందు వ్యుత్పత్తికి ప్రాశస్త్యమొసగియున్నాఁడు. ఈవ్యుత్పత్త్యభ్యాసములు అనుపదములు నిత్యవ్యవహారసిద్ధములగుటచే సర్వసామాన్యములుగ భావింపఁబడునను తలంపుతో వాని నిర్వచనము లిట్లు వివరింపఁబడినవి.

"లోకశాస్త్రకావ్యేషు నిపుణతా వ్యుత్పత్తిః.
లోకే స్థావరజంగమాత్మకే లోకవృత్తేచ, శాస్త్రేషు
శబ్దచ్ఛందోఽనుశాసనాభిధానకోశ ప్రకృతిస్మృతిపురాణేతిహాసాగమ తర్కనాట్యార్థకామ యోగాది
గ్రంథేషు, కావ్యేషు మహాకవిప్రణీతేషు, నిపుణత్వం
విత్త్వవేదితత్త్వం వ్యుత్పత్తిః."

"కావ్యావచ్ఛిన్నతయా పునః పునఃప్రవృత్తి రభ్యాసః,
కావ్యంకర్తుం జానంతి విచారయంతివా యేతే కావ్య
విదః కవిసహృదయాః......అభ్యాససంస్కృతాహి
ప్రతిభా కావ్యామృత కామధేను ర్భవతి."
(కావ్యానుశాసనము)

చూచితిరా, వ్యుత్పత్త్యభ్యాసములచే సంస్కరింపఁబడిన ప్రతిభయే కావ్యామృతకామధేనువట. కనుకనే "విద్వత్కవయః కవయః కేవల కవయస్తుకేవలంకపయః" అను చాటూక్తి పెద్దలచే నాదరింపఁబడినది.

ఆంధ్రకవితావిజృంభణము

ప్రకృతములో నాంధ్రదేశములోఁగవితాశక్తియథేచ్ఛముగవిహారము సలుపుచున్నయది. 'ఇద్దరాంధ్రులొక చోటనుండిన నందొకరు కవిత్వము చెప్పువాఁడుగనే యుండు'నని యిటీవలనొకరు పత్రికలోఁ బ్రకటించినది సత్యదూరమన వీలులేదు. ప్రతిదిన మాంధ్రదేశమునుండివచ్చు గద్య పద్యాత్మకములైన వ్యాసముల సమగ్రముగఁ బ్రకటింపవలయుననిన నాంధ్రపత్రికవంటి దైనికపత్రికలైదున్నను కొఱఁతగనే యుండుననుట యతిశయోక్తి కానేరదు. కాలచక్రభ్రమణములో నీశతాబ్ద్యంతము ఆంధ్రదేశములో వాసికెక్కినదని చెప్పనగును.

కాని యిదంతయు స్థూలసృష్టికిమాత్రమేమో యని సంశయమయ్యెడి. ఏమన ఒకచరిత్ర కారుఁడీకాలపు టాంధ్రదేశసారస్వతవిజృంభణమును గుఱించి వ్రాయమొదలిడిన కొన్నాళ్లారంభించి యెట్లుముగింతునో నుహాశయులే యించుక యాలోచింపఁ బ్రార్థితులు. ఇద్దానికి హేతువు మఱేమియుఁ గాదు. లభ్యమైన శక్తి సంపద సంస్కారరహితమై యొప్పుటయే యని నాయాశయము.

ప్రాచీనలక్షణ గ్రంథనిరసనము

మఱియు నిక్కాలమున, గతశాశ్త్రికల వారందఱును, గావ్యనాటకముల రచించు వారేయని యెల్లరెఱింగినదేకదా! వీరిలో నేకొలఁదిమందియో ప్రాచీన లక్షణగ్రంథములఁ గాంచియుందురనుతలఁచెదను. ఈవిషయమైనయేగ్రంథమందుఁజర్చింపఁబడియున్నదో తెలియని వారికంటెఁ బ్రాచీన మనినతోడనే నిరసించువా రధికసంఖ్యాకులుగలరని చెప్పనగును. ప్రాచీను లొనర్చిన మహోపకారము నేఁటికాలమున మనకిట్లు విషమముగఁ బరిణమించుటకు హేతువు వారి దురదృష్టమో మనదు రదృష్టమో నిలకడమీఁదఁగాని బోధపడనేరదు.

నేనిట్లు పలుమారు చెప్పుచుండుటనే, బ్రాచీన లక్షణ మంతయు మనకవశ్య గ్రాహ్యమనియు, నయ్యది నిర్దుష్టమనియు నాయుద్దేశముగఁ గొందఱకుఁ దోఁచవచ్చునేమో! మఱచితి. ఇటీవల నొకమిత్రుఁడు పత్రికాముఖముగ నన్నిట్లు హెచ్చరించికూడ నున్నాఁడు. "ప్రాచీనాలంకారముల నాదర్శముగఁగొని కవులను నెప్పటికిని లేవలేనిగోతిలోపడునట్లు శ్రీశాస్త్రిగా రుపదేశించుట సరికాదు" అని. పాపమెవరో గిట్టనివారట్లు వారికి భీతిఁగలి

గించిరి కాబోలు! అట్టియుద్దేశ మా కాలపు కవులకుఁగాని లాక్షణికులకుగాని లేనట్లు వారిగ్రంథములఁబట్టియే సులభముగఁ దెలిసికొనవచ్చును. లక్షణగ్రంథములన్నియుఁ బ్రాచీన లక్ష్యగ్రంథములఁ బట్టియే వ్రాయఁబడినవి కదా! లక్ష్యగ్రంథములన్నియు నిర్దుష్టములని యెవ్వరనఁజెప్ప సాహసింతురా? అట్లే యున్నయెడల నొక్కొక్క లక్షణగ్రంథమందును గొంత భాగము దోషవిమర్శన ముండు టెందులకు? మఱియుఁ బ్రాచీన కవులలోనే లక్షణోల్లంఘన మొనరించిన వారు పెక్కండ్రు గలరు. తరువాతి వారు వారియాశయములఁ బ్రమాణముగఁ గైకొని యుండలేదా? కనుక నట్టియభిప్రాయము సర్వవిధముల నసంగతమేయగు. "పురాణమిత్యేవ నసాధుసర్వం నచాపి కావ్యం నవమిత్యవద్యమ్" అని మహాకవియగు కాళిదాసు ఘంటాపథముగఁ జెప్పియే యున్నాఁడు. కనుక ప్రాచీనసాహిత్యవేత్తలు చర్చించిన విషయ మిట్టిదనియైనఁ దెలిసికొనక 'ప్రాచీనుల పిచ్చికూతలని' నిశ్శంకముగఁ బత్రికలలోను, గ్రంథములలోను బ్రకటించు మిత్రులసాహసమున కెంతయు విచారింప వలసి యున్నది.

మఱియుఁ బ్రస్తుతములో మనదేశములో నుద్గ్రంథములు వెలువడకుండుటకు మహారాజసేవ ముఖ్యమును హేతువని చెప్పవలసి యుండును.

మహారాజసేవ ముఖ్యము

అవుగాక! లక్షణగ్రంథ పరిశ్రమ మొనరించిన వారు కలరుగదా! వారేల మంచిగ్రంథముల వ్రాయఁగూడదు; అని యడుగుదురేమో! ప్రాచీన సారస్వతమును జక్కఁగఁ బరిశోధించినవారు కలరు. ఉత్తమగ్రంథము లున్నవి. కాని లెక్కపెట్టఁదగినన్నియున్నవా యని యు సంశయము. వానినిఁగాని, వారినిఁగాని యాదరించువారును బ్రస్తుతములో లేరనియే చెప్పనగు. వారైనఁ దొలుత నాగ్రంథములఁ బొరపాటున వ్రాసిరనియే తోఁచెడి. తరువాత వారును దమతె ప్పెఱింగి పశ్చాత్తాపతప్తులై రైలులో నమ్మఁదగినపుస్తకములనే యనాయాసముగ వ్రాయుచున్నారు.

"శ్లో. క స్త్వంభోః? కవిరస్మి, కావ్యభినవా
సూక్తిస్సఖే పఠ్యతాం
త్యక్తా కావ్యకథైవ సంప్రతి మయా
కస్మాదిదం? శ్రూయతామ్,
య స్సమ్యగ్వివినక్తి దోషగుణయో
స్సారం స్వయం సత్కవిః
సోఽస్మిన్భావుక ఏవనాస్త్యథ భవే,
ద్దైవాన నిర్మత్సరః."

(నీవెవ్వరవు? నేకవిని. అట్లయినమిత్రమా! యొక నూతనపద్యమును బఠింపుము. నేనిప్పుడా కావ్యప్రస్తావనమునుగూడఁ దలపెట్టుటలేదు. ఎందువలన? వినుము. తాను కవియై గుణదోషపరిజ్ఞానముగలిగి విమర్శింపఁ గల సరసుఁడిపుడు కానరాఁడు. ఎచటనైన నదృష్టవశమున నుండెను బో నాతఁడు మత్సరుండైయుండు. కనుక కావ్యరచనవదలితి.) రాజశేఖరుఁడు తన కావ్యమీమాంసలో నుదాహరించిన యీశ్లోకమునుబట్టి యిట్టి కాలమును నొకప్పు డుండెడిదనియే తోఁచెడి.

మఱియు విచారింప, మనకవులు త్యాగభోగములకు దూరులగుటయు,వాఙ్మయమున కిట్టిహైన్యము గలుగుటకు కారణము గాకపోదు. త్యాగమునకును కవీంద్రులకును నేకాలమందైన చాలదూరమనియే చెప్పనగును. ఎంతదూరము విచారించినను పోతనామాత్యు డొక్కరుడు దక్క నన్యుడు మందునకైనఁ గానరాడు. కనుక రెండవదానింగూర్చియే విచారింపవలసి యున్నది. అయ్యది మనకవులకుఁ బుస్తకపాఠముదప్ప ననుభవములో లేదనుట ముమ్మాటికిని సత్యబద్ధమే యగును. కవి యైనవాఁడు కుటుంబయాత్రకై పడవలసిన కష్టములన్నియుఁ బడి, యెట్టకేల కించుకయవకాశమును గల్పించుకొని యాలోచింప మొదలిడినచో నింతలో పోలిశెట్టిగారి గుమాస్తా వేసిన కేక, కేకికివ్యాధునిధనుష్టంకారమువంటిదై వినంబడ, దనభావనాశక్తి నాగుమాస్తాగారి ననునయించి పంపుటలో నుపయోగించిన నేకదా మరునాఁడాతఁడు తలయెత్తుకొని తిరుగఁగలుగుట! ఇన్నియవస్థలనుదాటి కవిగారుగ్రంథమును బరిసమాప్తినొందించిరనుకొనుఁడు. అయ్యది యెన్నియవస్థలతో నుండునో యోజించితిరా?

"చ. నిరుపహతిస్థలంబురమణీప్రియదూతిక తెచ్చియిచ్చుక
ప్పురవిడె మాత్మ కింపయినభోజన మయ్యెల"

అని పెద్దనగారనినట్లు విందుముకదా! ఆలోచింప నిందొక్కొక్కటియు కవికి ముఖ్యమనఁదగియున్నది. రాజశేఖరుఁడును దనకావ్య మీమాంసలోఁ గవిచర్యను గుఱించి ముచ్చటించుచు, "కవికి శుచిత్రయమావశ్యకము. అందు వాక్శౌచ మనశ్శౌచములు శాస్త్రములవలనఁ బడయనగును. మూడవదియగు కాయశౌచము, తాంబూల సేవనము, చందన లేపనము, పుష్పధారణము, లోనగు వానివలన సిద్ధించు. చిత్రకారుని యాకారము ననుసరించి చిత్రముండువిధమున కవిస్వభావము ననుసరించి కావ్యమునునుండును. కనుక నాతనికి స్మిత పూర్వాభిభాషణము, గంభీరవాక్కు లోనగునవి ముఖ్యములు. అతని గృహము లక్ష్మీనివాసమై వృక్షవాటికలతో నిండి యుయ్యెలలోనగు వానిచే విరాజిల్లుచుండవలయు." అని వచించి యున్నాఁడు.

రెండుమూఁడు శతాబ్దములనుండి మన యాంధ్రకవులస్థితిగతులు మనకుఁ గరతలామలకమే కదా. పెద్దమ్మ కునికిపట్టులై పెంటకుప్పలతో నొప్పు గృహములలో వసించుచుఁ గొంతెమ్మకోరికలఁ గోరుచుండు కవులుత్తమ గ్రంథముల నెట్లు వ్రాయఁ గలుగుదురు?

"ఎదురైనచోఁ దన మదకరీంద్రము నిల్పి
కేలూఁత నొసఁగి యెక్కించుకొనియె,
మనుచరిత్రం బందుకొనువేళఁ బురమేఁగ,
బల్లకి తనకేలఁ బట్టియెత్తె,"

ఇట్లు పూర్వపు కవిసింహములకు జరిగినయుపచారములు-కాదంతకంటె నూరుమడుంగు లధికములగు నుపచారము-ఈకాలమున గ్రామసింహములకు జరుగుచుండుటచేతనే వారి ప్రభతగ్గి వీని ప్రభ హెచ్చినది. మనయిప్పటి శ్రీమంతులలోఁ బెక్కండ్రకు పండితుల సన్మానించుట కా దట్లనుటయే యెంతయో గౌరవహాని యని యెల్లరకుఁ దెలిసినవిషయమే.

కావ్యమీమాంసకారుఁడు రాజచర్యను గుఱించి చర్చించుచు "రాజులు భాషాభిమానులై పండితసభలఁ గావించి, వారికి బహుమతులను బట్టములను నొసంగుచుండవలయు. పూర్వముజ్జయిని పాటలీపుత్రము మున్నగు మహానగరములలోఁ బండితసభలు గావింపఁబడుచుండెడివి." అని నిదర్శన పూర్వకముగ నుడివియున్నాఁడు.

అట్లయిననే యేవాఙ్మయమైన నుచ్చస్థితి నందఁగలుగును. నేఁ జెప్పవచ్చిన దేమన! ప్రకృతములోఁ బ్రతిభావిశారదు లుండియు నపూర్వగ్రంథరచన లేక పోవుటకు కవీంద్రుల దారిద్ర్యమును మహారాజవైముఖ్యమును హేతువులు గాకపోవని.

మహోత్కృష్టములైన భారత రామాయణముల రచించి, యీ యిరువదవ శతాబ్దిని జిరస్మరణీయముగ నొనరించిన 'శ్రీయుత కవిరాజు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారిని, శ్రీ శేషాద్రి శర్మగారిని నాదరించు ప్రభువులుగలరే యని స్మరింపుఁడు. ఇటీవల శ్రీయుత శర్మగారితో సంభాషించునప్పుడు 'తాము ధన్యులరు. ఉద్గ్రంథ మొకదాని నాంధ్రలోకమునకు సమర్పించితిరి" అనవారు చెప్పినమాటలను వినుఁడు. "ఏమోనండి! గ్రంథరచన ఆత్మహత్యయని తోఁచెడి. కారాగృహమున కెప్పుడు పోవలసివచ్చునో యని భయపడుచున్నాను." ఆ గ్రంథరత్నము మాడ్కి నీమాటలును భాషాభిమానులమనుకొను మనశ్రీమంతుల మానసములఁ జిత్రితములై యిప్పటి కాలస్వభావమును భవిష్యచ్చరిత్రకారులకుఁ దెలుపునవిగనుండుఁగాకను తలంపుతో వెల్లడించి నందులకు శర్మగారును మన్నింపఁ బ్రార్థితులు.

ఇతరగ్రంథములమాట యటుండనిండు. ప్రకృతములో నాటకముల నందఱును గౌరవించుచున్నారు. నాటకసమాజములవలన నెంతయో ద్రవ్యమును వచ్చుచున్నది. గొప్ప శ్రీమంతులును సొంతముగ నాటకసమాజముల స్థాపించి నాటకములఁగూడ సొంతముగనే వ్రాయించి తత్ఖేలనములవలనను ద్రవ్యమును సేకరించుచుఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచియున్నారుకదా. కాని యీలాభగౌరవములలోఁ దత్కర్తల కొక్కపైనఁ జెందిన దేమో విచారింపుఁడు. ఆకవు లానాటకములం దుపయోగించినది స్వప్రతిభావిశేషము గాదు. ఇఁకేమన, ఆసమాజపునటుల యోగ్యత. ఇంతయేల కొన్ని నాటకము లాకవుల నెత్తురు కండ్లఁ జూచినవనియే భావింపుఁడు. మహాప్రయత్నముతో రాజపాత్రమునకుఁ గొన్ని పద్యముల వ్రాసి, రసవంతములుగ నున్నవని తానెంతయో సంతసించి, మఱునాఁడు తనసంతోషములో మేనేజరుగారికిని భాగమియ్యవలయునని తలంపుతో వారిదివ్యసన్నిధికేతెంచి వారి తొందర

పనులు ముగియువఱకును, వాకిటనున్న మీరాసాహేబుతో మాటలాడుచుండి, యుత్తరువైనపిమ్మట లోనికేగి యాపద్యముల వినిపింపగనే, "యేంకయ్యపద్యాలు పాడగలఁడటయ్యా పిచ్చి బ్రాహ్మణుఁడా! ఇందుకోసరమే స్టేజీసంగతి మీకేమియుఁ దెలియదని చెప్పినాను. ఇంతటనైన ఆపద్యాలు పీకిపారవేసి వానికిబదులు నాలుగు పాటలఁ బగిలించండి" అని యుత్తరువిచ్చును. ఇట్లే యొక్కొక్క పాత్ర విషయమునను రాద్ధాంత సిద్ధాంతములు జరుగుచు నాటకము ముగియునప్పటికి కనీస మాఱుమాసముల కాలమైనఁ బట్టును. అట్లు పూర్తిచేసి యానాటకమును వారికి సమర్పించిన వారు బహుమతిక్రింద 50-100 రూప్యముల నిచ్చెదరు. ఇంతస్వల్పమగు నిచ్చుటకుఁ గారణము వారియ్యలేనివారగుటయని భ్రమింపవలదు. కవిగారు నాటకరచనాప్రయత్నమున మున్నైనవయుమంటుటచే కుటుంబవ్యయమాకాలమున నంతకంటె నధికముకాదని వారికిఁ దెలియును. సమాజాధ్యక్షు లెన్నికష్టములనైన నోర్చుకొందురుగాని యిట్టి యనవసరకార్యముల నధికముగ ద్రవ్యవ్యయ మొనర్చి సమాజమునకు నష్టముఁ దెచ్చుటకుఁ బాల్పడరు. మొట్టమొదటనే శ్రమశక్తి వంచనలేక ప్రయత్నించి తక్కువ మొత్తము నంగీకరింపు కవులకే యాహ్వాన మంపెదరు. మఱిచితి; అట్లు పూర్తియైన యానాటకమును కవిగా రచ్చొత్తింపఁగూడదు. మఱియొకరు ప్రదర్శింపఁగూడదనియు తప్పక నియమముండును. ఎప్పుడైన నెవరైనఁ బ్రదర్శనమును గాంచి, నాటకము చాలబాగుగనున్నదని నచ్చెనంటనే మేనేజరుగారు 'శాస్త్రుల్ల చేత మేము దగ్గరనుండి వ్రాయించినాము' అని చెప్పును, 'కాబట్టే' అని యూరకుండును. ఇక కవిగారి కంపకాలము చేసిన పరిశ్రమమునకు నబ్బినఫలము చిల్లరంగడిలో బాకీపడిన రూపాయలుమాత్రమే. నేనీవిషయ మింతదూరము ముచ్చటింపఁబూనుటకు హేతువు ఇక్కాలపు కవులజీవయాత్రను మహాశయుల స్మృతిపథమునకుఁ దెచ్చుటకేకాన క్షమింపఁ బ్రార్థితులు.

ఆంధ్రభారతిని ఔన్నత్యమును జూపి లోకోత్తరవిఖ్యాతిఁ గాంచవలయునన్న నాలోచింప మహితగతులు రెండే కాన్పించుచున్నవి. ఐహికమును దుష్పముగఁదలంచు పోతనామాత్యులైన మరలఁ గొంద అవతరింపవలయును. లేదా, యీకాలపు శ్రీమంతులలోఁ గొందఱైన భాషాభిమానముగలవార్రై కవిరాజులకుఁ జేయూఁతయైన నొసఁగవలయు. ఇంతకంటె మార్గాంతరము మృగ్యము.

ఇక నాయకభేదములగుఱించి విచారింతము.

నాయకుఁడు

"నయతి ప్రాప్నోతి ఇతివృత్తం ఫలంచేతి=నాయకః" కథను వ్యాపించి తత్ఫలమును నొందువాఁడు నాయకుఁడనఁబడు. ఈనాయకుఁడు ధీరోదాత్త, ధీరోద్ధత, ధీరశాంత, ధీరలలితులని నాలుగు విధములుగఁ బఱగుచుండు. గాంభీర్యాదిగుణములుకలవాఁడు ధీరోదాత్తుఁడనియు, మాత్సర్యాది గుణములుకలవాఁడు ధీరోద్ధతుఁడనియు, వినయాదిగుణసమన్వితుఁడు ధీరశాంతుడనియు, సౌందర్యాదిగుణసముపేతుఁడు ధీరలలితుఁడనియు, నుడువుదు సాహిత్యవేత్తలు ఈ నాయకులకు దక్షిణాదిశృంగారనాయకుల యవస్థలఁ గల్పించినపుడు పదునాఱువిధములనియు, నా పదునాఱు నాయకభేదములకు మరల జ్యేష్ఠత్వాదికల్పనచే (16 × 3=48) నలుబది యెనిమిది నాయకభేదము లుత్పన్నములగు ననియుఁ జెప్పియున్నారు. ఇట్లే స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య, అని నాయికను మూఁడువిధములుగ విభజించి, ప్రోషితభర్తృకాద్యష్టవిధ నాయికలగుఱించి వివరించుచుఁ బెక్కునాయకా భేదములఁ జేర్కొనియున్నారు. ఈ నాయికానాయకని రూపణ మలంకార శాస్త్రముల యందేకాక, ప్రత్యేకముగ రతి మంజర్యాది గ్రంథముల యందేకాక, విశేషముగఁ జర్చింపఁబడియున్నది. అంతైన నన్ని భేదముల వివరించుటకు సాధ్యపడక (1152) నాయికాభేదము లేర్పడునని స్థూలముగ గణనవేయఁబడియున్నది.

నాయికా నాయక విభాగము వలని ప్రయోజనము

ప్రాచీనులీవిషయమున నింతదూరము చర్చించుటవలనఁ బ్రయోజనమేమియుండునని సంశయము గలుగవచ్చును. కావ్యభేదమునకుఁ దగిన నాయకుఁడు,

నాయకభేదమునకుఁ దగిన నాయిక, వీని కనుగుణరసము, ఇట్లన్నియు సమకూడినపుడే కావ్యము హృదయంగమముగనుండుననిస్థూలదృష్టినివిచారించినను దోఁపకమానదు. కనుక లక్షణవేత్తలు తాము సంపాదించిన లోకశాస్త్రాద్యనుభవజన్య జ్ఞానమును బురస్కరించుకొని పైవిధమున విభాగమొనరించి యర్వాచీనులకు మార్గదర్శకులైనట్లు తెల్లమగుచున్నది.

మఱియు నాటకమునకు ధీరోదాత్తుఁడు నాయకుఁడుగ నుండవలయుననిన తుచ తప్పకుండ నాలక్షణగ్రథితగుణములతో నా నాయకుఁడు వర్ణింపఁబడవలయునని వారి యాశయమై యుండునా? పాంచభౌతికమగు మానవప్రకృతి నిర్వికారముగనుండునని యెవరైనఁ జెప్పఁగలరా? కేవలగుణవిశిష్టముకాని, కేవల నిర్గుణము గాని ప్రపంచములో నేవస్తువైన నున్నదేమో యోచింపుఁడు. కనుక నొక్కొక్కవస్తువును దోషగుణమిళితమై కావలయ్యెడి. అట్లయ్యు మనము కొన్నిటిని మంచివానిఁగను, గొన్నిటినిఁ జెడ్డవానిఁగను విభాగించుచున్నాము. అట్లు విభాగింపఁగలుగుట గుణగుణముల యాధిక్యమును బట్టియే. అట్లే ప్రాచీనులును నాయకవిభాగ మొనరించి యున్నారని యనుగత మయ్యెడి. కనుకనే కావ్యనాయకులలోఁగూడ ధీరోదాత్తుఁడు క్వాచిత్కముగ ధీరోద్ధతాది గుణముల నవలంబించుటయుఁగలదు. ఇట్లే తక్కిన నాయకులును.

విచారింప నీధీరోద్ధతాది విభాగము అవస్థా భేదమునుబట్టి చేయబడినది కాని జాతినిబట్టి కాదు. అట్లే యైనచో జాతి యనపాయియగుట వలన మహాప్రబంధములయందు విరుద్ధానేకరూపాభిధాన మసంగతమగు. దృష్టాంతముగ భవభూతి విరచిత మహావీరచరితమునే కైకొనవచ్చును. ఒక జామదగ్న్యుఁడే యొకచోట ధీరోద్ధతుఁడుగను, మఱియొకచోట ధీరోదాత్తుఁడుగను, నింకొకసందర్భమున ధీరప్రశాంతుఁడుగను వర్ణింపఁబడియున్నాఁడు. ఇట్లే ప్రాచీనకావ్యనాయకు లందఱును నవస్థాభేదములచే నాయకాంతరగుణముల నవలంబించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఈ యంశమును శాంతముతోఁ బరిశీలింపక "ప్రాచీన కావ్యనాయకులందఱును నిర్జీవప్రతిమలు, లక్షణపాశబద్ధులు, వికృతచిత్తులు, నిఱుగిరు, పాయిలో పెట్టబడియున్నఁ గాలరు" అని కావ్యనాయకులపైధ్వజ మెత్తునేఁటి కొందఱు పండితప్రకాండులకాశలము నశ్యనాతీతము. అధ్యయనములో లోకజ్ఞాన మొకభాగముగఁ దలంచి, మీఁదుమిక్కిలి కవియగువానికి ప్రాపంచకజ్ఞాన మత్యావశ్యకమని విశ్వసించి, శాస్త్రాద్యధ్యయనాదులచేతనే గాక కృచ్ఛ్రమగు దేశాటనముచేతను లోకజ్ఞానమలవఱచుకొని యాయనుభవమును గ్రంథరూపమునఁ బ్రకటించిన ప్రాచీనపండితులవచనములు నేఁటికాలమున 'పిచ్చికూఁత'లుగ మాఱుటలో నాశ్చర్యమేమి! ఇక ప్రకృతము ననుసరింతము. రూపకభేదోత్పత్తికిఁ దృతీయకారణంబగు రసమునుగూర్చి యీసందర్భమున విచారింపవలసియున్నను, నావిషయము నిదివరలో విపులముగఁ బత్రికాముఖమున నెల్లడించియున్నవాఁడ నగుటచేతను, విస్తరభీతిచేతను ప్రకృతములో విరమించుచు నాటకప్రయోజనమును గుఱించి కొంతవఱకు విచారించి యీవ్యాసమును ముగించెదఁగాక! ప్రాచీనసాహిత్యవేత్తల యాశయముల నెఱిఁగి పుచ్చుటయు నీవ్యాసోద్దేశము గాన, ప్రాచీనమతానుసారముగఁ గావ్యసామాన్య ప్రయోజనమును దిఙ్మాత్రముగనైనఁ దొలుతఁ జర్చించుట యావశ్యకమనియే తలఁచెదను.

కావ్యప్రయోజనము

భరతముని కావ్య మైహికాముష్మికసుఖసాధనంబని వచించియున్నాఁడు. అద్దానిఁ బురస్కరించుకొని తరువాతి యాలంకారికులు కొన్ని యంశములఁ జేర్చుచుఁ గావ్యప్రయోజనముల నసంఖ్యాకములఁగా వించియున్నారు. అందుఁ గావ్యప్రకాశ కారుఁడు:

"కావ్యం యశసేఽర్థకృతే
వ్యవహారవిదే శివేతరక్షతయే,
సద్యఃపరనిర్వృతయే
కాంతాసమ్మితతయోపదేశయుజే."

(కావ్యము కీర్తి, ధనము, వ్యవహారజ్ఞానము, అమంగళనివారణము, సద్యః పరనిర్వృతి గలుగఁజేయుటయే కాక, కాంతవలె హితోపదేశమునకు హేతువగును) అని వచించుచు, గావ్యనిర్మాణమువలన నెవరెవరు శ్రేయోలాభముల నొందినదియు దృష్టాంతీకరించి

యున్నాఁడు. దీనిం బ్రమాణముగఁ గైకొని రుద్రటుఁడు మొదలగు నాలంకారికులు ఇంకను గొన్ని ప్రయోజనములం జేర్చియున్నారు.

ధనార్జనము, వ్యవహారజ్ఞానము, అనర్థనివారణము మున్నగునవియు, గావ్యప్రయోజనములుగ నిర్ణయించుటలో గొంతయాక్షేపము లేకపోలేదు. ఇట్టి యాదృచ్ఛికములు కావ్యప్రయోజనముగ నంగీకరించుచోఁ దక్కినవానికంటెఁ గావ్యనిర్మాణమం దాధిక్య మేమియుండును? సామాన్యవిషయములలోనె యిదియు నొకటిగఁ బరిగణింపఁ బడవలసివచ్చునుగదా! అనితరసాధ్యములు కావ్యప్రయోజనముగనంగీకరించుచో 'శతేపంచాశ' న్న్యాయమునఁ దక్కినవియు నద్దాన సిద్ధించునని సహజముగనే యేర్పడును. అనైకాంతికత్వము ధనార్జనమును గావ్యప్రయోజనముగఁ దలంచుటకు మొదలిదౌటయే సంస్కృతవాఙ్మయమున కేమి, యాంధ్రవాఙ్మయమున కేమి కళంకమాపాదిల్లుటకు హేతు వనవచ్చును. ఆలంకారికాగ్రగణ్యుఁడగుమమ్మటభట్టంతటివాఁడుధనార్జనమునుగూడఁ గావ్య ప్రయోజనముగ నంగీకరించుచు 'శ్రీహర్షా దేః ధావకాదీనామివధనం' అని యుదాహరించుట శోచనీయము. ఏకాలమందును కడుపు కక్కుఱితిగలవా రుండుట యనివార్యము. కవులందఱును పోతనామాత్యునివంటి మహనీయులే యై యుండినచోఁ గావ్యప్రపంచమేకాక లౌకికప్రపంచమును మఱొకవిధముగ మాఱియుండదా? అయిన నట్టిదాని విజ్ఞులగువారు నిరసించుట భావ్యముగాని, ప్రమాణముగఁ గైకొనుట యసమంజసమనక తప్పినదికాదు. తరువాత నుండిన యాలంకారికులలో మమ్మటభట్టుమతమును నిరసించిన యాతఁడు కావ్యానుశాసనకర్తయగు ఆచార్య హేమచంద్రుడు ఒక్కడే యనితోఁచెడి. ఆపండితవర్యుని కావ్యప్రయోజనచర్చ కడుంగడు హృద్యము.

"కావ్య మానందాయ యశసే కాంతా తుల్యతయోపదేశాయచ" ఆనందము, కీర్తి సత్కారత్రమువలె హిత ముపదేశించుట అనునవియే కావ్యప్రయోజనము లని యాతని యభిమతము. ఈ ప్రయోజనత్రయమును ననితరసాధ్యముని వేఱుచెప్పఁ బనిలేదు. ఆమహాశయుఁడే పైసూత్రమునకు వివరణము వ్రాయుచు

"సద్యోరసాస్వాదన జన్మా, నిరస్తవేద్యాంతరా
బ్రహ్మాస్వాదనసదృశీ ప్రీతి రానందః
ఇదం సర్వప్రయోజనోపనిషద్భూతం
కవిసహృదయయోః కావ్యప్రయోజనమ్."

(వెంటనే రసాస్వాదన జనకమును, నిరస్తవేద్యాంతరమును, బ్రహ్మాస్వాద సహోదరమును, నైనప్రీతియే యానందము. ఈయది కవిసహృదయులకు సకలార్థదాయకము) అని వివరించుచు మమ్మటాదిమతమును ఖండించియుండుట నరయుఁడు.

"ధనమనైకాంతికం
వ్యవహారకౌశలం శాస్త్రేభ్యోఽపి,
అనర్థనివారణం ప్రకారాంతరేణాపి
ఇతి న కావ్యప్రయోజనతయా ఽస్మాభిరుక్తమ్."

(ధనము కారణాంతరములవలనను సాధ్యము. చాణక్యాది ప్రణీతములగు శాస్త్రములవలన వ్యవహారకౌశల మేర్పడును. అనర్థనివారణము వేఱువిధముగఁ గూడఁ గావచ్చును. కనుక వీనిఁ గావ్యప్రయోజనములుగ మే మంగీకరింపము. ఈసందర్భమునఁ దద్వ్యాఖ్యాత యుదాహరించిన శ్లోకము సంస్మరణీయము.

"శ్లో. ఉపశమ ఫలాద్విద్యా బీజా త్ఫలం ధనమిచ్ఛతో
భవతి విఫలో యద్యాయాస స్తదత్ర కిమద్భుతమ్;
ననియతఫలాః కర్తు ర్భావాః ఫలాంతర మీశతే
జనయతిఖలు వ్రీహే ర్బీజం నజాతు యవాంకురమ్."

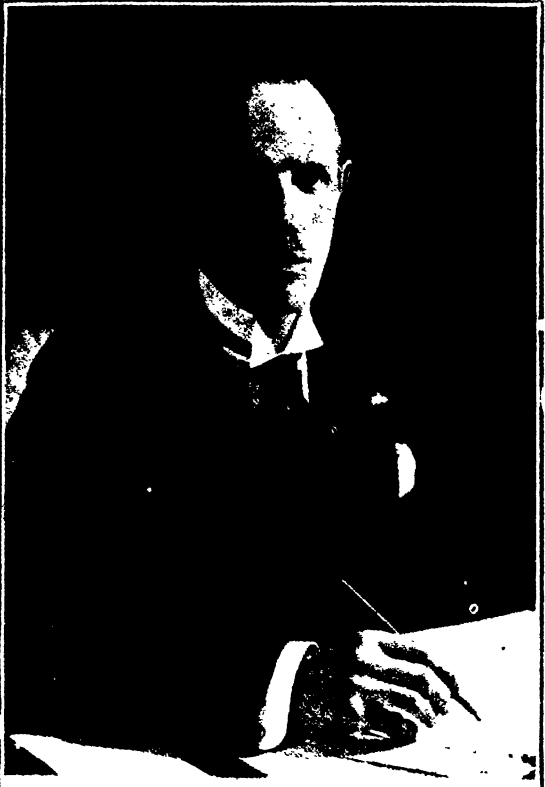
(ఉపశమ ప్రయోజనమగు విద్యవలన ధనమును గాంక్షించువాని యాయాసము విఫలముగునేని నందచ్చెరు వందఁ బనియేమి! నియతఫలములగు కర్తయొక్క భావములు ఫలాంతర మియ్యఁజాలునా? వడ్లగింజ యెప్పుడును యవాంకురము (ధాన్యవిశేషము) పుట్టింపఁజాలదు.)

నాటకప్రయోజనము

ఇక నాటక ప్రయోజనమును విచారింతము. ప్రభు సమ్మితములై శబ్దప్రధానము లైన వేదముల కంటెను, మిత్రసమ్మితములై యర్థప్రధానములైన పురాణములకంటెను, రసోత్పాదకములగు కావ్యములయందు కాంతాసమ్మితోపదేశత్వము విలక్షణమనుట సర్వపండితాంగీకృతమును, సత్యబద్ధమును నగును. విద్యయాన

రీడింగు ప్రభువు
నూతన రాజప్రతినిధి

ఇర్విను ప్రభువు
నూతన రాజప్రతినిధి

ఇర్విను ప్రభ్వి
నూతన రాజప్రతినిధిగారి సతి

కాలములోఁగూడఁ గావ్యప్రయోజనములలో నన్యములు పౌరాణికగాథలలోఁ బరిగతములై యనుభవదూరములైనను కాంతాసమ్మితతత్త్వమమాత్రము కావ్యమును విడిచినదికాదు. శుల్కరూపమునఁ గాంతవలె విక్రయరూపమునఁ గావ్యమును ధనాగమైక ప్రయోజనముగఁ గదాయుండుట! కాలధర్మమునుబట్టి యిప్పుడిట్లు పరిణమించినను కావ్యప్రయోజనము లోకోత్తరమైనదనుట నిస్సంశయము. శ్రవ్యకావ్యము వలననే యిట్టి యద్భుత ప్రయోజనమున్నట్లు విదితమగుచుండ, శ్రవ్యత్వ దృశ్యత్వములుగల నాటకప్రయోజనమును గుఱించి చెప్పవలయునా?

ఇంద్రియములలో నెల్లఁ జక్షురింద్రియము పరమోత్కృష్టమైనది. ఏవిషయమునైనఁ బెక్కుసారులు వినుట కంటె, నోట నుచ్చరించుట కంటె, నొక్కమాఱు కన్నులారఁ గనినంతనే యెంతయేని యానందమనుభవించును. మీఁదు మిక్కిలి యావిషయము మానసమున దృఢముగ నాటుకొని సామాన్యముగ విస్మృతిపాలుగానేరదు. ఇంతయేల? ప్రశ్నోత్తర రూపకముగ నెట్టిక్లిష్టవిషయమును సుబోధ మగుచుండ నావిషయమట్లే పాత్రముఖముగఁ జక్షురింద్రియగోచర మగునట్లు ప్రదర్శించిన నయ్యది యెట్లు కరతలామలకమగునో యూహింపుఁడు. కనుక, నాటకశాలలు విద్యాపీఠములుగ నెన్నుటకుఁ దగిన వనవచ్చును. పండితులు, పామరులు, రసికులు, అరసికులు, అనుభేదములేక యందఱ నానందాబ్ధి నోలలాడించుచు సదుపదేశమును గఱపు నాటకరంగములకంటె నన్యములు వ్యాగ్యము లనియే తోఁచెడి. దేశాభిమానము, మతాభిమానము, లోనగువాని జనసామాన్యమునకుఁ గలుగఁజేయవలయుననిన నాటకరంగములు పరమోపకారకములు. చెన్నపురిలో నొకప్పుడు శివాజీ చరిత్రమును రసవంతముగ ప్రదర్శించుచుండ సామాజికులకు వీరావేశ ముద్భవించినదని యొకమిత్రుని వలన నాకర్ణించితి. అట్లే నివృత్తిమార్గము నుపదేశించుటకును నియ్యదిసద్గురు తుల్యమనవచ్చును. ప్రబోధచంద్రోదయ నాటకములో సూత్రధారుని సంభాషణము.

"తేన శాంతపథప్రస్థితేన ఆత్మవినోదార్థం ప్రబోధచంద్రోదయాభిధానంనాటక మభినేతుమాదిష్టోఽస్మి త దాదిశ్యతాం భరతావర్ణికా పరిగ్రహణాయ."

(వీరరసోజ్జృంభణకర్తయగు కీర్తివర్మమహారాజుగారుశాంతమార్గమునఁబ్రవర్తింపఁదలఁచినవారై యాత్మవినోదార్థము ప్రబోధచంద్రోదయ మను నాటకమును బ్రదర్శింప నాజ్ఞాపించిరి. కనుక నటుల వేషములదాల్చుట కాజ్ఞాపింపవలసినది) ఇట్లు ప్రవృత్తినివృత్తులకాస్పదంబగుటచేతనే భరతాచార్యులవారు ఈనాట్యప్రయోజనము నిట్లు వాక్రుచ్చియున్నారు.

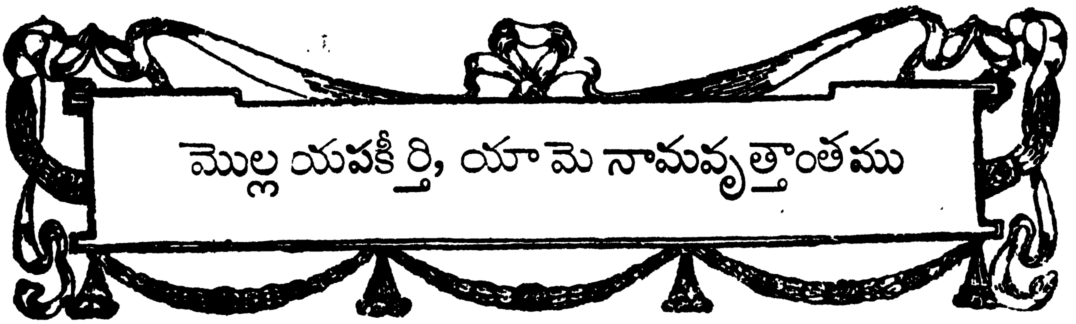
శ్లో. ధర్మ్యం యశస్యమాయుష్యం హితంబుద్ధి వివర్ధనమ్,
లోకోపదేశజననం నాట్య మేతద్భవిష్యతి.

ఇట్టినాట్యమునకు హేతుభూతమైన దగుటచేతనే నాటకము సర్వోత్కృష్టమై 'కావ్యేషునాటకంరమ్యం' అని పండిత ప్రకాండులచేఁ గొనియాడఁబడినది.

సేవాంజలి

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు

వినవచ్చు నీపల్కు లని యూరితిని దేవ, శ్రుతులనింప విదేమి చోద్యమయ్యా!
కనవచ్చు నీ రూప మని పొంగితిని దేవ, కనులఁదేర్ప విదేమి కర్మమయ్యా!
చనవచ్చు నీత్రోవ నని నమ్మితిని దేవ, పదమునిల్ప విదేమి పంతమయ్యా!
మనవచ్చు నీచెంత నని యుబ్బితిని దేవ, తలఁపు గొల్ప విదేమి ధర్మమయ్యా!
అల్పుఁడగు నేను పరమాణువైన నేను, ఘనతరుని నిన్నుఁ ద్రిభువనగర్భు నిన్నుఁ
దగుదునని కొల్వఁ దలఁచుటే తప్పటయ్య, సత్కృపాధామ! దేవతాసార్వభౌమ!

మొల్ల యపకీర్తి, యామె నామవృత్తాంతము

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారు

శ్రీమహిమాభిరాముఁడు వసిష్ఠమహామునిపూజితుండు సు
త్రామవధూ కళాభరణ రక్షకుఁ డాశ్రితపోషకుండు దూ
ర్వామలసన్నిభాంగుఁడు మహాగుణశాలి దయాపరుండు శ్రీ
రాముఁడు ప్రోచు భక్తతతి రంజిలునట్లుగ నెల్లకాలముల్.

— మొల్ల రామాయణము

సుమధురమై, మృదులమై, మనోజ్ఞమై, కవిపండిత జనస్తుత్యమై, సకలజనసుబోధ్యమై యలరారు రామాయణములు రచించి మహావిదుషీమణియు, ఆదికవయిత్రియు నగు మొల్ల యమరకీర్తిని వహించినది. స్త్రీలలోఁ జదువుకొనినవారు తక్కువ. చదువుటయొకింత నేర్చినవారున్నను వ్రాయఁగలవారు కొలఁది. వచనరచన కొంత చేయ నేర్చినవారున్నను పద్యము లల్ల నేర్చినవారు మొదలే పూజ్యము. విశేష నాగరికతయందున్న యిక్కాలమునఁగూడ స్త్రీలస్థితి యిట్లున్నది. అట్టిచో నాల్గుశతాబ్దములకుఁ బూర్వము స్త్రీవిద్యావ్యాప్తి కెట్టియవకాశము లేనియుగమున, పురుషులకే విద్యాగంధము లేని కుమ్మరకులమున జనియించి, యిట్టి యపూర్వరామాయణమును రచియించిన మొల్ల యాంధ్రమహిళామండలమును బావనముచేయ నుదయించిన యపరభారతిగాని లాఁతి స్త్రీకాదని తోఁచెడిని.

భారత భాగవతోపాఖ్యానములతోపాటు, దాశరథీ భాస్కరాదిశతకములతోపాటు, మొల్ల రామాయణముగూడ పూర్వపు వీథిబడులయందును, నిప్పటి యున్నత పాఠశాలలయందును ముఖ్యపఠనీయగ్రంథమై యొప్పుచు మొల్ల యశశ్చంద్రికలను దిగంతములకు వ్యాపింపఁజేయుచున్నది. కాని పరమ పావనులగు సీతారాముల దివ్యచారిత్రమునే భక్తిరసభరితముగను, మృదుమధురపదసంయుతముగను రచియించి తననిరుపమాన కవితాపటిమచే, పాండిత్యప్రకర్షచే నాంధ్రకవయిత్రీమణులలో నగ్రస్థానము వహించిన మొల్ల జన్మాదిక వృత్తాంతములుమాత్ర మామెయశస్సునకుఁ దగినట్లుగ లేవు. ఆంధ్రజననీగాత్ర సంశోభితవిదుషీ మౌక్తికహారమున మించు మణిపతకమున నొప్పు మొల్లకవయిత్రీమణి యొక్క కీర్తిచంద్రికల నైల్యపఱచుచున్న విషయము సామాన్యమైనది కాదు. ఏది స్త్రీలనిహపరదూరలనుగాఁ జేయునో, ఏది శీలసంపదకు భంగకరమైనదో, ఏది చిరకాలమునుండి ప్రవృద్ధమగుచున్న యశోలతను పుటుక్కున త్రుంచి వేయునదో, ఏది మహావమానకరమైన మాటయో, అట్టికులటాపదము మొల్ల జీవితమునకుఁ దుడువరానిమచ్చయై కళంకపఱచుచున్నది. అకటా! ఆఁడుదానికింతకన్న నపకీర్తి యేమికావలెను? నిప్పులంబొరలినను, నీళ్లంబడినను, శిరశ్ఛేదము గావించుకొనినను, మఱిదేనిచేనైనను నీయపయశము మాయునే? ఏకవిత్వము, ఏపాండిత్యము, ఏరామాయణము ఈదుష్కీర్తిని బాపఁగలదు! లేదని మాకెఱుకయే! అయినను నొకవిదుషీమణి యహేతుకముగ నపయశమునకుఁ బాల్పడి యధఃపతిత యగుటను గన్నులారఁ జూచుచు నూరకొనుట

కంటె నామెను కులటామండలమున కీడ్వఁబడినకారణములను బరికించి సహేతుకములు కానిచో వెల్లడించుట తోడినారీమణులధర్మ మగుట నాధర్మనిర్వాహనిమిత్త మీవ్యాసము వ్రాయఁబడినది. విజ్ఞులగు చదువరు లిందలిలోపముల సైరింతురుగాక యని నాతొలిమనవి. మొల్ల కులటయనుటకు నాల్గుకారణములు సాధారణముగాఁ జూపఁబడుచున్నవి. (౧) మొల్ల తన రామాయణమునం దసభ్యములగు స్త్రీవర్ణనముల జంకుగొంకులు లేక పురుషకవులవలెనే కావించియుండుట; (౨) తన రామాయణమునందు తనయత్తింటివారి ప్రశంసగాని భర్తప్రశంసగాని చేయకుండుట, (౩) మన ఆంధ్రదేశమున పూర్వము పుష్పనామములను కులటాంగనలుమాత్రమే పెట్టుకొనుచుండుట; మఱియు (౪) ఆమె కృష్ణదేవరాయల యుంపుడుకత్తెయని లోకప్రవాదముండుట. ఆలోచించి చూడ పైనాల్గుకారణములును మొల్లను కులటనుగా జేయునంతటి బలవత్తరములు గావని నాతలఁపు. చూడుఁడు! మొల్ల తనరామాయణమునందలి సుకవిస్తుతియందు శ్రీనాథునితరువాతికవులను బేర్కొనలేదు. కాన నామె పదునాఱవశతాబ్దమునం దుండియుండవచ్చునని యనేకుల యభిప్రాయము. అటులయినచో కృష్ణదేవరాయలు రాజ్యముచేసినకాలమును మొల్లకాలమును నొక్కటియే యగుచున్నది. రాయలకాలమునందువలె మఱియేకాలమునందును మన యాంధ్రభాష యట్టిరాజసత్కారములు మంత్రులమన్ననలు, పండితపూజలు, కవిగౌరవములు, నందియుండలేదు. మఱియు నది శృంగారమునకుఁగూడ మంచిప్రాభవకాలము. పదునేనవ శతాబ్దమున శ్రీనాథాది కవీంద్రులచే నాటఁబడిన శృంగార రసాంకురము పదునాఱవశతాబ్దమున పెరిగి పెద్దదై యేచి పేచి కృష్ణదేవరాయల యాస్థానకవులపోషణలో ఫలవృక్షమైనది. ఇఁక నక్కాలపుకవులస్థితి యెట్లున్నది? ప్రతికవికి శృంగారరసముపై మోహమే. అందుచే నాకాలపుకవులు తమకవితాలత నాశృంగార వృక్షమునకుఁ బ్రాకించినఁగాని మనోజ్ఞముగ నుండదని, రాజాదరముఁ బడయదని, ప్రజాగౌరవ మందదని భ్రమించి శృంగారరసమున కాలవాలమగు ప్రబంధములను రచించి పేర్గాంచిరి. కవులహృదయము లిట్లు శృంగారరస మోహముచే నిండి నిబిడీకృతమై, స్త్రీలసిగ్గును బుగ్గిచేసెడి యసభ్యవర్ణనములుగల గ్రంథములను వెలువరించెడి యిక్కాలముననే మొల్లగూడ యున్నదనువిషయ మొకింత జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుఁడు; మొల్ల తనస్త్రీత్వము నెంతచక్కఁగా నిలుపుకొనెనో విశదమగును. శృంగారమునకుఁ దావులేని, భక్తికి దావలమైన సీతారాములకథ నామె వ్రాసినదికాని, శృంగారరసాత్మకమగు కావ్యము వ్రాసెనా? "స్తనభరంబున నీపోఁక దనరినట్టి" ఇట్టి పద్యపాదములు నారీరచితగ్రంథమునందుండుట యసభ్యమేయనియు, కులకాంత లిట్టి పదములుగల పద్యములు వ్రాయఁజాలరుగాన నామె కులటయనియు కొంద ఱందురు. ఇట్టి యసభ్యపదములు ఆధునిక కవయిత్రీమణుల పాటలలోను, పద్యములలోను గూడఁగలవు. ఆధునిక కవయిత్రీమణిచే వ్రాయఁబడిన లక్షణాపరిణయమను పద్యకావ్యమునందు నిట్టిపదములు గలపద్యము గలదు. పుస్తకము ముద్రణమగువఱకు నా పదమును జూడనైతినని యాకవయిత్రీమణియే మాతో స్వయముగఁ జెప్పెను. అంతమాత్రముచేతనే యాసాధ్వీమణి నెవరు కాదందురు? దుష్కరయతిప్రాసనియమముచేతనో, కవ్యాచారప్రకారమో లేక, ప్రమాదవశమునో, ఇదియొక దోషముగాపాటింపని తత్త్వజ్ఞురాలగుటనో, లేక యప్పటి కాలపరిస్థితులనుబట్టియో, లజ్జాకరములేయగుఁగాక నాలుగైదుపదములట్టివి పడినంతమాత్రమున నామె కులటయనుట యక్రమమును, అతి సాహసమునుగదా!

తండ్రిప్రశంసతోపాటు అత్తవారి ప్రశంసచేయకుండుట మొల్లపై మోపఁబడిన రెండవనేరము. స్త్రీలకు బిడియము నైజగుణము. కాన పతిప్రశంసచేయుటకు నెంతవయసు చెల్లినపడఁతులుగూడ లజ్జింతురు. అందును తల్లిదండ్రులు గురువులు మున్నగు పెద్దలసమక్షమున బాహాటముగ గ్రంథములయందు భర్తనుగూర్చి వివరించుటకు లజ్జించుట స్త్రీస్వభావమునకు విరుద్ధమైన విషయము గాదు. అదియట్లుండె మొల్ల బాలవితంతువని ప్రసిద్ధమైన వాదము గలదు. తన గ్రంథమునఁ జూపిన యసమానవైదుష్యమువల్ల నేమి, తనభర్తనుగూర్చిగాని యత్తవారిని గూర్చిగాని రామాయణమునందు ప్రశంసింపకుండుటచేనేమి మొల్ల బాలవితంతువై యుండుటయే నిజమైయుండునని తోఁచుచున్నది. మొల్ల తనయాత్మీయులలో తండ్రినిదప్ప వేరెవరిని బ్రశంసింపలేదు. తన

విద్యాప్రదాతయెవరో యాతనినైనఁ దెలుపలేదు. 'గురుడాతుకూరి కేసయవర పుత్త్రి'నని చెప్పినది. గురుఁడన తండ్రియు విద్యాప్రదాతయుఁగూడఁ గావచ్చును. వేఱుగురుని దెల్పమిచే బహుశఃతండ్రియే యామెకుఁజదువుచెప్పిన గురుఁడైయుండును. కావుననే యతనిని ఘనముగాఁ గీర్తించినది.

గణిత శాస్త్రజ్ఞురాలగు లీలావతి తండ్రి బాలవితంతువగు తనపుత్త్రికి గణితశాస్త్రమునుసేర్పి విద్వాంసురాలినిగాఁ జేసెను. అట్లే కేసయగూడ బాలవితంతువగు తనకొమార్తెకువిద్య నేర్పియుండును. బాలవితంతువు కావుననే మొల్ల తనయత్తింటి పేరునుగాని భర్తపేరును గాని చెప్పియుండ లేదు. ఆమెయే యననేల? ఆధునిక కవయిత్రీమణులగ్రంథములను జూడుఁడు. ఒక్కరైనను దమ భర్తపేరును వ్రాయుచుండిరేమో? ఆధునికవిదుషీమణులలో నొక్కరగు శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మగారు తమయత్తింటి పేరగు ద్రోణంరాజువారి నామమును వ్యవహారమునందువాడుటయే యుజ్జగించిరి. లక్షణాపరిణయ గ్రంథకర్త్రియగు సౌభాగ్యవతి గుడిపూడి యిందుమతీదేవిగారు తమ కావ్యమునందు పతిపేరెత్తుకొనలేదు, ఈవిధముగ మనకన్నుల ముందఱ ననేకులు, పతిప్రశంసచేయని, యత్తింటి ప్రశంసచేయని విద్యావతులు మాంగల్యవతులలోను, వితంతువులలోను గూడ గానవచ్చుచుండ నన్నూ ఱేండ్లక్రిందటి మొల్ల తనగ్రంథమున భర్తపేరు చెప్పలేదని, యతని యింటిపేరు తెలుపలేదని యామె కులటయని నిర్ధారించుట ఎంత యహేతుకమో చూడుఁడు.

ఇఁక మొల్ల మూఁడవనేరము: పుష్పనామములను మనదేశమునఁ బూర్వముకులటాంగనలుమాత్రమే పెట్టుకొనుచుండుట. కులటయన వ్యభిచారిణి యనియర్థము. కాన వారాంగన కావచ్చును. లేక, నీతిచెడినమఱేజాతి స్త్రీయైన కావచ్చును. వేశ్యలు తమతండ్రియింటి పేరును తమయింటిపేరుగాఁ జెప్పుకొనుటగాని తమతండ్రిపేరును బ్రతిష్ఠగాఁ జెప్పుకొనుటగాని లోకవిరుద్ధమైన విషయము. వెలయాండ్రకుతమతల్లికిఁగాని,తమకుఁగాని శాస్త్రోక్తముగా వివాహమాడిన యొకభర్త లేమిచే వారికి తమ తల్లియింటిపేరే వరుసగావచ్చుచుండును. వివాహితలైన స్త్రీలకు వారిలోగూడ భర్తృగృహనామమే వారికిఁ గూడ జెందును. మొల్ల తన రామాయణపీఠికయందు

"క. వారాంగన శ్రీరాముని
పేరిడి రాచిలుకఁ బిలిచి పెంపు వహించెన్
నేరుపుగల చందమ్మున
నారాముని వినుతిసేయ హర్షము రాదే."

వారవనితయే చిలుకను 'రామా'యని పిలిచి మోక్షము నందినది. ఇఁకఁ దాను సద్గతినందుట కేమి సందియమని గదా పైపద్యభావము! ఇట్లు వారవనిత యల్పత్వమును బేర్కొనుటచే మొల్ల వేశ్య కాదనుట స్పష్టము. మనుజులకు నామకరణము పుట్టిన కొలఁదిదినములలో తల్లిదండ్రులో, యితర పెద్దలో చేయుదురు. కాని యెవరికి వారు పెట్టుకొనరు. కులటాత్వము వయసు వచ్చినవారైనవెనుక యేర్పడు దుర్గుణముకాని శైశవముననే వచ్చునదికాదు. ఇక కులటాంగనలు మాత్రమే పెట్టుకొనెడి పుష్పనామము మొల్లకెట్లువచ్చినది? తల్లిదండ్రులు నీతిచెడినవారై యుండవలెను. లేక మొల్ల పెద్దదైనపిమ్మట తననామమును మార్చుకొని యుండవలెను. భర్తను వలెనే తల్లినిగూడ నామె తన గ్రంథమున బ్రశంసింపక విడిచినది. తండ్రినిగూర్చి

"క. గురులింగ జంగమార్చన
పరుఁడునుశివభక్తిరతుఁడు బాంధవహితుఁడున్
గురుఁ డాతుకూరి కేసయ
వరపుత్త్రిని మొల్లయనఁగవఱలినదానన్."

అని యెంతో ఘనముగఁ జెప్పుకొనినది. ఇట్టి దైవభక్తుఁడగు నామె జనకుఁడు నీతిమాలినవాఁ డనుట దోషము గదా! ఇఁక నామెయే పేరు మార్చుకొనిన దనుకొందము. నిన్న నెక్కుడైన బుద్ధులకు మాఱకమున్నది కాని పేరులకు మార్పుండునా? కాన పేరుచేత నామెకు కులటాదోష మాపాదించుట న్యాయముకాదు.

ఇఁక నాల్గవది మొల్ల కృష్ణదేవరాయల యుంపుడుగత్తెలలో నొకతెయనుట. ఎక్కడ నెల్లూరు మండల గోపవరము! ఎక్కడ కృష్ణదేవరాయల విద్యానగరము! పోనిండు రాయలు దిగ్విజయార్థియై యాంధ్రదేశమెల్ల పర్యటనముచేసెను గాన మొల్లనుబట్టి

తెప్పించి తన యంతఃపురమునకుఁ జేర్పించెనే యను కొందము. రాయల యుంపుడుగత్తెయే యైనచో మొల్ల, కవియు, కవిపోషకుఁడును, కవితా ప్రియుఁడును, విశేషించి మహారాజునైన రాయలనుగూర్చి తన రామాయణమున నొక్కింతయైన ప్రస్తావింపకుండునా, అంతియే కాక మొల్ల

"ఉ. సల్లలితప్రతాపగుణ
  సాగరుఁడై విలసిల్లి ధాత్రిపై
 బల్లిదుఁడైన రామ నర
  పాలకునిన్ స్తుతిసేయు జిహ్వకున్
 జిల్లర రాజలోకమును
  జేకొని మెచ్చఁగ నిచ్చపుట్టునే
 అల్లము బెల్లముం దినుచు నప్పటికప్పటి
  కాసనేయునే."

రాజలోకమునెల్లఁ దృణీకరించినది. మొల్ల కృష్ణదేవరాయల యధీనముననున్న స్త్రీయైనచో నితరులెల్లవచ్చి గ్రంథములను వ్రాసి తనప్రభువునకుఁ గృతి యిచ్చుచుండఁ దాను తనరామాయణము నాతనికంకితము సేయకుండుటయే కాక "చిల్లరరాజలోకమును జేకొని మెచ్చఁగ నెవ్వరికిచ్చపుట్టు"నని తిరస్కారబుద్ధితో వ్రాసి యుండునా! అట్లు నిరసించిన యుంపుడుగత్తెను రాయలు సహించి యుండునా? మఱియు పెద్దన రామరాజభూషణుఁడాదియగు మహాకవులఁ దన సుకవిస్తుతి యందుఁ జేర్కొనక యేల విడుచును? కాన మొల్లకును రాయలకును నెట్టి సంబంధమును లేదు. బహుశః యేరాజైన రామాయణమును గృతినందఁగోరి మొల్లచేఁ దిరస్కృతుఁడయ్యెనేమో యని యూహింపఁ బైపద్య మూహించుటకు తావొసఁగుచున్నది; కాని యింతమాత్రముననే నిర్ధారింప వలనుగాదు.

మొల్లపైఁ గులటాత్వమును మోపుచున్న కారణములు సహేతుకములు గావని పైవిషయములు తేటపఱచినవి. ఇఁక మొల్ల పేరునుగూర్చి నాకుఁగల సందియములను విన్నవింపుకొందును.

మొల్ల తన రామాయణమునందుఁ దనతండ్రి శివభక్తుఁడనిస్పష్టము గాఁ దెలిపినది. మఱియు తాను "విఖ్యాత గోపవరపు శ్రీకంఠ మల్లేశువరముచేత, నెఱిఁ గవిత్వంబుఁ జెప్పఁగా నేర్చికొంటి"ననియుఁ దెలిపినది. కాన పైరెండు కారణములచేతను నామె నామము మొల్ల గాక మల్లియై యుండుననియు, శివభక్తుఁడగు నామె జనకుఁడు తన యిష్టదైవమగు మల్లేశ్వరుని పేర తన కొమార్తెకు మల్లి యని పేరిడియుండె ననియుఁ మల్లీ నామము మొల్లగా జనవాడుకమీఁద మాఱియుండుననియుఁ దోఁచుచున్నది. మల్లమ్మ, మల్లయ్య, మల్లీ యను పేరు శూద్రులలో (తెలుఁగుదేశపు అన్ని తెగలలో) సాధారణముగాఁ బెట్టుకొనెడి పేరే కావున నాదికవయిత్రి నామము మొల్లయనుటకంటె మల్లి యనుటయే సమంజసముగను సహేతుకముగను నున్నది. మఱి యొక యుదాహరణము: నేనీ మధ్య 'కృష్ణకుమారి' యను విదుషీమణిచే వ్రాయఁబడిన 'భారత విదుషీమణులు,' అను చిన్ని హిందీపుస్తకమును జదివితిని. దానియం దనేకవిదుషీమణుల చరిత్రములు గలవు. వారిలో ముక్కాలు మువ్వీసమమంది యుత్తర భారతమువారే. ఇట్లు గ్రంథము చాలవఱకుఁ జదివినను నస్మద్దక్షిణభారతదేశమునందలి విదుషీమణి చారిత్రమొక్కటియుఁ గానరామి నామనంబు చిన్నవోయెను. ఏమి? దక్షిణభారతదేశమున విదుషీమణులే లేరా? ఉండినను నుత్తరాహులు మనలను జిన్నచూపుచూచి మనదేశపు విదుషీమణుల సచ్చరిత్రములను దమగ్రంథముల వ్రాయమనిరా! అను కళంకలు నామానసమున నుదయించి యాగ్రహమును నుదయింపఁజేసెను. కాని ఏదేశమువారైనను విదుషీమణులు పూజనీయులే యను భావముననఁ జాలవఱకు జదువఁ జదువఁ మధురవాణి, మోహనాంగి, మల్లీ, అభయా, నాచీ, యను నేవురు దక్షిణ భారతదేశపు విదుషీమణుల చరిత్రములు నేత్రపర్వముగ హృదయాహ్లాదకరముగఁ గాన్పించెను. అందు మల్లీయను నామె చరిత్ర మీవిధముగా వ్రాయఁబడియుండెను. "ఈమె దక్షిణ భారతదేశమున జన్మించియుండెను. రాజా కృష్ణదేవుని కాలమున నీ యశస్విని సాహిత్యక్షేత్రమునను నుండి యుండెను. ఈమె యొక కుంభకార పుత్రి. విద్యాభ్యాసమునం దీమెకు మిక్కిలి యనురాగము. ఈమె కవిత చెప్పగలిగియుండెను. ఈమె కవిత్వమునం దీమెయొక్క పూర్ణవికాసము గాన్పింపుచుండెను. ఈమె స్నానముచేసి చెంద్రుకల నారఁబెట్టుకొను సమయమున

కవిత నల్లుచుండెననియు, ఈవిధముగా నీమె యొక రామాయణమును రచియించి యుండెననియు తెలియుచున్నది. ఈమె రామాయణమును విద్యాలయముల యందు పాఠ్యపుస్తకముగా పండితులు నిర్ణయించి యున్నారు." ఈపై చరిత్రాంశములనుబట్టి ఈమల్లి మనము మొల్లగా వాడుచున్న యామెయేయని తేటపడుచున్నది. ఈచరిత్రమును జదివిన తరువాత నాకపరిమితానందము గలిగెను. ఆ యానందము రెండువిధములుగా నుండెను. దక్షిణ భారతదేశమున విదుషీమణులే లేరని వాపోవు సమయమున మొల్ల మనపరువు నిలిపినదిగదా యను సంతోష మొకటియు, చిరకాలమునుండి మొల్ల పేరు మల్లిగాని మొల్లగాదను నాయూహ యుత్తరదేశమందైనఁ బ్రచారమున గలదుగదా యను నానంద మొక్కటియు నా సంతసము నినుమడింపఁజేసెను.

మన ఆదికవయిత్రియగు మల్లిచరిత్రమును మనకుం బఁగాఁదేలిన యంశముల సంగ్రహముగా నీవిధమున నిర్ణయింపవచ్చును. ఈమె కుమ్మరకులమున జన్మించినది. ఆమె తండ్రి శివభక్తిపరుఁడు గావున తన కొమార్తెకు మల్లియని పేర్వెట్టి యుండును. మల్లి వితంతువు. కాన లీలావతికి తండ్రి గణితశాస్త్రమును నేర్పి విద్వాంసురాలినిగాఁ జేసినట్లు మొల్ల తండ్రిగూడ తన కొమార్తెకు విద్య నేర్పినాఁడు. మొల్ల వితంతువనుటయేకాక బాలవితంతువుగూడనై యున్నది. కాన నత్తింటి ప్రశంసగాని భర్తృప్రశంసగాని చేయలేదు. తన విద్యాభివృద్ధికి జనకుఁడే కారణమగుట నామె యాతనిమాత్రమే తన గ్రంథమునఁ జేర్కొనినది. మల్లి యాత్మగౌరవము గల విదుషి. ఐహిక సంపదలఁ జీరికిఁగొనని విరాగి. కాన రాజమాత్రులఁ దృణీకరించినది. మల్లి భక్తురాలు. కాన రామకథనే వ్రాసి రామునకే కృతియిచ్చి కృతకృత్యురాలయినది. మఱియు, మల్లి వినయసంపదగల సతీమణి కాన తనచరిత్రమును డంబముగా వ్రాసికొనుటగాని, కుకవి నిందసేయుటగాని సేయలేదు. మల్లి తత్త్వజ్ఞురాలు. కాన పదములయౌచిత్యానౌచిత్యములలెక్క సేయలేదు. మల్లి

"నిడుదపెన్నెఱివేణిజడలుగా సవరించి
మలినజీర్ణాంబరం బొలియఁగట్టి
భూమీరజంబు విభూతి పూఁతగఁబూసి
తన దివ్యమూర్తిఁ జిత్తమున నిల్పి
నిరశనస్థితిత్రోడ నిలిచి భూశయ్యను
బవళించి నిదుర యేర్పడఁగ విడిచి
తారకబ్రహ్మ మంత్రంబుఁ బఠింపుచు"

దపము సేయుచుండెడి మహాతపస్వినిగాని సామాన్య స్త్రీ గాదు. తన గ్రంథమును రామాంకితము సేయుటలోఁగాని రాజమాత్రులఁదృణీకరించుటలోఁగాని మల్లి భాగవత గ్రంథకర్తయు, మహాభక్తుఁడును నగు పోతన యడుగుజాడలలో నడిచినది. అంతియేకాదు. పద్య రచనలోఁగూడ నామె పోతననే యనుకరించినది. చూడుఁడు. మచ్చునకు రెండుపద్యములు

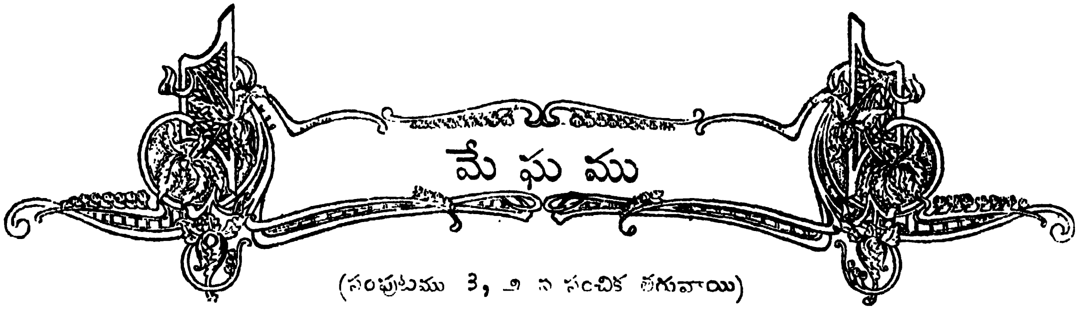
"క. పావని కనుఁగొనెనప్పుడు
పావన విఖ్యాతసుగుణ భావోపేతన్
సేవిత దనుజవ్రాతన్
భూవనితాజాత నిత్యపూతన్ సీతన్.

మొల్ల రామాయణము.

క. భూతలనాథుఁడు రాముఁడు
ప్రీతుండై పెండ్లియాడె పృథుగుణమణిసం
ఘాతన్ భాగ్యోపేతన్
సీతన్ ముఖకాంతి విజిత సితఖద్యోతన్.

భాగవతము.

పై విషయములనెల్ల నిష్పాక్షికబుద్ధితోఁ బరికించువారికి ఆదికవయిత్రి నామము మల్లిగాని మొల్లగాదనియు, నామె యుత్తమ స్త్రీగాని కులటగాదనియు దోఁపకపోదు. పండితులును, కవులును, చారిత్రక పరిశోధకులును, మొల్లయొక్క చరిత్రమును సాధించి మొల్ల మల్లియనుట సహేతుకమగునో, కాదో శోధించి, నెల్లూరు మండల గోపవరమున మల్లికేశ్వరాలయముగలదా, లేక మఱియే గోపవరముననైన నున్నదేమో విచారించి నిర్ధారింతురుగాక యని వేఁడుచున్నాను. మొల్లనామము మల్లియే యైన నాకీర్తిని రూపించియు, కాక మల్లియైనచో నాకీర్తి సంస్కరించియు మొల్ల యపయశమును బాప బ్రయత్నించెదరు గాక యని ప్రార్థించుచున్నాను. దైవానుగ్రహమువలన మొల్ల మల్లిగా యెల్లర యంగీకారమును బడసెనేని మొల్ల కాపాదింపఁబడిన కులటాదోషము కొంతవఱకు బాయునని నామనవి.

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, శతావధాని

అమృతాసార మనోహరంబులగు వర్షాంబుప్రసారంబులన్
గమనీయంబగు కాల మేర్పఱుచు నిన్ గన్గొన్న చేతోవికా
సము నైసర్గికతావకీనసుషమాసౌభాగ్యసంభారసా
రము నేత్రద్వయపర్వ మౌటఁ దెలుపున్ బ్రావృట్పయోవాహమా!

మ. రమణీయేందుమరీచిశోభితము తారాస్ఫార మాశావలం
బమునౌ వ్యోమవితాన మూడ్చి చపలామాలావిలాసంబు మి
శ్రమణీరోచిరుదారవాసవధనూరమ్యంబు నీభవ్యరూ
పము మేల్కట్టుగఁ దీర్చెఁ గాల మవురా! ప్రావృట్పయోవాహమా!

చ. రతనములట్లు చుక్కలు గరంబు హొరంగుల రంగు లీనుచున్
వితతమరీచికానిచయవీథులలో దయివార రాత్రులం
దతులితచిత్రశోభిత మహాద్భుతరీతుల రత్నకంబళా
కృతిఁ దనరారుమింటిపయికిన్ దగియుండెదు ప్రావృడభ్రమా!

చ. విలసితకాంతిపూరముల వెల్లువలౌ హరినీలకుట్టిమ
స్థలుల మెఱుంగువన్నియల జానగు చక్కఁదనాల మల్లెపూ
వులు విలసిల్లురీతులను బోలి నభద్యుతితారకావళుల్
వెలుఁగు వినీలవిష్ణుపదసీమ మెలంగెదు ప్రావృడబ్దమా!

మ. పొగగుంపుల్ కలభంబులట్లు మహిషంబుల్ పోల్చు చందంబునన్
బొగరొప్పంజనుసూకరావళివలెన్ బొంకంబుగా భంగికా
స్థగితాకారవిశేషరేఖల సమంచద్వైఖరిం గ్రాల సొం
పగుసంచారము సల్పుచుం బొలుతు వౌరా! ప్రావృషేణ్యాభ్రమా.

శా. మేలౌనీరజబాంధవోజ్జ్వలరుచుల్ మీసాలలో నవ్వులై
చాల న్నీలిమఁ బొల్చు నీజిలుగుసంచారంబులం దోఁచఁగాఁ

గేళీలోలవిలోలమానసగతిన్ ఖేదాపనోదక్రియల్
గ్రాలంగాఁ జెరలాడుచుండుఁ జదలన్ బ్రావృట్పయోవాహమా!

ఉ. ఒక్కనిమేషమం దోయి నుజ్జ్వలతల్ మఱియొక్క రెప్పపా
టెక్కనఁ గానరావు వహియింతువు పుష్కరరంగ భూమిపైఁ
బెక్కగు వేసముల్ స్తిమితవీక్షణులై రసికుల్ గనుంగొనన్
చక్కఁదనంబు నీకడనె జాల్కొనుచుండెడి వర్షకాభ్రమా!

ఉ. కుంకుమచల్లినట్లు కడుఁ గ్రొత్తగఁ గ్రోలెడు కెంపుసొంపులన్
బొంకముఁ బాయనట్టి వయి పొల్చెడు తారక లుల్లసద్విలా
సాంకములై చెలంగఁ జెలువారునభోమయవేదియందుఁ బ
ల్వంకలరంగవల్లికల బాగుగఁ దీర్చెదు ప్రావృడభ్రమా!

ఉ. వెచ్చగ నూర్చుచుం దలయు వెన్ను గనంబడ నీట మున్గి యుం
దిచ్చకువచ్చుదాఁకఁ బరితృప్తి మెలంగి యుపాంతభూములన్
బచ్చికఁ జూచుచున్ జలముఁ బాసి కొలంకున నుండి యేపునన్
వచ్చెదు సైరిభంబనగ వర్తిలు దొక్కెడ వర్షకాభ్రమా!

చ. నిచయముగాఁ దలిర్చి కమనీయతఁ జూపుట మాని నల్పు సం
కుచితముగాఁగ ధూమ్రరుచిఁ గొంచుఁ గ్రమంబుగ నింతలింత లే
సి చిదురులేర్పడన్ కళలు చిందెడి యందము లొప్ప నిష్టకా
రచనలు సేయుచుందు బళిరా! నభమందునఁ బ్రావృడభ్రమా!

మ. అనపాయావరణాతిగూఢవరశుద్ధాంత ప్రచారార్హది
గ్వనితావశ్యరహస్య రక్షణము నిర్వర్తించు వ్యోమావలం
బన లోలాంచల మాలికల్ యవనికల్ ప్రాలేయ సందోహశో
భనసామ్యావహ తావకావరణముల్ ప్రావృట్పయోవాహమా!

చ. పలుచని నల్పులన్ దెలుపుఁ బాయని ధూసరకాంతిరేఖలన్
బొలిచి వినోదభూమికల పొందిక లందముగాఁ దగిల్చి పాం
థుల హృదయంబులందు బరితోషముఁ బ్రోది యొనర్చుచుండునీ
పొలుపగు రామణీయకము బుద్ధిఁ దలంచెద వర్షకాభ్రమా!

ఉ. పొల్పగు గాంచనప్రసవభూషితమేచకహంసతూలికా
తల్పమనంగ నీలమయితారలఁ గ్రాలునభంబునన్ సదా
కల్పము మాయకుండుటకుఁ గప్పిన గొసెన నాఁగ మోదముఁ
గొల్పుచునుండు ధూసరతినుద్యుతిఁ బొల్చుచు వర్షకాభ్రమా!

ఉ. వెన్నెలజాలి మచ్చవలె వింతగఁ గొమ్మలు రెమ్మలేర్పడన్
జెన్నెసలారుచుండి కడుశీఘ్రముగా గుమిగూడి మేచకా
భ్యున్నతకాంతిదంతురత నొందుచుఁ గస్తురిచేతలిప్తమై
యున్న విశాలవేదియన నొప్పదు నప్పుడ వర్షకాభ్రమా!

ఉ. చిన్నెలవన్నెలన్ జలువఁజిమ్ముచు శాంతిమరందబిందు సం
పన్నతఁ గూర్చుచున్ భువికి వర్షజలోపజనిష్యమాణహ
ర్షోన్నతికిన్ మనుష్యహృదయోజ్జ్వల సౌధములం దుపక్రమిన్
బన్నుచుఁ బుష్కరాంగణమునం జరియించెదు ప్రావృడబ్దమా!

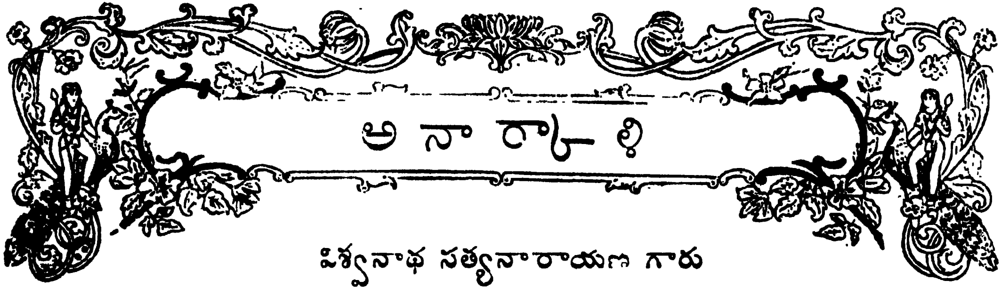
చ. ఇలకు నభస్తలంబునకు నెంతయు భూషణమై కరంబురా
జిలు రవిదీధితిన్ జిలుగుచేన మెఱుంగుల కప్పడాలు రే
ఖల బలమొప్పఁగప్పుచు నఖండితతత్కరదీప్తి దివ్యమం
గళమగు నీదువిగ్రహముఁ గాంచి చెలంగెదఁ బ్రావృడభ్రమా!　　[సశేషము]

దేవదేవప్రశంస

శంకరనారాయణులు

వినియు వినఁగలేని విశ్వమోహనగీతి, కలకంఠి కులికించు గళములోన
తెలిసి తెలియలేని వలపులవెన్నెలల్, పువ్వులు విరజిమ్ము నవ్వులోన
అరసి యారయలేని యామోదసౌఖ్యంబు, తెమ్మెర ల్వీవచల్లు తెఱపిలోన
చూచి జూడఁగలేని చోద్యంపుఁ దళతళల్, మెఱపులుదులకించు నొఱపులోన

గీ. దాన దీన ననఁగనేల తావకీన, భవ్యవిజ్ఞానతేజంబు ప్రకృతిలోన
నిత్యసంజీవనమొసంగ నెగడుగాదె! దివ్యమంగళవిగ్రహా! దేవదేవ!

అనార్కలి

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

రంగము 2

అనార్కలి

అజీజ్!

అజీజ్

అక్కా! నన్ను తమ్ముడా యని పిలువరాదా!

అనార్కలి

తమ్ముడా!

అజీజ్

ఊఁ!

అనార్కలి

నాకేమియు దోచుటలేదు.

అజీజ్

ఏంచేత?

అనార్కలి

బానిసలమైనమన కేకోరికయు సిద్ధించదుగదా!

అజీజ్

ఏ కోరికో నాతో చెప్పు.

అనార్కలి

ఇప్పుడు మన మెచ్చటికైనపోవలెనన్న నెట్లు పోగలము?

అజీజ్

ఎక్కడికైనా సరే కష్టంలేకుండా వెళ్లటానికి ఒకవుపాయం వుంది. అదినాకు తెలుసు.

అనార్కలి

ఏమిటది?

అజీజ్

పాము మెన్నేళ్లు బతుకుతుంది? వెయ్యేళ్లు! తొమ్మిదివందల తొంభైతొమ్మిదియేళ్లు వచ్చిం తరువాత దానికి రెక్కలువస్తయి; అప్పుడదియెగిరిపోతూంటుంది. ఆవేళకి సరిగ్గాచూచి అది ఒకగజమెత్తు యెగిరినవెంటనే దాని తోకపట్టుకొని గుంజితే అది నీచెప్పినమాటవింటుంది. దాన్ని కాల్చి భస్మంచేసి కాళ్లకు బూసుకుని యెక్కడకెళ్లాలని తల్చుకుంటే అక్కడ కెడతాం.

అనార్కలి

ఆ పామెక్కడ కనంబడును?

అజీజ్

అడవుల్లోకెళ్లి వుండాలి మరి.

అనార్కలి

ఈ వసంతకాలములో నడవు లెట్లుండును?

అజీజ్

ఆకూత దేంది?

అనార్కలి

కోకిలది.

అజీజ్

బుల్‌బుల్ పాట బాగుంటుందా! దీని పాట బాగుంటుందా?

అనార్కాళి

రెండును బాగుండును.

అజీజ్

నాకు బుల్‌బుల్ పాటే బాగుంటుంది.

అనార్కాళి

నీవు నీమనస్సులో నున్నది చెప్పుటలేదు.

అజీజ్

నేను చెప్పింది నీవు నమ్మకుండా నన్నుమాటి మాటికి కత్తిపోడిస్తే నేనేమి చెయ్యగల్దును. నిజంగా నన్ను యువరాజు సలీంగారు పిలిపించి కొన్నాళ్లనుండి యీగౌరవం చేస్తున్నారు. లేకపోతే నాకు యీఅత్తర్లూ దివ్యవస్త్రాలూ యెక్కణ్ణుంచి వస్తై. మళ్లీ రేపురమ్మన్నారు సలీంగారు.

అనార్కాళి

ఎందుకు నిన్నాయన యిట్లు గౌరవించుట?

అజీజ్

నాకేం తెలుసు?

అనార్కాళి

నేడు వెళ్లెదవా?

అజీజ్

నీయిష్టం, నువ్వు వెళ్లమంటే వెళతా!

అనార్కాళి

ఇదివరకు నన్నడిగి వెళ్లితివా ?

అజీజ్

అక్కా! నావద్ద నెన్నియైన దుర్గుణములుండవచ్చును. కాని రెండుమాత్రము లేవు. వ్యభిచారము; నీమెడలద్రోహము. నాతల్లిదండ్రు లెవరో నాకు తెలియదు. నీతల్లిదండ్రు లెవరో నీకును తెలియదు. మన మిర్వురమును చిత్రమైన యీరాజాంతఃపురములో పెరిగినాము. నీకునాకు రక్తసంబంధము లేకపోయినను నీ వక్కవు, నేను తమ్ముడను ఐనాము. అందరు బానిసలకు తలొకయిల్లువలెనే మన యిరువురకు నీయిల్లు ప్రసాదింపబడినది. నిన్ను నే నెట్లుప్రేమంచుచుంటినో నీవెఱుగక పోలేదు. నీయందు నాకు గల గౌరవము నాలో నాకే తెలియును. నా యనుకో దగిన వారెవరైన నున్నచో నాకీలోకములో నీవుదప్ప నెవరును లేరు.

అనార్కాళి

తమ్ముడా! క్షమింపుము: యథార్థము తెలిసికొనుటకు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడిగితిని.

అజీజ్

వెళ్లమనెదవా?

అనార్కాళి

వెళ్లుము. ఎందుకో నిన్నిట్లు గౌరవించుట కనుగొని రమ్ము.

అజీజ్

నాకేమియు తెలియుటలేదు.

అనార్కాళి

క్రమముగా నదియే తెలియగలదు. నిదురపొమ్ము.

(అజీజ్ నిద్ర)

అనార్కాళీ

అజీజ్ నిదురపోవుచున్నాడు. నేనేమో యీ వనములో వచ్చి ప్రవేశించితిని.

బానిసకూతునైన నేనెక్కడ! సకల భారత సామ్రాజ్యమునకు గాబోవు చక్రవర్తి యుత డెక్కడ? ఏమి యూహాపోథము! ఆకాశ పుష్పము! గొంతుకయెండి యెండమావులలో నీరు గల్పించుకొనుచున్నాను.

ఈ వెన్నెలలు నన్నీ చోటికిదఱుముకొని వచ్చి నవి. కాని మీ మ్మాచెట్టునీడ నిలచెదను. ఈ చంద్రుడు చుట్టజుట్టుకొని పండుకొన్న గోదుమ వన్నె త్రాచువలె నున్నాడు.

ఆజీవ్ లేచి నాకై వెదకునేమొ! పోయెదను. పోయి పరున్నచో నిదురపట్టదు గదా! ఈ తాప మెట్లోర్చుకొందును? ప్రథమదర్శనము ననే నాహృదయప్రవేశ మొనర్చితివి ప్రియా! అది స్వప్నవృత్తాంతమని యెంచుకొనుచుండ నృత్యశాలకు వచ్చి దానికి దోహదము చేసితివి. నాప్రాణములు నీవేల హరించుకొని పోవు చుంటివి? ఈ దీనురాలిని రక్షింపుము!

నీవు నాయందు కోరికచేతనే నర్తనశాలకు వచ్చితినని సమన్వయము చేసికొను చుంటిని. అది తప్పేమో జగత్ప్రభూ! ఈ నీచురాలిని క్షమింపుము. బానిసనై తలకుమించిన యూహలు చేయు నీతుచ్ఛురాలి నేమి చేసెదవు? ఉరితీయింపుము. బ్రతికియుండగనే యొడలి చర్మ మొలిపింపుము! బానిసలకు విధింపబడు శిక్షలివియే నటగదా!

వసంతుడు

మీ తావులలో మునిగిపోయితిని
మీ తారుణ్యములందు జిక్కితిని
లేత వెన్నెలలు గ్రమ్ముకొన్న యవి
స్నిత మరందము లుద్భవించినవి.

పూలకన్నెలు

నీకంఠంబును కౌగిలించితిమి
నీకై దండలుపూని నారమును
నీకే యర్పణమైతిమి దేవా!
శ్రీకర! మోహన! ఆనందమయా!

వసంతుడు

చిలుపవానలకు పరువులుపెట్టిన
సెలలయిసుకపొరలో
కలిసి పోవుదము పాటలు పాడుచు
మలగిపోవుదము వనిలో.

అనార్కలి

ఈవసంత రామణీయకము నన్నెంత యూహరించుకొన్నది! ఈవనమ్మున నెచ్చట చూచి నను పూవులు వికసించినవి. ఈపుష్పకన్య కల యౌవనమందు వసంతుడు మూర్తిభవించి నాడు. ఈవెన్నెలలో ఈ మధుమాసరాత్రుల యందు ఈ వసంతకాలమున ఈపూవుల నెత్తావులు గుబులుకొన్నప్పుడు మనోహరా! నేను నీవశనైనాను.

ఆహా! ఆసౌందర్య మేమని చెప్పుదును!

స్థలకమల గంజనమ్ములగు నాపాద తలమ్ములు నా స్తనాగ్రములపై మోపుదు నెప్పుడు!

నవశిరీషకుసుమ సుకుమారమ్మలైన యాజగత్ప్రభువు పాదములు నా చేతులతో నెత్తుదు నెప్పుడు!

కమలినీ సబ్రహ్మచారులగు నా మనోనాయకుని చరణతలంబుల నాభావకుసుమంబులసమర్పించుదు నెప్పుడు!

రమ్యమోహనములగు నాకుమార చక్రవర్తి యడుగుజాడలు నే ననుసరింతు నెప్పుడు!

ఆమనశ్శోరుని సుకుమార వక్షస్స్థలమ్ము నా యెమరుటొమ్ము నానుకొను నెప్పుడు!

రమ్యమందార కుసుమకేసరసహోదరమ్ములైన యానాథునిభాగ్యబంధురసహజారుణలోచనాంతములు నేను ముద్దిడుకొనుదు నెప్పుడు!

నాయీ ప్రాణము లాతని పాదముల నర్పింతు నెప్పుడు!

భ్రమరి

అరుణ జలజాతరమ్యకేసరములంటి
నవవిలాసరక్తచ్ఛాయతవులుకొన్న
నామనోనాథు చెక్కులు నాకుచూచు
చుండనే దూరమైపోయె

ఇటుల చనినాడు తేనియ లిటుల తెచ్చి
నాకు నందిచ్చినాడు నానాథు డకట
మరల చనినాడు తమ్మిపూవరయ మూత
నడి వియోగమ్మునాకు సంప్రాప్తమయ్యె.
అంతటి మనోహరాకారు నంతటి సుకు
మారగాత్రుని నంతటి మాన్మథాత్తి
మధురసౌందర్య వార్నిధి విధివశాన
నెడము పొంది నాప్రాణమ్ము లెట్లు నిలుచు!

ఈవిలాస చంద్రికలు తామేమొ శిశిర
రమ్యములువోలె వచ్చి నాప్రాణములకు
పగబడెడు నీవియోగ మేతెంచునంత
తిరుగబడిరి స్నిగ్ధులు గూడ రిపు లట్లు.

నాపతి హరించుకొన్న యీ నలినపత్ర
శేఖరంబులు విడలేక ఛిన్నమైన
యాశపైనాశ వదలక యకట యిట్టు
లీ పొలమ్ముల బడి భ్రమరించుచుంటి.

అనార్కాళి

నాయన్నియు వృథా వాంఛలేమొ! మధురస్థల
ముల నుండుటచేత మధురభావము లుత్పన్న
ము లగుచున్నవి. జగత్ప్రభువు సలీము యువ
రాజెక్కడ? బానిసను నేనెక్కడ?

కోకిల

ఈరసాలకిసాల యేతరాహారంబు
తా రుచించదు మాకు తరుణకంఠములకు
గొంతుకోయగ నిమ్మకూహూస్వనానంద
రావమ్ము మధునిర్ఝరమువోలె పాడదా!
ఈనాల్క తెగిపోవ నీ పంచమము గాక
మానోటనింకొక్క స్వరముపుట్టదుసుమ్ము
అతిసుకుమార మోహనుడు మాధవుడిదే
విహరించుచున్నాడు విపినవీథుల యందు.

అనార్కాళి

నామనస్సు ప్రభూ! నీపాదారవిందములయందే చిక్కినది. తీసికొందమన్నను వచ్చుటలేదు. పెకలించినచో నెత్తురులు వచ్చునేమొ! ఈ దాసిని క్షమింపుము. ప్రభూ! నెత్తురులే ప్రవహించనిమ్ము!

నీపదమ్ములయంద నిలచియున్నది మనసు
ఆపదుద్ధారకా ఆనందమయ నాథ,
నిన్ను మన్నించు చున్నాను రా ఓనాథ,
నిన్ను ప్రేమించుచున్నానురా ఓనాథ!
మరల ప్రేమింతువో మరల ప్రేమించవో
ఎంచి నేనది విచారించనురా నాథ!
నిజముగా నిన్ను భావించుటకైనను
తగనురా నాథ నీదాసికి దాసిని
ప్రాచుర్యమైన యత్యాచార మిదియట్లు
నీచిత్తమునయందు నిలిపి మన్నింతువో!
ఈపాదుపుర్వు వాంఛించుచున్నది చూడు
గగనస్రవంతికా కమలినీ మధురుచుల్.

ఉషారమణి

ప్రాభాతవేళా శుభానిలమ్ములువీచె
శిశిరసౌందర్యలక్ష్మీ మోహనమ్ములు
ఈశుక్లపక్ష శర్వర్యంత చంద్రికల్
క్రమముగా నశియింపగాజొచ్చె నింతలో
ప్రాచీదిగంగనా బంధుర హాసంబు
లీయుషఃకాలరోచిస్సు లావృతమయ్యె

అనార్కాళి

అహో! తెల్లవారవచ్చినది. అజీజ్ లేచెనేమో; పోవలయును.

రంగము. ౮

అజీజ్

ఏమమ్మా! ఎట్లావుంది? జరమేమన్నా తగ్గిందా

అనార్కాలీ

తగ్గలేదు. ఎచ్చటికో వెళ్లి వచ్చితివి.

అజీజ్

ఎక్కడకీ వెళ్ళలా.

అనార్కాలీ

బజారునకు పోయి రెండు మామిడిపండ్లు తెచ్చి పెట్టెదవా?

అజీజ్

నే వెళ్లి లేనిప్పుడు.

అనార్కాలీ

నోరరుచిగానున్నది. మామిడిపండ్లు తినవలె ననిపించుచున్నది.

అజీజ్

కోరికలకేం చాలా వుంటై; అవి అణుచుకోవటమే ప్రశ్నంటే.

అనార్కాలీ

నా కేమియు కోరికలు లేవు.

అజీజ్

ఇదేమిటి మఱి.

అనార్కాలీ

జ్వరమువచ్చుటచేత నోటికి రుచి పోయినది.

అజీజ్

మఱి యిదేమిటి?

అనార్కాలీ

ఏమిటది?

అజీజ్

సలీముగారు నన్నిన్నాళ్లటినుంచీ గారవిస్తున్నారే దానికి ఫలితం.

అనార్కాలీ

అదియేమిటో చెప్పుము.

అజీజ్

కనపట్టంలేదా? ప్రణయప్రత్తరం.

అనార్కాలీ

అవునుగాని నేడేమిటి అట్లు మాటాడుచుంటివి?

అజీజ్

ఎట్లా మాటాడుతున్నా?

అనార్కాలీ

ఏటికంత కాఠిన్యము? నావలన నేదైన దోషమున్న నది యిదని చెప్పుము.

అజీజ్

నీవల్ల తప్పంటే నేనెవ్వర్ని చెప్పేందుకు? నీఅంతదానివు నీవు. నాఅంతవాణ్ణి నేను.

అనార్కాలీ

నాయనా! అట్లు మాటాడెదవేమి? నీ వనుకొన్నదోషము నావద్ద లేకపోవచ్చును. మన మిద్దరము నేకగర్భజనితులము గాకపోవచ్చును. మనపుట్టుకలుగూడ మన కొకరికొకరికి దెలియకపోవచ్చును. కాని నాకు తల్లి లేదు; తండ్రి లేదు; బంధువులు నెవ్వరును లేరు. చక్రవర్తి నాయీశరీరమున కధిపతి యేమో కాని నాయభిమానాదికములు నా యధీనమున నే యున్నవి. అవి నాతమ్ముడవగుటచేత నాకన్న చిన్నవాడవైనను మగవాడవుకాన నాతండ్రివంటి వాడ వనుకొని నీ యనుజ్ఞ లేనిది యెవరియధీనములును కావు. నాయందు నీవృథానుమానమునకు గారణము నీవనుకొన్నట్లు మాత్రము కాదని గట్టిగా చెప్పుచున్నాను.

అజీజ్

ఈ యుత్తరము యువరాజు గారు నీకిమ్మని యిచ్చినారు.

అనార్కాలి

ఇదియేనా నీకు కోపకారణము?

అజీజ్

అవును.

అనార్కాలి

అందులో నేమున్నది?

అజీజ్

నేను చదువలేదు.

అనార్కాలి

ఎందుచేత?

అజీజ్

ఆయనవద్ద నేనిది విప్పి చదువనని యొట్టుపెట్టుకొన్నాను.

అనార్కాలి

భగవంతుని మీదనా?

అజీజ్

కాదు.

అనార్కాలి

ఎవరి మీద మఱి?

అజీజ్

నే నెక్కువ గౌరవించు నొక ప్రాణిమీద.

అనార్కాలి

ఎవరా ప్రాణి చెప్పరాదా?

అజీజ్

ఎవరా! అనార్కాలి.

అనార్కాలి

మఱి అంతప్రేమగల నామీద నీకీ కోపమెందులకు?

అజీజ్

అక్కా! మనము బానిసలమే కానిమ్ము! యువరాజు మనకేల యుత్తరమువ్రాయ సాహసింపవలెను?

అనార్కాలి

అదియెట్టి యుత్తరమో చూచి తరువాత నాక్షేపించుదము.

అజీజ్

చదువుము.

అనార్కాలి

నీవే చదువుము.

అజీజ్

నీకే వ్రాయబడినది.

అనార్కాలి

అదుగో మరల నామాట యేమి?

అజీజ్

కాదులే చదువ వమ్మా!

అనార్కాలి

నేను చదువను; నీవే చదువవలయును.

అజీజ్

[చదువును ఉత్తరము]

ప్రియురాలా!

నా యీసంబోధనమున నీకు కోపము వచ్చునేని నన్ను మన్నింపుము. నిన్ను ప్రథమమున నంతఃపురమున చూచిననాటగోలె నా హృదయము నీయెడ బద్ధప్రేమమైనది. నాటనుండియు నిన్ను మరల నెప్పుడు చూతునా యెప్పుడు చూతునా యని దుఃఖించి మా తండ్రివద్ద నృత్యము పరీక్షించుట కనుమిష మీద మరల నీదర్శనము చేసికొంటిని. నాడు నా యభాగ్యమువలన నీవు జ్వరపడియుండుట

తటస్థించినది. నీవటిస్థితిలో నుండియు నాడు వచ్చుటచేత నామీాద నీకుగూడ ప్రేమయున్న దనుకొంటిని. నేను కామాంధుడ నగుటచేత నే యట్లనుకొంటినేని నన్ను క్షమింపుము.

మనోహారిణీ! జీర్ణ సుందరమైన యానాటి నీ వదన మండలమిప్పటికిని నాకన్నుల కంటగట్టి నట్లున్నది.ఇంతవరకు నా దేహములో ప్రాణము లున్నవన్నచో కారణ మానాటి నీమనోహర ప్రణయరూపము నాకు నిత్యసన్నిధాన వర్తిని కనుక నే.

ఈదినమ్ములెల్ల నేను మన్మథాగ్నిలో వేగింప బడుచున్నాను. నీకొఱకు నేనొక్క మాట చెప్పవలసియున్నది. ఈమహాగ్ని దేవీ, మహా పవిత్రమైనది. నాహృదయ మిదివరకెవ్వరికిని దత్తము కాలేదు. నీవే దానిని హరించితివి. నీవు నన్ను మరల ప్రేమించుము. ప్రేమించ కుము. నాజీవితాంతము నీయెడల తప్ప నా మనస్సన్యథా చరించదు.

నీవు బానిసవు. నేను చక్రవర్తి కుమారుడను. మన వివాహము బహిర్గతమైన ముప్పువాటిల్లు నందువా? అగి నేను రాజ్యాధికారి నగువఱకు రహస్యముగా నుంచబడును. అప్పుడు దేవి! మన మిర్వుర మొక్కసారిగా నేను కుడిపాద మును నీ వెడమపాదమును భారతరాజ్యసిం హాసనమున నుంచుదము. కాదీ లోపుననే మనసంగతి తెలిసి చక్రవర్తి నన్ను నిన్ను దూరముచేయఁ బ్రయత్నించునాభగవత్సాక్షి గా చెప్పుచున్నాను; నన్నును భారతరాజ్య లక్ష్మిని నెడబాపగలడు గాని నిన్నును నన్ను మాత్ర మెడబాపజాలఁడు.

ఈయుత్తరము ముగించుచుంటిని. దీని వలన నీకు కోపమువచ్చెనా తెలియజేయుము.

ఇతడు జీవితాంతము మరల నిన్ను పలుక రించడు. జీవితాంతము బ్రహ్మచర్యమో లేక యేమగునో గతి. దయగలిగెనా సశాస్త్రీయ ముగ నిన్ను వివాహమాడగలడు.

(సలీము)

అనార్కాళి

అయినదా!

అజీజ్

అయినది.

అనార్కాళి

ఇందు నా తప్పేమియు లేదుకద.

అజీజ్

అక్కా క్షమింపుము! నేనేపొరపాటుపడితిని.

అనార్కాళి

నాయనా! ఫరవాలేదు. నీకింత యభిమాన గౌరవము లుండుట నాకు సంతోషముకాదా.

అజీజ్

అక్కా! నీవేదో దేవతామూర్తివి.

అనార్కాళి

ఈయుత్తరమునకు సమాధాన మేమందువు?

అజీజ్

ఆమహారాజు వివాహవిషయము ప్రస్తావించి నాడుగాన నాకిష్టము. ఆయనయెడల నీవు సానురాగవైతివేని, బానిసలము నిఱుపేదల యింట పెన్నిధి వచ్చి కూర్చున్నట్లు; కాని,అక్బ రుచక్రవర్తి జీవించి యున్నంతకాలము మన బ్రతుకు త్రాచుకోరలమీాది చెరలాట.

అనార్కాళి

నాకీజ్వరము తగ్గినట్లున్నది చూడుము.

అజీజ్

తగ్గినది.

అనార్కలి

నేను స్నానము చేసెదను. నీవు మామిడిపండ్లు తెచ్చిపెట్టెదవా?

అజీజ్

డబ్బులిమ్ము.

రంగము. ౯

రుసీ

మీ అక్కగారున్నదా!

అజీజ్

ఉన్నది.

రుసీ

(లోనికి పోబోవును.)

అజీజ్

(నవ్వుచు) లేదు.

రుసీ

ఎక్కడకు వెళ్లినది.

అజీజ్

స్నానముచేసి వచ్చుటకు చక్రవర్తితోటలోని చెరువువద్దకు వెళ్ళినది. దేనికి?

రుసీ

ఉస్తాదు పిలుచుకొని రమ్మన్నాడు.

అజీజ్

దేనికి.

రుసీ

ఏమో! వెళ్లెదను.

అజీజ్

కొంచె మాగుము.

రుసీ

దేనికో చెప్పుము.

అజీజ్

మీ రింకెన్నాళ్లు నేర్చుకొనవలయును?

అయిపోవచ్చినది. ఇంక నాలుగైదురోజులేనట.

అజీజ్

తరువాత నీ వేమి చేసెదవు?

రుసీ

నృత్యము చేసుకొని జీవించెదను.

అజీజ్

వివాహము చేసుకోవా?

రుసీ

ఉస్తాదు నాకై యెదురు చూచు చుండును. పోవలెను.

అజీజ్

సౌందర్య మన్న పదార్థము చాలయుత్కృష్టమైనది. దానిని వృధాచేయరాదు. నీచముగా నుపయోగించను రాదు.

రుసీ

బానిసలకు పెండ్లి యెందుకు?

అజీజ్

బానిసలు మనుష్యులు కారా?

రుసీ

పెండ్లి చేసికోవలయునన్న చక్రవర్తి యను మతి పొందవలెను.

అజీజ్

పొందవచ్చును.

రుసీ

మాకు నృత్యము నేర్పించు చక్రవర్తి యుద్దేశ మదికాదు. ఆయన రాజసభలో మేము నృత్యము సేయవలెనని. మేము వివాహము చేసికొన్నచో నది తటస్థించదు గదా!

అజీజ్

వివాహము చేసికొందుమన్న చక్రవర్తి యొ ప్పుకొనునని నాయుద్దేశము.

రుసీ

నేను పోవలయును.

అజీజ్

ఒప్పుకొన్నచో వివాహము చేసికొందువా?

రుసీ

ఈ నీచపుబ్రతుకు కన్న వివాహము చేసికో వలయుననియే యున్నది.

అజీజ్

చేసికొన్నచో నెవరిని చేసికొందువు?

రుసీ

ఉస్మాదునాకై యెదురుచూచుచున్నను. పోవు చున్నాను.

అజీజ్

మాఅక్కయిప్పుడే వచ్చును. అదుగో వచ్చు చున్నది.

రుసీ

ఏది? వచ్చుటలేదే.

అజీజ్

ఇప్పుడే వచ్చును. నీవివాహమునకు నీయిష్ట మేనా?

రుసీ

అనార్కాళి నాకు బ్రియతమురాలు. ఆమె యిష్టము.

అజీజ్

నీవు ఒక్క అందకత్తెవే కాదు. మంచిదానవు కూడను.

రుసీ

నేను మీఅక్కకన్న నందకత్తెనా?

అజీజ్

మాఅక్కయేమంత అందకత్తె? ఆమె సద్గుణో పేత.

రుసీ

మీఅక్క యంత యందకత్తె యీపట్టణమున లేదట.

అజీజ్

మాఅక్కగారికన్న నీవే యంకదత్తెవు.

రుసీ

సరేలే; నేను వెళ్లవలయును.

అజీజ్

(చేయిపట్టుకొని) రుసీ! మాఅక్కగారు వచ్చు వరకు నిండుండుము.

రుసీ

వదలిపెట్టుము.

అజీజ్

ప్రియా!

రంగము ౧౦

వసంతుడు

ఇసుకతిన్నెలమీద నింపారు పుప్పొళ్ల
పసమీరు చివురుదోప్పల మీద విహరింతు
అంభోజకుసుమకన్యకల యౌవనముల
రంభావిలాస పత్రముల నానందింతు
మాకందకుసుమకన్యాకపోలములందు
శేకత్తు మల్లెల శేలందు నిద్రింతు
పరువు లెత్తుచునుంటి ప్రాకులాడుచునుంటి
తరుణసాయంసుసంధ్యారాగములయందు
చివురుశేఫాలికా సీమంతమునయందు
తవిలి క్రొమ్మించు ముక్తాహారములు గూర్తు
సాయంసమయమందచారు మారుతములు
కోయిలలనును తేనె కొసరించుపాటలు

పుష్పంధయానంద మోహన రావముల్
గీష్పతుల్ గూడ రాగిలు శుకాలాపముల్
నాకు పుల్కలు కూర్చునన్ను మోహింపించు
నాకు నాసందసంధానంబు గావించు
ఈమహాభోగమ్ము లెన్నాళ్లనుభవించి
ఏమితృప్తియులేదు నింతయా యని లేదు
ఈ మహానందవాహినులందు నీదాడి
యేమియు శ్రమలేదు నికజాలునని లేదు.

పుష్పకన్యకలు

మమ్ము కన్నొరగించి మాధవా వచ్చితే
నమ్ము నిన్నెడబాసి ననుజీవములు లేవు
నీవె లోకమ్మని నీవె ప్రాణమ్మని
నీవెంటవచ్చు మమ్మేమెంట తతిమెదు
రావయ్య మావెంట రమ్యమోహన మూర్తి
ఈ వనాంతములందు నెడమేది విహరింప

వసంతుడు

మీకునాకు నభేదమే లతాంతములార
నాకున్న యందమంతయు మీరయనుకొంటు
ఇట నెండ కాసెడు నిట వాన కురిసెడు
చిటిపొటి సెలయేళ్లు చిందులాడ దొడంగు
రమణీయ పుష్పితారామ సీమలయందు
నమృతకన్యకలార యెపుడను మనమెల్ల
రావె శేఫాలికా రావె యోమాగధి
రావె యోమాకంద రావె యోమాధవి
ఓనవమల్లె రావే నీవు నిలువకు
రానేరవటె నీవు రమణీయ కురవకీ
ఒక్కరొక్కరి చేతు లూని వేవే రండు
తక్కు వెవ్వరులె సౌందర్యంబు లందున
నేను పోవుచునుంటి పూని నావెనువెంట
రం డాడు కొందాము రండు భోగింతాము.

అనార్కాలి

ఆహా! ఈవనమ్మున వసంత మెంత శోభాయ మానముగ నున్నది! ఈస్థలమ్ము నిర్జనముగా నున్నది. ఉత్తరముతీసి చదువుకొనెదను. "అప్పుడు దేవి! మన మిర్వుర మొక్కసారిగా నేను కుడిపాదమును నీ వెడమ పాదమును భారత రాజ్యసింహాసనమున నుంచుదము." ఈప్రేమకు నేనేమి బదులీయ గల్గుదును. ప్రభూ! ప్రభూ! ఈదాసిమీద నీకెందు కింత కృప? ఇంత ప్రేమ కీదాసి యనర్హ.

చిలుక

ఈవసంతమునందు నేపంపుచూచిన
ఏమి చెప్పెదు తీపియేకాని మరికాదు
నీవు చాటుగజేసి నేదాగు కొన్నాను
నీవు చెప్పకు మేరితోను మాకందంబ!
ఇన్ని పండులు తెచ్చి యేభుజించుదుకూర్మి
కోరికి వేసెద నేను కోరనిపండ్లెల్ల
ఈకుర్రవాండ్రెల్ల నేరికొంచున్నారు
పోకుండ నేనేమొ కోరికివేసిన పండ్లు
నానోటి కెంగిలన్నది లేదు కాబోలు
నానుడుల్ నవమరందమ్ములు కాబోలు
నామాట లానంద నవ్య గీతమ్ములో
నామేను సొగసు నన్నని పట్టు కాబోలు
నేను పల్కినయంత నిజముగా వనమెల్ల
పూని సమ్మోదాంబు పూరంబునన్ దేలె.

అనార్కాలి

ఈచిలుక యేమి ముద్దుగా పలుకు చున్నది. దీనిమాటలు వినినకొలంది నా కేమొ క్రొత్త భావములు పుట్టుచున్నవి. ఈయుత్తరము నం దిచ్చట నేమో వ్రాయబడియున్నది. ఇదియిది వరకు చూడలేదు.

"ఆనాడు నీవు పాడిన గీతమే నాకు జపము చేసికొను మంత్రమైనది." ప్రభూ! ఇన్నాళ్ళ దనుక తూష్ణీంభావము వహించిన యీ బానిస దండనార్హ. ప్రభూ! అప్పటి కిప్పటికి నీపాదమున యందు నిలిచియున్నది మనసు ఆపద్ధుద్ధారకా ఆనందమయ నాథ!

ల

ఈవసంతమ్ము చిన్నెలు తోచెనల్లెడ
యేవంక చూచిన నెంతో మోహనమయ్యె
బంతులుగట్టి యీభ్రమర సంతానంబు
పరుగులువెట్టు పుష్పమరందముల కోర్కి-
ఈలేడి ప్రాయమ్ము నెనసి రెణ్ణెలమ్యె
ప్రాలేయ బిందు చుంబనము గావించెడు,
ఇంతవాయువు వీచెనో లేదో యీలత
కౌగిలించినది శాఖాగ్ర భాగమ్మును
ఈరసాలకిసాలయేత రాహారమ్ము
తా రుచించదు మాకు తరుణ కంఠములకు.

అనార్కాళి

అక్కటా! ఈవిరహబాధ నేనెట్లుపనయింప గల్గుదును. మనోహరా! దయజూడు! దయ జూడు!

కోకిల

ప్రకృతిలో పురుషుండు ప్రతిఫలించిన నాడె
సకలప్రపంచంబు సామరస్యం బందె
తావి పుష్పంబులో తన్మయత్వంబందె
తేనెలోపల తీపి ద్రిమ్మరించుకుపోయె
చివురులో శ్యామలచ్ఛవి యంటుకొనిపోయె
ప్రవిమలచ్ఛాయలలోపల శైత్యమేపారె
కవితలో శబ్దమైక్యంబంది పొలుపెత్త
పంచమస్వరములో భాసిల్లె రసధుని.

అనార్కాళి

మనోహరా! నీ స్వహస్త లిఖితములైనయీప విత్రాక్షరములుగల యీలేఖ నాకుచాగ్రము లపై నుంచుకొని యీతాప మపనయించు కొందును.

కవి

ఈమధుమాస కోకిల లి
 వేమిటి కోమల మాకరంద కూ
హూమధురారవంబుల న
 హో! పులకింపగ జేయు నద్దెసల్
నామన సంత కంతకు ఘృ
 ణాకలితంబయి యీవసంత శో
భామహనీయతా జలధి
 భంగములందున నూగులాడెడిన్.

ఈమందానిల మెంత మంజులమొతా
 నీ పుష్పవాటీ సుమ
శ్రీమాహాత్మ్యము లెల్ల గొల్లగొనితా
 రెంబో సుధాభంగ భం
గీమంథానవికస్వరస్వర భవ
 క్రీడానవా నీత భృం
గీమంజీర నినాదకంఠలహరీ
 గీతంబు లూగించుచున్.

అరయు దరప్రఫుల్లకుసు
 మాంతరలగ్నహిమాంబు పూరముల్
వరలు కవోష్ణమా జలజ
 బంధుకరమ్ముల నాహృతంబులై
పొరవిరజిమ్మె నూత్న వధు
 వుల్ వలె సిగ్గరి చానలై ప్రసూ
నరమణు లందపున్ విలస
 నమ్ముల వొల్చెదు లేఁతయెండలో.

అనార్కాళి

ఈ ప్రకృతికి గూడ నామీద నింత వైరస్య మెందులకో! మనోహరా! నీప్రాణ నాయికను

వచ్చి రక్షించుకొనుము. నీవె జాగు చేసితివా దుర్మార్గుడైన యీమన్మథుడునీమనో హారిణిని నీకు దక్కనీయడు.

మన్మథుడు

నన్నెందుల కుపాలంభించెదవు?

అనార్కాళి

నీవెవ్వరవు?

మన్మథుడు

నీవు నన్నెందులకు దూషించెదవు?

అనార్కాళి

నీవెవ్వరవో నిన్ను నేనెఱుగను. నిన్ను నేను పిలువలేదు. పాదుషాహి యీనద్యాన మితరులకు జేరరాదు. నీవెవ్వర, విచ్చటకెట్లు వచ్చితివి?

మన్మథుడు

నన్ను నీవెఱుంగవా? నేను నీలోననే చిన్ని యగ్నిశకలమునోలె నున్నాను.నీవు బాల్యము వీడి యౌవనావతరణము చేసినది మొదలు నీతోనే యున్నాను. నాకును యౌవనమునకును భేదములేదు. నేను నేడు నీకు ప్రత్యక్షమైతిని.

అనార్కాళి

నేడు నాకేల నీవు ప్రత్యక్షము గావలెను. ఇన్నాళ్ళనుండి నీవు నాలోనుంటివా? నిన్ను నేనెఱుంగకుండుట యెట్లు?

మన్మథుడు

నీవు యువరాజు సలీమునుగూర్చి వలపుగొని విరహమనుభవించుచున్నావు.

అనార్కాళి

ఛీ, ఛీ, పిచ్చిమాటలు మాటాడకుము. లేనిపోనినిందలు మోపకుము.

మన్మథుడు

ఏటికట్లు మృషాపూర్తి చేసెదవు. వెన్నెలలో నుండి కాంతిని పూవులోనుండి తావిని నీటిలో నుండి రసత్వమును నెట్లువేఱుచేయ జాలవో యట్లే భావములోనుండి నన్ను వేఱు చేయ జాలవు. నిరంతరము నీమనస్సులో నివాసించుచున్న నేను నీమనస్సులోని భావము లెఱుంగకుండుట యెట్లు? నేను నీమనోభావము లెఱుగ ననుట నేను రసమునుగానని జలమే జలముతో వాదించుకొన్నట్లు.

అనార్కాళి

స్వామీ! నీవెవ్వరవు?

మన్మథుడు

నేను నీమనస్సులో బుట్టినాను. నేనెవ్వరనో నీకే తెలియదు. నాకెట్లు తెలియును?

అనార్కాళి

ఇప్పుడు దేనికి వచ్చితివి?

మన్మథుడు

నీవు ప్రేమించుచున్న యీసలీము మనుష్యుడు అతనికి జరామరణము లున్నవి. నామాటవిని యతనిమీది యాస వదలుము.

అనార్కాళి

ఇది నాకిష్టములేదు. నామనస్సిదివరకే యామహాభాగునికి దత్తమైనది. నేను మరల దానిని గ్రహించ జాలను.

మన్మథుడు

అట్లైనచో నింకొకమాట చెప్పెదను. అతని యౌవనము శాశ్వతము కాదు. శాశ్వతయౌవను మరెవ్వరినైన వరించుము.

అనార్కాళి

ప్రభూ! నేనును మనుష్యునే. శాశ్వత యావననుకాదు. అతనినే వరించెదను.

మన్మథుడు

అతనికన్న సందమైనవానిని చూపెదను. అతనినివరింపుము.

అనార్కాళి

అతనికన్న సందగాడు పథ్వివిూద లేడు.

మన్మథుడు

అన్నిటికన్న సందమైన దేమిటి?

అనార్కాళి

మనస్సు.

మన్మథుడు

నేను మనస్సునుండి పుట్టితిని. అందుచేత నాకన్న సందముకలవాడు లేడు.

అనార్కాళి

మనస్సునకు రూపము లేదు. నీకు రూపమెట్లున్నదో నాకు తెలియదు.

(వెనుకనుండి సలీమువచ్చి కనులు మూయును)

అనార్కాళి

నాకనులు మూయకుము.

సలీము

నాపేరు చెప్పుము.

అనార్కాళి

నీపేరు నీకే తెలియదాయెను. నా కెట్లుతెలియును.

సలీము

నాపేరు నాకు తెలియకేమి? నాపే రనార్కాళీమనోహరుడు.

అనార్కాళి

అనార్కాళీ మనోహరుడవు నీవుకాదు.

సలీము

మరెవ్వరు?

అనార్కాళి

నీవే యెరుంగుదువు.

సలీము

తెలియదు చెప్పుము.

అనార్కాళి

నేను చెప్పను. నాకు సిగ్గుగానున్నది.

సలీము

నీవు చెప్పకుండ నుండలేవు.

అనార్కాళి

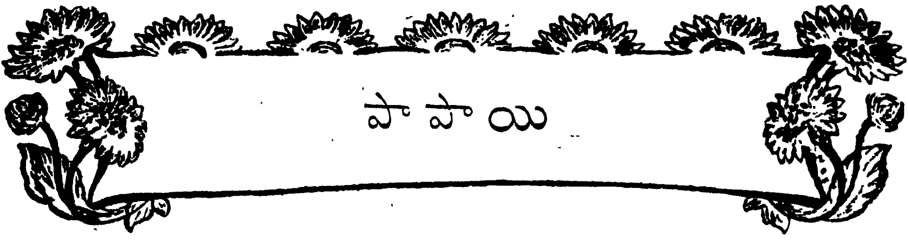
అవును. సకలభారత సామ్రాజ్యభావి చక్రవర్తి సలీము

[సలీము మహానందమున చేతులు తీయును. అనార్కాళి నివ్వెఱ]

మన్మథుడు

మాకందబాల పల్లవము నందలి భ్రాంతి
కోకిలాకన్యక కూహూరాస్వనము జేసె
మల్లికాసుమ మాకరంద ధునీభ్రాంతి
చెల్ల రేతుమ్మెద శ్రీగీతములు పాడె
అరుణకేసరరమ్యమైన తమ్ములమీద
పవనకుమారుండు పటువల్లి వెనద్రొక్కె
నిత్యకళ్యాణంబు పచ్చతోరణమునై
యత్యంతసౌభాగ్య మందె నీవనసీమ.
పల్లెమ్ములోపెట్టి ఫలరసంబులనెల్ల
కళ్యాణమంజురాగము దీసె కోకిల.
ఇంపు గుల్కెడు వనమ్మిది పెండ్లిపీటయై
చాంపేయమంటప చారుతల్ప ప్రకటించె.

ఇది పూర్వాంకము

నాళము కృష్ణరావు గారు

పండుగులు

నీవు నా చెంత నుంటివ యేని నాకు
పండుగులమీఁద పండుగుల్ వచ్చినట్లు
ఈవు నను బాసి పోయితివేని నాకు
ప్రళయములమీఁదఁ బ్రళయంబు నడచినట్లు.

నిరుడు కృష్ణాష్టమికి నీవు నిండువేడ్క
ఉట్టి కొట్టఁగ నెగురుచు నుర్విఁ బడితి;
వకట! యుట్టికె యెగుర లేనట్టివాఁడ
వెట్లు స్వర్గంబునకు నిప్పు డేగితయ్య?

అన్ని పండుగులను వినాయకచతుర్థి
మఱతు నన్నను నాకెప్డు మఱపు రాదు;
నాఁడు మాపాలిగణపతి నాఁగ నీవు
కానవత్తువు కన్నుల కఱవుదీఱ.

వేడుకలు మీఱ నిదె వచ్చె విజయదశమి;
చిన్నిగిలకలబద్దను చేతఁబూని
'ఏమిరా కృష్ణ యీగడం బేల' యనుచు
పదము పాడుచు నా చెంతఁ గదియ వేమి?

ప్రొద్దుననె లేచి నేఁ డట్లతద్ది యనుచు
తోడి బాలురు వీథుల నాడుచుండ,
నిన్ను లేపఁ దటాలున నిదుర లేచి
దద్దఱిల్లితి నా ప్రమాదంబు నరసి.

వచ్చె దీపాలపండుగ వైభవమున
దీపకాంతులఁ బురమెల్లఁ దేజరిల్లె!
నేఁడు నా గృహదీపంబు నీవు లేమి
శూన్యమై తోఁచె నాయిల్లు శోభదక్కి.

'పుట్టలోఁ బోయుదువ పాలు, పొట్టలోన?'
అనుచు నే నన, 'నీపొట్టయందె' యంచు
పలికితివి కాదె నిరుడు నాగులచవితికి;
నేఁడు నాపొట్టఁ జిచ్చిడినాఁడ వేమి?

మున్ను ముక్కోటి శ్రీరంగమునకు నేగి
దాటినాఁడవు వైకుంఠద్వార మీవు;
ఇపుడు ముక్కోటివచ్చెనో యింక లేదొ
ప్రాఁతకాఁపైతి వైకుంఠపట్టణమున.

నిండువేడుక సంక్రాంతిపండు గంచు
నెల్లజనములు నత్తవారిండ్ల కేగ
హర్షవారాశిలో నోలలాడుచుండ,
అకట; పడియుంటి నింట దివాంధమట్లు.

ఉత్సవంబులలోన సంవత్సరాది
సకలజనులకు సంతోషజనక మయ్యె,
అధికసంతాపకారణ మయ్యె నాకు
స్మృతికిఁ దెచ్చుటఁ జేసి నీమృతిని గూర్చి

విపర్యయము

సకలజనులును దమదినచర్య లెల్ల
నరసి శోధించెదరు వత్సరాదినాఁడు,
నాదుదినచర్య పరిశోధనంబు సేయ
అన్ని పుటలను శోకంబె యాక్రమించె.

అకట ! యెంతటితారతమ్యంబు గలదో
నాదుబ్రదుకున నొక్క యేఁడాదిలోన?
నాఁడు నావంటిధన్యమానసుఁడు లేఁడు
నేఁడు నావంటిదీనుండు లేఁడు జగతి.

నిరుడు నామానసంబున నిశ్చలతయు
నిర్విచారత నిశ్చింత నిండియుండ,
నేఁడు నిర్వేదము నిరాశ నిస్పృహతయు
రాజ్య మేలుచు నుండె నిరంకుశముగ.

తావకవియోగ శస్త్రఘాతంబుచేత
గంటువడియున్న నాగుండెగాయ మింక
కుదురుపోవక లోలోన కుళ్లి కుళ్లి
అలముచున్నది నానాట సెలలు వాఱి.

నీవు మరణించి పదిరెండునెలలు గడచె;
కాలము గతించుకొలఁది శోకంబు గూడ
అంతకంతకు నగ్గల మయ్యెఁ గాని,
ఇంచుకంతయు శాంతి వహింప దయ్యె.

ఇంతకాలమునుండియు నీవు నాకు
నందనుఁడవయి కూర్చునానందమునకు
పెక్కుమడుగుల నెక్కుడై పిక్కటిల్లె
నీదుమరణంబుచేఁ గల్గు ఖేదభరము.

సుఖము లబ్బినయప్పుడు శోక మడఁగు
నంచు నందురు; సౌఖ్యంబు లబ్బినపుడె
ఎక్కుడయ్యెను సంతాప, మీవు లేని
లోప మధికతరం బయి తోఁప నాకు.

గాఢ మగు నీదుప్రేమశృంఖలముచేత
మున్ను లొంగని మదగజంబు నగు నన్ను
శిక్ష యొనరించి లొంగఁదీసితివి యిట్టి
చటుల తీవ్రవియోగాంకుశమున నేఁడు

శోకమా ! నిన్ను నాకూర్మిసుతుఁడు చనుచు
దనకు మాఱుగఁ జూచికొ మ్మనుచు నాకు
అప్పగించెను గావున నందికొంటి
ప్రేమ మీఱఁగ నినుఁ బెంచి పెద్ద సేయ.

చైత్రసఖుఁ డంచు మాధవపుత్రుఁ డంచు
కవులు కీర్తించుచుందురు కాముఁ గూర్చి
చైత్రఋతువున మాధవోత్సవమువేళ
కాముఁ డీల్గెను కటకటా ! కాలమహిమ.

నాదు సంసారవనమున బ్రోదిగాంచు
బాల సహకారవృక్షంబు నేలఁగూలె;
విమలమగు నాదుమానసకమలమందు
నిచ్చఁ గ్రీడించు రాయంచ యెగిరిపోయె.

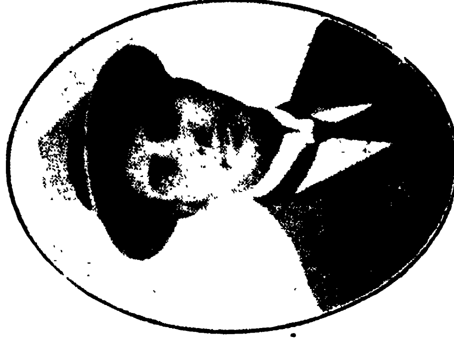
నాతలంపుల మొలక, వాచేతి చిలుక
కొంగుబంగర, మరచేతి బొంగరంబు,
దొడ్డిలోపలి వేలుపుగిడ్డి, నాదు
పున్నెములమూట అక్కటా! నన్ను వీడె

ఎవఁడు నాసౌఖ్యముల కెల్ల నవధి యంచు
నమ్మియుంటినొ యాతండు నన్నువీడె;
ప్రణయమా! నీవు నన్నింకఁ బాసిపొమ్ము
మరణమా! నీవె నాపాలి శరణ మగుము.

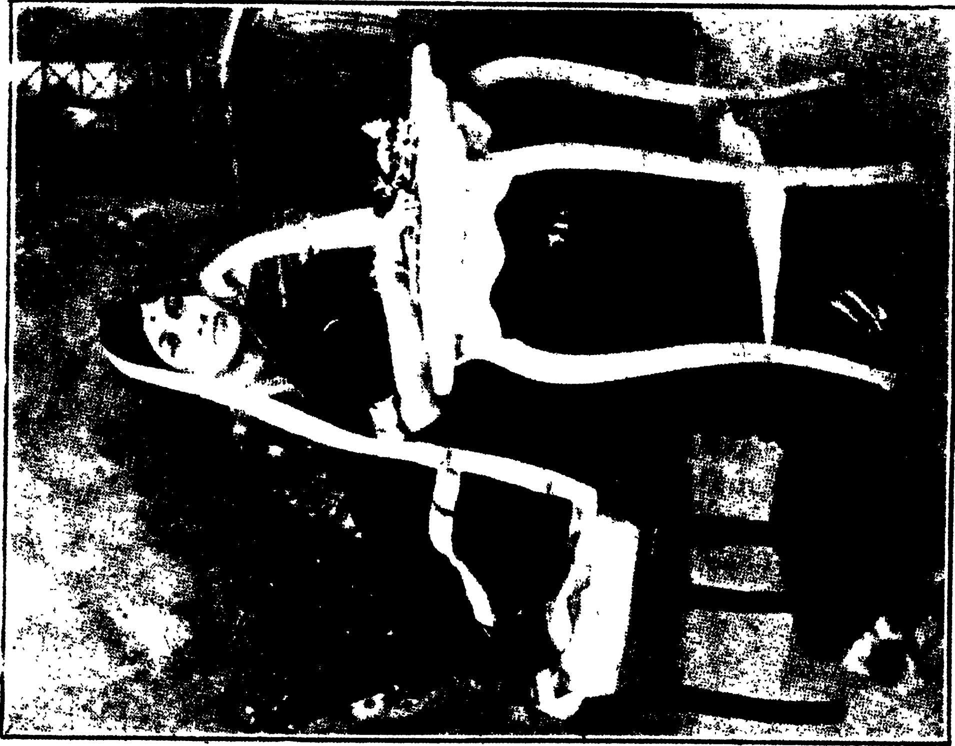
కృతిప్రశంస

నీయెడల నాకుఁ గలిగిన నిండుప్రేమ
వెల్లడింపఁగఁ బదములు వెలితివడును
కుంటువడు ధార పద్యముల్ కూర్చునెడల;
ఎట్లు వర్ణింతునో నాకె యెఱుక లేదు.

గాఢశోకానలంబునఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి
హృదయ మను కుప్పెలోపల నివిరియున్న
భావరసమును గన్నీటఁ బదనుకొలిపి
వ్రాయుచుంటిని నీపేర పద్దియములు:

అబ్దుల్ రహమాను గారు
ముంతాజు బేగముయొక్క నూతనపతి

ముంతాజు బేగము
నూతనరూపు

బొంబయి నివాసియు, కోటీశ్వరు లగు బావలాగారు తనప్రాణములను, ఇందూరు మహారాజుగారు తన రాజ్యమును త్యజించిన దీమెకొఱకే. ప్రకృత మీమెను అమృతసరమునందలి సంపన్నవర్తకులు అబ్దుల్ రహమానుగారు వరించి పెండ్లాడినారు.

భూపాలు బేగముగారు
చాన్సలరు దుస్తులతో నున్నారు!

భూపాలు బేగముగారి ముగ్గురు మనుమరాండ్రు

వీరంపలు నిపు డింగ్లాండున నున్నారు

అక్కరము కొక్కకన్నీటిచుక్క గాఁగ
వ్రాయుచుంటిని నీపేర పద్దియములు;
ఎంతవ్రాసిన పద్దెంబు లంత మొంద,
విపురఁబాఱదు కన్నీటియేటిజాలు.

నీవియోగవ్యథాంబుధి నిస్తరింపఁ
గడఁగి, కబ్బంబు తెప్పగాఁ గైకొనంగ,
పైని తేలించుటకు మాఱు లోని కీడ్చి
ముప్పతిప్పలఁ బెట్టి నన్ ముంచుచుండె.

హస్తమునఁ దాల్చి యెపుడు నీపుస్తకంబు
సారెసారెకు నాసక్తిఁ జదువుచుందు;
ఎన్నిసారులు చదివిననేమి కాని
మరల నొకసారి చదువంగ మనసు పుట్టు.

ఇలను బుట్టినదాదిగా నింతదనుక
లేశ మేనియుఁ బ్రఖ్యాతి లేనినాకు
కలిగ 'పాపాయితండ్రి' యన్ గౌరవంబు
పద్దియంబులు నీపేర వ్రాయుకతన.

ఎన్నఁడును నన్నుఁ గని విని యెఱుఁగనట్టి
వారు పైతము జాబులు వ్రాసినారు
పుస్తకంబును నిన్నును బ్రస్తుతించి;
అహాహా! ఎంతటిధన్యుండ వయ్య నీవు?

"సుతులు చావరె? వారలస్మృతులపేర
కరుణరస ముట్టిపడునట్లు కావ్యములను
వ్రాయరే నేఁడు సత్కవుల్? వాని నెల్ల
నీదుకృతితోడ సరిపోల్ప రాదు కాక!"

"రాణ నొప్పారె నాంధ్రసారస్వతాబ్ధి
కావ్యమణు లెన్నియో నేఁటికాలమందు,
వాని నెల్లను సరిపోల్పవచ్చు నొక్క
తావకానూన కావ్యరత్నంబు తోడ.

మేలు మే లని 'శారద' చాల మెచ్చె
ఔర యని 'ఆంధ్రపత్రిక' యభినుతించె,
బళిబళీ యని 'భారతి' తలను దాల్చె;
అహాహా! ఎంతటిధన్యుండ వయ్య నీవు?

పుస్తకంబును వీ.పీ.గ పుచ్చుఁ డంచు
పలువు రెన్నని జాబులు వ్రాసినారు;
సుతునిమృతిఁ గూర్చి వ్రాసినకృతిని గూర్చి
భృతికి నమ్మెడు కష్టంపుమతులు గలరె?

సుతులు మృతి నొంద వారల స్మృతులపేర
కృతుల రచియించి యమ్ము నికృష్టజీవి
కడఁగి పీనుంగుమీఁదను గంచ ముంచి
కడుపు నిండించు కక్కుర్తికాఁడు గాఁడె?

మృతుని బ్రతికించు సతతంబుఁ గృతి యటంచు
చెప్పెదురు గాన నీకృతి చేసినాఁడ;
ధరణి నీకృతి వెలయునందాఁక నీవు
బ్రతికియున్నట్లు భావింతు భావమందు

తండ్రిబిడ్డల యన్యోన్యతత్పరత్వ
మవని నెందాఁక నుండునో, అంతదాఁక
వెలయుఁ గావుత 'పాపాయి' విమలకీర్తి
విబుధమానసరాజీవవీథులందు.

సంపూర్ణము

ఇట్లుండునా?

సి. హెచ్. సత్యనారాయణరావు గారు

[సచిత్రము: చిత్రకారుడు: శ్రీ వై. సుబ్బారావుగారు, రాజమండ్రి]

౧

నారాయణరావుది అమలాపురం తాలూకా లోని ఒకకుగ్రామము. నియ్యోగుల పిల్లవాడు. పాపం, చాలాచిన్నప్పుడే తండ్రి కాలంచేయడంవల్ల, స్థిరచరాస్తు లంతగా లేకపోవడంవల్ల చూచేదిక్కెవ్వరు లేకపోవడంవల్ల తల్లితోపాటు మేనమామ ప్రకాశరావుగారిఊరు రాజమండ్రీ రావలసివచ్చింది. వారి పెట్టుపోతలలోనే చెప్పుచేతల్లోనే ఉండవలసివచ్చింది. ఏవిధమైన ఆధారం లేకపోవడంవల్ల నారాయణరావు చదువువిషయమై చాలా ఆదుర్దాపడేదితల్లి. పరమేశ్వరుడు నారాయణరావుకు ధనధాన్యంబు లివ్వకపోయినా తెలివి తేటలుమాత్రం పూర్తిగా అనుగ్రహించాడు. చిన్నప్పటినుంచీ ప్రతీపరీక్షలోనూ మొదటివాడుగానే ఉండేవాడు. పదిహేనువత్సరములు పూర్తికాకుండానే స్కూలుఫయినలు ప్యాసుచేసినాడు. తల్లికి కొంచెం ధైర్యం కలిగింది. సంతోషం, శాంతికూడా, కలిగాయి. ఇంటర్మీడియటు చదువుటకు గవర్నమెంటు ఆర్ట్సు కాలేజీలో ప్రవేశించాడు.

౨

ప్రకాశరావుగారు రాజమండ్రీలో పేరుగాంచిన వకీలు. మ్యునిసిపలు కౌన్సిలరుకూడాను. ఇంతేకాదు. రాజకీయ (అసహాయనిరాకరణోద్యమము) సాంఘిక మత సంస్కారములందుకూడా పాల్గొనెడువారు. అందులో ముఖ్యంగా సంఘసంస్కారమంటే ప్రకాశరావుగారు ఎక్కువగా పనిచేసేవారు. చిన్నప్పటినుండీ వీరేశలింగంపంతులుగారు పెదబాబయ్యగారు అంటే అభిమానం గౌరవం. అందుచేతనే సంఘసంస్కారమంటే కొంచెం ఎక్కువప్రీతి. కులభేదములు పాటించరు ప్రకాశరావుగారు. అందుచేతనే తరుచ ప్రతి భోజనము (Cosmopolitan Dinners)లకు వెళ్లెడువారు. నిమ్నజాత్యుద్ధరణమునకై ధనసాహాయ్యము చేసెడువారు. రజస్వలానంతరవివాహములు మంచివని బహిరంగముగా ఉపన్యాసము లిచ్చెడువారు. గౌరుగారి వివాహపునష్టమును పూర్తిగఆమోదించారు. ప్రకాశరావుగారికి ఒకకుమార్తె. ఆయన పిల్లవిషయంలో ఏంచేస్తాడో చూద్దాం అని మాత్రం ప్రజలు అనుకొనేవారు.

3

నారాయణరావు కేవలము చదువుటయందేకాక ఆటలందు, అందులో ముఖ్యంగా టెన్నిసునందు, ప్రావీణ్యం చూపించేవాడు. ఈఆటయందు రెండుమూడుసారులు బహుమానములుకూడా పొందెను. అందుచే నారాయణరావుఅంటే కాలేజి ప్రిన్సిపాలుగారికి, ప్రొఫెసర్లకు, చాలాయిష్టం, అభిమానము. ఇతడంతగా పేరు సంపాదించుటచే తోడిసహాధ్యాయులకు ద్వేషం. అందుచే నారాయణరావుకు స్నేహితులు బహుతక్కువ. అతనికి ముఖ్యస్నేహితుడు ఒక్కడే. అతడు మహమ్మదీయబాలకుడు. పేరు అబ్దుల్ రజకు. వీరిరువురు ప్రాణస్నేహితులు. ఇద్దరు అద్భుతమగు తెలివిగలవారు. ఎక్కడికివెళ్లినా వీరిద్దరు వెళ్లేవారు. టెన్నిసులోకూడా కలిసే ఆడేవారు. క్లాసులోఒక్కచోటనే కూర్చుండేవారు. నారాయణరావో లేక రజకో క్లాసులో మొదటివారుగ నుండెడునారు.

౪

రజక్ గౌరవముగల కుంటుంబమునకు చెందినవాడు. అతనితండ్రి హుసేనుగారు యింగ్లండువెళ్లి బారిష్టరు పరీక్షప్యాసై మద్రాసుహైకోర్టులో వకీలుగా ప్రవే

శించినారు. వకీలుపని మొదలుపెట్టినవిదేళ్లలోనే సబు జడ్జీ; అదయిన కొద్దికాలంలోనే జిల్లాజడ్జీకూడఅయింది. ప్రస్తుతం రాజమండ్రీలో ఉన్నారు. వీరింట్లోపద్ధతులన్నీ నవీనం;ఘోషా ఎంతమాత్రంలేదు. హుస్సేనుగారి భార్య కూడా బియ్యే ప్యాసయింది. ఆయనకు ప్రస్తుతం ఒక కుమారుడు, ఒకకుమార్తె. కుమారుడు రజక్; నారాయణరావుతోటివాడు. కుమార్తెకుప్రంన్డెండుసంవత్సరములు. 7వ క్లాసులో చదువుచున్నది. చాలాతెల్లనైంది. ముఖు కైంది. మంచిరూపసి.

౫

ప్రకాశరావుగారు సంఘసంస్కార ప్రియులు గనుక నారాయణరావు మనస్సుకూడా అధోరణిలోనే పడింది. అదిగాక నారాయణరావు చాలా యోచనాశక్తి, సత్యాసత్యవరామర్శనచకలుగు కలవాడు. సంఘంలోఉండే దురాచారములుచూసి వాటికి విద్వాంసులు కూడా సలిపే దాస్యంచూసి, చాలా విచారించేవాడు. ఇదిగాక గాంధిమహాత్ముని జాతీయసందేశము, అందులో ముఖ్యంగా సాంఘికవిషయము నారాయణరావుతలలో కెక్కింది. నిమ్నజాత్యుద్ధరణము, హిందూ మహమ్మదీయ సమ్మేళనము, గొడుగారి విషపూపట్టం మొదలగు సమస్యలగురించి తీవ్రంగా ఆలోచించేవాడు. అప్పుడప్పుడు రజక్‌తో చర్చించేవాడు. హిందూసంఘంలో ఉండే దురాచారాలన్నీ పోయి, ఐకమత్యంకలిగి సోదరభావం జనించి, సంఘంలో నిరంకుశాధికారం సల్పుచు, హిందువులను శృంఖలాబద్ధులనుచేసిన పూర్వాచారపరాయణత రూపుమాపితేనేకాని స్వరాజ్యం రావడం కష్టమని నారాయణరావు అభిప్రాయము.

౬

రజకు తరుచు నారాయణరావును తనయింటికి తీసికొనివెళ్లి టీ కాఫీ ఫలహారాలు యిచ్చుచుండెను. నారాయణరావు ఎంతమాత్ర మభ్యంతరపెట్టక పుచ్చుకొనుచుండెడువాడు. వీరిరువురేకాక హుస్సేనుగారితోను వారి భార్యాబిడ్డలతోను కలిసి ఒకబల్లకడనే వాటిని పుచ్చుకొను చుండెను. నారాయణరావు సంగతి అంతకుపూర్వమే రజకువల్ల హుస్సేనుగారికి తెలిసినది. నారాయణరావు అంటే ఆకుటుంబానికంతా ఎంతో గౌరవము; ప్రేమ. అట్లే వారియెడలను నారాయణరావుకు. వారితో కలిసి తరుచు షికారుకూడా వెళ్లుచుండెడువాడు. ఇదంతా చూస్తే చాలామందికి నారాయణరావుయెడల ద్వేషం, కోపం. తనసహాధ్యాయులు అప్పుడప్పుడు పరిహాసం చేసేవారు కాని వాటిని నారాయణరావు లెక్కపెట్టడు. మౌనమంత్రం ఉపయోగించేవాడు. ఈసంగతులన్ని కిట్టనివారెవరో మెల్లగా ప్రకాశరావుగారి చెవులో ఊదారు. పైగా నారాయణరావు హుస్సేనుగారియింట్లో భోజనాలు కూడా చేస్తున్నాడని కల్పించారు. కాని ప్రకాశరావుగారు దీన్నిగురించి ఏమీ నారాయణరావును అడగలేదు. ఎందుచేతననగా ఆయనకూడా అందరితోకలిసి భోజనము చేసినవాడే.

౭

నారాయణరావు రజకు లిద్దరు బి. ఏ. పరీక్షయందు రాజధానిలో మొదటియిరువురుగా ప్యాసయినారు. ముందుచేయవలసిన విషయం ఇద్దరూ బాగుగ ఆలోచించుకొని లాకాలేజిలో ప్రవేశించుటకే నిశ్చయించుకొన్నారు. ఇంతలో హుస్సేనుగారికి హైకోర్టు జడ్జీ అయినట్టు తంతివార్త వచ్చింది. ఇంతకంటే వేరేమికావాలనుకొన్నారు స్నేహితులిద్దరూ. నారాయణరావు తన మనోభీష్టమును మేనమామతో చెప్పాడు. ఆయన ఏమియు అభ్యంతరపెట్టలేదు.

౮

ప్రకాశరావుగారికి కుమాళ్ళులేరు. యిద్దరుకుమార్తెలు. మొదటిపిల్ల మాణిక్యాంబకు పంన్డెండు సంవత్సరములు నిండాయి. అందమైనదే. ఫష్టుఫారం ప్యాసు అవడంతోనే ప్రకాశరావుగారికి యిష్టంలేక పోయినా యింట్లో ఆడవాళ్ళ పోరుపడలేక చదువుమాన్పించారు. ఇంకా పెళ్లి చెయ్యలేదని యిరుగుపొరుగువారల ఆక్షేపణలపోరేకాక ఇంట్లోవాళ్లవిమాడా రోజురోజూఎక్కువయినాయి. ప్రకాశరావుగారి అవస్థ ఏమని చెప్పడం! ఆయనహృదయ రంగమందు ఘోరయుద్ధం ప్రారంభమయింది. పెళ్లిచేయడమా లేకమానివేయడమా? షేక్‌స్పియరుపడ్డ అవస్థలోపడ్డారు. పెండ్లిచేస్తే వీథిలో తలెత్తుకొని తిరగడానికివీలుండదు. చెయ్యకపోతే యింట్లో పోరుపడ

లేరు. శాంతి అనేది లేనేలేదు. నిత్యం రణగొణధ్వనులు, ఏడ్పులు ఉంటాయి. ఆసంవత్సరం పెళ్లి చెయ్యక తప్పద న్నారు ఆడవాళ్లు. మేనల్లుడు యింట్లోనే ఉండగా ఎందు కాలోచన; త్వరలో ముహూర్తం పెట్టించి వివాహం చెయ్యమని బలవంతం పెట్టారు. ప్రకాశరావు గారికి ఏమి చేయుటకు తోచడంలేదు.

౯

ఒకనాటి ఉదయం నారాయణరావు తనగదిలో కూర్చుండి కాఫీ తాగుచుండగా అతనితల్లి వచ్చి మెల్లగా పెళ్లిసంగతి ఎత్తింది. నారాయణరావు ఇంతవరకు పెళ్లి గురించి అంత దీక్షగా ఆలోచించియుండలేదు. యింత చిన్నతనంలోనే, ఒకరి ఆధీనంలో ఉండగానే, పెండ్లి చేసికోవడమంత విచారకరమైన సంగతి ఇంకొకటి లేదన్నాడు. చదువుపూర్తి అవుతేనేకాని పెండ్లిసంగతి ఎత్తుటకు వీల్లేదన్నాడు. అదీగాక చిన్నప్పటినుండి తన చెల్లెల్లా చూచుకొనుచున్న మాణిక్యాంబను పెండ్లిచేసికోవడం అసందర్భంపని అన్నాడు. తల్లి ఏమేమో అనేకవిధాల చెప్పింది పెండ్లిచేసికోమని; కాని నారాయణరావు ప్రస్తుతం ఏమి మాట్లాడవద్దని స్పష్టంగా చెప్పివేశాడు. ఈసంగతులన్నీ ఇంట్లోవాళ్ళకు తెలిసాయి. ఆసాయంత్రమే ప్రకాశరావుగారు మేనల్లునితో తిరిగి వివాహ విషయం ప్రసంగించారు. ఉదయం తనతల్లితో ఏవిధంగా చెప్పాడో ఇప్పుడుకూడా అదేవిధంగా మేనమామతో చెప్పెను. పైగా "ఏం మామా, చాలాకాలమునుండి రజస్వలానంతరవివాహములను గురించి తీవ్రంగా ఉపన్యాసాలనిస్తూ, వ్యాసములు వ్రాస్తూ నీవే స్వవిషయంలో పప్పులో అడుగువేస్తే ఏలా" అని పరిహాసంగా అన్నాడు. ఈమాటలు బల్లెపుపోట్లవలె నున్నాయి ప్రకాశరావు గారికి.

౧౦

"చదువు పూర్తి అయ్యేవరకూ ఏలాగో యింట్లో వాళ్లపోరు పడదాం. రెండేళ్లు కళ్లుమూసుకొంటే గడిచిపోతాయి. ఈకాలంలో పెళ్లిచేయుట ప్రాణసంకటంగా ఉంది. చిన్నప్పటినుండి చదువుచెప్పించి పెద్దవాణ్ణి చేసిన మనయెడల కృతఘ్నుడుగా ఉండజాలడు. రెండేళ్లు అయ్యేసరికి నారాయణరావు భావాలు మారిపోకూడదా. బి. యల్. అవడంతోనే తిరిగివచ్చి చెప్పుదాం. తప్పక పెండ్లిచేసికొంటాడు. మరేంభయం లేదు" అని ప్రకాశరావుగారు ఆడవాండ్లను సముదాయించి ప్రస్తుతం పెండ్లి ఆపుచేసినారు.

౧౧

వేసవి సెలవులు పూర్తిఅవడంతోనే నారాయణరావు చెన్నపట్టణంకు బయలుదేరి వెళ్లి లాకాలేజీలో ప్రవేశించాడు. అతని ప్రాణస్నేహితుడు సోదరతుల్యుడునగు రజక్ కూడా ప్రవేశించాడు. వీరి స్నేహము అద్వితీయము. నారాయణరావుకు హుస్సేనుగారి కుటుంబము అంటే చాలాగౌరవము, భక్తి, ప్రేమ. అందుచేతనే వారియింటికి తఱుచు వెళ్లును. హుస్సేనుగారి కుమార్తె జిజియా స్కూలు ఫయినలు ప్యాసయి గవర్నమెంటు క్వీనుమేరీ కాలేజీలో యింటర్మీడియటు చదువుటకు ప్రవేశించింది. నారాయణరావంటే జిజియాకు అనేకవిధమైన గౌరవము, ప్రేమ. అట్లే నారాయణరావు కూడా జిజియాయెడల.

౧౨

హుస్సేనుగారు విశాలహృదయులు; భక్తిపరాయణులు; సత్యాన్వేషులు. వారికి అన్నిమత గ్రంథములయెడల సమానభక్తి గౌరవము. తనమతమే గొప్పదనేవారు కారు. అన్నిమతగ్రంథములు ఈశ్వర ప్రేరితములే. ప్రతిదానియందు వేర్వేరులక్షణములు కలవు; ఈశ్వరుడు ఏ గుడియందో కాక ఏ మాస్కునందో కాక ఏ చర్చియందో కాక విశ్వమంతా వ్యాపించి యున్నాడు. అతడు సర్వాంతర్యామి; సర్వవ్యాపి; అని నమ్మినవారలలో నొకరు హుస్సేనుగారు. వీరియింట్లో నిత్యం ఉదయం, సాయంత్రం కుటుంబప్రార్థనలు సలుపుదురు. నారాయణరావు కూడా వీటియందు పాల్గొనుచుండెడివాడు. అప్పుడప్పుడు ప్రార్థనగూడా చేసేవాడు నారాయణరావు. హుస్సేనుగారి కుటుంబములోని వాడుగనే మెలగేవాడు. శనివారం, ఆదివారాలు వారి యింటివద్దనే గడిపేవాడు; భోజనంకూడా అక్కడే.

౧౩

ప్రకాశరావుగారికి పైసంగతులన్నీ తెలిసాయి. తెలియకపోవడం ఆశ్చర్యం కాని తెలియడం ఎంతమాత్ర

మాశ్చర్యంకాదు. నారాయణరావుఅంటే కిట్టనివాళ్లెవరో ప్రకాశరావుగారికి లేనిపోనివికూడా కల్పించి వ్రాసియుందురు. నారాయణరావుఅంటే కాలేజి ప్రిన్సిపాలుగారికి, ప్రొఫెసర్లకు చాలయిష్టం. వారితో నిత్యంచనువుగా ఉంటాడు. ఇదిగాక హుస్సేనుగారి కుటుంబముతో కలిసిమెలసి తిరగడం, వారి మోటారు బండితరుచు నారాయణరావుకొరకు లాకాలేజికి రావడం చూచి సహించలేనివారు అనేకమందిఉన్నారు. ఈసంగతులు విన్నప్పటినుంచి ప్రకాశరావుగారికి ఏమీ తోచడం లేదు. ఆడవాళ్లకసలే తోచడంలేదు. నారాయణరావు తల్లి దుఃఖసముద్రంలో మునిగిపోయింది. అందరూకలిసి ఆలోచించి తక్షణం వివాహం చేస్తే నారాయణరావుకు అన్నీ వదులుతాయి అని నిశ్చయించి ముహూర్తంపెట్టించి తక్షణం 20రోజులుసెలవు తీసికొనిరమ్మని నారాయణరావుకు వ్రాసినారు. ఆఉత్తరం చూచుకొని నారాయణరావు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఎందుకింత తొందరగా పెండ్లిచేయ దలుచుకొన్నారో అర్థంకాలేదు. తిరిగి ఈక్రిందివిధంగా బదులువ్రాసాడు.

"ప్రకాశంమామయ్యకు మేనల్లుడు నారాయణరావు అనేకనమస్కారములు. నీవు వ్రాసిన ఉత్తరం చూచుకొని చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఇంత అవసరంగా ఎందుకు పెళ్లిచేయదలచుకున్నారో నాకెంతమాత్రము అర్థంకావడంలేదు. చదువు పూర్తి అయితేనేకాని పెళ్లిచేసికోనని యిదివరకే చెప్పియుంటిని. పెళ్లిచేసికొన్నతరువాత ఒకరి ఆధీనం ఉండడం నాకేమీ యిష్టం లేదు. అదిగాక మాణిక్యాంబను నేను స్వంతచెల్లెలువలె ఇంతవరకు భావించుచున్నాను. అట్టిసమయంలో నేను ఆమెను పెళ్లిచేసికోలేను. నామనస్సాక్షి ఎంతమాత్రము ఒప్పుకొనుటలేదు. మనస్సాక్షికి వ్యతిరేకంగా నడచుట నాకు యిష్టమూలేదు. అట్లు వ్యతిరేకంగా ఎన్నటికి వర్తించను. పెండ్లివిషయంలో నాకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము యిప్పించగలందులకు వేడుచున్నాను. ఇట్లువ్రాసినందుకు క్షమింపవేడెదను.

ఇట్లు నీప్రియమైన మేనల్లుడు,
నారాయణరావు."

"ఈ ఉత్తరం చూచుకొని ప్రకాశరావుగారు నిలువునా నీరైనారు."

౧౪

ఈఉత్తరం చూచుకొని ప్రకాశరావుగారు నిలువునా నీరైనారు. ఇంట్లోవాళ్ళతో ఆలోచించి చెన్నపట్నంవెళ్లి స్వయంగా నారాయణరావును తీసికొని రావడమే మంచిదని నిశ్చయించి ఆరాత్రే బయలుదేరి వెళ్లినారు. రైలుదిగడంతోనే తిన్నగా లాకాలేజికివెళ్లి నారాయణరావును కలుసుకొని రాజమండ్రీకి ప్రయాణం అగువన్నారు. కాని నారాయణరావుది మునుపటి ధోరణే. నయాన్న, భయాన్న, అనేకవిధాల ప్రకాశరావుగారు చెప్పినను లాభంలేకపోయింది. ఇటుపైన చదువు చెప్పించననికూడా బెదరించారు. నారాయణరావు బదులుచెప్పలేదు. ప్రకాశరావుగారికి ప్రాణం విసిగింది. హుస్సేనుగారితో సంగతిసందర్భములన్ని చెప్పి నారాయణరావుకు బుద్ధిచెప్పించ దలచుకొని ఆసాయంకాలము వారియింటికి వెళ్లి హుస్సేనుగారితో అన్నీవిన్నవించుకొన్నారు ప్రకాశరావుగారు. జెజియాకూడా అక్కడే

వుంది. "నాతో చెప్పడంలో మీఅభిప్రాయమేమో నాకు తెలియలేదు. అయినను ఒక్కసంగతి చెప్ప తలుచుకొన్నాను. నారాయణరావు చిన్నవాడుకాడు. తెలివితేటలుగలవాడు. యోచించగలశక్తి బాగాగఉంది; అతనికి ఈవివాహం చేసికోవడాని కిష్టం లేనప్పుడు బలవంతపెట్టడం కేవల మన్యాయము. ఏవిషయంలో నైనా బలవంతపెట్టవచ్చునుగాని పెళ్లి విషయంలో బలవంతపెట్టకూడదనియే నానిశ్చితాభిప్రాయం. పెండ్లిఅంటే ఆజన్మాంతంఉండే పవిత్రసంబంధంకాని నేగోటికాదు. యిష్టంలేకుండా పెళ్లిచేసికోవడంకంటె మహాపాతకం యింకొకటి లేదు." అని మెల్లగా మృదువుగా హుస్సేనుగారు బదులుచెప్పిరి. ప్రకాశరావుగారు మరిమాట్లాడలేదు; తలవంచుకొనేయున్నారు హుస్సేనుగారు మాట్లాడినంతసేపు. కొంతసేపైనతరువాత సెలవుతీసికొని వెళ్లిపోయినారు. నారాయణరావుతో యింకొకసారి చెప్పిచూచారు. లాభంలేకపోయింది. తిరిగి రాజమండ్రీబయలుదేరివచ్చేశారు. నారాయణరావు విషయంలో నిరాశచేసికొని డబ్బుపంపించడం ఆపుచేసినారు.

"నారాయణరావుకు ఒకకవరువచ్చింది. అందులో ఒక ఉత్తరం, ఒక నూరురూపాయలనోటు వున్నవి."

౧౫

యింటిదగ్గరనుండి డబ్బురాక పోవడంవల్ల పాపం నారాయణరావుకు కష్టంగాఉంది. అందుచే ఇంక చదువుచాలించి ఉద్యోగముకొరకు ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టాడు. ఈసంగతి రజక్‌తో చెప్పాడు. రజక్ తండ్రితో సంగతి అంతా చెప్పాడు. రెండురోజులుతరువాత నారాయణరావుకు ఒక కవరువచ్చింది. అందులో ఒక ఉత్తరం, ఒక నూరురూపాయలనోటు ఉన్నవి. ఉత్తరంలో యిట్లు వ్రాసియున్నది.

"ప్రియమైన నారాయణరావుకు:— ఇందుతో పంపిన నూరురూపాయలను దయతో నంగీకరింపుము. ఈశ్వరునియందు పూర్ణవిశ్వాసముంచుము. మనస్సాక్షి చెప్పినరీతి ఎన్నికష్టములువచ్చినా సహించుకొనుము. ఈశ్వరుడు నీకుధైర్యము, శక్తి, శాంతి యిచ్చునుగాక!

ఇట్లు,

ఈశ్వరపుత్రుడు."

ఈ ఉత్తరం ఎవరువ్రాసింది, ఎక్కడనుంచివచ్చినది నారాయణరావుకు తెలియలేదు. కవరుమీదిముద్ర చాలా అలుక్కొనిపోవుటచే ఏవూరినుంచివచ్చింది చెప్పుటకు వీలులేకుండా ఉంది. ఆక్షణమందు ఈశ్వరప్రేమ మహిమనుగ్రహించాడు నారాయణరావు. ధన్యవాదం బులుఅర్పించాడు. ప్రతినెల యిట్లే నారాయణరావుకు డబ్బు వచ్చుచుండెను; అతనికి ఈశ్వరునియెడల విశ్వాసము ప్రేమ ఎక్కువగుచుండెను.

౧౬

రజక్ నారాయణరావులు బి.యల్.ప్యాసు అగుసరికి జిజియాయింటర్‌మీడియటు పూర్తిచేసింది. అయిదేండ్లక్రిందట బయలుదేరిన స్నేహభావము దినదినం వృద్ధిఅగుచు వివిధరూపములు దాల్చింది. జిజియా అంటే నారాయణ రావుకు అత్యంత గౌరవము, ప్రేమ. అట్లే జిజియాకు నారాయణ రావు యెడల. ఒకరి నొకరు నిత్యం చూచుకోకపోతే తోచదు. ఆరోజు మతిపోయినట్లుండెడిది. తనపెండ్లివిషయమై అనేకదృక్పథముల

నుండి తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. ఎన్నటికైనా ఎన్ని కష్టాలుసంభవించినా,ఎంతమందిబంధువులు, స్నేహితులు విడనాడినా, కులములోనుంచి వెలివేసినా జిజియానే పెండ్లి చేసికొనుటకు నిశ్చయించాడు. కాని యింకా ఎవ్వరితోనూ చెప్పలేదు. నారాయణరావు యొక్క తెలివి తేటలు చూచి, మనోనిశ్చలతను జూచి, హృదయ నైర్మల్యమును గాంచి, ఆత్మశక్తిని పరికించి జిజియా కూడా నారాయణరావునే ఎన్ని అడ్డంకులు వచ్చినా పెండ్లాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నది. ఈమె కూడా యింకా ఎవ్వరితోనూ చెప్పలేదు.

౧౭

నారాయణరావు యం. యల్ చదువుతూ (apprentice course) కూడా పూర్తిచేసినాడు. జిజియా ఓ. యే. రాజధానిలో మూడవతరగతి ప్యాసయింది. నారాయణరావు యం. యల్. ప్యాసయి హైకోర్టువకీలుగా చేరినాడు. బి.యల్. క్లాసులోనుండిగా ఎక్కడినుంచి డబ్బువచ్చేదో ఇప్పుడుకూడా అట్లేవస్తూవుంది. హుస్సేనుగారు పంపుచున్నట్లు అనుమానంతోచింది. ధైర్యంచేసికొని హుస్సేనుగారిని అడిగినాడు. ఆయన అప్పుడు "నాయనా, నీయందు ఈశ్వరునికి పూర్ణప్రేమ గలదు. తన్ను నమ్మినవారి కీశ్వరు డెల్లప్పుడు సహాయము చేయుచునే యుండును. ఎవరు పంపిన నేమి నీవు మాత్రం ఈశ్వరునియందు విశ్వాసము వీడక, ఆయన యిచ్ఛయే నెరవేర్చుచుండుము. నీ కట్టియిక్కట్లు రాలేవు." అని బదులు చెప్పినారు.

౧౮

జిజియాను చూచినప్పుడెల్ల నారాయణరావుకు అదొకవిధమైన వికాసం కలుగుతుంది. అతని హృదయంలోకి అదొకవిధమైన తేజస్సు చొచ్చుకొని వెళ్లుతుంది. వినయవిధేయతలు గొప్పయింటివారి పిల్లలందుండుట అరుదు; కాని ఎక్కడైనా ఉన్నవంటే, జిజియా యందుఉన్నవి. ఆమెమాట్లాడుతూఉంటే తేనెలొలుకుతూఉండును. ఆమె జ్ఞానం ఎక్కువవుచున్నకొలది వినయం ఎక్కువవుచున్నది; మనస్సు వికాసముచెందినకొలది హృదయమందు ప్రేమ అభివృద్ధి, పవిత్రత గాంచుచున్నది. ఒక విధమైన చిఱునవ్వు- హృదయ పవిత్రతను వెలిపుచ్చు చిఱునవ్వు- చుట్టుప్రక్కల ఉండు చీకట్లనే దుఃఖాన్ని పటాపంచలుచేసి వెలుతురనే ప్రేమను వెదచల్లే చిఱునవ్వు- ఆమె పెదవులమీద నిత్యం నాట్యంచేస్తూఉంటుంది. ఆమె ఈశ్వరభక్తివిశ్వాసములు అపారములు.

౧౯

ఒకనాడు మూడునాలుగు గంటలకు జిజియా తనగదిలో టీ త్రాగుచు ఏదోపుస్తకం చూస్తూ కూర్చుండెను. నారాయణరావు ఆమె గదివద్దకువచ్చి తలుపు దగ్గరగావేసి ఉండుటచే మెల్లగా తట్టాడు. 'ఎవరో రావచ్చును' అని మృదుమధుర కంఠస్వరంతో జవాబు

"లోపలికివెళ్లి జిజియాతోపాటు ఫలహారము సే పుచ్చుకొన్నాడు."

వచ్చింది. లోపలికివెళ్లి జిజియాతోపాటు ఫలహారం సే పుచ్చుకొన్నాడు. ఏదైన ప్రశాంతస్థలానికి ఒంటరిగ షికారు వెళ్లవలెనని ఉంది. 'నీవుకూడా వచ్చెదవా' అని నారాయణరావును అడిగింది. నారాయణరావు అక్కడికివెళ్లడం ఉద్దేశంకూడా జిజియాతో మాత్రం కలిసి షికారు వెళ్లవలెననియే. అట్లు అడగకయే తన కోరికలన్నిటిని ఈశ్వరుడు తీర్చుచున్నందులకు మన

స్సులో కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పించి 'సరే వస్తా'నని బదులుచెప్పినాడు. ఇద్దరూకలసి మోటారులో యిలియట్ బీచికిపోయి ఒక ఏకాంతస్థలమును చూచుకొని సముద్రపు ఒడ్డుననే కూర్చొని కొంతసేపు ఏవేవో మాట్లాడిన పిమ్మట నారాయణరావును ప్రార్థనచేయమని జిజియా కోరింది. ఆమె అడగడం, నారాయణరావు చెయ్యక పోవడమునా? అందులో, అట్టి ప్రశాంత స్థలమందు, పవిత్ర సమయమందు విశ్వగానంతో తన గానం ఐక్యంచేసి, మనస్సును పదిలపరిచి, హృదయమును పవిత్రంచేసి, కరములు జోడించి,తలవంచి, ఈశ్వరుని ధన్యవాదములు సల్పుటకంటె వేరొక ఘన కార్యమేముంది. కాని "నీవుమాత్రము ముందుగా భక్తి రసపూరితములగు హిందూస్థానీకీర్తనలు పాడిసతో ప్రార్థనచేసినచో మరింత ఉత్సాహము, ఉద్రేకం కలుగు"నని నారాయణరావు చెప్పినపిమ్మట రెండుకీర్తనలను తనసహజ మృదుమధురకంఠము నెత్తిపాడింది. నారాయణరావు ప్రార్థనచేసినాడు. ఆసమయమందు వీరి హృదయ కవాటముల తెరువబడి అదొకవిధమైన వెలుతురు ప్రవేశించింది. వీ రిరువురు తమతమ హృద్భావములను గ్రహించారు. జిజియాకు నారాయణరావు పవిత్రస్వరూపుడువలె కనబడితే జిజియా నారాయణరావుకు ప్రేమస్వరూపంగా కనపడింది. "హృదయసామ్రాజ్యపట్టభద్ర" వన్నాడు జిజియాతో నారాయణరావు. "నాసర్వస్వం- నాదేహం - మనస్సు - హృదయం, నీదే" అంది జిజియా. ఒక్కక్షణం వారిదేహాలు తోపాటు ఆత్మలుకూడా ఆలింగనంచేసికొన్నాయి. ఇరువురు ఆనంద బాష్పాల్ని రాల్చారు. 'ఈశ్వరుడు ధన్యుడు, మనము ధన్యులమైతి' మనుకొన్నారు. తిరిగి యింటికి బయలుదేరి మోటారులో కూర్చున్నంతసేపు మాట్లాడుకో లేదు; కాని ఆనిశ్శబ్దం (silence) లో మాట్లాడుకొనుచునే యున్నారు- నోటితో కాదు; ఆత్మలతో.

"ఒకక్షణం వారిదేహాలుతోపాటు ఆత్మలుకూడా ఆలింగనం చేసికొన్నాయి."

౨౦

హుస్సేనుగారు జిజియాకు పెండ్లిచేసిన బాగుంటుందనితలంచి ఆమె అభిప్రాయమును తెలిసికొనుటకుగాను ఒకనాటిసాయంకాలము జిజియాతో మాట్లాడుటకు మొదలిడినారు. 'వివాహం విషయంలో నీయిష్టమెట్లో అట్లే జరుగనుగాని మరియొకలాగున జరుగనేర' దని మాత్ర మభయమిచ్చినారు. కొన్నిసంబంధముల గురించి హుస్సేనుగారు చెప్పినారు. ఆయన చెప్పినదంతయువిని 'నేను నెలరోజులక్రిందటనే ఈశ్వరునియెదుట నారాయణరావును పెండ్లిచేసికొన్నాను.' అని మెల్లగా తలవంచుకొని బదులుచెప్పింది. హుస్సేనుగారికి ఆశ్చర్య సంతోషాలు ఒక్కసారి బయలుదేరినవి. నారాయణరావువంటి అల్లుని సంపాదించుటకంటె తనకు వేరుసంతోషమయింది లేదన్నారు. తమకుమాత్రె అభీష్టమును మరునాడు నారాయణరావుతో చెప్పినారు. తమపిల్లను పెండ్లిచేసికోవడంవల్ల కలిగే సాధకబాధకములన్నీ విపులంగా చెప్పినారు. "పరమేశ్వరు డున్నప్పుడు దుఃఖములన్నీ సంతోషంగా మారును. ఈశ్వరునిమీదనే భారమునిడితిని. జిజియాను పవిత్రప్రేమతో ప్రేమించాను; ప్రేమించుచున్నాను; ఇటుపైన ప్రేమించెదను. జిజియానుతప్ప ఇతరులను పెండ్లిచేసికొనననని ఈశ్వరునియెదుటనిశ్చయించుకొన్నాను." అని నారాయణరావు జవాబుచెప్పాడు.

౨౧

ఏదోఒక సెలవుదినమున వివాహమును రిజస్టరు చేయించిన బాగుండునేమోయని బిజియాతో హుస్సేను గారు చెప్పినారు. "రిజస్టరు చేయుట మనవసరము. ఈశ్వరునియెదుట హృదయపూర్వకంగా హృదయఫలక మందు బంగారుఅక్షరములతో రిజస్టరు చేసికొన్నప్పుడు వేరే ఆచార్యుణ్ణి తీసికొనివచ్చి రిజస్టరుచేయడం నాకెంతమాత్రము యిష్టంలేదు. అట్లుచేసినచో నారాయణరావును నొప్పించినదాన నగుదును. ఈశ్వరునియెడల, నారాయణరావునెడల అవిశ్వాసకురాల నగుదును." అని బిజియా బదులుచెప్పగానే హుస్సేనుగారు మరి మాట్లాడలేదు. వీరిరువురి ప్రేమనుచూచి లోపల అమితానందపడి ఈశ్వరునికి ధన్యవాదములు సల్పి వారిని చిరాయువులుగను ఈశ్వరప్రేమయందు దినదినాభివృద్ధి గాంచు నటుల ఆశీర్వదించి వెడలిపోయెను. మరునాడు వివాహ సందర్భమున తమస్నేహితులకు ఒక విందొనర్చినారు. ఆసందర్భమున అనేకులు పెద్దలు గవర్నమెంటుఉద్యోగులు బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు కూడావచ్చి వధూవరుల నాశీర్వదించిరి.

౨౨

తానిట్లు హుస్సేనుగారి కుమార్తెను పెండ్లిచేసికొన్నట్లుగా ప్రకాశరావుగారికి నారాయణరావు జాబు వ్రాసినాడు. అందరూ నిశ్చేష్టితులైనారు. తనకొడుకు వల్లకదా అన్నగారి కుటుంబానికి గౌరవహాని కలిగిందని విచారించి కొడుకుచేసిన పనిచూచి, సహించలేక నారాయణరావుతల్లి ఆత్మహత్య చేసికొంది. ఈసంగతి తెలుపుతూ నారాయణరావుకు ఒకజాబు వ్రాసినారు. తమ యింటికిమాత్రము రావద్దని స్పష్టంగా తెలియపరిచినారు. నారాయణరావు బిజియాలు చాల విచారించారు. ఎంతి రావద్దని వ్రాసినా రాజమండ్రీవెళ్లి చూడవలెనని నిశ్చయించి ఆరాత్రియే బయలుదేరి వెళ్లినాడు. మేనమామ యింటికివెళ్లగా ఎవ్వరూ పలుకరించినా మాట్లాడలేదు. లోపలికి రావద్దన్నారు. పాపం నారాయణరావు చాలా దుఃఖించాడు. 'ఈశ్వరేచ్ఛ నెరవేరునుగాని మానవేచ్ఛ ఎన్నటికి నెరవేరదు' అనుకొని విచారగ్రస్తుడై ఆరాత్రే తిరిగి చెన్నపట్నంబయలుదేరివెళ్లిపోయినాడు.

౨౩

ప్లీడరుపని మొదలుపెట్టిన అయిదారుసంవత్సరముల లోపుగనే నారాయణరావు మేధాశక్తిని, వినయ విధేయతలను, న్యాయబుద్ధిని, విశాల హృదయమును, మనోధైర్యస్థైర్యములను హైకోర్టు జడ్జీలు పూర్తిగ గ్రహించి మొదటనే జిల్లాజడ్జీపని యిచ్చినారు.

౨౪

జీవితకాలమంతయు ఈశ్వరపుత్రు డనిపించుకొన్నాడు నారాయణరావు.

తాత్త్వికాహంకారము

కే. బి. కోటిలింగం దేవర గారు

ఐంద్ర జాలికు కరజనితామ్రభూజ
మట్టుసంకల్పమున భువనాళి సతముఁ
దోపఁగాఁజేసి క్షణములో మాపుచుండు
ప్రకటితాద్భుతమాయ మాంత్రికుడ నేనె?

బంతు లొండొంటి నంటక పట్టివిసరు
నాటలో మేటియైన కన్యకవిధాన
సర్వగోళంబులం ద్రిప్పిసాకుచుండు
నఖిలద్రుహిణాండకోటి నాయకుఁడ నేనె?

తారహారంబులోని సూత్రంబు పగిది
సకలవేధోండగత చరాచరసమూహ
మెడపకయ ధరియించి వెల్గించుచుండు
నప్రతర్క్యాండనైన సూత్రాత్మ నేనె?

సంద్రమున నీటిబుగ్గల చందమునను
దేనిలోన బ్రహ్మాండాళి దేహమూని
పెటిగి, తిటిగి విలీనమై పేరు మాయు
లీలతో నట్టి చిన్మయలింగ మేనె?

చిత్తరువునొం డొనర్పఁగాఁ జిత్రకార
వర్ణవస్తువుల్ వేర్వేర వలసినట్లు
చిత్రతమమైన విష్మహాసృష్టి సలుప
కర్త్రకారణ కార్యోపకరణ మేనె?

శీతలామోదయుత వాతపోతమందు
చందనతుషార శీకరాసారమందు
శారదాపూర్ణిమా చంద్రచంద్రికలను
గలుగు శీతలసుఖభావ కలన నేనె?

నే నఖిలజీవజంతు సంతాన ముఖ్య
ప్రాణకారణమైన సూత్రాత్మనగుట
క్రియహీనజగత్ప్రాణవాయుకంటె
ప్రబలతరమైన దృష్టాంతరంబు గానె?

నే ననంత కోట్యర్కవితాన కలిత
మహిత విద్యుత్ప్రభాభాసమానుఁడగుట
కీవికర్తన తారకాగ్నీందుమండ
లంది విద్యోతపటలి సాక్ష్యములుగావె?

కండ్లుచెదరిన వేళ నాకాశవీథి
పింఛములు, ముత్యములును గాన్పించురీతి
చిత్తచలనంబుచే, లేని చిత్రజగము,
లున్నటులఁ దోఁపఁగాఁ జేయు చుందు నేనె?

గాలిచే వర్ధిలిన పావక ప్రహేతి
గాలిచేతనె నాశంబు గాంచునట్లు
కల్పితజగంబు సత్యసంకల్పముననె
నాశమొనరించు చుండుట నాగుణంబు.

నాపవిత్ర సంకల్ప చిన్మాత్రమందె
సర్వవేధోఽండజాల సంసర్గమగును
నాయచలపూర్ణభావ శూన్యత్వమందు?
సర్వసంవర్త కార్యముల్ జఱుగుచుండు.

లేనిజగముల రూపంబు నూని చూపు
నాత్మగతమూల మాయామయాంధకార
పటలిగాల్పఁగ విద్యుత్ప్రభాభ మైన
జ్ఞానమే బ్రహ్మ; మద్ధియే నేను సుమ్ము!

మానసాదీంద్రియంబులు లేని శిలకు
నిశ్చలస చేతసత్త్వంబు నిలుచునెడల
నేప్రశాంతనైజస్థితి నెసఁగుచుండు
నట్టి పరిశుద్ధచైతన్య మరయ నేనె?

కల్లుద్రావినబాల మర్కటమురీతి
నొక్కవిషయంబు వదలి వేరొక్కదాని
మనసు పొందెడు వేళ నమ్మధ్య గల్గు
సూక్ష్మతర నిర్మలావధిఁ జూడ నేనె!

చలన మొందని నిర్మలజలమునందు
నడుగుభాగంబు విస్పష్టమైనయట్లు
వృత్తిరహితమౌ సన్మన స్సత్త్వమందు
శుద్ధరూపుఁడగు నన్ను? జూడవచ్చు

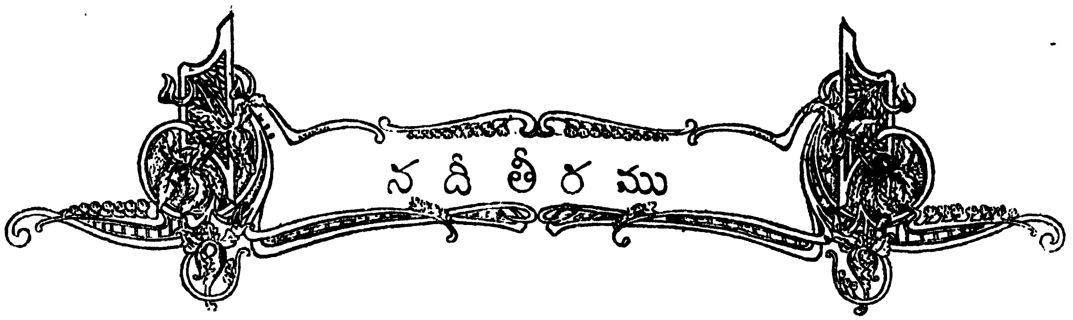
గాఢనిద్రావశస్థితిం గాంచునపుడు
గలుగు; వచియింపరాని యఖర్వసుఖము
జాగ్రదావస్థనో! జ్ఞానసహితముగనో! (?)
గాంచువారలు నాస్థితిం గాంచుచుంద్రు.

అలలు, బుద్బుదఫేన హిమాశ్మచయము
లుదకమునకంటె వేరయియుండనట్లు
చేతనాచేతనాత్మక మిజ్జగంబు
నాకు వేరయియుండు టెన్నఁడును లేదు.

ఉండియును సర్వశూన్యమై యున్నవాఁడ
నేకమయ్యు ననేకత నెసఁగువాఁడ
పోవకయ యన్నిచోట్లకుఁ బోవువాఁడ.
చేతనంబయ్యు జడమయి చెలఁగువాఁడ!

బయలులో వెలిఁగల బట్టబయలు నేనె?
మెఱుకమఱపుల నెఱిఁగెడు నెఱుక నేనె?
నేను నేననుభావంబు నేనుగాను
నే ననెడివృత్తిశూన్యమే నేను సుమ్ము!

ఇట్టినన్నుఁ గాంచుకొఱకు యత్నింప, కాత్మ
నేనె, నీవనినెఱనమ్మి నిశ్చయముగ
ప్రతిఫలాపేక్ష శూన్యసద్భావమంది
ధర్మ మొనరింపు లోకహితంబుపొంటె?

నదీతీరము

కృ. రఘునాథరావు గారు

ప్రశాంతనీలాకాశమున నసంఖ్యాకములగు తారలు లజ్జతో నవ్వుచుండినవి. చంద్రుఁడు నిజశీతలకిరణములతో వసుధాతలమున నమృత తుషారములఁ గుఱియించుచుండెను. స్నిగ్ధశ్యామలవృక్షములు శాంతముగ నక్షత్రముల నృత్యమును విలోకించుచుండెను. ప్రేమోన్మత్తలగులతలు వృక్షభుజములఁ గౌఁగిలించుకొని చంద్రునివంకఁ గాంచుచుండెను. తన చంచలకల్లోలములపైఁ జంద్రప్రకాశముపడఁ దళతళమని మెఱయుచు, శ్రవణసుఖదాయకనినాద మొనర్చుచు నది ప్రవహించుచుండెను. ప్రవాహము శాంతముగనుండు చోటనక్షత్రములు కుతూహలముతో జలవిహారము సల్పుచుండెను. మొత్తము మీఁద నాదృశ్య మెట్టి యుదాసీనచిత్తునైనను సంతోషస్వాంతునిగఁ జేయకమానదు.

నదీతీరమున నొకఱాతిపైఁ గూరుచుండి బాలికయొకతె నీటిలోని నక్షత్రప్రతిబింబములను జూచుచుండెను. ఆమెచేత నసంపూర్ణ పుష్పహార మొకటి యుండెను. ప్రక్కనింకను బువ్వులు పడియుండినవి. నదీగానముతోపాటు నడుమనడుమ నామెయుఁ దనమధురస్వరము గలుపుచుండెను. కొంతసేపు హార మల్లును; మఱికొంతసేపుచంద్రునేకాగ్రదృష్టిఁజూచును. ఇఁకఁ గొంతసేపునక్షత్రములగణింపసాఁగును. ఈయన్నిఁటిలోను జుక్కల లెక్కపెట్టుటే యామెకు సంతోషదాయకముగఁ గాన్పించెను. కాని యామె కది యాలవియగునా? తుదకు విసిగి మరల మాల నల్లసాఁగెను. ఇట్లింతయు సేపు శ్రమపడి యామాలను ముగించెను. తన కుసుమకోమలహస్తమున దానిఁ బైకెత్తి దాని రామణీయకమును విలోకించెను. ఒక్కచిఱునవ్వునవ్వి యామె దానిఁ దనప్రక్క నుంచుకొనియెను. మరలఁ జంచలచిత్తయై యాఱాతిపై నిలిచి యామె మార్గము వంకఁ జూడఁ దొడంగెను. కాని యామె విషణ్ణముఖమును జూడ నామె యీప్సితము నెఱవేరలేదని తోఁచుచుండెను. ఇంతలోదూరమున గుఱ్ఱపుడెక్కల చప్పుడులు వినవచ్చినతోడనే నామె యధరములపై మధురహాసము గాన్పించెను. తనప్రేమోజ్జ్వలదృష్టిఁ జంద్రునివంకఁ బఱపి యామె మధురముగఁ బాడఁజొచ్చెను.

వీణానాదమునుగూడ ధిక్కరించు నామధురగానరవ మెల్లెడలను బ్రసరించిపోయెను. ఆశ్చర్యచకితుఁడైన చంద్రుఁడు మంత్రముగ్ధుని రీతి నామెవంకఁ దదేకదృష్టి నవలోకించుచుండెను. ఆమెగానము నభినందించుచు, గానమహిమను వర్ణించుచు గాలివీవసాఁగెను. సుధా

కరుఁడు, నక్షత్రమాల, వృక్షసమూహము, నది మున్నగునవి యామెపాటనువిని ముక్కుపై వ్రేలిడుకొనియెను. అంతకంతకు నామె గానావేశ మధికమయ్యెను. కన్నులనుండి యానందబాష్పములు వెలువడినవి. ఆనంద మున నామె శరీరము రోమాంచమయ్యెను. క్షణకాల మామె యున్మత్తరీతి నయ్యెను.

అశ్వఖురఘాతములు దగ్గరదగ్గర వినఁబడుచుండెను. ఆమె యానందభరమున నిమీలితనేత్రయై కరములు చాచెను. తన సమీపమున కరుదెంచిన యువకుని నామె గాఢాలింగన మొనర్చుకొని, కన్నీటితో నతని వక్షస్థలమునంతయుఁ దడిపివైచెను.

దాపుననుండు వృక్షసమూహమునుండి దీర్ఘకాయుఁడగు మఱియొకయువకుఁ డాస్థలమున కరుదెంచెను. గాఢప్రేమసాగరమగ్నయై యుండిన తరుణిగాని యామె భుజపాశబద్ధుఁడై యుండిన యువకుఁడుగాని యా నూతనపురుషుఁ జూడనేలేదు. అతఁ డాయిరువురఁదిలకించి స్తంభితుఁడైపోయెను. ముఖము వివర్ణమయ్యెను. అత్యంతక్రోధావేశమునశరీరముకంపింపసాగెను పెదవినిగొఱికికొనుటచే నందుండి రక్తముప్రవహింపఁజొచ్చెను. కన్నులనిప్పులు రాలుచుండెను.తటాలున నొఱనుండి ఖడ్గమును సగము బయటకులాగి మరలనందే దానినుంచివైచెను. కఠోరస్వరమున నతఁడు "శభాస్! కమలాకుమారీ! శభాస్! అంబేరాధిపుని కోడలగుటకు నీవెంతయు యోగ్యురాలవు" అని కేకవైచెను.

తలపైఁ బిడుగు పడియుండినను గమల యంత యులికిపడియుండదు! ఆమె తటాలున వెనుక కొదిగెను. భయభ్రాంతితోఁ గన్నులు దెఱచెను. అయ్యో! ఎట్టిభయంకరస్థితి! ఆమె హృదయేశుఁడును, రాకుమారుఁడును నగు మానసింహుఁ డామెవంకఁ గఠోరదృష్టి నవలోకించుచుండుటయుఁ, దా నెవ్వని మానసింహుఁడని తలంచి గాఢాలింగన మొనర్చుకొనియెనో యతఁ డెవ్వఁడో యొక మహమ్మదీయవీరుఁ డగుటయుఁ దెలిసికొనియెను. కెవ్వన కేకవైచి యామె మూర్ఛపోయెను.

ఆమెస్థితిని గాంచినంతనే యామహమ్మదీయ వీరున కెంతయుఁ జింతగలిగి కోపము వచ్చెను. కాని యామెకు శైత్యోపచారము లొనర్చుటకు వానికి ధైర్యము రాదయ్యె. మానసింహుని క్రోధమునుగాంచి వానికి భయము కలుగకపోలేదు. కాని వాఁడురిచ్చపోయి యుండెను. ప్రస్తుతస్థితి యొకక్షణములోసంభవించుటంజేసి, వానికిఁ దన చిత్తవృత్తినిమరలఁ గూర్చుకొనుట కెంతయు సేపుపట్టెను. మానసింహుఁడును నిశ్చేష్టుఁడై నిలిచియుండెను. ఏ యామె నతఁడు తన జీవనసర్వస్వమని తలఁచుచుండెనో, యేయమ ప్రేమాంగణమున నతని యాశావృక్షము పరిపూర్ణాభివృద్ధి యగుచుండెనో, యట్టి కమలాకుమారి -తన జీవితేశ్వరి- నాఁడు పరపురుషుని-మహమ్మదీయుని-హృదయముపై నశ్రువర్షమును గుఱిపించుటఁ జూచి యతని కెంతయాశ్చర్యమై యుండునో,యెంత క్రోధము కలిగియుండునో,యెంతదుఃఖముకలిగి

యుండునో, హృదయమెంత విదీర్ణమైయుండునో యూహింపనలవియే!

అక్కడకుఁ గొంతదూరమున నొక ప్రచండ వృక్షచ్ఛాయను నిలిచి యుండిన నలుగు రాశ్వికు లీస్థితినిజూచి పరుగున నరుదెంచిరి. తన సేవకులఁగాంచినంతనే యాయవనవీరునకు ధైర్యమువచ్చెను. మానసింహుని ముఖవైఖరి మాత్రము మార్పుఁ జెందలేదు. అతఁ డట్టులే తీవ్రదృష్టిని వారిఁ జూచుచుండెను.

క్షణములో మానసింహుని తేజోమయ ఖడ్గము చంద్రప్రకాశమున మెఱుపుఁదీగెలవలె మెఱసెను. ఈసూచనమున నా యేవురును దమతమకత్తులను దూసిరి. యవనయువకుఁడు క్షణములోఁ దన యశ్వము నెక్కెను. ఇట్లొకపక్షమున ననేకశస్త్రాస్త్ర సమేతులగు నేవు రాశ్వికులకును, మఱియొకపక్షమున నేక ఖడ్గపాణియై నేలపై నిలిచియుండినవీరునకొక్కనికిని ఘోరయుద్ధము ప్రారంభ మయ్యెను.

తమ ప్రతిస్పర్థి యొక్కరుఁడేయగుటఁ దమకుమిగుల నష్టము కలుగకయే శత్రునాశన మొనర్పవచ్చునని యా యవనులు తలఁచియుండిరి. కాని తనగుఱ్ఱపుఁ డాశనంతయు నాశనము గావించిన శత్రుపుతన మ్రోల నుండుటఁ గాంచి మొదటనే నిప్పులు రాల్చుచుండిన మానసింహుఁడు తన ప్రాణముపైన లక్ష్యము సేయక పోరుచుండెను. ఎంతసేపైన నెవ్వరు నోడరైరి. కాని యా యేవురతోఁ బోరుచుండుటచేఁ దన బలముమాత్ర మించు కించుక తగ్గుచుండెనని మానసింహునకుఁ దోఁచుచుండెను. తుద కతఁ డేమోతలపోసి, ప్రాణమునుదెగించి పోరుటగాంచి శత్రువులొండొరుల ముఖములు చూచుకొనుచు మిన్నక నిలిచిరి. ఈసమయముగనిపెట్టి మానసింహుఁ డొక్కయెగురునఁ దన దగ్గరనున్న యాశ్వికు నశ్వ సహితముగఁ గూలనేసెను. వెంటనే మఱియొకనిపైఁబడ వాఁడును గ్రిందఁబడిపోయెను. తత్క్షణము మానసింహుఁ డా యశ్వము నారోహించెను. అతనిబలము ద్విగుణితమయ్యెను. ఆవేశమునఁ దక్కినవారిపైకురికెను. అతని ప్రచండఖడ్గమెంతయు వేగముగఁ దిరుగుచుండెను. ఖడ్గములొండొంటికిఁ దగిలి యగ్నికణము లెగురఁజొచ్చెను. తన ప్రతిస్పర్థి యసామాన్యుఁడనియు, నతని యెదుటఁ దమ యాటలేమియు సాగవనియు యవన వీరుల కప్పుడు తెలిసి కడసారి ప్రయత్నింపవలయునని వారందఱు నొక్కమారుగనే ఖడ్గము లెత్తిరి. కాని యాకత్తులు క్రిందికి వచ్చునంతలోనే యొక్కనిశిర మెగిరిపోయెను. మఱొక్కని ఖడ్గహస్త మెగిరిపడియెను. యవన వీరుఁడు క్రోధావేశుఁడై మానసింహునిపైఁబడెను. కాని మానసింహుఁడు మూర్ఖుఁడు కాఁడు. అతఁడు తన శక్తినంతయు నుపయోగించుచుఁ బ్రచండ ఖడ్గముతో యవన యువకుని హస్తముపై వ్రేటువేసెను. వెంటనే వానిఖడ్గము చేతినుండి యూడి యాకాశమున గిరగిరఁ దిరుగుచుఁ బోయి నదిలోఁ బడిపోయెను. యవనవీరుఁడు శస్త్రహీనుఁడై మానసింహు నెదుటఁ దల వంచి నిలిచెను.

"పొమ్ము! ఇఁక నీవు నాయెదుటఁ నిలువకుము. పొమ్ము. శస్త్రహీనుఁడైన శత్రువును రాజపుత్రుఁ డెన్నఁడును జంపఁడు" అనిమాన సింహుఁడు కఠోరస్వరమునఁ బలికెను.

ఇంతలో నేడ్పువినవచ్చెను. పాపము! కమలాకుమారిని శీతల వాయువే స్మృతికిఁ దెచ్చెను. ఆమె కన్నియు నప్పుడు జ్ఞప్తికిరాఁ దొడంగెను. "చిత్తవిభ్రమమున నే నెట్టి భయంకరపాతకము నొనర్చితిని! పరపురుషు నాలింగనమా! అక్కటా! ఆ తలంపును వలదు! మానసింహుని దోషమేమి? అది నా మూర్ఖ్యమే! జీవితేశ్వరుని చిత్తమున జనించిన భయంకరసంశయ మెన్నఁటికైనఁ బోవునా? అతఁడు మరల నెప్పటివలెనే నన్నుఁ బ్రేమించునా? నన్నింకఁ జేరఁదీయునా" అని యామె తీవ్రవేదన పడసాగెను. జగమంతయు నామె కనుల కంధకారబంధుర మైనట్లుండెను. ఆమె వెక్కి వెక్కి యేడ్వఁజొచ్చెను.

మానసింహుఁడు గుఱ్ఱముదిగి యామె కడకేఁగి "రసపుత్రకన్యా!" అని పిలిచెను.

కమలాకుమారి యులికిపడి కన్నులు తెఱిచెను; ఎదుటఁ దనప్రాణవల్లభుఁడు నిలిచి యుండెను. దాపుననే నలువురాశ్వికుల మృతకళేబరములు పడియుండుట కనఁబడెను. రక్తముతో నిసుకతిన్నె లెఱ్ఱనైయుండెను. యవనవీరుఁ డవనతవదనుఁడై నిలిచియుండెను. తన ప్రాణప్రియుని యతుల పరాక్రమమునకుఁ గుమారి పరమానందభరితయై యతనిఁగౌఁగిలించుకొనఁ గరములు చాచి ముందఱకు వచ్చెను. కాని మానసింహుఁడు తన కఠోర హస్తములతో నామెను వెనుకకుఁ ద్రోసి "ఛీ! తుచ్ఛరసపుత్రకన్యా! అవలనుండుము. శాంతముతో నా పల్కులువినుము" అనెను.

కుమారి దీనవదనయై యున్మత్తరీతినతని వంకఁ జూడసాగెను. అతనికోపోద్దీపితముఖము నుజూడఁ జాలకపోయెను. అతఁడు కఠోరస్వరమునఁ బల్కఁ దొడంగెను. "అంబేరాధిపతి యగు నాజనకుఁడు, నీతండ్రిని నగరమునుండి వెడలఁదఱిమి, యతనితో మైత్రి యొనర్చువారలకుఁ బ్రాణాంతశిక్షనిత్తునని యాజ్ఞాపించెను. కాని, నేను నాజనకుని నాకన్నతండ్రి యాజ్ఞనిసుమంతయు లక్ష్యము సేయక, నీకై - కేవలము నీకై - యిచ్చటవచ్చుటకు సాహసించితిని. అంతియేకాదు; ఎన్నియేనికష్టములైనఁబడి నా శక్తినంతయు ధారపోసి, నీ తండ్రిని మరల రాజ్యమునకు రప్పించుటకు నేఁడు నాజనకుని యాజ్ఞాపత్రికను బ్రకటింపించి యా యాసందదాయక వృత్తాంతమును నీకుఁ దెలుప నత్యుత్కంఠుఁడనై యానందావేశమున శరీరము సహితము నెఱుఁగక యిక్కడకు వచ్చుచుంటిని! కాని యెప్పటిచొప్పున నీయొద్దకే రాక మొదట మీగృహమునకుఁజని యాసంతోష వృత్తాంతమందఱకుఁ దెలిపి యిటకరుదెంచితి. నేఁడు నీతో నెవ్విధమున మెలఁగ వలయును, ఎట్లు పలుకవలయు, ననువిషయమును నిశ్చయించుకొనుచు నెంతో సంతోషముతో వచ్చితిని. కాని-దైవమా! వలదు! వలదాతలంపు తలంపు! తలఁచినంతనే యసహ్యావేదనమగుచున్నది. శిరము తుత్తునియలై పోవుచున్నది. ఇఁకఁ బొమ్ము! ఇచ్చట నేడ్వకుము! దేవుఁడు నిన్ను రక్షించునుగాక!"

కమలాకుమారి గజగజ వణఁకుచుండెను. ఆమె నయనయుగళిమునుండి యొక్క మొగిఁ గన్నీరు పొర్లి పొర్లి వచ్చుచుండెను. నోట నొక్కమాటయు రాదయ్యె. మానసింహుఁడు మఱలినంతనే యామె, యస్ఫుటకంపితస్వరమున "నాథా! నేను బూర్ణముగ నిరపరాధిని! వలయునేని మీ కై యల్లినయీ పుష్పహారము గైకొనుఁడు" అనెను.

యుద్ధమునందాను హతవీర్యుఁడై యుండెనంతయు నౌదార్యమున మానసింహుఁడు, తనకుఁ బ్రాణదాన మొనర్చుటగాంచి మొదటనే యాశ్చర్యచకితుఁడై యుండిన యవనయువకుఁడా భయంకరదృశ్యమునుగాంచి నిశ్చేష్టుఁడయ్యెను. నిక్కముఁ బువీరుని హృదయము వజ్రముకన్నఁ గఠోరముగను, సుకుమారపుష్పముకన్న మృదువుగను నుండును. వాఁడు గద్గద స్వరమున నిట్లనియెను. "యువరాజా! పాప మీయామె నిక్కముగ నిరపరాధియే. దోషమంతయు నాయది. కొన్నాళ్ల క్రిందట నేనామెనుగని మోహితుఁడనైతిని. కోపగింపకుము! నాకీమె సందర్శన మెపుడబ్బునా యని పడరానిశ్రమ పడుచుంటిని. ఈమె నిన్నుఁ బ్రేమించుట నే నెఱిఁగియేయుంటిని. కాని మోహాంధుఁడను. తుదకీమె నీకై ప్రతిరాత్రియు నిచ్చటవచ్చుట నెఱింగి, నేఁడామె సందర్శనసుఖముగొన నిశ్చయించుకొంటిని. నేనువచ్చునప్పటికామె నీ నామస్మరణమునే సేయుచు,నీపైని ప్రేమయొక్కరసమునే కోలుచునుండుటచేత దాపునకువచ్చినది నీవే యనితలఁచి నన్నాలింగన మొనర్చుకొనియెను. నిక్కమరయ నీమె యింతకుము న్నెన్నఁడును నన్నుఁ జూచియే యుండలేదు. అట్టిభ్రాంతితోనైన లభించిన యాలింగనసుఖమును నవమానపఱచి దూరమొనర్ప నాకు ధైర్యము కలుగదయ్యెను. ఈదోషము నాయదియే. కావున నీయిష్టప్రకారము నన్నుశిక్షింపుము. కాని యీయామెను గోపగింపకుము. ఈమె పరిపూర్ణముగ నిర్దోషి, నిర్దోషి, నిర్దోషి. ఈమెనుక్షమించితినను. నేను వెడలిపోయెదను."

మానసింహుని హృదయమున నాందోళనము కాసాఁగెను. ఆతని కామెపైఁ బ్రేమగాఢముగానుండుటచేనావృత్తాంతము నాకర్ణించి నపిదపనామెపైని సంశయముదూరమయ్యెను. అతఁడాయవనయువకు సంపివైచి కమలాకుమారికడకేతెంచెను."ఏమియాశ్చర్యము!ఆమె యా ఱాతిపైఁ గూరుచుండి పాడుచుఁ, దానల్లినహారములోని పుష్పమునొక్కొక్కదాని నిదీసి నదిలోవేయుచుఁ బ్రవాహమునఁబోవు పూలనుగాంచి నవ్వుచుండెను. మానసింహుడు తనదగ్గరకువచ్చుటయు నామె చూడలేదు ఆమె కృత్యమున కతఁ డాశ్చర్య మందెను.

మాన—"కమలా! ఏమిచేయుచున్నాను? నీకేమి కావలయును?"

కమలా—"ఈపుష్పములవలె నేనును నదిలో నొంటరిగఁ దిరుగుచుండవలెనని నాకాశగలిగినది. నాదేహమంతయు మండుచున్నది."

మానసిం గులికి పడియెను. "రమ్ము! కమలా! ఇఁక మన మింటికిఁబోవుదము రమ్ము" అనెను.

కమలా—"నేనిప్పుడు రాను: వలయునేని మీరు పోవచ్చును. ఇచ్చటనే యుండవలయునని నాకాశగనున్నది. అదిగో-అదిగో-ఆప్రవాహమునఁ గూర్చుండనలెను. మీరును నాతో నచ్చెదరా? నేనొక్కతెనే పోయిన నాకు భయమగునా యేమి; చెప్పుఁడు!" అని యామె ప్రవాహమువంకఁ గాంచి యనెను.

ఆమెయొక్క యీయసంబద్ధ భాషణము విని మానసింహుఁడు దిగులొందెను. అతఁడు భయముతో "కమలా! ఇఁకలెమ్ము. తండ్రిగారు నీకై యెదురుచూచుచుందురు" అనెను.

కమలా—"నాకు అదిగో ఆతీగెలోనిపువ్వులు కావలయును. మొదట వానిని దెచ్చి యిండు. హారమల్లెదను. పిమ్మట నింటికి వచ్చెదను."

ఆమె యెన్నఁడును నాఁటి వలెఁ బట్టు పట్టి యుండలేదు. నిరుపాయుఁడై యతఁడు తీగెలయొద్దకుఁ జనెను; పువ్వులు గోయుచు నామెనే చూచుచుండెను. తత్క్షణమామె లేచినిలిచి నదీప్రవాహమున దుమికెను. మొదట నీరు కొంచెమేయుండెను. ఆమె నీళ్లలో నడుచుటగాంచిమానసింహుఁడుభీతిఁజెంది"కమలా కమలా! మఱలుము! వెనుకకు మఱలుము!" అని కేకలిడుచుఁ బరుగున వచ్చెను.

కమలాకుమారినేత్రము లప్పుడు తేజోమయములై ప్రకాశించుచుండెను. ఆమె స్థిరస్వరమున "వలదు, వలదు ముందునకు రావలదు. అచ్చటనే యుండుఁడు. నా కాపువ్వులు వలదు. నాకీప్రవాహమునఁ గాన్పించు నక్షత్రములు కావలయును. వానితో మాలనల్లి మీకంఠమునఁ వేయుదును" అనెను.

మానసింహుఁడు కంపిత హృదయుఁడై "కమలా! కమలా! నా కానక్షత్రములువలదు; నీవే నా నక్షత్రమవు." అని కేక వేసెను.

కమలా కుమారీ మృదులాధరముపైమధురహాసము శోభిల్లుచుండెను. ఆమె "నేను నక్షత్రమునా?అట్లయిననిప్పుడు నేనునక్షత్రమునై యదిగో,అక్కడ-అక్కడ-ఆకాశమునఁబోయి కూర్చుందును. మీరును నాతో వచ్చెదరా? మన మిద్దఱము నెంతో సంతోషముగా మాటాడుకొనుచుఁ గూరుచుందము" అనెను.

ముఖము తేజస్వంతమై ప్రకాశింప నీటనుండు కమలసుందరియొక్కయు,హతాశుఁడై యామెముఖచంద్రునే చూచుచుండిన మానసింహుని యొక్కయుఁ జిత్రముల నెవ్వఁడేని నిపుణచిత్రకారుఁడు చిత్రించునేని యయ్యది యెంతయు హృదయద్రావకమైయుండునుకాని మాలేఖిని మాత్ర మద్దానిని జిత్రింప సమర్థమైనది కాదు.

కమల పాడసాఁగెను:—

"అక్కట! యిట నీటన్
జుక్కలవిగో రాలెన్
జక్క వెదకి చూడన్
జిక్కునె యిఁక నాకున్."

ఆమె పాడుచునేయుండెను. పాపము! మానసింహుఁడు భ్రాంతచిత్తుఁడై నిలిచియుండెను. అకస్మికముగ నీటఁ జప్పుడయ్యెను.

అక్కటా! మానసింహుని హృదయేశ్వరి ప్రవాహములోని పుష్పముల నేరఁబోయెను! ఆమె వెన్వెంటనే మానసింహుఁడును నీట దుమికెను. అంతటను గలయు వెదకెను. కమల కాన్పింపదయ్యెను. ఒకమాఱు మానసింహుఁడు పైకివచ్చెను; నలువంకల నొకమాఱుచూచెను. మరల నీటఁ జప్పడయ్యెను. అతఁడు మరల బయటకురాలేదు.

ముగిసెను! మనకథ. నదీతీరమునఁ బ్రారంభమై నదీతీరముననే ముగిసిపోయెను.

[మహారాష్ట్రము నుండి]

శ్రీ కృష్ణ స్తవము

గర్భాం అప్పారావు గారు, బి. ఏ.,

మునికోటి తనుఁ గానఁగను మాటికిని గోపి, కలయిండ్ల మూలలు కలయ వెదుకఁ
హల్లిసన్మణితల్లజోల్లసద్వల్లివీ, పల్లవాధరకోటి ప్రణుతిసేయఁ
మలయాగముల చెంతఁ గలవాసనలదొంత, రలుమోసి పవనుండు వెలసివీవ
కనుపూరి తలవంచి తినులేళ్ల మరలించు, మురళీనినాదంబు మ్రోయుచుండ

గీ. చలితపికమృదునినదసం కలితమధుర, మధురవనముల గోవుల మరలఁగొట్టి
పలుపునేలలఁ జివురుజొంపముల నీడఁ, జెలఁగుగోపాలబాలు భజింతు నెదను.

శా. నారీరత్నము లక్ష్మియాటగృహముల్ నాకాదిలోకంబులున్
నీరేజాసన శంబరారులు సుతుల్ నీకేమి వ్రేపల్లెలోఁ
జీరల్ వెన్నలు దొంగిలించుటలు, యాచింపంగఁ బాంచాలికిన్
ఘోరారణ్యముఁ బట్టుపాండవులకై కొంపోవఁగాఁగాక, యా
రారా! చేష్టలు మాయలై వెలయుఁ గృష్ణా! నిన్నుఁ బూజించెదన్.

శా. కారాగారమునన్ జనించి ఖలులన్ గంసాదులన్ ద్రుంచి, మ
త్తారాతిప్రభు ధార్తరాష్ట్రహిత సైన్యశ్రేణితోఁ గూల్ప, గీ
తారూపంబునఁ గ్రీడికిన్ దెలిపి తద్భాషారహస్యంబునా
కారాగారనివాసికే తెలుప శక్యం బౌనటంచెంచి స
ద్ధీరోదారుఁడు లోకమాన్యువలనన్ దెల్పింపవే కేశవా!

లాలా లలనామణి

శ్రీమతి ఆదిపూడి వసుంధరాదేవి గారు, బి. ఏ.

[సచిత్రము: చిత్రకారుడు:—శ్రీ వరదా వెంకటరత్నం గారు]

సింధుదేశపు పాదుషాయైన అహమ్మదుషా గ్రీష్మ భానుని ప్రతాపమున కోర్వలేక రజతకాసార తీరముననున్న తనశీత భవనమునకువచ్చి విందు లారగించుచు విశ్రాంతిని బడయుచుండెను. అతఁడు యువకుఁడును, మహాబలశాలియు, శౌర్యవంతుఁడును నైయుండుటయేకాక, రణరంగమునఁజూపిన శౌర్యప్రతాపములకును, కవనమునకును, వివిధకళాపోషణమునకును, గూడ మిగుల ప్రఖ్యాతి గాంచియుండెను. అతఁడొక వెన్నెలనాఁటిరాత్రి తనమిత్రబృందముతోఁగూడి వివిధాలంకృతమైన తెప్పలోఁగూర్చుండి యారజతకాసారమునందలివృక్షద్వీపముల చుట్టును దిరుగుచుఁ దనవందిమాగధులుపాడు పాటలను, ఆలపించు రాగములను విని యానందించుచుండెను. అప్పుడాపాదుషా ఇహలోక సౌఖ్యశిఖరమున నాసీనుఁడైనట్లు తలఁచుచుండెను. మహామ్మదీయగాయకులు అతని విజయములను గురించియు, అతనికై స్వర్గమున వేచియున్న యప్సరసాంగనల గురించియు, భరతపక్షికిని గులాబిపువ్వునకునుగల ప్రేమానుబంధమును గురించియు, వివిధగతులగాన మొనర్చుచుండిరి. ఆతరుణమం దొక హిందూస్తోత్రపాఠకుఁడు ఆఁడు లేడికన్నులను మించునేత్రములు కలదియు, రాముని సహధర్మచారిణియు నగు సీతాదేవి కెనయగునెమ్మదిని, తెలివిని, సౌందర్యమును కలదియునగు నొకరాజపుత్రిని వర్ణించుచు నెలుగెత్తి పాడమొదలిడెను. ఇంద్రజాలము వంటియాపద్యధారను హిందూదేశపు శశికళలక్రిందవిన్నప్పుడు ఆపద్యరత్నములలో వర్ణింపఁబడిన యాసౌందర్యవతియందుఆపాదుషా హృదయముననురాగాంకురములు మొలకలెత్తెను. “ఈస్త్రీశిరోమణిఈవనితారత్నము,ఎప్పుడీభూమినలంకరించి పావనముచేసెను? ఏహిందువు, ఏవిగ్రహారాధకుఁడుఆమెను చేపట్టెను?” అని అత్యాతురతతో పాదుషా యాగాయకశిఖామణి నడిగెను. “ఆమె యిప్పుడు జీవించియున్నది. ఆమెకింకను వివాహము కాలేదు. ఈ సౌందర్యవతి రాజపుత్రప్రముఖుఁడైనపర్వతసింగునిపుత్రికామణి యగు ‘లాలా’ లలనాతిలకమని గాయకుఁడు మనవి చేసెను. ఆమె నీవు వర్ణించినంత సుందరియే యైన నాభార్యకాక తప్పదు. లేనియెడల నీ యతిశయోక్తులకు నీశిరమును ధారపోయవలసియుండును.”

అప్పుడాపాదుషా ఇహలోకసౌఖ్యశిఖరమున నాసీనుఁడైనట్లు తలఁచుచుండెను.

అనిచెప్పి పాదుషా కొంచెము దీర్ఘాలోచనచేసి, తనపడవను చలువరాతిరేవునకుఁదీసికొనిపోయిదింపుఁడని భటులకాజ్ఞాపించెను. మరునాడు అహమ్మదుషా తనబ్రాహ్మణసచివునకు కబురుపంపి, రప్పించి పర్వతసింగు కుమార్తెను గురించిప్రస్తావించెను. అప్పుడాబ్రాహ్మణుఁడుపద్యముల మించిన యనర్గళ వచనరచనలోనే యా యువతీమణి రూపగుణములనువర్ణించి, లోకమే ప్రకాశితంబైన రజత కాసారముమీఁద బతికిములైన పద్యములు నిజములని రుజువుపఱచెను. రాగరసపూరితమైన తనమనస్సున కీ వర్ణన సోకినతోడనే పాదుషాఆయువతీమణినిపాణిగ్రహణము చేసికొనుట తనయభిమతమని పర్వతసింగునకుఁ దెలియఁజేయనాబ్రాహ్మణున కాజ్ఞాపించెను. కాని ఆతని నిర్వేదప్రవాహము నిశ్చలముగా, నిర్మలముగాఁ బ్రవహించుటకాతఁడు నోచుకొనలేదు. ఎందఱో రాజపుత్రులు తమపుత్రికలను మహమ్మదీయులకిచ్చి వారిని రాణివాసమునఁజేర్చుచుండిరి.పర్వతసింగన్ననో రాజపుత్రుల రాజపుత్రుఁడు. తన అకళంకజీవనమును దానివలనఁగలుగు గౌరవమును జూచి యుప్పొంగుచుండెను. రాజాధిరాజుతో రాజ్యము ననుభవించుట తటస్థించినను వస కొమార్తె మహమ్మదీయునిఁ బెండ్లిచేసికొని కులమును బాఁగొట్టుకొనుట యనుచితమని యెంచుచు, అట్టితలంపునేదూషించుచు, పర్వతసింగతిగర్వముతో విహరించుచుండెను. అయినను తనప్రయత్నములు నెఱవేరుటకుఁగాను చక్రవర్తిమూర్ఖుఁడు బద్ధుఁడైనట్లు నటించుచుండెను. ఈసంపర్కమునఁ'దన్నుఁదనకొమార్తెను అగౌరవమునుండి కాపాడవలె'నని అడుగుటకుగాను బంధువులను సామంత రాజులను బిలువనంపి ఆలోచనల జరుపుచుండెను.

అహమ్మదుషా తనచెవికి రాజపుత్రుల ప్రయత్నములగాలి సోఁకినవెంటనే, సమయముమాచి దుర్గమును ముట్టడించుటకో, లేక రాజపుత్రికి రక్షకభట సైన్యముగా నుండుటకో, అనుకూలించునని తానును బదివేల సైన్యమును ప్రోగుచేసెను. రజతాసనముచే నలంకరింపబడిన పట్టఁపుటేనుఁగునెక్కి లాలాదేవిని గొనివచ్చుటకుఁగాను వివిధభూషణాలంకృతంబగు మరియొకగంధసింధురమును వెంటనిడుకొని అహమ్మదుషా సైన్యమును సొంతముగా నడుపుచు అహోరుపుర మార్గమునుబట్టి బయలుదేరెను.

ఈరీతి నహమ్మదుషా తన బలముల వెంటనిడికొని అహోరు పురద్వారమును సమీపించి 'కవాటములఁ దెరువు'డని బెదరించెను. ఆబెదరింపులకును, ఆజ్ఞలకును రాజపుత్రులాబెదరువారు! ఘోరనారాచములను బ్రత్యుత్తరముగానిపుణతతోఁ బ్రయోగింపనారంభించిరి. ఆబాణములు వాయువేగమునవచ్చి అంబారీశిఖరమును దాఁకఁ జొచ్చెను. "పర్వతసింగుపుత్రికను వివాహమాడఁదలఁచికొనిన యోమ్లేచ్ఛరాజా, ఇదె చూడుము శరము నీకిదే టుమునేకాక నీశిరమునే ఛేదించును. కిరుమూపికముందే ఈ తావునువిడిచి ప్రాణములఁ గాచికొమ్ము, పొమ్ము" అను నీవాక్యములుగల ఒకయుత్తరముతోఁ గూడిన వాఁడి బాణమొకటి ఆపాదుషాకెదుట వచ్చిపడెను. అహమ్మదుషా పెండ్లికొమార్తెకుఁ బంపినదుస్తులను మూటగట్టి గోడమీఁదనుండి క్రిందికిఁ బడవేయఁబడెను. అవియు సౌకిలుల దొర్లిదొర్లి ఆపాదుషా గూర్చునుండియున్న హస్తిహస్తముముందు వచ్చిపడెను. ఈవిధముగా రాజపుత్రులు శస్త్రప్రయోగముచేసిను, అగౌరవముచేసిను, యుద్ధమును బ్రకటించిరి. మహమ్మదీయులు గోరుముట్టు మీఁగి గోఁకటిపోటువలె అగౌరవముతో పాటు ప్రాణాపాయముగూడ కలుగ ననుభయముచే రాజపుత్రుల శరవర్షమున కాఁగఁజాలక వెంటనే పరువెత్తఁజొచ్చిరి. అహమ్మదుషా వలపంతయు నిప్పుడు అఖండమైనముట్టడి రూపమును దాల్చెను. అహోరుదుర్గమును మూడువేల రక్షకభటులు కాపాడుచుండిరి. పెండ్లికొమార్తెను ఆమె తండ్రిని వలలో వేసికొనుటకై పాదుషా పంపిన అమూల్యములైన కానుకలును ధనమును రాజపుత్రులు దుర్గరక్షణమునకును, మంచి ఆయుధములు గొనుటకును వెచ్చించిరి. వైరులు ప్రాకారమును సమీపించుటయే తడవుగా రాజపుత్రులు వారిని శరపరంపర కెఱచేయుచుండిరి. బురుజులమీఁద ప్రోగుచేసిన పెద్దపెద్దరాళ్లను వారిమీఁద వర్షముగాఁ గురిపించుచుండిరి. తురుష్కులు కోటమీఁది కెక్కుచుండఁగా నిచ్చెనల లాగుకొని వారిని బడవైచుచుండిరి. ఇవ్విధముగా రాజపుత్రులు మ్లేచ్ఛసైన్యమును యమసదనమున కనుపుచుండిరి. కోటను స్వాధీనము చేసుకొనుటకుఁ దురుష్కులు చేసిన ప్రయత్నములన్నియు విఫలము లయ్యెను. అప్పుడు శత్రువులు కోట

య భేద్యమని యెంచి ఆప్రయత్నమును వదలి పురమును జుట్టు ముట్టడించిరి.

రెండుమూఁడు మాసములు గడచెను. నగరులోని వస్తువులన్నియు ముగియఁజొచ్చెను. వెలుపలనుండి సహాయమువచ్చునన్న మాట కలలోని వార్త అయ్యెను. పురమిప్పుడో యప్పుడో శత్రువులకు లోఁబడునట్లు తోఁచుచుండెను. పర్వతసింహ తనకొమార్తెను పాదుషాకిచ్చుటకు నప్పుడైన నొడంబడి సంధిచేసికొని యుండినయెడల సంధినియమములు అనుకూలముగానే యుండియుండును. పర్వతసింహ తన పుత్రికారత్నము నిచ్చుటకుమాత్ర మొప్పుకొనలేదు. అదిలేనిది సంధియే పొసఁగనేరదు.

రాజపుత్రులు మానమును గాపాడుకొనుటకై ప్రాణములనైన నర్పింప సంసిద్ధులైయుండిరి. వారు రణరంగమున హతులైనయెడల వారి భార్యలును పుత్రికలును మహమ్మదీయుల రాణివాసము చేరుదురు. ఈకళంకమునుండి తప్పించుకొనుటకు జోహారను ఘోరకార్యమును జేయుటతప్ప మరేయుపాయమును వారికి కానరాదయ్యెను. జోహారొనర్చుట యనఁగా స్త్రీలును పిల్లలును నిప్పులో దుముకవలెను. తరువాత వీరులు చావునకు వెరువక శత్రుసైన్యముపైఁబడి ప్రాణములకుఁ దెగించి పోరవలయును.

రాజపుత్రవనిత లందరును ఉత్సాహపూర్వకముగా నీవిషాదకార్యము నెరవేర్పఁ దమయిష్టమును బ్రకటించిరి. కొందరు ప్రాణప్రీతిచే నవమానమును సహింపనుండినను తమ నీచపుఁదలంపును బయట పెట్టినయెడల నందఱు నిందింతురనుతలంపుతో నూరకుండిరి. మరికొందఱు తమ భర్తలతోను భ్రాతలతోను గలసి సంగరరంగమునఁ బోరాడ సమకట్టి పెద్దలయనుమతినిబడసి యుద్ధసన్నద్ధులై యుండిరి.

పర్వతసింగుభార్య మాత్రము కొంచెమైనను వెనుదీయక, భయమును, విచారమును నొక్కిపెట్టి "తానును తనతోడి స్త్రీలును గలిసి చిచ్చులోనుఱికి తమబంధువులను బ్రియులును స్వర్గమునందుఁ గలుసుకొఁగల"మని ధైర్యముతోను,నిశ్చలభావముతోను భర్తతో విన్నవించెను. ఆరాతిరియే పెద్దచితిని బేర్చి రగుల్చఁబెట్టిరి. అందు మొట్టమొదట వీతిహోత్రునకుఁ బ్రీతిగాఁదమతమనగలనన్నిటిని బాఱవైచిరి. తరువాత స్త్రీలందఱును పెద్దయనక, చిన్నయనక, బిడ్డలను జంకఁబెట్టుకొని కోటయందు ఆఁడుపురుగుగూడ లేకుండునట్లు మంటలోఁబడి అగ్నిదేవుని కాహుతి యైరి.

ఇప్పటి కాఁడువారిపని తీరిపోయినది. ఇఁకఁజేయవలసినపనియంతయు మగవారిదే. వారికిని శత్రుఖడ్గధారకెఱయై ప్రాణములనుగోల్పోవుసమయము వచ్చినది. తమప్రార్థనలను, పూజలను విధ్యుక్తముగాజరిపి తమతలపాగలలోఁ దులసికొమ్మలనుదోఁపి, సాలగ్రామములను మెడలోఁగట్టికొని, స్వర్గనివాసులగునప్సరసల చిత్రములను జెక్కినకిరీటములధరించి యుద్ధసన్నద్ధులై నిలువఁబడిరి. ప్రాతఃకాలమున మూఁడువేల రాజపుత్రవీరులు పీతాంబరముల ధరించి, మరలకలసికొనుట కల్లయనితలంచి విచారముతో అన్యోన్యాలింగనమొనర్చుకొనిరి. అప్పుడే దినకరుఁడు తనసహస్ర కిరణములచే నిశిని జెండాడి ఉదయాద్రిపైఁ బొడగట్టుచుండెను. హిందూవీరులును కోటగుమ్మములను దెఱచి ముట్టడించిన శత్రుసైన్యముపై నొక్కుమ్మడిని బడిరి.

మహమ్మదీయుల గుడారముపైఁ బచ్చని జెండా మెఱయుచుండెను. పర్వతసింహను, ఆతనికుమార రత్నముగు రామసింహను సేనాధిపతులుగా నుండి తమసైన్యమును శత్రుమధ్యముననున్న పాదుషా పట్టుగుడారముపైఁ బురికొల్పిరి. మరణసమయమున దుఃఖము ననుభవించుటకునందరు సమానులేయని తెలుపుటకుఁ బర్వతసింహను, రామసింహనుగూడ సైనికులతోఁ గలసి నడచుచుండిరి. కాని పర్వతసింహ రాజని తెలియుటకు రాజచిహ్నమగు ఛత్రము నాతని శిరముపైఁ బట్టియుండిరి. ఛత్రముమీఁద రాజపుత్రచిహ్నములును, వంశపారంపర్యమును దెలుపు సూర్యచంద్రబింబములును జిత్రముగాఁ జిత్రింపఁబడియుండినవి. ఛత్రము శత్రువులకందును రాజువైపున కాకర్షించుటచే గొడుగుపట్టుట కూడఁ బ్రమాదకరముగనుండెను. కాని దీనికై చింతయేల? అందఱును జావునకు దృఢనిశ్చయులైనవారే. స్వర్గము నలంకరించుట కొకగడియ వెనుకైననేమి; ముందైననేమి?

అడ్డుగవేసిన పెద్దగట్టొకటి మహమ్మదీయ సైన్యమును గాపాడుచుండెను. కాని ఈమట్టిదిబ్బరాజపుత్రు

ల కేమిలక్ష్యము. ఈగట్టును నిరాయాసముగా తెగఁగొట్టి రాజపుత్రులు శత్రుసైన్యములోఁబడి పాదుషాయొక్క గుడారమువైపు చొరవచేసికొని పోవుచుండిరి. అహమ్మదుషా వడివడిగాఁ దనపట్టపుటేనుఁగునెక్కి యుద్ధమునకు సన్నద్ధుఁడయ్యెను. రాజపుత్రులదెబ్బల కోడి తురుష్క సైన్యము పాదుషాచుట్టును చేరి యుద్ధముచేయుచుండెను. సైన్యము రణరంగమునకుఁ జేరుటకాలస్యమగుటచేఁ జూపులచేతను, సింహగర్జనములచేతను దనవారిని బ్రోత్సాహపరచుచు తానును రాజపుత్రులపైఁ గరకుటమ్ములనేయుచు సాహసముతోఁ బోరాడుచున్న పాదుషాగారికిఁ బ్రాణాపాయసమయము తటస్థించెను. అతని రక్షకభట సైన్యముముందువైపు అత్యంతసాహసముతోఁ బోరాడి నిహతమగుచుండెను. మరలఁ గ్రొత్తదండువచ్చి వారిస్థలము నాక్రమించుచుండెను. అయినను రాజపుత్రులీకష్టమును లక్ష్యపెట్టక చొరవచేసికొని ముందుకునడుచుచునే యుండిరి. తుట్టతుదకు వారు పాదుషా యెక్కియున్న యేనుఁగును సమీపించిరి. అతనిఅంబారీ అంతయు వీరు ప్రయోగించిన బాణములతోను కత్తులతోను నిండియుండెను.

అప్పుడు రామసింగు చూపినధైర్యము రాజపుత్రులకు మరింత ప్రోత్సాహమును గల్గించెను. అతఁడు ఆ యేనుఁగకడుపు క్రిందికిఁజొరఁబడి దానికిఁ గట్టిన త్రాళ్లను దన నిశితకరవాలముచేఁ ద్రెంచెను. అంబారిదొర్లి క్రిందఁబడెను. దానితోపాటు అందున్న గర్వియగు పాదుషాకూడ దుమ్ములోఁబడెను. ముందరనున్న ఒకరిద్దరు రాజపుత్రులును, రామసింగును జింకమీఁదఁబడనుంకించు పులిపిల్లలవలెఁ బాదుషామీఁదఁ బడఁబోవుచుండిరి. పాదుషా తత్క్షణమే ఖడ్గహస్తుఁడైనిలఁబడి సైన్యమునెన్నఁగాఁ జూడ వచ్చునట్టును నిపుణతతోఁ దన్నుఁ దాను రక్షించుకొనుచుండెను.

జయలక్ష్మి మొదట నిశ్చంచలమై యుండెను. కాని మహమ్మదీయ సైనికులు నానాదిక్కులనుండి పరువెత్తుకొనివచ్చి సంగరరంగమున నిలుచుటచే జయలక్ష్మికిఁ బక్షపాతము జనించెను. తమ మధ్యనుండుటచే మహమ్మదీయ సైన్యములు రాజపుత్రులను నలువైపుల ముట్టడింప సాగిరి. ఆసమయమున రాజపుత్రులు వలయాకారమున నిలఁబడి మీఁదమీఁదవచ్చు శత్రుసైన్యములఁ బరిమార్చుచుఁ దమ్ముఁదాము రక్షించుకొనుచుండిరి. ఇట్లుండఁ గొంతసేపటికి హతులైనవారి శరీరముల గుట్టలు తప్ప రాజపుత్రుల రక్షింపమరేమియుఁ గానరాదయ్యెను. రాజపుత్రులు శత్రువుల నెదురించుటకు మారు తమ్ముఁదాము కాపాడుకొనినఁజాలునను దుస్స్థితికి వచ్చిరి. తమసంఖ్య తగ్గిన కొలఁదిని వలయము చిన్నదగుచుండెను. వారి నిశితకృపాణములు కొన్ని మొద్దుబారిపోయెను. కొన్నివిరిగిపోయెను. విరామములేక సంగ్రామ మొనర్చుటచే వారి అవయవపటుత్వముకూడఁ దగ్గిపోవుచుండెను. అయినను, అప్పుడప్పుడు రాజపుత్రులు ప్రాణమునకుఁ దెగించి దట్టముగానున్న తురుష్కసైన్యముపైఁబడి తమచేతి కందినంతమంది శత్రువులను యమలోకమునకు సాగనంపి తామును మృత్యుదేవత వాతఁబడుచుండిరి.

అప్పటికిని బర్వతసింగు రాజచిహ్నములును, శ్వేతచ్ఛత్రముమ, ఎగసిన ఘుళీలోనుండియు, సైనికుల సంపులోనుండియు మెఱయుచునే యుండెను. దానిని బడఁద్రోయుటకుఁజేసిన మహమ్మదీయుల ప్రయత్నములన్నియు నిష్ఫలమయ్యెను. ఆ ఘోరసంగ్రామము నందుఁ బర్వతసింగుకూడ నతిధైర్యసాహసములతోఁ దన పూర్వులను మించి పోరాడిపోరాడి తుదకొకవాడితూపునకుఁబాలై అత్యంతశక్తితో యుద్ధమొనర్చి పడిన సామంతరాజులతోఁ దానుకూడ నిహతుఁడై భూమిపైఁబడెను. వెంటనే రామసింగు ఛత్రము క్రిందఁ దనస్థానమునుగైకొని తనవారిని బ్రోత్సాహపరచుచు స్వాతంత్ర్యమునకై యుద్ధముచేయ సంసిద్ధుఁడయ్యెను. ఆబాల రారాజకుమారరత్నము తనఖడ్గము ముక్కలగుటచే అప్పుడే యుద్ధరంగమునఁ బ్రవేశించిన యొకతురుష్కుని చేతనున్న కత్తిని లాగుకొని దానిచే ముగ్గురు శత్రువీరుల యసువుల మాఱుకొని రాజచిహ్నములతోఁ గూడ దానును ధరణిపైఁ గూలెను. ఆమహాసంగ్రామ మంతటితో ముగిసిపోయెను. అయిదువేల వీరులు నేలపాలైరి. ఇంక "దీన్ దీన్" అను తురుష్కనినాదములు రాజపుత్రుల "హరహరమహాదేవ్" అనుశబ్దములచే ప్రతిధ్వనించుటలేదు. అహోరు రాజపుత్ర శౌర్యమంతయు నంత

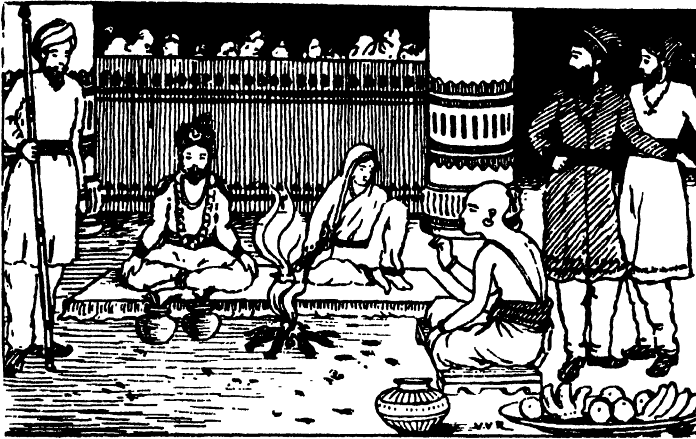
యుండెను. కాని తమకన్న నెక్కుడుమంది శత్రువులను హతమార్చిన పిమ్మటనే రాజపుత్రులు తమప్రాణములను గోల్పోయిరి.

తాను కష్టపడి సంపాదించికొనిన తనపెండ్లికొమార్తెను ఆనిరాధారమైన దుర్గమునుండి తీసికొనిపోవుటకు అహమ్మదుషా లోపలికిఁ బ్రవేశించెను. కాని యచట పీనుఁగులప్రోవులుదప్ప మరేమియుఁ గానరాదయ్యెను. ఆపట్టణమంతయు నిర్జనమైయుండెను. కోటకు లోపలనేమి, బైటనేమి, ఎటుచూచినను బీనుఁగులకుప్పలే. ఇంతవఱకును జేసినట్లే యిప్పుడును రాజపుత్రులు తమధైర్యమును, సాహసమును బ్రకటించిరి. చచ్చినను రాజపుత్రులు మానము పోఁగొట్టుకొనువారు కారని ప్రపంచమునకు వెల్లడిచేసిరి. మగవారును, ఆఁడువారునుగూడ శౌర్యముతో వెనుకముందు చూడక వీరస్వర్గము నలంకరించిరి. మ్లేచ్ఛులకులోఁబడక స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొనుఁడని తమతరువాతి వారినిగూడ హెచ్చరించి కీర్తిశేషులైరి.

ఇట్లు తనవలపువలన గలిగిన దుఃఖఫలమునుజూచి కొంతసేపేమియుఁదోఁచక పాదుషా విచారసముద్రమున మునిఁగి యుండెను. కాని కొంతసేపటికొక గూఢచారుఁడువచ్చి లాలాలలన ఆ అహోరుమంటలలో దగ్ధము కాలేదని చెప్పగానే అహమ్మదుషాకు విచారము పోయి ఆశాంకురములు జనించెను. శత్రువులు తనపట్టణమును ముట్టడివేయకముందే పర్వతసింగు తనకు మిక్కిలి నమ్మకముగల ఒకసామంతరాజునొద్దకు తనపుత్రికారత్నమగు లాలానుబంపి యుండెను. ఈ సంగతిని వినగానే అహమ్మదుషా తానువలచినయావనితను తనకప్పగించవలసినదని ఆ సామంతరాజున కాజ్ఞాపించెను. పర్వతసింగునకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడైన ఆ సామంతరాజు ఆపిల్లను బాదుషా సాహసమునుండి కాపాడుటకుఁ బ్రాణములనైన నీయనిశ్చయించుకొనియుండెను. కాని లాలాలలనామణి తనదేశీయుల రక్తముచే భూమిని దడుపుట కియ్యకొనలేదు. "పాదుషా నన్ను వివాహమాడఁ గంకణము కట్టుకొని యున్నాఁడు. కనుక అతని కోరికయే నెఱవేరనిండు." అని ఆమె తన జాతివారితోఁ జెప్పెను. ఆమె పాదుషాను వివాహమాడుట కొప్పుకొనుటయే కాక పెండ్లికొడుకునకుఁ బాణిగ్రహణ సమయమున ధరించుటకై గొప్పగొప్ప జరీబట్టలను, నగలను బంపుటకుఁగూడఁ గృతనిశ్చయురాలైయుండెను. ఎవఁడు తనవంశమును, జాతిని నాశనముచేసెనో, ఎవనిచేతులు తనతండ్రియొక్కయు నన్నయొక్కయు రక్తముచే నెఱ్ఱవాఱెనో, అట్టివానిని ఆలాలాలలన వివాహమాడ నొప్పికొనినందులకై, ఆ నీచురాలిని రాజపుత్రులందఱును దూషింపసాగిరి.

రజత కాసారపు టొడ్డుననున్న పాదుషాగారి స్ఫటికశిలాభవనమునందుఁ బెండ్లిజరుగుటకు నిశ్చయింపఁబడెను. ఇది రాజవివాహమగుట చేతను, మతాంతర వివాహమగుటచేతను మిక్కిలి వైభవముతోఁ జరుగుటకుఁ దగిన ప్రయత్నములు గావింపఁబడు చుండెను. ఆ అహమ్మదుషాకుఁ దన ఆశలన్నియు నెఱవేఱుననియు, హిందువులును మహమ్మదీయులును ఐకమత్యముతో మెలఁగఁగలరనియుఁ దానే ఏకఛత్రాధిపతియై దేశమునంతయుఁ బరిపాలింపఁగలననియుఁ గొండంత యాశతోనుండెను. తనఆశ నెఱవేఱుటకై తనతో విరోధులుగానున్న రాజపుత్రులనందఱును క్షమించివారికొక క్షమార్పణాపత్రముఁగూడఁ బంపెను. హిందువుల విధుల ప్రకారము పెండ్లి జరుగుటకు నిశ్చయింపఁబడెను. వేనవేలు బ్రాహ్మణుల కాశుభదినమున సంతర్పణచేయఁ దగిన ప్రయత్నములు జరుగుచుండెను. తన రాజ్యమునుండియు, ఇతర దేశములనుండియు గుంపులు గుంపులుగా జనులు వచ్చుచుండిరి. అందఱికినిగూడ రాజాతిథ్య మిచ్చుచుండెను.

ఇట్లు కోరికలన్నియు నెఱవేఱి, అత్యుత్కృష్ట దశయందున్న అహమ్మదు పాదుషానుజూచి తీరవలెను. ఇది ఆయన పెండ్లిదినము. అప్పుడును, లాలాలలనామణి యునొక్కచో నాసనము నలంకరించియుండిరి. వారి మెడలయందుఁ గర్పూరహారములు వ్రేలాడు చుండెను, లావణ్యవతియగు నా పెండ్లికూఁతురు దివ్యాంబరాభరణభూషితయైయుండెను. పాదుషాయును దనభార్యచే నాఁ ప్రాతఃకాలమునఁబంపబడిన మేలిదుస్తులను ధరించియుండెను. వానియందుఁ గూర్పఁబడిన రత్నములు ధగధగ మెఱయు చుండెను. పూర్వాచారపరాయణులగు మహమ్మదీ

అహమ్మదుషా లాలా లలనామణినిఁ బాణిగ్రహణమునఁ బరిగ్రహించెను.

యులు చీకాకుపడుచుండిరి. హిందూవిధ్యుక్త ప్రకారము అహమ్మదుషా లాలాలలనామణిని బాణిగ్రహణమునఁ బరిగ్రహించెను.

ఈరీతిని పెండ్లితంతంతయు ముగిసినపిమ్మట లాలాలలన తనస్థలమునుండి నెమ్మదిగా లేచి తనభర్త చేయిపట్టుకొని అతనిని సూర్యకాంతిలోనికిఁ దీసికొనివచ్చి "నాథా! మీరు కొంచెము వెలుపలికి దయచేసి మీరాజభక్తులకు దర్శనమిచ్చి వారిని సంతోషపెట్టుఁడు" అని పలికెను.

పాదుషా వెలుపలికివచ్చి చూచునప్పటికి ప్రజలు చుట్టుప్రక్కలనంతను గుంపులుగుంపులుగాఁ గ్రిక్కిరిసియుండిరి. వారును అందమైన దుస్తులను ధరించియుండిరి. అతనిని జూచినతోడనే సంతోషముచే నుత్సాహించి చప్పటలుకొట్ట నారంభించిరి. వీనినన్నిటిని జూచినప్పుడు పాదుషాయొక్క మనస్సులో సంతోషము వెల్లివిరిసినదన్న నేమియాశ్చర్యము? ఆరజత కాసారము చుట్టును మనుష్యులే. ఎంతదూరముచూచినను తనదేశమే. ప్రతిపర్వతమును, ప్రతిమైదానమును తనదే. తనదికాని ప్రదేశమే లేకుండెను. శత్రువుల నందఱను జంపి జయించితెచ్చిన తనరూపవతియగు భార్యనుజూచి పాదుషా మరింత యుత్సాహించుచుండెను.

కాని ఆలాలాలలనామణి ఇప్పుడు తనభర్తనుఒక వింతచూపుతోఁ జూడఁదొడంగెను ఆమెచూపు లజ్జతోఁ గూడినయువతీమణిచూపు కాదు. ఇట్లు గంభీరముగా నాతని మొగముచూచి "నాథా! గమనింపుము. చాల గొప్పస్థితియందున్న మనుష్యులఁజూచి దేవతలోర్వఁ జాలరు. మనమన్ననో మంచి ఆరోగ్యస్థితియందున్నారము. నిండు జవ్వనమునందున్నారము. అనురాగపూరితులమై యున్నారము. గనుక ఇవన్నియు, ఏదినములో ఏగడియలో నంతరింపనో మనకుఁ దెలియదు" అని పలికెను. అహమ్మదుషా చిఱునగవుతోను, వినయముతోను బ్రత్యుత్తరమిచ్చుచుండెను. అతఁడు తనభార్యయందత్యంత ప్రేమగలవాఁడగుటచే, ఆసుందరీ రత్నముయొక్క మాటలును, క్రియలునుగూడ నతనికి మరింతసంతోషము నిచ్చుచుండెను. అతనికన్నులకు ఆలలనామణి లావణ్యపుగనిగాఁ గనఁబడుచుండెను. ఆభవనములోని వందిమాగధులును, చెలువుచుట్టును గుంపులుగుంపులుగాగూడిన ప్రజలును, పాదుషాబట్టలమీఁద మంటలవంటి వజ్రపు కాంతులను జూచి ఆశ్చర్యపడుచుండిరి. సూర్యకిరణములచే నాకాంతులును మంటలవలెనే తోఁచుచుండెను. ఇట్లుండ నకస్మాత్తుగా నొకజ్వాల అతని కుడిభుజముపైఁ గనఁబడఁ జొచ్చెను. అందఱు నాశ్చర్యముతోఁ జూడఁజొచ్చిరి. వారు తమకన్నులను దామే నమ్మలేకుండిరి. ఆలాలాలలనామణిఆపాదుషాదుస్తులపైఁ బూసినవిషధీరసముపై సూర్యకిరణములు పనిచేయ మొదలిడెను. అహమ్మదుషా యుద్ధమున వీరుఁడేకాని తాను వలచినవనితచే భయంకర మృత్యుముఖమునఁ ద్రోయఁబడినప్పుడు, అతఁడు సాధారణ మానవులతో సమానుఁడయ్యెను. శరీరమునుండి మండుచున్న విషపుబట్టలను తీసివేయుటకుఁ బ్రయత్నించుచు, అటునిటు పరుగెత్తుచు, బాధ నోర్వలేక కేకలు వేయసాగెను. అతనిని బాధ చాలకాలము పీడించలేదు. మంట లతనిశరీరమంతటను భీకరముగా నలముకొనెను.

నిముసములో గరిష్ఠుఁడగు పాదుషాయును, అతని దివ్యాంబరాభరణములును భయంకరమైన భస్మరాశి యయ్యెను. ఇంతలో ఆలాలాలలనామణి కోటగోడపై కెక్కి దుఃఖముతోను, సంతోషముతోను, పెండ్లికుమారునిఁజూచుచు, తన భ్రాతృపితృమరణమునకు, దనవంశ నాశనమునకు దగినట్లు కసిదీర్చుకొంటినను సంతృప్తితో

ఆ రజతకాసారపు లోఁతునీళ్లలోఁ దల్లక్రిందుగాఁబడి కీర్తిశేషురాలయ్యెను.

రాగతనము

సండూరి వెంకట సుబ్బారావు గారు, బి. ఏ.

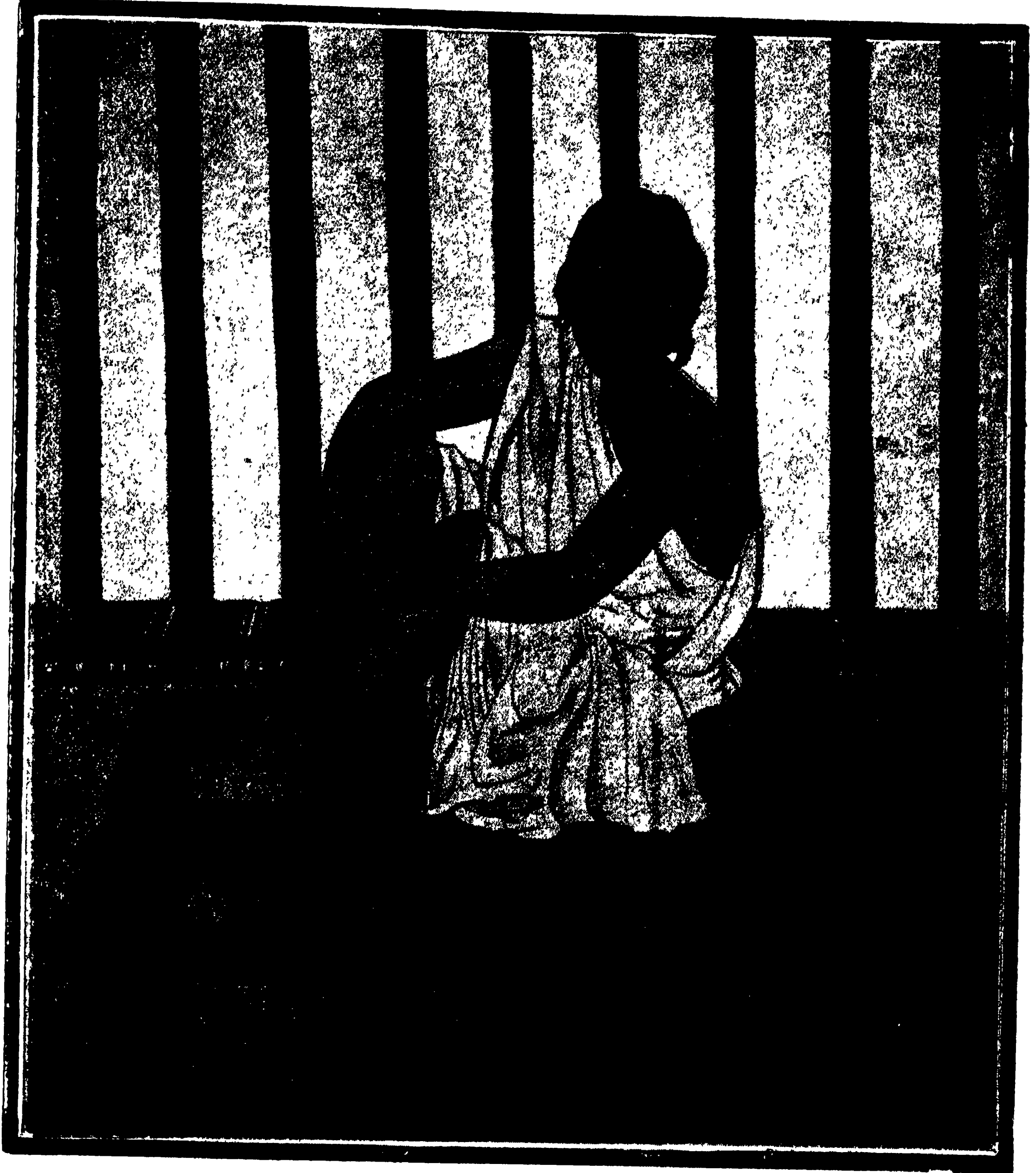
కొమ్మలో కోకిల 'కో' యంటదే
రాగతనమోయేమొ బాగువోగెరుగదే!

యెంకి దూరానుండె,
యేటి దరి నేనుంటి,
"సావాస మింకెవరో
సందడెవరో" నంటి
కొమ్మలో కోకిల 'కో'యంటదే.

పూలెరుగు నాకోడ!
నీలెరుగు నామోడ!
"మనుగడల కెవరితో
మనుసు కలిపే" దంటి
కొమ్మలో కోకిల 'కో'యంటదే.

యేటికడుపున దాగి
తోట నిదరోయింది
"ఆలనా నాసాదకు
పాలనా" యనుకొంటి
కొమ్మలో కోకిల 'కో'యంటదే.

తరిమి తరిమేశాను
తిరిగి "కో" "కో" యంది
ఆడించె ఆటగా,
పాడించె పాటగా!
కొమ్మలో కోకిల "కో"యంటదే
రాగతనమోయేమొ బాగువోగెరుగదే.

పండ్లసదుచు

చిత్రకారిణి:—శ్రీ దామెర్ల సత్యవాణిగారు, రాజమండ్రి.

కాశీనాథుని భైరవమూర్తి గారు

శ్లో. చతుర్ణాం పురుషార్థానాం త్యాగం యస్మాత్ కరోత్యతః,
త్యాగరాజ ఇతి ఖ్యాతం సోమాస్కంద ముపాస్మహే. (చతుర్దండి ప్రకాశిక)

ఇటుపైన రాగములవివరము, వాటిప్రస్తారము మొదలగువాటినిగూర్చి వ్రాయకపూర్వము రాగమనగ నెట్టిదని మన పూర్వగ్రంథాదులం దుదాహరించి యుండిరో, ప్రాచీన గానపద్ధతియందు రాగాదికముల నెట్లు గానము చేసియుండిరో, దానిని గురించియు జాతుల గురించియు మున్ముం దుదాహరింతము.

శ్లో. యోఽసౌ ధ్వనివిశేషస్తు
స్వరవర్ణ విభూషితః
రంజకో జనచిత్తానాం
స రాగః కథితో బుధైః.
"యోగరూఢశ్చవా రాగో
జ్ఞేయః పంకజశబ్దవత్.
(సంగీత రత్నాకరము, సంగీతదర్పణము)

శ్లో. రంజకః స్వరసందర్భో
రాగ ఇత్యభిధీయతే.
(సంగీత పారిజాతము)

శ్లో. రంజయతి మనాంసీతి
రాగాస్తే దశ లక్షణాః.
(చతుర్దండి ప్రకాశిక)

రాగము అనగననురాగము, ప్రేమము, ఆశ అని తాత్పర్యము. వినువారి కానందమును బుట్టించునది అని యర్థము. ఈరాగభేదములందు

శ్లో. గ్రహాంశతారమంద్రాశ్చ
న్యాసాపన్యాసకే తథా,
అపి సన్యాస విన్యాసౌ
బహుత్వం చాల్పతా తథా;
ఏతాస్వ స్వరమార్గేణ
సహాలత్న్మాణి జాతిషు;
షాడవౌడ వితేక్వాపీ
త్యేవమాహుస్త్రయోదశ.
గ్రహాంశ మంద్ర తారాణాం
న్యాసాపన్యాసయో స్తథా

అల్పత్వస్య బహుత్వస్య
షాడవౌడవయో రపి
అభివ్యక్తి ర్యత్ర దృష్టా
సరాగాలాప ఉచ్యతే
(సంగీతరత్నాకరము, చతుర్దండి ప్రకాశిక)

ఇట్లు సంగీతరత్నాకర గ్రంథకర్త లగు శార్ఙ్గదేవులనువారు (1) గ్రహ, (2) అంశ (3) తార, (4) మంద్ర, (5) న్యాస, (6) అప న్యాస, (7) సన్యాస, (8)విన్యాస, (9) బహు త్వ, (10) అల్పత్వములని దశవిధ లక్షణములు బేర్కొని యున్నారు. "స స్తగీతి రాచష్ట"అని రత్నాకరమున మతంగముని మతమున రాగ లక్షణము లేదని వ్రాసియున్నారు. భరతులు "చతస్ర ఏవగీతీ రు క్తవాః" నాల్గని చెప్పినట్లు ను వ్రాసియున్నారు.

(1) గ్రహము

శ్లో. ప్రారభ్యతే యేనగీతం
సస్వరో గ్రహ కో మతః.
(చతుర్దండి ప్రకాశిక)

శ్లో. లక్షణాని దశైతాని
రాగాణాం మునయో బ్రువన్
......యేనాదాగీయ తేగీతే
స్వరేణ స భవేత్ గ్రహః.
(సంగీత సారామృతము)

ఏ రాగమునుగాని - గానముచేయ ప్రారం భించునపుడు ప్రథమమున నేస్వరమున నారం భింపవలసినదిగా పూర్వసాంప్రదాయమో ఆస్వ రమును ఆ రాగమునకు గ్రహస్వరమనిగలదు.

(2) అంశము.

శ్లో. బహుశో గీయతేయేన
స్వరే ణాంశః స కథ్యతే,
అంశస్వరోఽప్యసావేవ
జీవస్వరఇతి స్మృతః.
(సంగీత సారామృతము)

ఏదేనియొక రాగమునుపాడునపుడు ఆ రాగమునకు జీవకళ బోలిన స్వరము మిగుల తరుచుగ వాడుక నుండునట్టిది అంశస్వర మని కలదు. పంచాక్షరిమంత్రమున "మ" యును, అష్టాక్షరిమంత్రమున "రా" యును అనునట్లు ఏస్వరమును వర్జింపుచో నారాగముయొక్క కళ, జీవము పోవునో అట్టి స్వరమును అంశ స్వరమనిరి.

(3) మంద్రము.

శ్లో. నీచైః స్వరేణ యద్గానం,
స మంద్రస్వర ఉచ్యతే.
(సంగీతసారామృతము.)

ప్రస్తుతగానమున నియ్యది మిగుల యరు దుగ గాన నగును. ఇప్పటిశ్రోతలు ఎంతవర కును గాయకుడు మిగుల హెచ్చుస్థాయిన బాడుటయు, గిఱ్ఱుమని అకారాదుల గాత్ర మున బల్కించుటచే నానంద నిమగ్నులగు చున్నారు. ఇయ్యవి రెండునులేనిదే ఆధునిక గానసభాపూజ్యత పూజ్యమనియే చెప్పనొప్పు గాని పూర్వగానసంప్రదాయమున నొక్కొ క్కరాగమును బాడునపుడును మంద్రమున నసగ మిగుల తగ్గుస్థాయిలో చాల కృషిసల్పి కష్టసాధకముల గనపఱచుచుండెడివారు. అప్ప టికయ్యది మిగుల మెప్పు వడయుచుండెడిది.

ఇప్పటిగాయకుల కిది యరుదు. అట్లు మిగుల తగ్గుస్థాయిస్వరములలో బాడుటయే మంద్ర మనబడును.

(4) తారము

"శ్లో.ఉచ్చైస్స్వరేణయద్గానం
సతారస్వరముఉచ్యతే.
(సంగీత సారామృతం.)

మంద్రమున బాడిన మంద్రమగునట్లే తారయనగ నక్షత్రముచుక్కలలో పాట యనియు వాడుక కలదు. ఇయ్యది విశేషముగ నుత్తరమున హిందూస్థానమున ఔత్తరగాన మున గానమగును. మిగుల శీతలప్రదేశమున నుండువారీరీతినే పాడుదురు. వారి గాత్రము ట్లే యలవడియుండును. మిగుల నుష్ణప్రదేశ మున నివసించువారికి మిగుల మంద్రస్థాయి యలవడును. దీనికి తార్కాణముగ పాశ్చాత్యులు స్త్రీలు గానముచేయునపుడు వారికంఠము కీచుగనుండుటయు మన దేశపువారికంఠ ము మిగుల మంద్రమున నుండుటయు సాధారణముగ గనుచున్నాము. అట్లే మిగుల హెచ్చుస్థాయిస్వరముల బాడుటయే తారమని కలదు.

(5) న్యాసము

శ్లో.గీతసమాప్తికృన్న్యాసో
వర్ణ్యతే చాంశకః పునః.
(చతుర్దండిప్రకాశిక.)

శ్లో.న్యాసస్వరః సకథితో
యేన గీతం సమాప్యతే.
(సంగీత సారామృతము.)

ఏదేనిరాగము నొకదానిని గానముచేసి తుట్టతుదకు ఏస్వరమందు సాంప్రదాయాను సారము నిలుపవలెననికలదో దానినే న్యాస స్వరమని యందురు. న్యాసమనగ నుంచుట యని తాత్పర్యము.

(6) అపన్యాసము

శ్లో.అవాంతరసమాప్తింయో
రాగస్య వితనోతి సః,
అపన్యాస సస్సస్మృతోఽన్య
స్త్వాత్యంతిక సమాప్తికృత్.
(సంగీత సారామృతము)

రాగమును బాడునపుడు మధ్యమధ్యను ముగించుస్వరము ను అపన్యాసస్వర మనిరి.

(7) సన్న్యాసము

శ్లో.ఇతిభేదో భవేన్న్యాసా
పన్యాసస్వరయోఃద్వయోః,
సన్న్యాసో నామగీతాద్య
ఖండస్యైవ సమాప్తికమ్.

ఏదేనియొక రాగమును ఖండములుగ బాడునపుడు ఆయాఖండమును ముగించు స్వరము సన్న్యాసస్వర మని యుదాహరించి యున్నారు.

(8) విన్యాసము

శ్లో.గీతఖండాద్యవయవ
స్యాంతేతిష్ఠతి సస్వరః,
విన్యాస ఏతే సన్న్యాస
విన్యాసా భరతాదిభిః,
అంతర్భూతావపన్యాస
స్వరఏవేతి కీర్తితమ్.
(సంగీతసారామృతము)

పైన నుదహరింపబడినటుల రాగమును ఖండములుగ బాడునపుడు,ఒక్కొక్క ఖండాంతమునందునను పలుమారు గానముచేయుబడు స్వరము విన్యాసస్వరమని నుడివియున్నారు.

మఱియు నీ సన్యాస విన్యాసములు అపన్యాసమందలి యంతర్భాగములే యని భరతాదుల యభిప్రాయమని కలదు.

(9) బహుత్వము

శ్లో. అలంఘనం తదభ్యాసో
బహుత్వం ద్వివిధం మతమ్,
స్వరస్యాఽస్పర్శనంయ త్త
ల్లంఘనం పరికీ ర్తితమ్,
సాకల్యేన స్వరస్పర్శ
స్త్వలంఘన మితి స్మృతమ్.
యదేకస్య స్వరస్యైవ
నైరంతర్యేణ వాఽథవా.
వ్యవధా నేన స్యాద్భూయో
భూయోఽప్యుచ్చారణంహి తత్,
అభ్యాస ఇతిశంసతి
బహుత్వం ద్వివిధం తతః.
(సంగీతసారామృతము)

అనగ నేదేని యొకరాగమును బాడునపుడు ఎడతెగక కాని లేక మిగుల తరుచుగ గాని వచ్చు స్వరమును బహుత్వ మనిరి.

దీన రెండు అంతర్భాగముల జెప్పినిరి: ప్రథమము-అలంఘనత్వము; అనగ నేదేనియొక స్వరమును రాగాలాపమున వర్జింపక సాకల్యముగ నే స్వరస్పర్శము రాగమున గలుగునో అది అలంఘనస్వరమని కలదు.

ద్వితీయము-అభ్యాసము; అనగ వ్యవధానముగ తరుచుగనారాగాలాపమున నుచ్చరింపబడునట్టిదియుగాని నిరంతరము నుచ్చరింపబడినట్టియు అభ్యాసమని నుడివియున్నారు. ఎట్లయినను బహుత్వమే ప్రధానము.

(10) అల్పత్వము

శ్లో. అల్పత్వంచ ద్విధాప్రోక్తం
అనభ్యాసాచ్చ లంఘనాత్,
పూర్వోక్తాభ్యాస రాహిత్య
మనభ్యాసః ప్రకీర్తితః;
పూర్వోక్తాలంఘనాభావో
లంఘనం పరికీ ర్తితమ్.
(సంగీతసారామృతము)

ఇయ్యది పై జెప్పబడిన బహుత్వమునకు వ్యతిరేకముగ నుండునది. అనగ నొక రాగాలాపనమందు బొత్తిగ నుచ్చరింపబడక కాని, బహుస్వల్పముగ నుచ్చరింపబడికాని యుండు స్వరమును అల్పస్వరమనిరి. దీనను రెండువిధములు: బొత్తిగ నొకరాగమున వర్జ్యమగుస్వరము లంఘనమనియు (ఉపవాసదినము వలె), ఎపుడేని స్వల్పముగ ప్రయోగింపబడుస్వరము అనభ్యాసమనియు జెప్పియున్నారు.

శ్లో. ఉక్తదశలక్షణానాం
న్యూనం స్యాత్ గౌరవం పురా,
దేశ్యామి హి పునస్తేషాం
సమ్మతం పరివర్తనమ్.
వ్యవహారే లక్షణానాం
త్రయాణాం హి వర్ణనమ్.
దృశ్యతే కృతత్వాత్తై ర్యైః
సయుక్తం లక్ష్యేఽనువర్తినః.

గ్రహాన్యాసాపన్యాసానాం
నియమాస్సాంప్రతం హితే.
యథాయోగ్యం నైవలక్ష్యే
దృశ్యంతమితి సమ్మతమ్.

(చతుర్దండి ప్రకాశిక)

అనగ నీ దశ విధ రాగ లక్షణములును పూర్వకాలమున గౌరవింప బడుచుండెననియు, తన కాలమునకు గ్రహాంశన్యాసములుమూడు మాత్రమే శేషించినవనియు, వాటి లక్షణము మాత్రము తానుదాహరించిన రాగములకు నిరూపించియుండెననియు, వేంకటమఖి యను వారు తమ చతుర్దండి ప్రకాశికలో వ్రాసియున్నారు. ఈ దశ లక్షణ శ్లోకములకు రత్నాకరాది గ్రంథములు కొంచెము పాఠ భేదములున్నను గ్రంథవిస్తరభీతిని వివరింప లేదు.

ఇక కొన్ని రాగములకు-యీలక్షణాదిక ములే లేనివాటికిగతియేమి యనిన

శ్లో. గ్రహాంశౌ యత్ర నోచ్యేతే
తత్రషడ్జం విదుర్బుధాః

(సంగీతరత్నాకరము)

గ్రహాంశాదికములు చెప్పబడనిరాగము లకు షడ్జస్వరమే యని గ్రహించునదిగా శార్ఙ్గదేవులు వ్రాసియున్నారు. మఱియురత్నా కరవ్యాఖ్యానకర్తలగు కల్లినాథులు:

శ్లో. యేషాం శ్రుతిస్వరగ్రామ
జాత్యాదినియమో నహి
నానాదేశగతిచ్ఛాయా
[illegible] తేషాం

కామచార ప్రవర్తిత్వం
దేశీరాగత్వ లక్షణమ్
నియమేతు సతి తత్ర
మార్గత్వ మనులక్షితమ్

(సంగీతరత్నాకరము)

రాగములను విభాగించునపుడు మార్గ రాగములనియు దేశీరాగము లనియు నుడి విరి.

శ్లో. మార్గో దేశీతి తద్ద్వేధా
తత్ర మార్గస్స ఉచ్యతే,
యోమార్గితో విరించాద్యైః
ప్రయుక్తో భరతాదిభిః.
దేవస్య పురతః శంభోః
నియతాభ్యుదయప్రదః,
దేశేదేశేజనానాం యత్
రుచ్యాహృదయరంజకమ్,
గానంచ వాదనం నృత్యం
తద్దేశీత్యభిధియతే.

(సంగీతరత్నాకరము)

"మార్గిత ఇతి" మార్గ్యం=అన్వేషింప బడినదనియర్థము. "సామవేదా దిదం గీతంసంజ గ్రాహ పితామహః" (రత్నాకరము) అనునట్లు వేదములందు వెతకి ఏరుకొనబడిన దాటచే మార్గరాగములనియు ఆయాదేశస్థులచే వారి వారిఇష్టానుసారముపాడుటచే వారికిహృదయ రంజకములగు రాగములు దేశీయదేశ్య రాగ ములనియు చెప్పబడినవని రత్నాకరమందు గలదు.

యీరాగములలో ముఖ్యములగునవి 264 సంఖ్య రత్నాకరమం దుదాహరించి

యున్నారు. ఆ రాగము లిపుడు వాడుకలో లేవనియు దేవలోకమునమాత్రము గాంధార గ్రామమువలె, వాడబడుచున్నవనియు గలదు. వీటివిషయమై ప్రత్యేకముగ వ్రాయవలసియున్నది. ఇందునను (1) గ్రామరాగము, (2) ఉపరాగము, (3) రాగము, (4) భాష, (5) విభాష, (6) అంతరభాషయని యారువిధముల నిరూపించి యుదాహరణముల నిచ్చియున్నారు.

ఇక రెండవది: దేశీయ=దేశ్యరాగము లందును, రాగాంగోపాంగ భాషాంగక్రియాంగములు నాలుగువిధములని కలదు.

శ్లో. రంజనాద్రాగతాభాషా
రాగాంగాదే రపీష్యతే,
దేశీరాగతయాప్రోక్తం
రాగాంగాది చతుష్టయమ్.

(1) రాగాంగము

శ్లో. రాగచ్ఛాయానుకారిత్వాత్
రాగాంగ మితి కథ్యతే.
(సంగీతదర్పణము)

ఈ రాగాంగ మనునది విశేషముగ పూర్వపు సంపూర్ణమేళములుగానున్నది. అనగా మేళరాగములు=జనకరాగములు; వీనినుండి జన్యరాగములు జనించునట్టివి. ఈ మేళముల విషయము ముందు వివరముగ నాదినుండి ప్రకృతపుస్థితి వరకును వ్రాయబడును.

(2) ఉపాంగము

శ్లో. కించిత్ ఛాయానుకారిత్వాత్
ఉపాంగమితి కథ్యతే.
(సంగీతదర్పణము)

ఇయ్యది రాగాంగరాగమున జన్యమై ఆరాగమునకున్న పోలికలన్నియు గలిగి జనకరాగస్వరములనే కల్గి ఔరస పుత్రునివలె నుండున దనదగును.

(3) భాషాంగము

శ్లో. భాషా ఛాయాశ్రితా యేన
భాషాంగం తేన హేతునా.
(సంగీతదర్పణము)

ఈరాగము తన జనకరాగమగు రాగాంగరాగముయొక్క పోలిక లనగ శుద్ధ వికృతి స్వరములం గల్గియు, అన్యరాగాంగ రాగముయొక్క స్వరఛాయను కొంచెముగ గల్గియున్నదనికలదు. పరకీయా పుత్రుని బోలినదన దగును.

(4) క్రియాంగము

శ్లో. కారణోత్సాహసంయుక్తం
క్రియాంగం తేన హేతునా.
(సంగీతదర్పణము)

అనగ కార్యానకూలుగ జేయుటయం దమితోత్సాహమును బుట్టించురాగములని తాత్పర్యము. "కరణ సంబంధం కారణం" ఇంద్రియములను ప్రేరేపింపజేయునట్టి రాగము లని తాత్పర్యము.

ఇదిగాక మతంగులు

శ్లో. శుద్ధఛాయా లగాంప్రోక్తాం
స్సంకీర్ణాశ్చ తథైవచ.

అనియున్నారు.

"తత్ర శుద్ధరాగత్వం నామ శాస్త్రోక్తనియమాత్ రంజకత్వం భవతి; ఛాయాలగత్వం

నామ అన్యఛాయాలగత్వేన రక్తిహేతుత్వం భవతి; సంకీర్ణరాగత్వం నామ శుద్ధఛాయాలగముఖ్యత్వేన రక్తిహేతుత్వం భవతి; ఇతి కల్లినాథేనోక్తమ్."

అర్థము స్పష్టము. అనగ రంజకత్వము శాస్త్రోక్తగానమున జనించునది శుద్ధమనియు, మఱియొకరాగఛాయను తగిలించి గానము చేయుచుమాత్రము జనించిన రంజకత్వము ఛాయాలగమనియు, ఈ రెండు కలిసిననే రక్తి జనించురాగములు సంకీర్ణము లనియు గలదు.

శ్లో. కాండరణాతుకథితా
తారస్థానేషు శీఘ్రతా;
గమకై ర్ద్వివిధై ర్వ్యక్తా
కౌశలేన విభూషితా.

(సంగీతదర్పణము)

అనగ వేగముగ హెచ్చుస్థాయిన బాడిననే రక్తిజనియించురాగములు కాండరణ మనియు గలదు. ఇదియుగాక:

శ్లో. పంచధా గ్రామరాగా స్స్యుః
పంచగీతి సమాశ్రయాత్,
గీతయః పంచ శుద్ధాద్యా
భిన్నా గౌడీచ వేసరా.
సాధారణేతి శుద్ధాస్యాత్
అవక్రై ర్లలితై స్స్వరైః,
భిన్నా సూక్ష్మైః స్వరై ర్వక్రై
ర్మధురై ర్గమకై ర్యుతా.
గాఢైః త్రిస్థానగమకై
(ః)హాటిలలితైః స్వరైః,
అఖండితస్థితిస్థాన
త్రయే గౌడీమతా సతామ్.
ఓహాటీకంపితై ర్మంద్రైః
ద్రుతద్రుతతరైః స్వరైః,
హాకారోకార యోగేన
హ్యాన్యస్తే చిబుకే భవేత్.
వేగవద్భిః స్వరై ర్వర్ణ
చతుష్కే ప్యతిరక్తితః,
వేగస్వరా రాగగీతిః
వేసరా చోచ్యతే బుధైః;
చతుర్గతిగతం లక్ష్మ
శ్రితా సాధారణీ మతా.

(సంగీతరత్నాకరము

రత్నాకరకర్తరాగములు శుద్ధము, భిన్నము, గౌడీ, వేసర, సాధారణము లని ఐదు విధములుఁ జెప్పిరి. అర్థము స్పష్టము.

1. శుద్ధము: అవక్రములు లలితము లగు స్వరములు గలదనియు; 2. భిన్నము; ఈషద్వక్రముగల్గియు మధురగమకయుత స్వరములు గల్గినదనియు, 3. గౌడీయనునది త్రిస్థానగమకయుక్త హాటీలలితము లగు స్వరములు గలదనియు;—హాటీ యనుదానికి వేగయుక్త కంపితగమయుక్తస్వరములనికలదు. స్థానత్రయమందునను అంఖండితస్థితి గల్గిన దనిరి.— 4. వేగవంతము లగు స్వరములచే రక్తి గల్గురాగములు వేగస్వరములు=వేసరము లనియు, నీపై నాల్గు లక్షణములు నాశ్రయించిననే రక్తిజనించురాగములు సాధారణరాగములనియు జెప్పియున్నారు.

ఇదిగాక వేంకటమఖియనువారికి బూర్వు లగు రామామాత్యులనువారు తమచే రచింపబడిన స్వరమేళకళానిధి యనుగ్రంథమునందు యీరాగములందు

శ్లో. ఏతేషు వా మతాః రాగాః
ఉత్తమా మధ్యమా అపి
అధమా శ్చాపి సకలాః
కథ్యంతే తే వివేకతః.

ఉత్తమమధ్యమాధమము లని మూడు విధములరాగములను విభజించి యున్నారు. అందున నుత్తమోత్తమరాగము లిరువది యని యు అవి అసంకీర్ణము లగుటచే గీతిప్రబంధ కాలాప యోగ్యములని నిరూపించియున్నాను. ఇట్లే మధ్యమరాగములుపదునైదనియు లోక వ్యవహారమున విశేష ముపయోగింపనివనియు నుడివియున్నారు. మఱియు నధమ రాగముల కొన్నిటిని వ్రాసి వీటి విషయమున నిట్లు వ్రాసి యున్నారు.

శ్లో. సర్వేష్వేవ పురోక్తేషు
మధ్యమే షూత్తమేషు చ,
అంతర్భూతాశ్చ సంకీర్ణాః
పామరభ్రామకాశ్చ తే.
రాగా స్తావత్ ప్రబంధానాం
అయోగ్యాః బహుళాశ్చ తే,
తస్మా న్నతే పరిగ్రాహ్యా
రాగాః సంగీతకోవిదైః.

(స్వరమేళ కళానిధి)
(సంగీతరత్నాకరము)

కనుక నధమరాగముల గానకోవిదు లగు వారు ప్రబంధాలాపాదికముల కుపయోగింప రనియు, కూడదనియు, వ్రాసియున్నారు.

ఇటీవల వేంకటమఖి యను వారు పూర్వపుసంప్రదాయములనుసాధ్యమగు నంత వరకు ననుసరించి స్వయముగ కొన్నిటి పై రించి సంపూర్ణ షాడవ, ఔడవ, భేదములుగ నేర్పఱచియున్నారు. వీటివిషయము ముందు వ్రాయఁబడును. వీరు, రామామాత్యులు స్వర మేళ కళానిధిలో వ్రాసియున్న రాగమేళముల యొక్క అసందర్భములను తన గ్రంథమున క్రోడీకరించియున్నారు. దానికి మఱియు బూర్వ మునన్న రత్నాకరమందలిజాతులవివరము:

శ్లో. శుద్ధాస్స్యుర్జాతయస్స_ప్త
తా షడ్జాదస్వరాభిధాః
....
....
వికృతా న్యాసవర్జ్యాశత్
లక్ష్మహీనాః భవన్త్యమూః.

శుద్ధజాతులు ఏడనియు శేషించిన జాతు లు పదునొకండనియు అష్టాదశజాతు లనియు, వీటికి అంశలు ముప్పదియారనియు గలదు.

ఇకను వీటియందు గ్రామవిభాగమున నిట్లుగలదు.

శ్లో. చతస్రః షడ్జశ్చిన్యో
నైషాదీ ధైవతీ తథా;
ఆర్షభీచేతి స ప్తైతాః
షడ్జగ్రామస్య జాతయః.
శేషాః స్యు ర్మధ్యమగ్రామే
పూర్ణత్వా ద్యథు నోచ్యతే.

జాతులు: 1. షాడ్జీ, 2. ఆర్షభీ, 3. గాంధారీ, 4. మధ్యమా, 5. పంచమీ, 6. ధరతీ, 7. నైషాదీ, 8. షడ్జకైశికీ, 9. షడ్జోదీచ్యవా 10. షడ్జమధ్యమా, 11. గాంధారోదీచ్యవా 12. రక్తగాంధారీ, 13. కైశికీ, 14. మధ్య

మోదీచ్యవా, 15. కార్మారవి, 16. గాంధార పంచమి, 17, ఆన్ధ్రి, 18. నందయన్తీ. వీటి యందున గొన్నిటికి, ఆంధ్రులలో గ్రామనామములు కొన్ని సామాన్యముగ నింటిపేళ్లైనట్లు, దేశములబట్టినామములున్నట్లు తెలియనగును గాంధారీ,మధ్యమ, నైషాదీ,ఆన్ధ్రిఇయ్యవిస్పష్టముగ దేశీయనామములని కన్పడుచున్నది. ఆయాదేశములం బాడురాగములజాతి ననుసరించి యాయాజాతినామములు వచ్చినట్లు కన్పడుచున్నది.

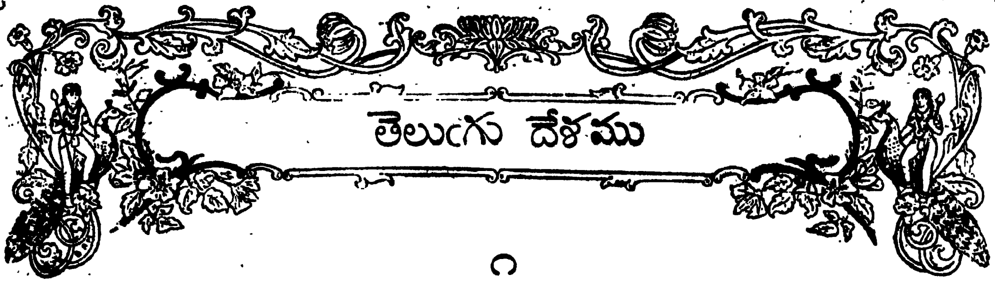
ఇవిగాక సంగీతదర్పణమున నిట్లు రాగములగూర్చి వ్రాసియున్నారు.

శ్లో. శివశక్తిసమాయోగాత్
　　రాగాణాం సంభవో భవేత్,
పంచాస్యాత్పంచరాగాః స్యుః
　　షష్టస్తు గిరిజాముఖాత్.
సద్యోవక్త్రాత్తు శ్రీరాగో
　　వామదేవా ద్వసంతకః,
అఘోరాత్ భైరవోఽభూత్త
　　త్పురుషాత్పంచమోఽభవత్.
ఈశానాఖ్యా న్మేఘరాగో
　　నాట్యారంభే శివా దభూత్,
గిరిజాయాః ముఖా ల్లాస్యే
　　నట్టనారాయణోఽభవత్.

ఇట్లు రాగములు పురుష స్త్రీ జాతులుగను, అవి యీశ్వరుని పంచవక్త్రములనుండి జనించెననియు 1. సద్యోజాత ముఖమునుండి శ్రీరాగమును, 2. వామదేవ ముఖమునుండి వసంతరాగమును, 3. అఘోరముఖమునుండి భైరవిరాగమును, 4. తత్పురుషముఖమునుండి పంచమరాగమును, 5. ఈశానముఖమునుండి మేఘరాగము ఆనంద నాట్యారంభమునందు నను, 6. పార్వతీముఖమునుండి నట్టనారాయణియు బుట్టెననియు, శివశక్తి సమాగమము వలన నితరరాగము లుద్భవించెననియు, వీటి కధిదేవతలు, కులములు, వేదములు, గుణములు, గానకాలములు మొదలగు అంశములు పెక్కుగ నిచ్చియున్నారు. స్త్రీరాగములు= రాగిణులు, దూతరాగములు, సంకరరాగములు, పుత్త్రరాగములు, మిత్రరాగములు శత్రురాగములు. వీటికి ధ్యానశ్లోకములుగలవు. వీటినిగురించియే, లోగడ సంచికలందున క్రమముగ విగ్రహయుక్తముగవ్రాయబడుచుండినది.

వీటియందునను హనుమన్మతము,నారద మతము, మతంగమతము, మొదలగు పాఠభేదములుగలవు. వీటిని ఆయారాగముల విగ్రహాదులు, రాగముల వివరములు అందందు నిరూపింపబడియున్నవి కానసగును. ఇంకను వివరములుముందు రాగాధ్యాయమున నొక్కొక రాగవిషయము చర్చింపుచో దానిచారిత్రము పూర్వపురీతి ప్రస్తుతపు పరిణామములు మొదలగునవి మిగుల విపులముగ వ్రాయబడును. గమనింతురుగాక!　　(సశేషము)

౧

మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు

సీమ-నాడు

శ్రీ

సీమ, నాడు వ్యవహారమును గుఱించి నా కుపలబ్ధములైనట్టియు నాబుద్ధికి గోచరించినట్టియు నంశములను శక్తికొలఁది నిట సమన్వయింతును.

సీమ, నాడు, ఆణెము-అనునవి దేశవిభాగములు. వీనిలో నంతస్సీమావిభాగములుం గలవు. ప్రపంచమున సూర్యప్రమాణముంబట్టి దిక్కు లేర్పడినవి. భారతఖండమున మేరుపర్వతమును బురస్కరించుకొని దేశభాగములు నిర్ణీతములైనవి. మేరువునకు దక్షిణదిక్కున నున్న భాగము దక్షిణదేశము. దాక్షిణాత్యులకు అందు ముఖ్యముగ ఆంధ్ర, ద్రవిడ, కన్నడులకు— శ్రీశైలము దిక్సూచిక యైనది. శ్రీశైలమునకుఁ బడమటి దిక్కున నున్న ఆంధ్ర మండలములన్నియుఁ గలసినభాగము పడమటి సీమ— ఇదియే పశ్చిమాంధ్రరాష్ట్రము. శ్రీశైలమునకుఁ బూర్వభాగమున నున్న గుంటూరు మండలము తూర్పు సరిహద్దుమొదలు గంజాము మండలము చివరవఱకుఁ దూర్పునా డనఁబడుచున్నది.

శ్రీశైలమునకుదక్షిణముననున్న భాగముతమిళనాడు. ఇదియే ద్రవిడరాష్ట్రము. పడమటి సీమకుఁ దూర్పునాడైనభాగము దక్షిణమునకు ఉత్తరాదియగును. పడమటిసీమ పూర్వదక్షిణములకుఁ బశ్చిమముననే యున్నది. వంగరాష్ట్రము తూర్పునాటి కుత్తరము. వంగమునకుఁ దూర్పునాడు దక్షిణము. పడమటి సీమకు నిజామ్ రాష్ట్రము త్తరము: ఇవి దిగ్భాగములు

ప్రకృత మాంధ్రదేశమందలి యంతస్సీమావిభజనములును, వానినిర్మాణనియతులును, వాని స్వరూప స్వభావాదులను ఇంత తెలిసికొందము.

భరతఖండములోని మధ్యదేశమందలి దిగ్విభాగమునకు శ్రీశైలము దిక్సూచిక యని ముందుఁజెప్పియుంటిని కదా! ఖండమున కంతకు మేరుగిరియు, మధ్యదేశమునకు శ్రీశైలము దిక్సూచికలని మన సంకల్పవిధానమే తెలుపుచున్నది.

"శుభతిథౌ శోభనే ముహూర్తే అద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వత మన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే భరతఖండే మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే శ్రీశైలస్య... ప్రదేశే" అనునంతవఱకు నందఱకు సమానము.

ఆంధ్రరాష్ట్రమందు, గుంటూరు, కర్నూలు, కడప, బళ్ళారి, అనంతపురము, చిత్తూరు, నెల్లూరు, చెంగల్పట్టు మండలముల వారు — "కృష్ణా కావేర్యోర్మధ్యదేశే..." అని సంకల్పింతురు. గంజాము విశాఖపట్టన మాండలికులు "గంగా గౌతమ్యోర్మధ్యదేశే" యందురు. తరువాత"......అస్మిన్ వర్తమానేన......" ఇత్యాదితో సంకల్పవిధానము పూర్తి. ఈసంకల్పవిధానమునే నైజామమండలములవారు, వారివారియునికినిబట్టి యనుకరించుచుందురు.

పడమటిసీమలోని విభాగములు

బళ్ళారిమండలమందలి పంపా (హంపి) ప్రాంతము గట్టుసీమ యనఁబడును. అనంతపురము, కడప, మండలములమధ్య గలభూమి రేనాడు—రేనాటిసీమ—యనఁబడును. కడప మండలములోని ప్రొద్దుటూరు,జమ్మలమడుగు, కర్నూలు మండలములోని, నొస్సము. ఉయ్యాలవాడవఱకు వ్యాపించిన భూభాగమును రేనాడందురని ప్రాణ్యము తెలుపుచున్నది. కాని అనంతపురము మండలములోని రాయల్ చెఱువుగ్రామము మొదలు అటుపా

మిడి, యాడకి గ్రామములవఱకును ఇటు చీమలవాగుపల్లి తాటిపత్రి తాలూకాలోని పెక్కు గ్రామములవఱకు అనఁగా కడపమండలమునందలి ప్రొద్దుటూరు తాలూకా సరిహద్దువఱకు రేనాడనియే వ్యవహరింతురు.

కృష్ణా తుంగభద్రా నదీతట నైజామురాష్ట్రభాగము మొలకసీమ యనఁబడును. చిత్తూరు మండలమునందలి చంద్రగిరి తాలూకా సరిహద్దు మొదలు కడపమండలములోని పుల్లంపేట తాలూకా సరిహద్దువఱకు రాచవారి సీమయనఁబడును. నెల్లూరి మండలములోని యాగ్నేయభాగము మారేళ్ళసీమ ఉత్తరభాగము కమ్మసీమ, గుంటూరుమండలములోని తూర్పునందలి తాలూకాలు కొన్ని చేరి కొండవీటిసీమయైనది. పశ్చిమదిక్కున నున్న నరసారావుపేట, వినుకొండ మున్నగు తాలూకాల ప్రాంతము పలనాటిసీమ. పలనాటిసీమకుఁ బడమట దొనకొండసీమ కలదు. కొండవీటిసీమమొదలు నెల్లూరిమండలములోని గుడ్లూరు గ్రామమువఱకుఁ బాకనాటిసీమ, తూర్పు నాడునందలి కృష్ణా గోదావరీ మండలములలో వేగినాటిసీమ, జల్లిసీమ, రెడ్డిసీమ, కోనసీమ మొదలగు నవి కలవు. ఈసీమావిభాగము లేనియతుల ననుసరించెనో విచారింతము. ఇట్టివానికిఁ గావలసి నన్ని యాకరములు లభింపవు. దొరకిన కొన్ని యాకరముల నాధారము చేసి కొని ఊహలతో సమన్వయించుకొన వలసినదని ఇతిహాస పరిశోధకులకు విదితము.

౧. గట్టమసీమ.*

దీని స్థానము పైనఁజెప్పఁబడెను. పూర్వము, గర్ణాట ప్రభువులయేల్బడినిఁ దద్వంశమునకు జెందిన కట్టమ్మపేరి స్త్రీ యొకర్తుండెననియు, ఆమె దానగుణఖనియనియు ఆయమపేర నీప్రస్తావనలోని యంతర్భాగము గట్టమసీమగా వాడఁబడుచున్నదనియుఁ గొంతకాలముక్రింద నాప్రాంతమునఁ బర్యటనము సేయుచు నెఱింగితిని. ఇందు నిజ మెంతకలదో పరిశీలింప సాధనములు లేవు. నావిన్న యీవృత్తము ఐతిహ్యము--ఆభాణకము--అనియే నా నమ్మకము. ఈయాభాణమున కనువుగఁ గలిగిన నాయూహల నను సంధింతును.

గట్టమసీమ ప్రాంతమున బసవమత మెక్కుడు వ్యాప్తియందున్నది. అచటివారి పేర్లు సాధారణముగ విశిష్టాద్వైత వైష్ణవుల పేర్లుతప్ప లింగాయత మతానుగుణముగ నుండును. చూడుఁడు గుండప్ప గుండురాయఁడు, గుండమ్మ, పుట్టప్ప, పుట్టణ్ణ, పుట్టమ్మ, తాయప్ప, తాయమ్మ, గట్టప్ప, గట్టమ్మ పేర్లుపరిపాటికావున నావినిన గట్టమసీమకు నాయూహ పుష్టి నియ్యదా ?.

౨ కర్నాడు.

పైగట్టమసీమ, ఈ కర్నాడులోని యంతర్భాగము. కర్నాడు, కర్ణాట సామ్రాజ్యములోని యంతస్సీమ. నాడు, నాడిక దేశపర్యాయపదములు. కర్నాడు యొక్క వ్యుత్పత్తి కరిణి + నాడు, లేక కరటి నాడుగ నుండునని యూహింతము. కరటిక, కరిణి శబ్దములకు ఏనుగు అర్థము. కర్నాడు— కన్నడ— సీమా ప్రారంభమునఁ బంపాతటమున, 'ఆనెగొంది' యని చిన్న సంస్థాన మొండుగలదు. ఇది రాయల వంశ్యుల పాలనముననే నేఁటికి వర్తిల్లుచున్నది. 'ఆనె" అనఁగా అరవమునను, కన్నడమునను ఏనుగు అని యర్థము. ఈ 'ఆనె' గొందినిఁబట్టి కరిణినాడు- కర్నాడుగ వ్యవహృతమగుచుండునా? కాదేని కఱి + నాడు" కర్నాడైయుండునాయని శంకింపఁదగును. 'కఱి' యనిన నలుపు ఈ కర్నాడు ప్రాంతమంతయు నల్లరేగడభూమి. మఱియు బళ్ళారి మండలమున నెక్కుడుగ మానిసిపేరికి ముందు 'కఱి' చేర్చుకొనుచుందురు ఇట్లు కఱిచేర్పఁబడిన పేర్లవారు బ్రాహ్మణేతరవర్ణములలోఁ బెక్కుగుందురు. ఉదా; కఱిబసప్ప, కఱినాగప్ప, కఱిలింగప్ప— మొదలగునవి. స్త్రీలపేర్లకుఁగూడ ముందు ఈ కఱిశబ్దము గూర్పఁబడియుండును. కరిణినాడు కర్నాడయ్యెనో, కఱినాడు కర్నాడయ్యెనో కనుఁగొనుభారము ఇతిహాస పరిశోధకులపై నుంతుము! వారేసమర్థులు.

మఱియొక్కవిషయము: కర్ణాటకమునకు కర్నాడు తద్భవమను భ్రమ మనలోఁ బెక్కురనింకను బూర్తిగ వదలలేదు. కర్నాడు కన్నడమయ్యెననియు కర్నాడునకుఁ గర్ణాటకము సాంస్కృతిక మనియు నానమ్మకము.

* పోఁకచెక్కలకును నల్లజీబపప్పునకుఁ బ్రసిద్ధము.

నాయీ నమ్మకమును బలపఱచు నీయధఃప్రోక్తముంగ నుఁడు.

"తెలుఁగు అనునది త్రిలింగభవముకాని యట్లే కన్నడశబ్దము కర్ణాటశబ్దభవము కానేరదు. సంస్కృతీకరణమునఁ గర్ణాటమైనదని తోఁచుచున్నది, 'కన్నడ' అనునది దేశ్యపదము. అద్భుతమని యర్థముగలది. అద్దమువలె స్వచ్ఛమైనదని తాత్పర్యము స్ఫురించుచున్నది.... ... ... "*

అని బ్రహ్మశ్రీ ఆచంటవేంకట సాంఖ్యాయన శర్మగారు, ఆంధ్రభాషా స్వరూపనిర్ణయము సేయుపట్టున వివరించిరి

మఱియుఁ గీ. శే. కొ. వేం. లక్ష్మణరావుగారు "త్రిలింగము' నుండి 'తెలుఁగు' పుట్టెనా? లేక, 'తెలుఁగు' నుండి 'త్రిలింగము' పుట్టెనా?" అను మకుటముతో నొక వ్యాసమువ్రాసిరి,§ అందుఁ జక్కఁగఁ జర్చించి తెలుఁగునుండియే త్రిలింగముపుట్టెనని, తెలుఁగు సంస్కృతీకరణమగుట సిద్ధాంతమని నిరూపించిరి. ప్రతి విషయమును సప్రమాణముగఁ జూపిరి.

పై చూకరములన్నియు నాయూహలను బలపఱచి, కర్నాడు సంస్కృతీకరణమున కర్ణాటమై సామ్రాజ్యమున కంతకు రాష్ట్రనామమై వర్తిల్లినదని ఘోషింపఱచుచున్నవి.

3. రేనాడు

ఈరేనాడు కడప కర్నూలు అనంతపురమండలములమధ్య గతప్రదేశమని జ్ఞాపకముచేసెదను. రేడు + నాడు రేనాడయ్యెనని కొందఱు, రెడ్డి + నాడు రేనాడయ్యెనని మఱికొందఱు చెప్పుదురు. రేగడి + నాడు రేనాడయ్యెనని ఇంకఁగొందఱనుచున్నారు. 'రే' (రేయి) నలుపునకర్థము. ఈరేనాటి సీమయందుఁ జాల వఱకు నల్లరేగడిభూమిగా నుండును. కావునఁ గడపటి 'రే' నాడే సమంజసమని నాయభిప్రాయము. అయిన నీవిషయము విచార్యమాణము.

౪. పాకనాడు

దీనియావరణమును పైనవివరించితిని. "శ్రీశైలము తూర్పుటంచు నంటుకొని గుండ్లకమ్మనదికి నుత్తర దక్షిణ పార్శ్వములందు సముద్రముదాఁక వ్యాపించిన దేశము పూంగినాఁడని ప్రోలయవేముని శాసనమందున్నది. పూగి, పూంగి, పోఁక, పాక, పదములకు శబ్దార్థ సంగతి కలదు. పూంగినాఁడే పాకనాఁడు కావచ్చును. అట్లే యగునేని నేఁడది కర్నూలు, గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణామండలములలో సంక్రమించినదగును. †" అని వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు చెప్పిరి. శ్రీశైలమునకుఁ బ్రాగ్భాగమున నుండుటచేఁ 'బ్రాక్'శబ్దము 'పాక'యై, నాడునుగూడి పాకనాడయ్యెనను వారుగలరు. ఇదియు నాలోచింపఁదగినదే. ఇట నింకొక యంశము విచారింపవలసియున్నది. 'పూగి' తద్భవము 'పోఁక' యయ్యెననుటకంటెఁ 'బోఁక' యే సంస్కృతీకరింపఁబడి 'పూగి' యయ్యెనని చెప్పుటయే సమంజసము. ఇందు మఱియొక విశేషముకూడఁ గలదు. తెలుఁగు త్రిలింగమైనట్లు, కర్నాడు కర్ణాటకమైనట్లు, పోకనాడు పూగినాడయినది. నాడులపేళ్లు తొలుత రాష్ట్రభాషలో వెలువడి సాంస్కృతికములగు సంప్రదాయము పరిరక్షితమగును. ఇదియే విశేషము.

౫. పల్నాడు

దీనితొంటిపేరు పల్లెనాడు. ఇది కొండవీటి సీమకుఁ బడమటియెల్ల; పాకనాటిసీమలోని యంత్యసీమ. ఈయంత్యసీమ పల్లికయొకఁ డుండెననియుఁ, ఆతనిపేరు పల్లె- పల్ల- పోల- నాయఁడనియు, ఆతనిపేర నీసీమ వ్యవహరింపఁ బడుచున్నదనియు బ్రాహ్మ్యాదులు తెలుపుచున్నవి. ౫ శతాబ్దములకుఁ బూర్వము జరిగిన యుద్ధములకు రంగముగానుండిన ఈసీమ 'పాలినాడు' అనిపేర్కొనఁబడెనని కొందఱందురు. అంతకుఁ బూర్వ మీ భాగమంతయుఁ బాకనాటిలోనిదేయగుట పాకనాడనియే వాడఁబడుచుండెననియు నందురు.

---

* 1923-వ సం. మున గుంటూరిమండలములోని నంబూరుగ్రామమున జరిగిన 6-వ స్వారస్వతసభ కధ్యక్షత వహించి ప్రారంభోపన్యాసమునఁ దెల్పిరి.

§ 'ఆంధ్రపత్రిక-' మొదటి ఉగాది సంచిక 1910 సం. 81-వ పుట.

† 'శృంగార శ్రీనాథము' ప్రకరణము. ౧, పుట ౫.

౧౪-౧౫ శతాబ్దములనాటి గ్రంథములలోఁగూడ 'పల్లైనా' డగపడుచున్నది. దీనికి సమాధానము?

౬ వేఁగినాడు

ప్రకృతము కృష్ణామండల విభజనమునఁ బశ్చిమ గోదావరీ మండలమునఁ జేర్పబడిన ఏలూరుపురమునకు సమీపమున నున్న పెదవేఁగి పేరే యీ సీమకంతకు వర్తించుచున్న దందురు. ఈ వేఁగి, "ఆంధ్ర మహాభారత" కృతిపతియగు విష్ణువర్ధన పాలితమనుట ప్రసిద్ధము; కావుననే ప్రశస్తము.

'వేఁగి' యనిన 'పులి' యనియర్థము. ఇది 'వ్యాఘ్రు' శబ్దభవము. వ్యాఘ్రుసీమ వేఁగినాడయ్యె నని కొందఱందురు. పూర్వప్రభువతంసులు నిజరాజధానీ నగరములకు-- రాష్ట్రములకుఁగూడ— స్వీయ పరాక్రమ లాంఛనములఁ పేర్లిడుకొనుచుండెడివారు. ఉదా: జయపురము, విజయనగరము, మహీశూర, సింహపురి, బొబ్బిలి— బెబ్బులి, వెలిగోడు— వెలి గొడుగు (శ్వేతచ్ఛత్రము)— మున్నగునవి. వేఁగి వ్యాఘ్రుమయ్యెనా? లేక, వ్యాఘ్రుము వేఁగియయ్యెనా?

౭. కమ్మనాడు-తెలుగునాడు

కమ్మనాడు సంస్కృతీకరణమునఁ గర్మనాడు అని వ్యవహృతము. ఈకమ్మనాడు, నెల్లూరు-గుంటూరు మండలముల సరిహద్దులను సంగవోలు-కొండవీడు సీమ యని వినఁబడెను. దీనిసమీపమునఁగల కొంతభాగము తెలుఁగునాడని వాడఁబడుననియు, బూర్వమీప్రాంతము తెలికనాడనివ్యవహరింపఁబడుచుండెననియు, ఈనాడులో దలిక (తైలక—గాండ్ల) కుటుంబములు చాలఁగ నుండెననియు, ఇచటినుండి శుద్ధముగ నువ్వులనూనె దేశాంతరములకు నెగుమతి యగుచుండెననియు ఐతిహాసికాకరము లగపడుచున్నవి.

ఈనాడులను, ముఖ్యముగఁ దెలుఁగునాడును గూర్చి కీ. శే. కొ. వెం. లక్ష్మణరావుగారు సవిమర్శముగఁ జర్చించిరి. * అందుండి నాడులకు సంబంధించిన భాగము నిట నుద్ధరింతును.

"నైజాము రాజ్యమును రెండుచీలికలుగ విభాగింపవచ్చును. తూర్పుభాగమునకు 'తెలంగాణ' అనియు, పశ్చిమభాగమునకు 'మరాఠవాడి' అనియుపేరు. ఈతెలంగానులోఁ బెద్దవియగు 8జిల్లాలుకలవు. అత్రాఫ్‌బల్దా, వరంగల్, నల్లగొండ, మెతుకు, కరీంనగర్, మహబూబ్ నగర్, నిజామాబాద్, అదిలాబాద్—అను జిల్లాలు శుద్ధాంధ్రమని చెప్పవచ్చును. ఇంతవైశాల్యమును జనసంఖ్యయుఁగల తెలుఁగుదేశమును గుఱించి మనమేమియుఁ దెలిసికొనకుండుట న్యాయమా? ఈ తెలుఁగు భాగము మనకంటె నూఱేండ్లువెనుక నున్నందున, పూర్వకాలపు గ్రామ సంఘములయొక్కయు, ఆచార వ్యవహారముల యొక్కయుఁ జరిత్ర కనుఁగొన వలయునన్న నీప్రాంతమునందుఁదప్ప మఱియెచ్చటను మీకుఁ గానరాదు.

తెలంగాణము

ఇదియే అసలు తెలుఁగుదేశ మనియుఁ జెప్పవచ్చును. తురకలుదీనికిచ్చిన తెలంగాన్ అనుపేరు 'తెలంగాణము' అను మనమాటయే. 'ఆణ' శబ్దము దేశపరము. మహారాష్ట్రదేశమునకును, కన్నడ దేశమునకును దగిలియున్న దేశమునకు తెలంగాణముఅన్న పేరుండెను. ఇచ్చటి బ్రాహ్మణులే తెలంగాణ్యులు, ఇచటవ్యవసాయముచేయు కాఁపులే తెలఁగాలు. మొదటిది 'తెలంగ' రూపము; 'తెలుంగు' తరువాతి రూపము. ఈతెలఁగాణము మొదట నితర నాడులవలె నొక నాడి. వెలనాడు, కమ్మనాడు, పాకనాడు వంటిదే యిదియొకటి. వెలనాటిలోని బ్రాహ్మణులు వెలనాటి వారు; కాఁపువారు వెలమ వారు. కమ్మనాటిలోని బ్రాహ్మణులు కమ్మ బ్రాహ్మణులు; కాఁపులు కమ్మవారు. కమ్మ బ్రాహ్మణులనే మనమిపుడు కరణ కమ్మలనియెదము.

పాకనాటిలోని బ్రాహ్మణులు పాకనాటివారు; కాఁపులు పాకనాటి రెడ్లు. కరణకమ్మలను వారిని పూర్వము 'కరణ' శబ్దము లేకయే 'కమ్మ బ్రాహ్మణు' లనుచుండిరనుటకు శాసనప్రమాణము లున్నవి. చాళుక్య రాజులలో అమ్మరాజు నామముగల రెండవ రాజు యొక్క యొక శాసనమునం దిట్లున్నది:—

"ఆసవిముఖువాస్తవ్యో దేవార్యో దేవసన్నిభః,
భారద్వాజాన్వయః కమ్మకులజః కులవర్ధనః."

* ఆంధ్రపరిశోధక మహామండలి—(చిత్రాడ)యొక్క ౫వవార్షికోత్సవమునకధ్యక్షతవహించియొసఁగినయుపన్యాసము.

......ఇట్లు మిక్కిలి పురాణ కాలమునఁ దెలుంగుదేశము చిన్నచిన్న నాళ్లుగా విభాగింపఁ బడి యుండెను. కొంతకాలము పోగా నా నాళ్ళలో తెలగాణమను దానికిఁ బ్రముఖత సంభవించి, యదియే దేశ మంతటకును, అన్ని నాళ్ళకును తననామమే యొసంగెను. అదియే యీనాళ్ళలోని భాషకుఁగూడ నామమ య్యెను. ఇందు నాశ్చర్యమేమియు లేదు.

ఇట్లు నైజాము రాజ్యమందలి తెలంగాణము తెలుగు దేశచరిత్రమునకు విత్తనమువంటి"

తెలుఁగునాడు—తెలఁగాణెమును గుఱించి నేను పైనిదెల్పినదానికిని, కొ. వేం. ల. రావు గారు వ్రాసినదాని కిని సంబంధమే లేదు. రెంటికిని ఆధారము లున్నవి. తెలి కనాడు తెలుఁగునాడయ్యెనో తెలంగాణమే తెలుఁగు నాడయ్యెనో లేక దానిపాటకది, దీనిపాటకిది వర్తిలు చుండెనో పరిశోధకులు నిర్ణయింపఁ గలరు.

౮. వెలినాడు

వెలినాడు దీవిసీమలోనిదని, పొన్నుపల్లిగ్రామ మువెలినాటిలోనిదని, శ్రీనాథకృత పొన్నుపల్లి తామ్ర శాసనము తెలుపుచున్నది. చూడుఁడు:

౧. శాసనము

"శ్రీకొండవీటిసీమాయాం వెలనాటిస్థలేశుభే,
కృష్ణవేణ్ణా మహానద్యాః దక్షిణే రోధసిస్థితం.
పొన్నుపల్ల్యా హ్వయం గ్రామం సర్వసస్య సమన్వితం"

౨. శాసనము

"ప్రాదాత్త్రిలింగ విషయే వెల్నాండ్వోర్దీవి సీమని,
కృష్ణవేణ్ణాత్తరంగిణ్యాః ప్రతీరే పర్యవస్థితం."

"పొన్నుపల్ల్యాహ్వయం గ్రామం నిధీనం సస్య సంప
శ్రీనాథకృతకసుకుఱ్ఱుతామ్రశాసనమున— [దాం."

"ప్రాదాత్త్రిలింగవిషయే వెల్నాండ్వాపుర్వ్యాసీమని,
తుంగభద్రాతరంగిణ్యాః ప్రతీరే పర్యవస్థితం."
"గ్రామం కసువుకుఱ్ఱాఖ్యం"

కొండవీటిసీమలోను, దీవిసీమలోను వెలనాడు గలదనియు, పొన్నుపల్లి యీవెలనాటిలోనిదనియు, నిది కృష్ణవేణీమహానదియొక్క దక్షిణతీరమున నున్నదని యు పొన్నుపల్లిశాసనమునఁ గానవచ్చుచున్నది. వెలనా టిసీమలోని కసువుకుఱ్ఱు తుంగభద్రాతీరస్థమని కసు కుఱ్ఱుశాసనమునఁ గలదు. పైయాకరములనుబట్టి వెల నాడు కృష్ణాతుంగభద్రల మధ్య వ్యాపించినదని తెలి యుచున్నది. అనఁగా కృష్ణకు దక్షిణమునను, తుంగ భద్రకుత్తరమున నీవెలనాడున్నదన్నమాట. ఉనికి తెలిసి నది. వెలనాడను పే రెట్లువచ్చెనను ప్రశ్న మిగిలినది. నాయూహ ననుసరించి రెండుసమాధానములు తోఁచు చున్నవి.

ప్రస్తావనలోని వెలనాటిసీమ చౌటినేల యగుట మొదటికారణము. కొన్ని నాడులు భూవర్ణమునుబట్టి పేర్కొనఁబడుటను గుఱించి పైనఁదెల్పితిని. వెలినాడు వెలనాడు వెల్లనాడు— వెల్నాడు—వీనికన్నిటికి శ్వేతసీ మయనునర్థమొప్పియున్నది. కఱినాడువలెనే యీవెలినా డు భూవర్ణముం దెలుపుచున్నది. ఇట్లేకానిండు; దక్షిణమున ఎఱునాడు—ఎర్నాడు, కురునాడు—కుర్నాడు, కోర్నాడు మలెనాడు—మల్నాడుగలవు. ఎర్నాడురంగు ననుసరిం చినది. అచటనేల యెఱ్ఱచెక్కనేల కోర్నాడునకు మొద టిరూపము కురునాడు; ఇది మాయవరం తాలూకాలో నిది. కురువంశరాజులచేఁ బాలింపఁబడుటచే నీప్రాంతము నకు కురునాడు— కోర్నాడుఅని పేరువచ్చినదని ఇచట ఏలూరి హైస్కూలులోఁ డీచరుగనుండు నొకదాక్షి ణాత్యమిత్రుఁడు దెలిపెను. భూవర్ణమును ఆకృతినిఁబట్టి సీమలకు నాడులకుఁ బేళ్ళు వ్యవహృతము లగుచుండుట క్రొత్తగాదు.

౯. మురికినాడు

ఇదియుఁ బ్రకృతనిజాము సర్కారులోనిదే. దీనిరూపాంతరము ములికినాడు. ఏకత్వమానిర్దేశము నెడఁ గొంత భిన్నాభిప్రాయమున్నట్లగపడుచున్నది. వివా దాంశము నటుంతము. నామకరణముం గూర్చి విచారిం తము. నా కీవిషయమునఁ బొడమిన యూహలు రెండు ములికినాడు, తొలుతముల్క- నాడుగనుండి క్రమాగత మున, ములికి (మురికి) నాడైయుండునాయనియొక యూ హ. ముల్క అనునది ఊరుదుభాషాశబ్దము. దేశము, రాష్ట్రము అనునర్థము ముల్క, ములికి, మురికిగమా

ఊట వింతకాదుగదా! ముల్కినాడు—ములికినాడు అనిన రాష్ట్రీయాంతర్గతసీమ అని యర్థము. సామ్యము ఇందునకు దార్కాణగా నొక విషయము.

నిజామురాజ్యమున కృష్ణా—తుంగభద్రా నదుల మధ్యను, కృష్ణాతీరమునను గల భూభాగము ములకసీమ యనఁ బడుచున్నదని మున్ను తెలిపితిని. జటప్రోలు సంస్థానమునకంటియున్న గోపాలపేట అనుచిన్న సంస్థానము కూడ ములకసీమలోనిదే. పైముల్కి- (ములికి)నాడు వలెనే ఈములకసీమ, తొలుత ముల్కిసీమయని వ్యవహరింపఁ బడుచుండియుండునా? అట్లుకాదేని, ఆములికినాడు, ఈములకసీమ రెండును పూర్వము 'మలక' సీమ యని పేర్వడియుండునా? అనునది మఱియొకయూహ. 'మలక' శబ్దమునకు తురక అర్థము ప్రసిద్ధము. విచారణానంతరము మొదటియూహ ఒకవేళ సరిపడకపోయినను రెండవయూహమాత్రము సరిపడవచ్చునని నమ్మెదను. ములకసీమ, ములికినాడు రెండునొకటికావు లేక, వేఱా? విమర్శింపఁ దగును.

కర్ణాట రాజధానిలోని యంతర్భాగములలో 'ములక' అనునంతర్భాగ మొకఁడు గలదనియు, అది నర్మదానదికుత్తరమున నున్నదనియు, కర్ణాటకమునకు 'ములక' ఉత్తరపు హెల్లయనియు నొకరు ధ్రువపఱిచిరి * ఈములకయే 'ములక' యో!

సీమలు

ములకసీమనుగుఱించి పైనిఁదెలిపికొంటిని. మఱి కొన్ని సీమలఁగూర్చి దఙ్మాత్రముగ సూచింతును. గట్టమసీమనుగూర్చి మనవిచేసితిని. రాచవారి సీమయొక్క యునికిని మాత్ర మెఱిఁగించితిని. దానిస్వభావమునింత వివరింతును. ప్రసిద్ధమగు ఐతిహాసిక కాలమున నీరాచవారిసీమ అత్యంతవైభవము ననుభవించినది. ఈసీమయందు 'రాచవా'రను పెద్దతెగయొకటియుండెడివఁట. ఈతెగ, నాడుమిగులప్రశస్తిఁ గాంచినదఁట. ఇప్పటికినీసీమలోఁ బలువోట్ల రాచవారికుటుంబములు గానవగును. కాని యాకుటుంబములవారు లేమిడిజీవనముగాఁగలిగి కర్షకాదికార్మికవృత్తులలోఁ గడుపునింపు కొనుచున్నారు. కడపమండలములోని నంద- (నందు)-లూరు మొదలు కోడూరువఱకుఁ జేరిమొదటనో చివరనో 'రాజ' శబ్దముతోఁగూడిన గళగ్రామములుగలవు, తక్కినమండలములందలి తాలూకాలలో రాజశబ్దసహితము గ్రామనామములు లేనేలేవనికాదు. పుల్లంపేట తాలూకాలో నుండు నన్ని రాజశబ్దసహిత గ్రామములుండవని చెప్పఁదగును.

ఉదా: రాజంపేట; వెంకటరాజంపేట; నాగరాజుపేట; పోట్లాటుకాల్వ— మొదలగునవి. వీనిలో నెక్కుడు శ్రీలపేర్లకు సంబంధించినవనియు నెఱుఁగఁ దగును. ప్రస్తాపనములోని రాచవారు నాలవవర్ణమునకుఁ జెందినవారుగనున్నారు. వీరిలోఁ బురుషులకు జంధెము కూడనున్నది. కాని ఉత్తరసర్కారులలోని రాజులతో వీరికిఁ గలయిక యుండదు.

కృష్ణామండలలో జల్లిసీమ, రెడ్డిసీమ ఉదాహరణమునకుఁ గొనవచ్చును. జల్లిసీమలో రెండంతస్సీమా విభాగము లున్నవి. మొదటిది బహార్జల్లి; రెండవది భిత్తర్జల్లి. ఈసీమ మహమ్మదీయ విజృంభణమున నేర్పడినట్లు చెప్పుదురు. ఇది కొల్లేటిప్రాంతము నున్నది.

ఇందుఁదఱచు అగ్నిభయములుగలిగి గూడెములు గూడెములు మాడిపోవుచుండుటచే నీదహనభాగమునకు 'జలి' అని తురకసర్కారు వ్యవహరించెనట. శిస్తుదస్తులు వసూలుచేయుట కనుకూలముగ నీప్రాంతము రెండుచీలికలుగ విడదీయఁబడెననియు, కొల్లేటిప్రాంతము తఱచు అగ్నిభయములు గలుగుచుండినభాగము— 'భీతర్ జలి' అనిరనియు,దీనికి వెలుపలభాగము 'బహిర్ జలి' అనిరనియు బహుకాలప్రవృత్తియు, ఇతిహాస పరిశోధనదృష్టి గల అనుభవజ్ఞుఁడునగు శ్రీ. శే. శ్రీకాళ్ళకూరి నరసింహముగారొకప్పుడు తెలిపిరి.

ప్రకృతము పశ్చిమగోదావరీ మండలమునందలి ఎర్నగూడెము—ఎఱ్ఱనగూడెము— తాలూకా రెడ్డిసీమలోనిదనియు, జంగారెడ్డిగూడెము, లక్కవరము మొదలగు ఏజన్సీ భాగములుగూడ నీరెడ్డిసీమలోనివే యనియు, రెడ్లప్రభుత్వమున నీసీమరెడ్డి సీమ పేరొందుననియు,

* The Karnataka Hand book, Introduction, Pages 11&12.

రెడ్డిగూడెము, రెడ్డిపాలవరము జంగారెడ్డిగూడెము— లోనగు 'రెడ్డి' శబ్దసహిత గ్రామములు సీమయందెక్కుడుగనున్నవనియుఁగూడ శ్రీ నరసింహముగారు సెలవిచ్చియుండిరి.

గోదావరీ మండలమునఁ గోన సీమాదులుగలవు. వానికిని నిర్వ్యుత్పత్తికౌ కాదిమ కథనమున్నది. మఱియొకప్పుడీకథ సాగింతును. విషయ మిప్పటికే దీర్ఘమైనది. పత్రికాధిపతులకేకాక పఠితలకుఁగూడ విసుగొదవింతును. విసుగుగలిగె నా విషయము వెగటగును. కావున నీవిషయమునకుఁ బ్రకృత మింతట స్వస్తిచెప్పెదను.

పైవిషయములు చాలవఱకు ఊహాజనితములే కాని సిద్ధాంతములుగావు. వీనిని బాగుగఁ బరిశీలించి నా యూహలయందలి తప్పులు చూపెదరేని యొప్పికొందును. మఱియు నాతప్పులు తెలిసినప్పుడే నేను కృతార్థుఁడ ధన్యుఁడననిసంతసింతును.

అమృత ప్రేమ

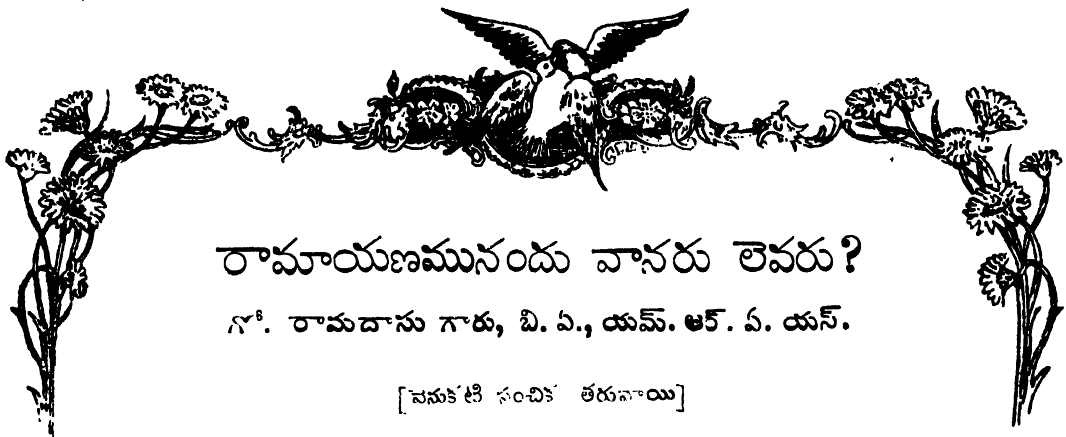
మునిమాణిక్యం నరసింహారావు గారు, బి.ఏ., (సాహితీసమితి)

కటిక చీకట్ల గన్నీరుగార్చి కార్చి
    సూర్యకాంతిరవంత పైసోకినంత
ప్రణయహృదయకవాటముఁ బారఁదెఱచి
నళిని యేటికి పకపక నవ్విపోవు ?

ఘోరనైదాఘతీక్ష్ణతఁ గుమిలికుమిలి
పొగలుగ్రమ్మెడు నిట్టూరుపులను విడచి
తొలకరించినయంత నెందులకుపుడమి
కట్టునోయాకుపచ్చనిపట్టువలువ ?
పగలుపగలెల్లఁదీరని వగలఁబొగిలి
కూయనేకూయబోని చకోరకంబు
పండువెన్నెలవెల్లి చూపట్టినంత
యేల యుప్పొంగి పాడుచు నీదులాడు?

ఒంటినెచటనెయున్న మయూరమేల
యానవాషాఢలక్ష్మి నీలాంబుదాల
ముసుగుకై నేసినంతనే మురిసిపోయి
యవశయైపురివిప్పి నాట్యంబు సలుపు ?
మబ్బుపట్టినయంత సంబరముఁజెంది
యేల చాతకి మినుముట్ట యెగురులాడు
అటులె నీమనోహర వదనాంబుజాత
మధురదరహాస మృదుపరిమళమువచ్చి
సోలిపడియున్న నాయెదసోకినంత
విరియు నవ్యక్తమధుర ప్రవృత్తులెన్నొ
....
భూరిసంతృప్తియపుడు కన్మూసివేయు
నేను నాచిరునవ్వులో నిన్నెచూతు.

సంపూర్ణము

రామాయణమునందు వానరు లెవరు?

గా॰. రామదాసు గారు, బి. ఏ., యమ్. ఆర్. ఏ. యస్.

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

ఈసరస్సునకుతూర్పుగా 'ఋశ్యమూక' పర్వతమున్నది. ఇది పిల్లఏనుగుల కాస్థానమట. (అర. 31, శిశునాగాభిరక్షితః—ఈ) కొండపేరు 'ఏనుగులుగలదని' యర్థమీయవలెను. 'ఏనుగులకొండ' (ఆనై + మలై = ఆనమలై) అనుకొండలు దక్షిణదేశమందు లేవా? 'శిశునాగా'అనగా,పిల్లఏనుగులని అర్థముచేసినారు గాని అట్లుగాదు 'శిశునాగుల'ని యొక జాతివా రుండేవారని వా రీకొండవద్ద ఉండేవారని యొక రర్థముచేసినారు. కాని అదిసమర్థించుట కేమీఆధారములుగానరావు.

ఇంతస్పష్టముగా (పేరునకును) అచ్చట ఉండేవాటికిని సంబంధము కనబడుచున్నను జటాధరుడనువ్యాఖ్యాత 'ఋశ్యో మృగో మూకో యత్ర' యనియర్థము జెప్పినాడు. ఈకొండవద్ద మృగము-లనగా లేళ్లు ఉన్నట్టే యెచ్చటను చెప్పబడలేదు. కాన ఈయర్థము సరిపడలేదు.

'మూక' అనునది ద్రవిడపదము. సముదాయమని యర్థము. సవరలు ఏనుగకు 'రా' అందురు. దీనికి బహువచనము 'రాజి' దీనికి షష్ఠీప్రత్యయమైన 'ఆ' చేర్చిన రాజ్య + మూక, (ఏనుగులగుంపు) అని అగును. ఇదియే ఋశ్యమూక అయినదని తోచును.

ఈ పర్వతమెక్కుట చాలాకష్టమట. (అర. 31. సుదుఃఖారోహణమ్.) ఈకొండకవతల అనగా పంపావైపునుండి వెళ్లిన కొండకు వెనుకప్రక్కను 'కిష్కింధ' యున్నది. 'కిండార్' అనగా సవరభాషలో 'వెనుక' 'కిష్ + కిండార్' అనగా'కిష్'కువెనుకప్రక్క. అతికష్టసాధ్యమైనది గాన 'కిష్' అని చెప్పి యుండవచ్చును. సవరభాషలో 'కియాస్' అనగా 'చావు'-యెక్కుటకు దుర్లభమైనది. ఒక్కరాత్రి దానిపైన బరుండిన జనులు చచ్చి పోవుదురు (అర. 73. 36.) కావున ఇట్టికష్టసాధ్యమైనదానిని 'చావును గలుగజేసేది' అనిన తప్పేమున్నది? కియాస్ + కిండార్ (కష్టసాధ్యమైనదాని + వెనుకనున్నది) అనునది ఆర్యులవాక్కులో 'కిష్ + కింధ = కిష్కింధ'అని అయినది.

ఈ సవరనామములు చిత్రకూటమునకు దక్షిణమునందున్న స్థలములకు, జనులకేకాదు, చిత్రకూటమున కుత్తరమందుగూడ, గన్పించుచున్నవి. కాని, ఈ ప్రాంతమందు ఆర్యప్ర

చారము అధికముగా నుండుటవలనను ఆ యనార్యరూపము విస్తారముగా మారిపోయి సంస్కృతస్వరూపమునుదాల్చినవి. అయినను కొన్నికొన్నిచోట్ల అనార్యులు నివసించియుండి పోయియుండుటచే ఆస్థలములకు ఆర్యనామములుగూడ అనార్యనామములతో జేర్చబడి యున్నవి. అట్టినామములలో 'శృంగిబేరము' ఒక్కటే మనరామాయణమునందు జెప్పబడి యున్నది.

'శృంగిబేరము' నిషాదులస్థానమని, ఇది కోసలరాజ్యమునకు వెలుపల గంగఒడ్డున ఉన్నదని రామాయణము చెప్పుచున్నది. ఇందు 'శృంగి'-'బేరము'అని రెండుపదము లున్నవి. 'శృంగి','శింగి' అనుమాటలు కొండయొద్దున యున్న గ్రామముల కుండును. 'శింగిపురం' 'రామ్‌శింగి' మొదలైనవి కొండతలములందున్నవి. అలాగున 'శృంగిబేరము' గూడ కొండయొద్ద యుండవలెను. 'బేర' అనగా 'కొండ' సవరభాషలో. కాన 'శృంగి' అనునది 'బేర' అనుపదమునకు సంస్కృతము. ఆర్యులకూ అనార్యులకూగూడ దీనినైసర్గికము దెలియుటకై 'శృంగిబేర'మని పిలువబడియె. ఇది అనార్యులు ఆర్యులలో గలియుటను సూచించుచున్నది.

ఇది యొక్కటేకాదు 'గంగా' యమునా మొదలైననామములుగూడ అనార్యులభాషలలోనివనే తోచుచున్నవి, కాని వాటివిషయమై స్థిరముగా సప్రమాణముగా జెప్పుటకింకనూ ఆధారములు దొరకక పోవుటచే వాటివిషయమైన చర్చ వదలితిని.

కొన్ని రాక్షసనామములుగూడ అనార్యజన్మమును సూచించుచున్నవి. రాక్షసులు వానరులకు తుల్యజాతివారే. హనుమంతుడు మొట్టమొదట రావణునితో మాట్లాడినప్పుడు 'నీఅన్నదమ్ముడైన సుగ్రీవుడ'ని రావణునితో జెప్పెను.

"అహం సుగ్రీవసందేశా
దిహప్రాప్త స్తవాలయమ్;
రాక్షసేశ! హరీశ స్త్వాం
భ్రాతా కుశల మబ్రవీత్.

(సుందర. ౫౧-౨)

సుగ్రీవాదులు వానరులు, వారిభాష సవరభాషయని ఇదివరకే చూస్తిమికదా; కాన రాక్షసభాషగూడ ఈ సవరభాషాసంబంధమైనదే. సవరలు, గదబలు, అసురులు, మూండారీలు, మొదలైనవారందరూ ఒక్కజాతిలోనివారే యని శ్రీ గ్రియర్‌సన్ దొరగారు నిర్ధారణచేసిరి. రాక్షసరాజైనరావణుని సాధారణముగా 'రావణాసురు' డని చెప్పుట అందరికిని తెలిసినదే. కాన రాక్షసులు'అసుర' జాతివారని స్పష్టము. ఈజాతివారు ఇప్పటికిని స్వల్పముగా మధ్యహిందూస్థానమందున్నారు; క్రమేణక్షీణించిపోవుచున్నారు. వీరిమొదటిభాషఅంతా నశించిపోయినది. అసలుభాషలోని పదములు కొద్దిగామాత్రమే ప్రచురింపబడియెను. అయినను వీరిభాష ఇతరమూండారీ భాషలతో సంబంధించియుండుటచే రాక్షసనామములవ్యుత్పత్తి తెలియనగుచున్నది.

రావణునివంశోత్పత్తి ఉత్తరాకాండలో ఉన్నది. 'సంధ్య' కూతురైన 'సాలకటంకటా'

యనునామె సంతతిలో బుట్టినవాడట రావణా సురుడు. 'సాలకటంకటా' అను పదోచ్చారణమే అనార్యధ్వని నిచ్చుచున్నది. 'సాలోం-అఙా' అం టుసవరభాషలో 'కూతురు'. 'కటిక-చీకటి' అన గా తెలుగులో 'విస్తారముచీకటి' యని. విస్తారార్థ మందు ఆపదమునే రెండుసారు లుచ్చరించుట కూడ గలదు. కాన 'కటిక' అన్న 'చీకటి' యన్న ఒక్కే అర్థము తోచుచున్నది. లేకున్న 'కటికవాడు' అనుపదములో 'కటి క'కు యేమియర్థము? విస్తారమైనవాడని చెప్ప వీలులేదు. జంతువులను జంపి వాటిమాంస మునమ్ముట దుర్మార్గపుపని. దుర్మార్గమును, చీకటితో పోల్చుట గలదు. కావున కటిక వాడైనాడు. ఈ 'కటిక' యనుపదము 'కటం కట' శబ్దమునుండి వచ్చినదానివలె గన్పించు చున్నది. గాన 'కటంకట' అనగా 'చీకటి' అని అర్థమై యుండును. ఈమె 'సంధ్య' యొక్క కూతురుగాన 'సోలాం + అఙా + ఆ + కటంకట.' ఇదిఆర్యులనోట్లో సాలకటంకట అయినది. రావణుని వ్యుత్పత్తినిజముగానీ మానసీగాని దీనివలన రాక్షసజాతి తెలియ నగుచున్నది.

రావణుడు రాక్షసుడుగాన అనార్యుడే. అయినను వానినామము అనార్యభాషోత్పన్న మైనదని సూచించు వాక్యములేవి రామా యణమునందు గానరాకున్నవి. అయినప్పటికి 'రావణ' అనుపదము 'రామేఙా' యొక్క సంస్కృతస్వరూపమేమో? సవరలు పిల్లికి 'రామేఙా' అందురు. ఈ యర్థమును కొంచె ముగా సూచించు వాక్యములు ఒకటి రెండు మాత్ర మున్నవి.

"కామరూప మహం భద్రే
పశ్యమాం కామదం పతిమ్"

ఆరణ్య—౪౭, ౮.

అని రావణుడు సీతతో చెప్పినట్లున్నది. ఇచ్చట 'కామరూపిణం' అనుపద ము 'కామరూపీ'కి ద్వితీయా ఏకవచన ముగా వచ్చును. అట్లైనట్టయితే 'కామరూపీ' అంటే 'అడవిపిల్లి' అని యర్థమగుచున్నది. ఈయర్థమే తీసుకొనినయెడల 'నేను అడవి పిల్లిని నన్ను నీభర్తగా వరించుమ'ని పైవాక్య మున కర్థమగుచున్నది.

పిల్లి మామూలుగా అరచినప్పుడు గాక కోపముతో అరచిన నెంత భయంకరముగా నుండునో అందరకూ తెలిసినదే. తన అరుపు లచే లోకములను భయపెట్టుదునని రావణుడు సీతతో జెప్పెను. (నాహైర్వ్యాతవిరావిణమ్). కాన ఈ రెండింటినిబట్టి 'రావణ' అను నామ ముయొక్క అర్థము సూచితమగుచున్నదని భావింపనగును. అందుచే 'రామేఙా' (పిల్లి) అనుశబ్దమునుండియే 'రావణ' అయి యుండు నని తలపవలసి వచ్చెను.

ఇంతియకాకహిందువులలోగోత్రములవలెనే ఈ మొదటిజాతులలోకూడగోత్రము(Totem) లున్నవి. ఒకగోత్రములోనివారువివాహములు చేసుకోనటులే, ఈజాతులలో గూడ ఒక్కే గోత్రమువారు వివాహ మాడరు. వీరిగోత్ర ములు మృగములు, చెట్లుపేర్లుగలిగి యుండును. అసురజాతిలో అనేకగోత్రము లున్నవి. అడ విపంది గోత్రమని, తాబేలుగోత్రమని ఇట్లు న్నవి. పిల్లిగోత్రమని యుండియుండును. అం

దులో పెద్దకు ఆగోత్రనామమున జెప్పియుండ వచ్చును. అట్టివాడే రావణుడు.

రామలక్ష్మణులు వానరులతోగూడ లంకాపట్నమును ముట్టడించియుండగా రామలక్ష్మణులవని మాయతలలు దెచ్చి సీతకు జూపగా ఆమె విశేషముగా దుఃఖించుచుండెను. అట్టిసమయములో ఆమెకు ధైర్యము చెప్పి ఓదార్చినది విభీషణుని భార్యయైన సరమా. ఈమె ఈ ఒక్కచోటనే చెప్పబడియున్నది. ఈమె 'వల్గుభాషిణీ' అనియు 'మృదుభాషిణీ' అనియు జెప్పబడియె. మృదు మనోహరముగా మాట్లాడునదే 'నోరు'. అట్టి పదముల నుచ్చరించునదే 'నోరు', గాని ఇతరములైనవి నోళ్లుగావని పండితులు చెప్పుదురు. శబరజాతులందరుగూడ, ఒక్కగదబజాతితప్ప, నోరని చెప్పుటకు సంస్కృత పదములైన 'ముఖం' గాని 'తుండం' గాని వాడుదురు. గదబలుమాత్రము 'సార్మో' అని అందురు. ఈపదము పూర్వము అందరూ వాడేవారు గాని ఆర్యసంబంధముచే నామాట మరచిపోయిరి. వీరొక్కరే ఇంకనూ ఆపదమును వాడుచున్నారు. ఈ 'సార్మో' సంస్కృతములో, సరమా, అయినట్టు తోచుచున్నది.

'త్రిశిరు'డను రాక్షసుడు రెండుచోట్ల చెప్పబడియున్నాడు. మొదటివాడు ఖరుని సైన్యమునకు మొనగాడు. వీడు రామునిపైకి వెళ్లగా, సారథినిన్ని, గుఱ్ఱములనున్ను గొట్టి వేసెనట. అందుపైన వాడు ఖడ్గము తీసుకొని ఎగిరివెళ్లుచుండగా రాముడు కొట్టిన బాణము రొమ్ములో తగిలి నేలబడిపోయినాడట.

'తతో హతరథా త్తస్మా
దుత్పతంతం నిశాచరమ్,
బిభేద రామ స్తం బాణై
ర్హృదయే సోఽభవ జ్జడః.'

ఆరణ్య—౨౭,౧౬

అప్పుడు రాముడు మూడు బాణములచే వానిమూడుతలలను నరకినాడట.

సాయకై శ్చాప్రమేయాత్మా
సామర్ష స్తస్య రక్షసః
శిరాం స్యపాతయ ద్రామో
వేగవద్భి స్త్రిభి శ్శరైః.

తెలివితప్పి పడిపోయిన వాని తలలు నరకుట యోధునికి ఖ్యాతియా? ఇట్లు చెప్పుట రామునిపరాక్రమమునకు లోపముగాదా? ఇట్లు వాల్మీకి వ్రాయునా? ఈసర్గలో ౧౮, ౧౯ సంఖ్యగల శ్లోకములు వదలివేసిననూ కథాసందర్భము చెడదు. కాన 'త్రిశిర'అను నామమునకు 'మూడుతలలు' అను అర్థము స్థాపించుటకు ఎవరో, ఈశ్లోకములను మధ్య దూర్చినట్లు కనబడుచున్నది.

ఈపేరున్న రెండవవాడు రావణునికుమారుడు. వీడుయుద్ధమువిషయమై తండ్రికిసలహా ఇచ్చునప్పుడుగాని, లేదా వాడు స్వాంతముగా యుద్ధమునకు వెళ్లినప్పుడుగాని మూడుతలలు వానికున్నట్లు వర్ణించలేదు. వీడు హనుమంతునితో యుద్ధము చేసెను. ఆంజనేయులు కొట్టినదెబ్బతగిలి సొమ్మసిలి పడిపోయినాడట. అప్పుడు వీనిచేతిలోని కత్తినిలాగుకొని హనుమంతుడు గర్జించగా ఆశబ్దమువలన వీనికి తెలివి వచ్చినదట. అదిజూచి ఆకత్తితో వాని మూడు

తలలను వాయుపుత్రుడు నరకినాడట. బాగా సూక్ష్మదృష్టిని జూచిన ఇదంతయు 'త్రిశిర' అంటే మూడుతలలనే యర్థమును ప్రచురము చేయుట కెవరో దూర్చినట్లు కనిపించునుగాని వానిని మూడుతలలున్న వానివలె వర్ణించుట వాల్మీకి యుద్దేశమున్నట్లు తోచదు. 'దశశిరః'అంటే పదితలలని యర్థముచేసి రావణునకుపదితలలుండేవనిలోకప్రఖ్యాతియెట్లుగావించిరో'త్రిశిరస' అంటేమూడుతలలవాడని యర్థముచేసిరి. వాల్మీకియెచ్చటనుకూడ రావణునికిపదితలలు, యిరువది బాహువులు ఉన్నట్లు చెప్పలేదని లోగడ 'శారదలో' సప్రమాణముగా వ్రాసియుంటిని. అలాగుననే త్రిశిరుడుగూడ మూడుతలలుగలవాడు గాడు. కాని దీనికీపే రెందుకువచ్చెనో చెప్పుసూచన లేమీ గ్రంథమందు లేవు. అయినను పైనచేసిన చర్చవలన అన్నినామములు శాబర భాషోత్పన్నములని తేలినదికదా! అందువలన ఈ పేరుగూడ ఆభాషదై ఉండును. గదబ భాషలో 'తీర్' అంటే పొడవనిన్ని 'సిరాఇ' అనగా 'దయ్యము'— 'తీర్ + సిరాఇ' అనగా పొడగైనదయ్యము. క్రూరునకు తగిననామమేకదా యిది. 'తీర్—సిరాఇ' న్నే'త్రిశిర' అయియుండును. ఈ'తీర 'యొక్క రూపమే 'తిరు'లో గన్పించుచున్నది. ఎత్తైనది అనగా పొడవైనదే గౌరవయోగ్యమైనది. ఎత్తైనస్థలములయందున్న స్థానముల నామములలో ఈ'తిరు' అనేమాట కనిపించుచున్నది. దీనిచర్చ వేరేచేయబడును.(తిరుపతి, తిరు+శిరపల్లి)

ఇతరరాక్షస, వానరనామములుకూడ వాటిపూర్వోత్తరములను చెప్పగలుగునేమో కాని వాటిరూపు చాలామట్టుకు మారిపోయినది. కొన్నిటికి బహుశః అర్థమైన సంస్కృతపదములనే ఉపయోగించియుండును. అవి ప్రస్తుతము కనుగొనుట, కవకాశ మేమీ లేదు. వాలి, సుగ్రీవ, అంగద, జాంబవంత, శూర్పణఖాదులైననామములు యెట్లుకలిగెనో కనుగొనుటకే మీ యవకాశము లేదు. ఇవి బహుశః మొదటిసవరనామములకు సమానమైన సంస్కృతపదములేమో?

పైనచేసినచర్చవల్ల వానరులు, రాక్షసులు గూడ శాబరజాతులలో చేరినవారని తెలియనైనది. అయితే వీరితోకలు మొదలైన అమానుషాంగములు వీరికుండుట యెట్లు కలిగెనను ప్రశ్న కుత్తరువు గ్రహించుటకు రామాయణమునందు వర్ణించబడిన వీరిఆచారవ్యవహారములను పరిశీలించవలెను.

రామాయణమునందు జెప్పిన రాక్షసాచారములను లోగడ, శారదలో నొకవ్యాసము ప్రచురించితిని. కానవారి యాచారముల నిచ్చట తిరుగ చర్చించుట యవసరములేదు. వానరాచారములనుమాత్రమే పరిశీలింతము,

కిష్కింధా వాస్తవ్యుల గుణములను, ఆచారములను బరిశీలించిన అందరి వానరుల యొక్క సామాన్య వ్యవహారములు బోధయగును.

పంపాతీరమును వదలి కిష్కింధవైపున వచ్చుచున్న యన్నదమ్ములను జూచి ఋశ్య

మూకముపైనున్న సుగ్రీవుడు భయపడి పారి పోయినాడట.

"తతో దృష్ట్వా మహాత్మానౌ
భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ,
వీరాయుధధరా వీరా
సుగ్రీవశ్శంకితోఽభవత్.
ఉద్విగ్నహృదయ స్సర్వా
దిశ స్త మవలోకయన్,
నవ్యతిష్ఠతి కస్మింశ్చి
ద్దేశే వానరపుంగవః."

ఇప్పుడు సమేతము విశాఖపట్టణము, గంజాం జిల్లాలకొండల ప్రాంతమందున్నవారు నాగరిక జనులను జూచినతోడనే పారిపోయి దాగికొనెదరు. కాని వారలలో ఒకరిద్దరు మాత్రము పట్టణవాసుల సాంగత్యముచే ధైర్యమును, మర్యాదలను నేర్చుకొని యుందురు. ఎవరైనా ఈదేశీయుల గ్రామములకు వెళ్ళినచో ఈనాగరికత నేర్చినవారేవచ్చి ఆహ్వానము చేయుట, మాటలాడుట మొదలైనవి చేతురు. రామలక్ష్మణుల యొద్దకు ధైర్యముగా వచ్చి మాట్లాడిన హనుమంతుడు పట్టనవాసులతో కలసి మెలసి తిరిగి ప్రాపంచికజ్ఞానము నేర్చిన దేశీయుని వంటివాడు.

ఇప్పటికొండజనులవలెనే కిష్కింధావాసులుగూడ తంబురా, తముకు, మొదలైన వాద్యములతో పాటలు పాడుకుంటూ ఉత్సవములు చేసేవారు.

"గీతవాదిత్రనిర్ఘోష
శ్శ్రూయతే జయతాంవర!
నర్దతాం వానరాణాంచ
మృదంగాడంబరై స్సహ.
లబ్ధ్వా భార్యాం కపివరః
ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః,
ధ్రువం నందతి సుగ్రీవ
స్సంప్రాప్య మహతీం శ్రియమ్."

కిష్కిం-౨౯

తమ్ముడు అన్నచచ్చినతర్వాత అతనిభార్యను బెండ్లి చేసుకొనును. వాలిభార్యయైనతారను సుగ్రీవుడు పెండ్లియాడెను.

"స్వాంచ పత్నీ మభిప్రేతాం
తారాం చాపి సమీప్సితామ్,
విహరంత మహోరాత్రం
కృతార్థం విగతజ్వరమ్."

కిష్కిం-౨౯,౪

చిన్నవాడు పెద్దవానిభార్యను బెండ్లియాడ వచ్చును గాని పెద్దవాడు చిన్నవానిభార్యను ముట్టగూడదు. అందుచేతనే వాలిని వధించుటకు రామునికి నేరము దొరకినది.

"అస్య త్వం ధరమాణస్య
సుగ్రీవస్య మహాత్మనః,
రుమాయాం వర్తసే కామాత్"
స్నుషాయాం పాపకర్మకృత్.

కిష్కిం-౧౮,౧౯

ఈపైనజెప్పిన ఆచారములన్నీ ఇప్పటి సవరజాతిలో నున్నవి. పైగ్రామాలకు వెళ్లినప్పుడు పగలల్లా యెవరిపనిమీద వారుపోయి రాత్రికి అందరూ ఒక్కచోటనే చేరియుందురు. ఈ యలవాటు వానరులకుగూడ నుండెను.

"విచిత్య దివసం సర్వే
సీతాధిగమనే ధృతాః
సమాగమాంతిస్మ మేదిన్యాం
నిశాకాలేషు వానరాః."

కిష్కిం-౪౭,౪

సారా, కల్లు, మొదలైన నిషాద్రవము లు త్రాగునపుడు ఆకులతో చేసిన దొన్నె లలో ఆద్రవమును బోసికొని రెండుచేతులతో నెత్తి త్రాగుదురు. వానరులుగూడ నిట్లుత్రాగి నట్లు చెప్పబడియున్నది.

"మధూని ద్రోణ మాత్రాణి
...హుభిః పరిగృహ్యాతే,
పిబంతి కపయః కేచి త్సం
ఘశ స్తత్రహృష్టవత్."

సుందర-౬.

సవరలకు ధాన్యము మొదలైన భోజన పదార్థములు నిలవలై యున్నను అడవిలో దొరకు కందమూలాదులు తినెదరు. వానరులు సహిత మట్లే చేసేవారు.

వీటిఅన్నిటికంటెను వానరులకును సవరల కును జాతివిభజనయందెక్కువ సామాన్యతగ న్పించుచున్నది. కోతియనియర్థమిచ్చే పదము లో కొన్నిమాత్రమే రామాయణమున ఉప యోగింపబడియున్నవి. 'వానర' అనుపదము ౧౧౪౦సార్లున్ను, 'హరి' ౫౩౯సార్లు, 'కపి' ౪౧౧సార్లు, 'ప్లవంగ' ౨౩౬మార్లు, 'శాఖా మృగ' ౨౨సార్లు, 'వనచారః' ౯పర్యాయము లు, 'వనకోవిద'౧మారు,'వనౌకస'౪౪సార్లు, 'కానసౌకస' ౭ సారు వాడబడి యున్నవి. 'మర్కట' అనుపదము ఒక్కసారి యైననూ ఉపయోగించలేదు. కాన స్వల్పముగావాడిన పదములు ప్రాసకొరకు, ఛందస్సుకొరకు ఉప యోగించినట్లు అగుపడుచున్నవి.

విశేషపర్యాయములు ఉపయోగించబ డినపదముల నెట్లు సమర్థించనగును? వనము నం దుండేవారు గానవానరులైరి. కొన్నిచోట్ల కవియే 'వానర' అనుపదమును 'వనచారీ' అను పదముచే వారినిజస్వభావమును దెలియ జేసెను. వేగముగా పరుగెత్తేవారుగాన 'ప్ల వంగమ' పదము సార్థకమైనది. ఇట్లు అన్ని పదములు సార్థకములే యని చూపవచ్చును గాని 'కపి' అనుపద మెట్లు సార్థకమగును?

సవరవారలలో నొకజాతికి 'కోతు' లని వారిభాషానామ మొకటి యున్నది. 'అర్సి' లేక 'అరిశి' అనగా సవరభాషలో 'కోతి' య ని యర్థము. వీరికి సామీప్యములో నుండు ఓఢ్రులు ఈ 'అర్సి' జాతివారిని 'లంబోలంజి యా' (పెద్దతోక గలవారు) అని పిలుతురు.

"A tribe of savaras is called Arsi or a risi which means a monkey in the language of the Savaras. By their Oriya neighbours they are called 'Lambo Lanjia' (Long tailed) which is the Oriya equivalent to Arsi. they got the name from a long piece of cloth which the males allow to hang down." (Castes and tribes of S. India, Thurston)

ఈ 'అర్సి' అనునామము మొగవారి బట్టకట్టువలన ఆజాతికి వచ్చినది. అందుచేతనే రామాయణమునందు గూడ మొగవారికే

తోకలున్నట్లు చెప్పియున్నది. కాని ఆడువారికి తోకలున్నట్లు చెప్పలేదు. ఉత్తరకాండలో నెచ్చటనో ఒకదగ్గర యున్నదంటే అది తగిన ప్రమాణముగాదు. ఉత్తరకాండలోని హాంశములకును, కడమకాండలలోని హాంశములకును సరిపోదని ఇదివర కొకనిదర్శనము చూపించబడియె.

'అర్కి' అనుపేరును 'లంబోలంజియా' యని ఓఢ్రులు వారిభాషలోనికి తర్జుమా చేసి యెట్లు ఇప్పుడు చెప్పుచున్నారో, పూర్వము వాల్మీకికాలములో వానరులకు సమీపమునందు నివసించియుండు ఆర్యులు వారిభాషలో 'కపి'యని మార్చి చెప్పియుండిరి. కవిత్వము చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు ఛందస్సుకొరకు 'కపి'కి ఉన్నయావత్తుపర్యాయపదములు వాడుటకు అవసరముండును. అయినప్పటికి కేవలము కోతిమృగమునకే అర్థమిచ్చే 'మర్కటము'మాత్ర ముపయోగించలేదు.

ఈజాతివారు కట్టుబట్ట తోకలాగు వ్రేలాడగట్టుదురు గాన వీరికి 'అర్కి' అనగా 'కపి' అనునామము వచ్చినది. ఈతోకను ఆదరువుగా దీసికొని వాల్మీకివీరిని 'ఋక్షాః', 'వానరాః', 'గోలాంగూలాః' అని మూడు జాతుల నేర్పరచినాడు.

'ఋక్షః' అంటే ఎలుగుబంట్లు అని అందరూ అర్థము చేసియున్నారు. అదేనిజమైతే ఎలుగుబంట్లు కోతు లెట్లగును? ఋక్షజాతివారికి పెద్దయైన జాంబవంతు నెన్నిచోట్లనో 'మహాకపిః' అని చెప్పియున్నది ఋక్షరజస్సు కొమారుణ్ణి 'కపి' అని చెప్పియున్నది. గాన 'ఋక్షః' అనగా ఈసవరలలో ఒకజాతికి పేరైన సవరపదముయొక్క సంస్కృతతర్జుమా అయి యుండవలెను.

'వానరాః' అనుపదముఅడవియందుండే అన్నిజాతుల సవరలకూ చెందును.

'గోలాంగూలాః' అనగా కొండముచ్చులని యర్థముచేయుచున్నారు. 'గోలాంగూలాః' అనుపదమునకు 'గోవుపుచ్ఛము వంటి పుచ్ఛముగలవారని' యర్థము. గోవుతోకకు కొసను చామరమువంటి కుచ్చుండును. ఇట్టి కుచ్చు కొండముచ్చులతోకలకి ఉండదే! కాన ఈయర్థము సరిపోలేదు.

సవరలు బహుచిత్రముగా నలంకరించుకొందురు. తలజుత్తు నడినెత్తికి యెత్తి ముడివేతురు. అందులో పొడవాటి పిట్టవెంప్రుకలు పెట్టి కట్టుదురు. అవి లేకుంటే జుత్తు మొదట మాత్రమే ముడివైచి మిగిలినజుత్తును కుచ్చువలె వ్రేలవేతురు.

'Usually a Saora's dress (his full dress) consists of a large bunch of feathers (Generally white) stuck in his hair on the crown of his head,a coloured cloth round his head as a turban, and worn much on the back of the head, and folded tightly, so as to form a good protection to the head, when feathers are not worn, the hair is tied up on the top of the head or a little at the side of it, (Castes and Tribes of Southern India, by Thurston)

నడినెత్తిని ఒక్కచుట్టచుట్టి మిగిలిన జుత్తును వ్రేలాడించిన 'గోపుచ్ఛాకారము' స్ఫురించును. కావున 'గోలాంగూలు' లంటే ఇవ్విధముగా జుత్తును వ్రేలాడవేశే సవరవాండ్రని యర్థము.

ఈకాలపు సవరలకు వారి యలంకారములవలన జాతిభేదము గలిగినటులే పూర్వమందుగూడ వారికి జాతిభేదము బట్టకట్లవల్ల, అలంకారములవల్ల గలిగియుండెను.

ఈ పైచర్చవలన వానరుల భాష సవరభాష, వారిజాతి సవరజాతి అని తెలిసెది. వీరికి నిజముగా దేహమందు ఒక అవయవముగా నుండే తోకలేదు. కాని మొగవాండ్రు పొడవుగా ముందువెనుక తోకవదలి బట్టకట్టుట చేవారికి వారిభాషలోనే కోతియను అర్థము నిచ్చుపదము నామమై యున్నది. అందుచే వీరిని కోతులనిచెప్పినారే కాని నిజమైన కోతులని కాదు.

రామాయణకాలమందు ఈ సవరలు మూడుజాతులుగా భాగింపబడినట్లువారిభాషా పరిశీలనవల్ల తేలుచున్నది.

కోసలదేశపు దక్షిణసరిహద్దైన 'స్యందికా'నదినుండి చిత్రకూటమువరకు నున్న సవరవారు ఆర్యులతో విశేషసాంగత్యము గలిగి వారితో కలసిమెలసి తిరిగేవారు. రామలక్ష్మణులు సీతతోగూడ వచ్చినారని వినినతోడనే అచ్చటిసవరరాజైన గుహుడు ఎదురువచ్చినాడు. రాముడు వాని నాలింగనము చేసికొనినాడు. రామునికి భోజనపదార్థములను గుహుడు తీసుకువచ్చినాడు. కాని రాముడు 'ఫలమూలాశన' వ్రతధర్ముడగుటచే వాటిని పుచ్చుకోలేదు.

అయోధ్యా—౫౦, ౫౪.

తరువాత భరతుడు వచ్చినప్పుడు ఈలాగే గుహుడు సామగ్రులను దెచ్చి భరతునికే కాదు. అతనితో వచ్చినవారి కందరకూ భోజనము పెట్టెను.

అయోధ్యా—౮౪, ౧౭; ౮౫, ౭.

'శృంగిబేర'మనునామము సగము ఆర్య సగము అనార్యపద మెట్లయ్యెనో అటులే, ఈజాతిసవరలు గూడ కొన్ని ఆర్యాచారములను, గొన్ని అనార్యాచారములను అవలంబించియుండేవారు. వీరిని 'నిషాదుల'ని చెప్పియున్నది.

వీరివృత్తులు ఓడలుగట్టుట, గంగపై ఓడలు నడపుట, ధనుర్బాణములు ధరించి అడవులలో వేటాడుట మాత్రమే చెప్పయున్నవి. వీరు ఆర్యులతో గలసిమెలసి యుండుటచే ఆర్యసంఘమర్యాదలు వీరి కబ్బినవి. రామలక్ష్మణులు వచ్చియున్నప్పుడు వారినెదుర్కొని వారికి తగినమర్యాదలను జేసినారు.

"తతో గుణవ దన్నాద్య
  ముపాదాయ పృథగ్విధమ్,
అర్ఘ్యం చోపానయ త్క్షిప్రం
  వాక్యం చేద మువాచహ."

అయోధ్యా—౫౦, ౩౭.

భరతుడు సైన్యముతో వచ్చుచుంటే రాముని పైకి దాడివెడలుచున్నాడేమో అనుకొని భరతుని నెదుర్కొనుటకు యత్నముచేసెను.

"రక్షిష్యామి ధనుష్పాణి
స్సర్వతో జ్ఞాతిభి స్సహా"
అయోధ్యా—౫౦, ౨౬.

రెండవ జాతివారు 'శబరి'వలన తెలియ పరుపబడినారు. పల్లప్రదేశములయందు నివసించి ఆర్యులతోఁగలసి తిరిగివారియాచారములను బూర్తిగానవలంబించినజాతి ఇది. ఈజాతివారికి పంపా మొదలు చిత్రకూటమువరకున్న ప్రదేశములో ప్రచారముండెను. అందుచేత నే 'మీరు చిత్రకూటమునకు వచ్చినది మొదలు మీసంగతి వింటున్నానని' శబరి రామునితో జెప్పినది. "చిత్రకూటం త్వయిప్రాప్తే విమానై రతులప్రభైః"(అర. ౭౪-౧౪). గురుశుశ్రూష, ఆతిథ్యము మొదలైన ఆర్యాచారములను బాగుగా నవలంబించినజాతి యిది. ఈజాతి మూలపురుషుడు 'మతంగుడు.' (అర—౭౪, ౨౧—౨౩) మతంగజాతివా రిప్పటికిని ఉన్నారు. వీరు సవరలలోనివారే......

మూడవజాతివారు కిష్కింధావాసులు. వీరి యాచారములను ఇదివరకే పరిశీలించి చూచినాము. అడవులలో తిరిగి కందమూలాదులను దినుచు, వ్యవసాయముచేసి పాడిపంట గలిగి యుండేవారు. వీరినివాసము కొండలపైనే యుండుటచే కొండలపైన వేగముగా తిరుగగలరు. వీరికి ధనుర్బాణములున్నట్లు రామాయణములో చెప్పియుండలేదు. ఇప్పటి సవరలకుగూడ ధనుర్బాణములు అంత ముఖ్యాయుధములు గావు. 'సవర' యనునొకవిధమైన గొడ్డలి ప్రతివానిచేతిలోనూ ఎల్లకాలములయందు నుండును. దీని నుండియే వారి కాపేరు వచ్చెనని యొకవిద్వాంసుడు చెప్పియున్నాడు. రామాయణకాలములో వీరు రాళ్లతోను, చెట్లకొమ్మలతోను యుద్ధము చేసినట్లు కనబడుచున్నది. రాముడు లంకనుండి తిరుగా అయోధ్యకు వెళ్లినప్పుడు వానరస్త్రీలనుగూడ తీసుకువెళ్లి అయోధ్యాపట్టణమును జూపించెనట. ఈతెగవారిని 'వానరు ల'ని రామాయణమునందు జెప్పియున్నది. వీరే 'అర్శ' జాతివారు.

రామాయణమునందు చెప్పియున్న వానరులు వీరు—కొండలపైనుండు సవరలు. వీరలలో మొగవారు బట్టకట్టునప్పుడు తోకవదులుదురు గాన వీరికి 'అర్శి' (కోతి) జాతి యని పేరు వారివారే చెప్పుదురు. నేటికిగూడ ఈ జాతివా రట్లే తోకవదలి బట్టగట్టుదురు. గవర్నమెంటులెక్కలలో సహిత మీజాతివారికి 'లంబోలంజియా'జాతియని ఓఢ్రపు నామము వ్రాసియున్నది. ఆకాలములోగూడ నిటువలెనే 'అర్శి' అనుసవరనామములకు 'కపి' అని సంస్కృతములోనికి మార్చి చెప్పిరే కాని వారు నిజముగా తోకలుగల కోతులు గారు.

కవి జిజ్ఞాస

శ్రీ శేషాద్రి రమణ కవులు, శతావధానులు

హరియే దైవమటంచు నొక్కరుఁడు, పుణ్యస్థానసందర్శన
స్మరణంబే యపవర్గమంచు నొకఁ, డీ సంసారమే మోక్షసు
స్థిరకల్యాణమయంబటంచు వచియించెన్ వేఱొకం, డీపర
స్పరవైరుద్ధ్యము దిద్దుటెట్టులగు దేవా, సర్వలోకేశ్వరా!

శా. కాలక్రూర దురంతకాసర మహాఘంటారవంబుల్ శ్రవః
పాళిన్ భిన్నము చేయుచో నినుస్మరింపన్ నేర్తునో నేరనో
కాలాసన్నము గాకముందు మదిలోఁ గాంక్షింతు విజ్ఞానల
క్ష్మీలాభం బొనగూర్పుమయ్యా, గుణరాశీ, సర్వలోకేశ్వరా!

మ. పరసేవాకరణశ్లథంబయిన భావం బెట్లు నీనామసం
స్మరణానందము నొందనేర్చు? కలుషాచార ప్రచారంబులం
బరుగుల్ పెట్టుచునున్న జీవితము నీపాదాంబుజాతద్వయీ
పరిచర్యావిధి నెట్లు ధన్యమగు దేవా? సర్వలోకేశ్వరా!

మ. కవితాకాంతకు బుద్ధి, భాషకు సమగ్రంబైన యూహాదివై
భవముల్ కావ్యరసప్రపంచమునకుం బ్రాణంబు, సంసారసం
భవకష్టార్థము మే నొసంగిన కళాపారంగతుం డెట్లు నీ
స్తవముం జేయఁగలాఁడు తీఱికగ నీశా, సర్వలోకేశ్వరా!

శా. ఏరూపంబున నున్నవాఁడవని యూహింపంగ నేర్తున్ మఱే
పేరం బిల్చెద నెందు నుండువనుచుం బేర్కొందు నెం దేఁగుదున్
దారాపుత్ర దురీషణావృత దురంతక్రూర సంసార చిం
తారంగస్థలి దాటుటెట్లు పరమాత్మా, సర్వలోకేశ్వరా!

మ. మునుముం దెప్పుడొ భక్తియోగకలనంబుం బూన నౌనంచు నా
మనముం దెంచితిఁగాని, యప్పటికి నేమార్పానొ యీనాఁడె నీ
యనుఁగుం బిడ్డను నన్నుఁ గావుమనుచుం బ్రార్థింపఁ బ్రాల్మాలితిన్
చనె నజ్ఞానము ప్రోవరావె పరమేశా, సర్వలోకేశ్వరా!

మ. తనువో చంచలమం చెఱుంగుదును గాంతావ్రాత సంపర్కముల్
ఘనవిజ్ఞానహరంబుగాఁ దెలియుదున్, గర్మానుబంధంబులే

జననప్రాప్తికి మూలకారణముగాఁ జర్చింతునేకాని నా
మనమున్ నీపయి నిల్పనేరఁ గనుఁగొమ్మా సర్వలోకేశ్వరా!

మ. కవితాకల్పనమున్, రసప్రచురశృంగార ప్రబంధంబులున్
నవభావాకరనాటకాదికములున్ నాదృక్పథంబందు ను
త్సవముంగూర్చును గాని; మోక్షమహితార్థగ్రంథసంబంధముల్
చవి గా వెట్లు తరింపఁగాఁ గలనో యీశా, సర్వలోకేశ్వరా!

శా. ఈదేహంబది పంచభూతమయ, మెం దేవేళనో తూలు మ
ర్యాదాలేశమె నిల్చు శాశ్వతముగా, నర్థంబులున్ జుట్టముల్
పాయం జీవము వాసినట్టియెడఁ దోడ్పా టొందఁ గాఁబోరు తృ
ష్ణాదైన్యం బెటు వీడఁజాలుదు ననన్యా, సర్వలోకేశ్వరా!

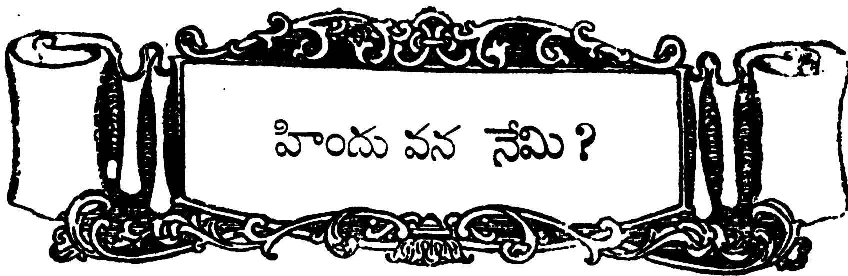
మ. బ్రతుకా? యన్యజనావలంబము, శరీరంబా రుజాభూమి, స్వా
ర్జితమా నాస్తి, సహాయబంధుజనులా సర్వత్ర పూజ్యంబు, నా
గతి ముం దెట్టులుమారునో యనుచు శోకం బందునేకాని పం
డితుఁడైనన్ విడలేఁడు సంసృతిని దండ్రీ, సర్వలోకేశ్వరా!

శా. క్రీడారంగము నీకు లోకము, మహాకీలాలవారాశి నీ
రాడంగూర్చు సరోవరంబు, పటుసత్త్వాకీర్ణ ఘోరాటవుల్
వీడంజాలని నిష్కుటంబులు నభోవీథీ స్పృశచ్ఛైలముల్
మేడల్ నీ కగు నెందు నిగ్గనెద స్వామీ, సర్వలోకేశ్వరా!

మ. మతముల్ సర్వము నీమహత్త్వమును సంభావించి బోధించు, స
ద్గతి కీవొక్కఁడవే ప్రదాతవని లోకంబెల్ల వాక్రుచ్చు, శా
స్త్రతతుల్ నిన్ దెలుపం బరస్పరవిభేదం బూని వర్తించు నే
వితముం గైకొనఁ జాలుదున్ విగతగర్వీ, సర్వలోకేశ్వరా.

మ. తినుబండారముఁ దెమ్మటంచు నిసువుల్, దివ్యాంబరశ్రేణికై
వనితారత్నము, గ్రంథసంతతి కభిప్రాయార్థమై స్నేహితుల్,
ధనసంపాదనకై దురాశయును, సంతాపజ్వరజ్వాలలం
దనిశంబుం దహియింత్రు సత్కవుల నీశా, సర్వలోకేశ్వరా!

శా. ఆంధ్రం బిడ్డల నెంతదన్నినను మేలా లేదు సుంతేని, ప్రో
యాంధ్ర న్నిత్యముఁ గూడినన్ వలపు నిప్పావంతయే నార దే
వ్యాంధ్రం గొల్చినఁగాని సంసరణ దుర్భారంబు పోకార దో
తండ్రీ, నీవొకరుండె దిక్కు దయరాదా సర్వలోకేశ్వరా!

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్య శాస్త్రి గారు

మన దేశమునకు హిందూదేశమనియు మనమతమునకు హిందూమతమనియు మనకు హిందువులనియు నామములు చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్నవి. ఈయది పరదేశములందును మనదేశమునందును గూడ విశేష వ్యాప్తి నందియున్నది. ఇట్టి లోకప్రసిద్ధిగల యీపదము మంచిదికాదనియు పరులచే నిందాద్యోతకముగా నీయఁబడినదనియుఁ గొందఱు వాదించుచున్నారు. ఈ వాదము సరి నవీనముకాదు. కొంతకాలమునుండి సాగుచున్నది. ఔననియు కాదనియు వాద ప్రతివాదములు నడచినవి. నిందాద్యోతకము కాదని నేనిదివఱకే రుజువుచేసి యుంటిని. ఇట్లుండ నీనడుమ నొక రీసంజ్ఞ పారస్యాది భాషలలో 'బానిసీడు' 'దొంగ' అను నర్థము నిచ్చునదియనియు, పరులు తమ్ము నిందించుటకై వాడిన యీ నీచపదమును భారతీయులెల్లరు వాడుకొనుట శోచనీయమనియు, నీ నింద్యపదము మనవారు వాడుకొనునంతకాలమును బరులకు దాసులైయుండక తప్పదనియుఁ గాన దీనిని వ్యవహారమునుండియు సారస్వతమునుండియు లాగివేయవలెననియు, దీని నుచ్చరించువారినోరు నొక్కవలెననియు, నట్లుచేసినంగాని భారతీయులకు గతులు లేవనియుఁ బ్రచురింపఁజొచ్చిరి. కాన దీని యాథార్థ్యము గూర్చి నేను మఱల కొంత ముచ్చటించుకొనవలసి వచ్చినది.

హిందూశబ్దమును మనము తప్పక వాడుకొని తీరవలసినంత యవసరము లేదు. అది వ్యవహారమునుండి తొలఁగిపోయినంతన హానిలేదు. కాని యయ్యది వాడుకలో నుండినను నే విఘ్నము చిక్కును లేదు. పైఁగా నిది వ్యవహారములో నుండుటయే లాభకరమని కొందఱు భాషావేదులు తలఁచుచున్నారు. అది యటుండ నిది విశేషవ్యాప్తి నందియున్నదని ప్రతివాదులే యంగీకరించి యున్నారు. ఇంత వ్యాప్తిగల యీపదముపై దాడివెడలి దీనిని దుడిచివేయఁ బ్రయత్నమేల చేయవలెను ? ఈ యది సులభముగాఁ దొలగిపోవునా? బహుకాలమునుండి సార్వత్రిక వ్యవహారములోనున్న దియింతలో మాసిపోవునా! భారతీయు లెల్లరు బహుకాలమువఱకు విశ్వప్రయత్నము చేసినంగాని యిది వ్యవహారమునుండియూడిపోదు. అంత శ్రమ తీసికొన నవసర మింతయుఁ గాన్పించుటలేదు.

భారతీయు లన్యదేశీయుల మ్లేచ్ఛులని నిందించినట్లే యన్యదేశీయులు భారతీయుల హిందువులని నిందించిరనియు నట్టి నిందావాచకమును భారతీయులు తామే నిశ్శంకముగా వాడుకొనుట యనుచితము కాదాయనియు భారతీయులు నిందాద్యోతకముగా నన్యదేశీయులపట్ల వాడిన మ్లేచ్ఛశబ్దమును నన్యదేశీయులు వాడుకొనుచున్నారా యనియుఁ బ్రతివాదులు శంకింతురేని హిందూశబ్దము నిందాద్యోతకమగుచో నాశంక తగియే యుండును. కాని పరికించిచూడ వారివాదము సత్యదూరముగాఁ గాన్పించుచున్నది.

హిందూశబ్దము నిందాద్యోతకమా ?

మనము వాడుకొనుచున్న హిందూశబ్దము నిందాద్యోతక మెంతమాత్రమును కాదు. "ఇది యేదోయొక పామరజన వ్యవహారమేకాక ప్రాజ్ఞులు, కళాకోవిదులు, బుధులు, విద్యాసంపత్తి గలిగిన పండితవరేణ్యులు సహితము మేము హిందువులమని చెప్పుకొందురు" అని ప్రతిపక్షులే లిఖించిరి. పరులు తిట్టుతిట్లను వివేకనిధు లెవరైనఁ దమపట్ల వాడుకొందురా ? ఇది నిందాద్యోతకము కాదు కావుననే వివేకులగు భారతీయు లెల్లరుఁ దాము హిందువులమని చెప్పుకొనుచున్నారు.

ఎట్టివారు దీనిని వాడుకలోఁ బెట్టిరి?

పండితకవిశేఖరుండగు నాంధ్రకవితా పితామహుఁడు తన కార్శేయుఁడగు శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారిని "........హిందూరాజ్య రమాధురంధర" అని సంబోధించి యున్నాడు. ముసల్మానులతో సదా పోరాటము సలిపి విజయమునందుచు వచ్చిన వీరాగ్రేసరుఁడు కృష్ణదేవరాయఁడు. నిజముగ నాతని కాలమునఁ దురుష్కులు నిందార్థ ద్యోతకముగా భారతీయుల హిందువులని పిలుచుచు వచ్చినయెడల వివేకులు సహింపనొల్లని యీ తిట్టును పెద్దనార్యుఁడు పెద్దగాఁ దీసికొని సమస్త భారతీయులచే గౌరవింపఁబడుచున్న వీరపుంగవుండగు తన కృతిపతిని 'హిందూరాజ్య రమాధురంధరా' యని పిలుచునా? తురుష్కులు వాడు నిందావాక్యములఁ బెద్దనార్యుడును రాయలవారును గ్రహించుకొనఁజాలక సద్భావ ద్యోతక వాక్యములనుగాఁ దీసికొనిరనుట తగునా? వారట్టి యల్పులు కారనుసంగతి మన మెఱుంగుదుము. కాన హిందూశబ్దము నిందాద్యోతకమనియు, నయ్యది విగ్రహారాధనమును నిందించు మహమ్మదీయులనుండి మనకు వచ్చినదనియుఁ దలంపరాదు. అది ఘనతను సూచించుపదము కావుననే పెద్దనాది మహాకవులు గౌరవార్థ ద్యోతకముగా వాడియుండిరి.

ఎప్పటినుండి యీశబ్దము వాడుకలో నున్నది?

ఈ విషయమై ప్రతిస్పర్థి లిట్లు వ్రాసిరి:

"అన్యదేశీయు లీదేశమునకు వచ్చినప్పు డందు ముఖ్యముగా క్రీస్తుశకము 711 వ సంవత్సరప్రాంతమున మహమ్మదిన్ బిన్ ఖాసిం అరబ్బీదేశమునుండియు, వాని తరువాత 994 సంవత్సరప్రాంతమున గజ్నీ మహమూద్ తండ్రి సిబక్తజీను పారసీక దేశము నుండియు, ఈదేశమునకువచ్చి ముసల్మానులుగఁ దిరుగుట కభ్యంతరములు సమకూడగాఁ బ్రచ్ఛన్నవేషములఁదాల్చి ఆసేతు శీతాచల మధ్యదేశమంతయు మెట్టివెడలి ఇక్కడి ప్రజలను నిందించు సందర్భమున "వారి స్వభాషలో "హిందు–బానిసీడు–చండాలుఁడు అని పేరిడినారు." ఇది సత్యమగు వ్రాఁత కాదు. హిందూశబ్దము సంస్కృతపదమేయని కొందఱు వాదించుచున్నారు. తారానాథ తర్కవాచస్పత్యము, శబ్దకల్పద్రుమము మున్నగు ఘనకోశములందు నియ్యది సంస్కృత పదముగానే యీఁబడి వ్యుత్పత్తి యొసంగబడి యున్నది. మేరు తంత్రాది ప్రాచీన సంస్కృత గ్రంథములందు నీపదము కాన్పించుచున్నది. బహు సంస్కృత శాసనములలోనిది కలదు. కాని వేదాదులందుఁ గానరాదు. అయినను వేదమువలెనే ప్రాచీనమగు జందవేస్తా యందు మనదేశపరముగా నిది వాడబడి యున్నది. అందు "హిందవ" అని కలదు.

హీబ్రూ భాషయందుకూడ మనదేశమునకు 'హాంద్' అను పదము వాడబడియున్నది. యహూదియానుల (యూదుల) మతగ్రంథమగు బైబిలు పూర్వభాగములో (Olotas a meni) 17 వ పుస్తకమగు (The Book of Esthar) ప్రథమాధ్యాయములో "హిందూ" దేశ ప్రశంసకలదు. ఈపూర్వ నిబంధనము క్రీస్తు పుట్టుటకుఁ బూర్వము 500 సంవత్సరములనాటిది. దీనిలో ఆహాసురస్సు అనురాజు "హాంద్ మొదలు ఈథియోపియా వఱకును రాజ్యముచేసెను" అని హీబ్రూ భాషలో వ్రాయఁబడియున్నది. ఈ "హాంద్" మన హిందూదేశము కాననే యింగ్లీషు బైబిలులో నీవాక్యమిట్లు భాషాంతరీకరింపఁబడి యున్నది.

"Now it come to pass in the days of Abasuerus, this is Ahasuerus which reigned from India even unto Ethropia, over an hundred and seven & twenty provinces"

కావున హీబ్రూ బైబిలులోని "హాంద్" మన హిందూదేశమనుట కెంతయు సందేహము లేదు. 'హింద్' అను సంజ్ఞ లేక 'హాంద్' అని యుండుటకు కారణ మేమందురేని దానికి మంచి కారణముకలదు. యహూదియా యనులచే నీపదము "పారశ్య" (పార్సీ) భాషలోనుండి గ్రహింపఁబడినది. పారశ్యులు చిరకాలముక్రిందనే యహూదియానులను జయించి యాదేశమునఁ బరిపాలనము గావించిరి. ఆహేతువుచే హీబ్రూభాషలో పారశ్యభాషాపదములు చాలకలిసినవి. జందవేస్తాలోని "హిందవ" శబ్దము నుండియే హీబ్రూభాషలోని 'హాంద్' అను పదము పుట్టినది. జందోభాషలో ఇకారముతో ప్రారంభమైనపదములు

చాలవఱకు హీబ్రూభాషలోనికి వచ్చునప్పుడు అకారముతోఁ గూడియుండుట కలదు. ఎట్లన:

జందోభాష	హీబ్రూభాష
కిరియాద్	కరయాయక్
శికినా	సకనా
హిసియా	అశయ
హిజరద్	యజానుక్
బిరజోన్	బర్జాన్

కాన జందోభాషలోని 'హిందవ' శబ్దము హీబ్రూభాషలో "హంద్" అగుట యుచితముగానే యున్నది. 'హిందవ'లోని తుది వ యెట్లు లోపించె నందురేని హీబ్రూ భాషలో గ, ఘ, ఫ, వ, చ, ఝ, డ మొదలయిన యక్షరముల యుచ్చారణము కలిగినపుడు వానికిఁ దుది నుండు న, స, జ యలు లోపించుట కలదు. ఎట్లన:

సద్దవ	సద్ద (లేక) సన్ప్
గడవ్	గద్
దాడవల్	దాడన్

ఇత్యాదులు చూచుకొనునది.

కాన సర్వవిధముల'హిందవ'శబ్దము హీబ్రూ భాషలో 'హంద్' (హాన్ద్) అయినదనిన నమ్మదగినదే యున్నది.

పైకారణములచే మన దేశమునకుఁగల "హిందూ" సంజ్ఞ మిక్కిలి పురాతనమైనదని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ప్రతివాదులు తలంచినట్లుగా క్రీస్తు పుట్టిన తరువాత మహమ్మదీయు లీదేశమునకువచ్చి యిచ్చటి విగ్రహారాధనాదికముం గని యసహ్యించుకొని నిందార్థమై భారతీయుల హిందువులని పిలుచుటచే వచ్చినదికాదు.

ఈ హిందూశబ్దార్థ మేమి?

పౌరాష్ట్రీయులు, హీబ్రూలు భారతీయుల నిందించుటకై హిందువులని పలికి యుండలేదు. గౌరవార్థ మట్లే యట్లు పిలిచియుండిరి. హాన్ద్ శబ్దము విక్రమ, గౌరవ, విభవ, ప్రజాశక్తి ప్రభావాదులను బోధించు చక్కనిశబ్దమై యున్నదిగాని నిందాద్యోతకమైన యర్థము కలదికాదు. డాక్టరు హేగ్ దొరవారి హీబ్రూ వ్యాకరణము (ఇంగ్లీషుభాషలోనున్నది) చూచిన నీ విషయము తెలియఁగలదు. ఫరాస్థాస్ నామకుడగు నొకగ్రీకు గ్రంథకర్త "భారతవర్షీయవిక్రమమును గౌరవమును గనిపెట్టియే యహూదీయాను లాదేశమును "హన్ద్" అని పిలుచుచుండిరి"యని వ్రాసియున్నాడు. బైబిలు (ప్రాతనిబంధనము) లో జెప్పబడినదావీదు కుమారుడైన సాలోమాన్ కాలములో మన భారతవర్షము విద్యాధనములకు మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కి యుండెడిది. ఆకాలమున నితర దేశములన్నియు హీనస్థితి నుండగా మన దేశము సమస్త నాగరికతలచేతను ప్రసిద్ధికెక్కి లోకమునకు మార్గదర్శకమై యుండెడివని యందఱును నంగీకరించి యున్నారుగదా! సాలోమాన్‌యొక్క విశ్వవిఖ్యాతమైన గృహము నిమిత్తమై కట్టెలు, సున్నము, తాలు మొదలగు వస్తువులు మన హిందూస్థానము నుండియే వెళ్లినవి. అంతియకాక మోక్షమూలరు దొరవారు వ్రాసిన "ఇండియా వాటిట్టుకన్ టీచస్సు"(India, What it Can teach us) అను గ్రంథమును బట్టి చూడగా సాలోమాన్ జ్ఞానమునకుగూడ మన హిందూస్థానమే మూలమైనట్లు కాన్పించుచున్నది. మఱియును మెగాస్తనస్ అనునతడొకచోట "యహూదియనులు పారశీలవలన జ్ఞానమును శిక్షణమును,భరతఖండవాసులవలన నైశ్వర్యమును రాజకీయసర్వములను సంపాదించుకొనిరి." అని వ్రాసియున్నాఁడు. ఇట్టి "యహూదియనులు" భరతఖండ వాసులను "దొంగలు; దాసులు" మొదలగు నీచోక్తుల పాలుచేయుదురనిన నమ్మదగినది కాదుకదా! ఫరాస్థాసు నామకగ్రీకు గ్రంథకర్త వ్రాసినట్లు భారతవర్షీయ విక్రమమును గౌరవమును జూచియే యహూదియనులు "హన్ద్" (హందు) అనుసంజ్ఞ నిచ్చియున్నారనుట నిర్వివాదాంశము.

చీనాదేశస్థులు మన దేశమును పశ్చిమ స్వర్గమనెడి వారని యాదేశమందలి బౌద్ధమత గ్రంథములు నుడువుచున్నవని (శ్రోధన) పుష్యమాసపు భారతి (పుట 111) వలన దెలియవచ్చుచున్నది.

ఇంకను హిందూకుష్ పర్వతము మొదలుకొని అటక్ సమీపమువఱకు నుండుజనులు పుష్తూభాష మాట

లాడెదరు. వీరు పారశీలలో నొకశాఖవారని చెప్ప వచ్చును. పారసీభాషతో వీరి పుష్తూభాష చాల సంబంధము కలదైయున్నది. వీరును మొదట అగ్నిపూజ చేయువారే. వీరి పుష్తూభాషలో హన్‌ద్ శబ్దము 'హన్దు' అని యుకారాంతముగా వాడబడియున్నది. పుష్తూ వ్యాకరణ నియమానుసారముగా 'ఉ' ప్రత్యయము యుక్తార్థము నిచ్చుచున్నది. దీనినిబట్టి శక్తి, గౌరవ, విభవ ప్రభావాదులు కలవారు హిన్దుజాతివారని తేలుచున్నది. ప్రాచీనార్య హిందూజాతియొక్క గౌరవ పవిత్రత్వ విభవాదులను జూచియే పుష్తూభాష మాటలాడువారు 'ఉ' ప్రత్యయముయొక్క ప్రయోగమును గావించియుండిరి. ఈ పుష్తూభాషలో హన్దు (హన్‌ద్) శబ్దము గౌరవవాచకము. ఈవిషయమై ప్రమాణముగా నీ క్రింద పుష్తూభాషాపద్యములను జూచుకొనునది.

(1) "పుర్ రోలబోదే జంగీర్ ఫేజోయాన్
ఉరోఉరో నన్‌లాఖి హాల్ లదేజంగేరే
హన్దుజేల్ ఫాల్ గో."

(2) "దేవాట్ దేర్ జుజరర్ ఉహేరమ్
కత్ లేచే పశ్వేదేశ్ తర్ గో
హన్‌దువీక్ సాడేరో."

ఇక పారశీమాట నాలోచింతము. పారశ్య లేఖకుడు జాకోలియెత్ (Joquo'ieth) తన గ్రంథములలో "అసాధారణబల, అసాధారణ విద్వత్తల కారణమున పూర్వకాలమున భారతవర్షము భూమిలోని సమస్త జాతులవారి యాదరణమునకు పాత్రమైయుండె" అని వ్రాసియున్నాడు. పారశిల జందో మన ఛందస్సుయొక్క వికారమే. ప్రాచీన పారశ్యులు మనదేశ విషయమై చాల గౌరవము కలవారే. ఇట్టివారు హిందువులను దొంగలనియు దాసులనియు పెంచిరనుట యుచితమా? ఎంతమాత్రమును గాదు. ఇదే నేమనినం పైనుదహరింపంబడిన గ్రీకుగ్రంథకర్త చెప్పినట్లుగా భారతవర్షీయుల విక్రమ విభవాది యుత్తమ లక్షణములను బట్టియే వీరికి హిందుసంజ్ఞ కలిగినదనుట నిర్వివాదాంశ మగుచున్నది. తొల్లి యన్యదేశీయులు యాత్రార్థమయియును, దండయాత్రార్థమయియును యీదేశమునకు వచ్చి చని దీనిగూర్చి కొంత ముచ్చటించియుండిరి. హారి ముచ్చటలన్నియు భారతీయులు, జ్ఞానులు, సత్యవాదులు, మాయలేనివారు, దొంగతనమెట్టిదో యెఱుంగనివారు, వ్యవహారముపట్ల ఋజుమార్గముకలవారు ఋణదాతలకును ఋణస్థులకును మధ్య పత్రములు లేకయే వ్యవహారము సాగించుకొనెడివారనియు లిఖించియున్నారు. అట్టివారిని పూర్వులగు నన్యదేశీయులు మరల దొంగలని పిలిచిరని తలంపవచ్చునా? అదిగాక పూర్వభారతీయులన్యులచే జితులై వారికి దాస్యముచేసినవారు కారు. సత్యరతియే యున్నయెడల పరులు వారిని దాసులనుట కెట్లు సాహసింపగలరు? ఈదేశ మాసేతు హిమాచలము ప్రచ్ఛన్నవేషములోం జూచివచ్చిన సిబక్తజీను మున్నగువారీదేశస్థుల దాసులని పిలిచిరనిగదా ప్రతివాదులు చెప్పుచున్నారు. ఆకాలమునాండు భారతీయు లెవరికిని లొంగియున్నవారు కారే. అట్టివారిని దాసులని వారెట్లు భావించిరి? సత్యరతి యున్న నెట్లు భావింపం జాలరు.

ఈవిధముగా నితరదేశస్థుల ప్రాచీన గ్రంథముల వలన విక్రమ విభవాదులనుబట్టి మనకును మనదేశమునకును హిందుసంజ్ఞ కలిగినట్లుగా దెలియవచ్చుచుండగా ప్రతివాదులు దీనిని నిందార్థకమనుట యెంతకాల?

మనప్రాచీనగ్రంథములంబట్టి

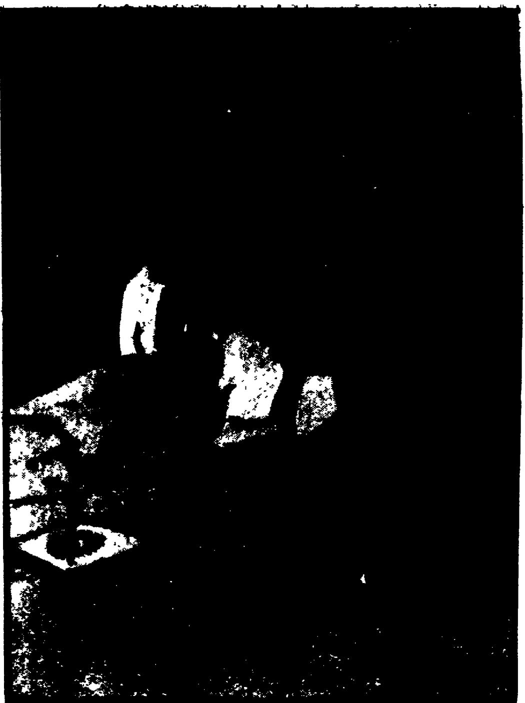
మన నిఘంటువు రాజములంబట్టిచూచినను నీయర్థమునతెనుసూచించు పదరాజమైయున్నదని యిదివరకే వ్రాసినాను. ఇంగునుగూర్చి వాచస్పత్యములో నిట్లున్నది "హింగు, పుం." హీనం దూషయతీతి దుష్ + డుః (పృషోదరా దిత్వాత్సాధుః) జాతిభేదే" శబ్దకల్ప ద్రుమములో నిట్లున్నది. "హిందుః, పుం. హీనం దూషయతీతి దుష్ + డుః పృషోదరాదిత్వాత్సాధుః-జాతివిశేషః." మన ప్రాచీన సంస్కృత గ్రంథములను బట్టిచూచినను నీయది హీనతను సూచించు సంజ్ఞగనే కాన్పించుచున్నది. ఈవిషయమై మేరు తంత్రములో నిట్లు వ్రాయంబడి యున్నది. "హీనంచ దూషయత్యేవ హిందూరిత్యుచ్యతేప్రియే 'హీనందూషయతీతి హిందూః' అను నుత్పత్తి దీనివలనం దేలుచున్నది. ఈయుత్పత్తి నిప్పటి పండితులు కల్పించినట్లుగా ప్రతివాదులు తలంచు

వరశుల్క మహిమ

విద్యావతియు బుద్ధిమతియు నగు కన్య!

"అయ్యయ్యో! వరశుల్కపిశాచమా! ఎందఱు తలిదండ్రులను నీపొట్టను బెట్టికొంటివో కదా! నా తలిదండ్రుల పైని జేయినై నేల? వలదు, వలదు! నన్నే మ్రింగివేయుము."

మహోవ్యాధి

చితాచింతా ద్వయోర్మధ్యే, చింతానామ గరీయసీ;
చితా దహతి నిర్జీవం, చింతా ప్రాణయుతం వపుః.

వైద్యుడు:—"నీవు దేనినిగూర్చియు దీర్ఘముగా యోచింపకూడదు. నీ ఆరోగ్య మింకను చెడునుసుమా!"

రోగి:—అబ్బ! "నా కేవిచారమును లేదుసుమండీ! కాని తమ కీయనలసిన సొమ్ము విషయము మాత్రము..............."

మీర్జా ఇస్మాయిల్
మైసూరు క్రొత్తదివాను గారు

'సైకికా' అనుపత్రిక సంపాదకురాలు,
అద్భుతమగు మేధాశక్తిగల ఆమె కుక్క

ఈ పత్రిక 'పారిసు' నగరమున ప్రకటింపబడునది. చిత్రమునందలికుక్క తన కుడికాలితో దశస్థానములను, ఎడమకాలితో ఏకస్థానములను లెక్కించి, తన వయస్సు, తన యింటినెంబరు మొదలయినవి చెప్పగలదు. మఱియు, సంకలన, వ్యవకలన, గుణకార, భాగహారముల లెక్కలను లెక్కించి ఫలితములను సరిగా చెప్పగలదు. తన్నడిగిన యెల్ల ప్రశ్నములకు 'అవును, కాదు' అను ఉత్తరము నీయగలదు.

చున్నారు. అది సరికాదు. అది ప్రాచీన తంత్రాదులందే కాన్పించుచున్నది.

ఈవిధముగా నన్యదేశస్థుల ప్రాచీన గ్రంథములును మనపురాతన గ్రంథములునుగూడ నీపదమును సుందరమును సూచించు దానిగాఁ దెలుపుచుండఁగా నియ్యది నిందను బోధించు పదమని వాదించు టసమంజస మని సత్యరతులు నమ్మకపోరని తలంచెదను. ఇంత యోగ్యతను దెలుపునది గావుననే ప్రాజ్ఞులగు పెద్దవారలు దీనిని దమగ్రంథములందు తమ గోత్రీయుల గౌరవాతిశయమును వ్యక్తీకరించుటకై వాడియున్నారు. నీతియందుఁ గాని జాతియందుఁగాని రాజ్యాదివిభవ విఖ్యాతియందుఁ గాని ప్రాచీన హైందవులు, పారశీలు మున్నగువారికి నెంతమాత్రమును దీసిపోవువారుగారు. విశేషించి వారిని మించినవారై యున్నారు. అట్టిస్థితిలో నన్యదేశస్థులు భారతీయులను నీచులనియు దొంగలనియు దాసులనియు బిలుచుట కవకాశ మింతయును గాన్పించుటలేదు.

హిందూశబ్దము నిందార్థద్యోతకమని కొందఱెంచుటకు కారణ మేమి ?

ఇప్పటివారు హిందూశబ్దము నిందార్థద్యోతకమని తలంచుట కొక కారణముగలదు. ఇప్పటి తురుష్క-భాషలలో నీ హిందూ శబ్దమునకు దొంగ, దాసుఁడు మొదలగు నర్థములుకూడ గలవు. ఇప్పటి భారతీయులందు దాస్యముకలదు. ఆ హేతువుచేఁ గొందఱు భ్రమపడి మనకుగల హిందూశబ్దము దొంగ, దాసుఁడను నీచార్థము నిచ్చుదానినిగాఁ దలంచుచున్నారు. ఇది వట్టిభ్రమ. అరబ్బీ భాషయందును పారశ్య భాషయందును గూడ దొంగ దాసుఁడు ననునర్థములున్నటులుగాఁ గాన్పించదు. ఏమన నాయాభాషల దరచిచూచి విపుల నిఘంటు రాజమును వ్రాసిన యేట్సు దొరవారు తమ నిఘంటువులో నీ హిందూశబ్దమున కీక్రింది యర్థములను మాత్రమిచ్చిరి.

Hindu—A. P. 1. A negro, a black, Arabian, Indian or Ethiopian.
2. A Gentoo
3. A mole or lock (of a mistress)

జాన్ షేక్స్పియరు దొరవారు వ్రాసిన బృహన్నిఘంటువునందుకూడ నిట్లేయున్నది. వీనింబట్టిచూడ యీ శబ్దమున కంతగా నిందార్థ మున్నట్లు గాన్పింపదు. ఆయా భాషలం బట్టి యర్థములు కలవన్నను వానియందైనను దొంగ, నీచుఁడు దాసుఁడను నర్థములు మాత్రమే యీశబ్దమున కీయబడి యుండలేదు. వారి నిఘంటువులందు హిందూశబ్దమునకు హిందూదేశము, తద్దేశస్థుఁడు, దొంగ, దాసుఁడను వివిధార్థము లీయఁబడి యున్నవని [illegible]ంప బనుచున్నారు. అందు పారశ్యభాషయందును అరబ్బీభాషయందును హిందూశబ్ద మేసందర్భమునందున్నను నిందాద్యోతకమే యగునన్నచో? తుదకు పై నిఘంటువులనుబట్టి యరబ్బీదేశస్థుఁడను నర్థముగూడ కలదుగదా! మన భాషయందుగల శ్రీ శబ్దమునకు లక్ష్మి యనియే కాక విషమను నర్థముకూడ నుండినంత మాత్రమున నాపదము లోకములో నిందార్థసూచకమై పోయినదా? పోలేదుకదా? అట్లే హిందూ శబ్దమునకు పాశ్చాత్య భాషలలో దొంగ దాసుఁడను నర్థము లుండినను హిందూదేశస్థుఁడను ముఖ్యార్థము పోఁజాలదు. కావున నీ యర్థమున దానిని నిందాద్యోతకముగా తీసికొనరాదు. హిందుశబ్దము పారస్యాది భాషలలో దాస్యము బోధించునది యని వాదము నిమిత్త మంగీకరించినను దానిని నామముగా దాల్చిన భారతీయులు దాసులై పోలేదు. స్వాతంత్ర్య విరాజితులై పరాక్రమ ధురీణులై వీరాగ్రేసరులై తొల్లి ప్రకాశించిన హిందువులిక్కాలమున క్రమక్రమముగా యోగ్యతా విహీనులై దాసులై పడియుండుటచే వీరిమూలముగా నుత్తమభావముగల హిందూశబ్దము న్యూనత కాస్పద మగుచున్నది. ఇక్కాలమున హిందువులననే దాసులను నర్థము కలుగుటలేదు. భారతీయులన్నను నాయర్థమే కలుగుచున్నది. ఆర్యావర్త దేశస్థులన్నను నాభావమే కలుగుచున్నది. కారణమేమి? ఈదేశస్థు లిక్కాలమున దాస్యము పాలగుట చేతనే. కాన ప్రాజ్ఞులగువారు వృథా వాదములను బెట్టుకొని హిందూ శబ్దోచ్చారణము చేసిన వారినోళ్ల నొక్క సాహసింపకుందురు గాక! తమ దౌర్భాగ్యస్థితికి తమయుత్తమ పురుషలక్షణశూన్యతయే కారణము గాని తాము దాల్చిన హిందూశబ్దము కారణము కాదని తెలిసికొందురు గాక!

వ్యుత్పత్త్యంతరము

శబ్దశాస్త్రచరిత్రమును, భారతదేశీయ చారిత్రమును నెఱింగియున్న పండితవర్యులు శబ్దశాస్త్రమును బట్టి మన హిందూశబ్దమునకు వ్యుత్పత్త్యంతరము నిచ్చుచున్నారు. మన సంస్కృతభాషలో సకారముతో ప్రారంభమగు పదము లనేకములు మనభారతవర్ష ప్రాంతములనున్న పారశ్యులభాషలో హకారముతో ప్రారంభించుట తెలియుచున్నది.

సంస్కృతభాష	పారశ్యభాష
సప్త	హప్త
సింధు	హిందు
సప్తసింధు	హప్తహిందు

మున్నగు నుదాహరణములు చూచుకొనునది. ఈ పారశ్యులు మన సింధుశబ్దమును హిందుశబ్దముగా వాడుటచే క్రమక్రమముగా మనదేశమునకు హిందూదేశమను పేరు వచ్చినదని కొందఱు పండితులు చెప్పుచున్నారు. ఈ విషయమై కీ॥ శే॥ కొ॥ వెం॥ లక్ష్మణరావుగారు తమ హిందుదేశ కథాసంగ్రహములో నిట్లువ్రాసిరి.

"హిందూస్థానమను పేరు మన పురాతనగ్రంథములలో నెచ్చటను గానరాదు. ఇది పారసీకులు, గ్రీకులు, హూణులు మొదలయిన పరదేశీయులచే మనదేశమునకు బెట్టబడినపేరు. ఈనామముయొక్క వ్యుత్పత్తిని గురించి యనేకు లనేక యూహలుపన్నిరి. వాని యన్నిటిలో నీక్రింది యుత్పత్తి నమ్మదగినదిగా నున్నది. ఈ దేశములోని మిక్కిలి గొప్పదియగు సింధూనదమును జూచి పరదేశీయులు దీనిని సింధూదేశ మనజొచ్చిరి. 'సింధూ' శబ్దమే 'హిందూ' శబ్దముగా పారసీకభాషన మాఱెను. పారశీకుల వేదమగు 'జంద్అవెస్తా' లో సింధునదిని దానిలో గలసిన యుపనదులను నుద్దేశించి 'హప్తహిందు' అని చెప్పబడియున్నది. ఈశబ్దము 'సప్తసింధూ' శబ్ద భవము గాన ఈ వ్యుత్పత్తియే నమ్మదగిన దని చెప్పవచ్చును."

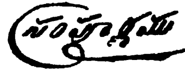
బహుదేశములందలి భాషాభేదములు నమ్ముచున్న యీ వ్యుత్పత్తిని బట్టిచూచినను హిందూశబ్దమునకు దొంగ, నీచుఁడు లోనగు నింద్యార్థము లున్నట్లుతలచుటకవకాశ మింతయు కాన్పించుటలేదు. ఎదుటి పక్షము వారు కారణమును జూపకయే యీ వ్యుత్పత్తిని ద్రోసి రాజనఁజూచిరి. అట్లుచేయుట యుచితముగాదు. హిందీ భాషలోని సరస్వతీ పత్రికలో పండితులచే హిందూ శబ్దార్థ విచారము కూలంకషముగా గావింపబడి యీ యది ఘనతను సూచించు నుత్తమభావము కలదిగా లిఖింపబడియున్నది. చదువరుల యుపయోగార్థమై యా వాక్యరత్నముల నీ క్రింద నిచ్చుచున్నాను.

"హిందూశబ్ద కదర్థబోధకనహీ. హిందూశబ్ద గౌరవ గరిమా విక్రము ఔర్ వీరత్వకా వ్యంజకహై. లోక హీయే క్యా అబ్ అబ్ హిందూనామ ఛోడ్ నా చాహతే హై? జో ప్రాణశీతలకారీ బ్రహ్మవిద్యాకా ఆకారహై; జో విక్రమ ఔర్ విభవకీ ఖనీహై; వహీ పవిత్ర ఔర్ ప్రశస్తహిందూనామ హమారే మస్తకకీ మణిహై; హమారే దేశకా గౌరవ హై; హమారీ జాతికే మహత్వకా వ్యంజకహై; ఔర్ వహీ ఇస్ అధః పతిత అర్ధమృతపదానత భారతీయజాతికే జాతీయజీవనకా పునరుద్దీపక హై; హిందూ ఏక్ ఐసా శబ్దహై; ఏక్ ఐసా నామహై; జిస్ కే ఉచ్చారణసే భగ్నహృదయమే ఫిర్ ఆశాకా సంచార హోజాతాహై; క్షీణదేహమే బలస్రోత ఫిర్ వేగసే బహనే లగతాహై; అంతఃకరణమే జాతీయ గౌరవకా ఫిర్ అభ్యుదయ హోతాహై; ఔర్ మన్ మే బ్రహ్మానందకా అతర్కిత అనుభవహోనే లగ్ తాహై; తబ్ హిందూనామ హం ఛోడేంక్యోం!"

ఈ హిందూశబ్దము నిందాద్యోతకము కాదు. ఈ శబ్దము గౌరవ, గరిమా, విక్రమ, వీరత్వాది వ్యంజకమైనది. కావున దానిని మనమిపుడేల విడుచుటకు యత్నింపవలెను. అది జ్ఞానవిజ్ఞానాది సర్వశాస్త్రీయ తత్త్వములకు నద్దమువంటిది. అది ప్రాణ శీతలకారియగు బ్రహ్మవిద్యయొక్క రూపము. అది విక్రమ విభవములకు గని. పవిత్రమును ప్రశస్తమును నైన హిందూనామము మనకు శిరోమణి. మనదేశమునకు గౌరవదాయకము. మనజాతి మహత్త్వమును దెలుపునది. మఱియు నది యీ యడుగున బడియున్న, సగము చచ్చియున్న, పదానతులై యున్న భరతవర్షములోని ఆర్యజాతికి స్వజీవనమును మరల నుద్దీపింప జేయునది. హిందూ అనునది యెట్టిశబ్ద

(నామ) మనగా దాని యుచ్చారణవలన — భగ్నహృదయములలో మరల నాశా సంచారము గలుగును. క్షీణించిన దేహములలో బలప్రవాహము వేగముగ ప్రవహింపజేయును. అంతఃకరణములలో మఖిలజాతీయ గౌరవాభ్యుదయమగును. మనస్సులో అతర్కిత బ్రహ్మానంద భవమగుచున్నది. అట్టి సంగతిలో మనము హిందూ నామమునేల విడుతుము?

కాబట్టి మనజాతి హిందూజాతి యనకొనుటకును మనమతము హిందూమత మనుకొనుటకును మనవారెవరును సందేహింపఁ బనిలేదు. ఇది మంచిపేరు. ఈ పేరును దీసివేసికొనుటకు నవసర మింతయు గాన్పింపదు. ప్రతివాదము సల్పు పండితవరులు బాగుగ విమర్శ పరిశోధనమును జేసి సత్యమును గనుగొందురు గాక.

గంగాస్తవము

నేరెళ్ల వెంకటసుబ్బారావు గారు

శ్రీమద్వ్యోమ తరంగిణీ! ప్రథిత కాశీ క్షేత్ర సంస్థాయినీ!
నామోచ్చారణమాత్రపంకదమనీ! నాకేశముఖ్యామర
స్తోమస్తుత్యపదారవిందయుగళీ! తుభ్యంనమో యంచు నిన్
నేమంబొప్ప మదిన్ దలంతుఁ గరుణ న్వీక్షింపు భాగీరథీ!

కం. సురగరుడోరగ విద్యా, ధర ఖేచరముఖ్యదేవతాతతిచేతన్
బరిచర్యలొందు దేవుని, శిరమున గాఁపుంటివేమి చెప్పుదుఁ దల్లీ!

మ. జననం బచ్యుతపాదయుగ్మము నివాసంబీశు మూర్ధంబు, శాం
తనవుం డాత్మజుఁ డిద్ధతేజుఁడు, మనోనాథుండు రత్నాకరుం
డనయంబున్ విహరించు మార్గములు నార్యావర్తమధ్యస్థపా
వనభూముల్, జగదేకపావనివి నీభాగ్యంబు సామాన్యమే!

మ. అమితోద్రేకమనస్కులై సతత మన్యోన్యంబుఁ బోరాడుచున్
తమసామ్రాజ్యముతోడ హైందవులు స్వాతంత్ర్యంబుఁ గోల్పోయి య
న్యమహీనాథులదాసులైరనెడు చింతావ్యాప్తి శోకించెదో
విమలోత్తుంగతరంగఘట్టనసమావిర్భూత రావంబునన్.

శా. "శ్రీవైకుంఠపురాధినాథపదరాజీవోద్భవన్ గాన, నా
ప్లావంబొందు సమస్తమానవుల దుర్వారోగ్రపంకంబు లీ
శేవన్ ద్రిప్పి రసాతలైకపురవాటిన్ ద్రోతు" నన్నట్లుగాఁ
ప్రావిర్భూతములై చెలంగు భవదీయావర్త సందోహముల్.

ఈశావాస్యోపనిషత్

భాగవతుల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి గారు

ఓం పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే ।
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణ మేవావశిష్యతే ॥ ఓం శాంతి శ్శాంతిశ్శాంతిః.

'శాస్తీతి శాస్త్ర'మను వ్యుత్పత్తిచే శాస్త్ర మెప్పుడును మాతృవదిత శాసకమై అజ్ఞుడును అవివేకియు నగుపురుషుని స్వభావ ప్రవృత్తిమైన యనర్థమునుండి నివారించి తత్తద్వర్ణాశ్రమోచిత కర్మలను ఉపాసనలను విధానించి తదనుష్ఠాన చిత్తశుద్ధిక్రమవైరాగ్యముచే ముముక్షుత్వదశయందు "ఈశావాస్యమి" త్యాదివాక్యముచే తత్త్వత్సాధనమగు ఆత్మైకత్వజ్ఞానము నుపదేశించుచున్నది.

మూలమ్ ౧. ఓం ఈశావాస్య మిదగ్ంసర్వంయ త్కించిజ్జగత్యాంజగత్; తేనత్యక్తేన భుంజీథాః మాగృధః కస్యస్విద్ధనమ్.

ఈజగత్తునందు మహాదాది భూతభౌతికాత్మకమగు కార్యరూప మెంతగలదో అందొక్క పరమాణువునుగూడ త్యజింపక సచ్చిదానంద కూటస్థరూపమగు, విశ్వరూపుడగు పరమేశ్వరునిచే నాచ్ఛాదనీయము. (ఈట్ శబ్ద సారస్యముచే) సర్వైశ్వర్యయుత పరమేశ్వరాభిన్న మను దృష్టిచే ద్రష్టవ్యమనియర్థము. పరమార్థతః ఆత్మయొక్కటేయైనను అవిద్యాదోషముచేత ఉపాధులుగను, ఘటపటాదులుగను (ఆకాశమువలె భిన్నముగా భానమగుటవలన) అనర్థభాక్కులగు పామరులకు కన్పట్టుచున్నది.

"ఏకఏవహి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః; ఏకధా బహుధాచైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్".

'జలచంద్రవత్ 'అనుశ్రుతిసంశయచ్ఛేదకముగా ఆత్మైకత్వమును ఘోషించుచున్నది. ఈపాడ గట్టు జగత్తు భూతభౌతికాత్మకముగాదు. అను జగద్దృష్టి త్యాగముచేత నీయాత్మను పాలించుకొనుము. జీవు డజ్ఞానముచేత నే నీశరీరమును, నేనుమనస్సును యనునట్టి సంకోచస్వభావముగల మనస్సును పరమార్థతః భూర్భువస్సువర్లోకములను వ్యాపించినవాడైనను అణుస్వరూపు డగుచున్నాడు. ఆకారణమున ఆత్మోద్ధరణహేతువగు నాత్మ పరిపాలనము అనగా 'ఈమూడులోకములనిండ నేను వ్యాపించియుంటిని. ఈలోకములు నాకంటె భిన్నములు గావు' అనుజ్ఞాన ముపదేశింపబడినది. ఇట్లాత్మైకత్వదర్శియగు నీవు పూర్వసంస్కారము ననుసరించి ఒకానొకని ధనమందును కాంక్షనొందకుము. ఇట్లు సర్వత్యాగముచేత దేహయాత్ర, విహితకర్మపాలనము సిద్ధించక పోవునోవి యనుశంక విషయమై,

మూ. ౨. కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషే చ్ఛతగ్ంసమాః; ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తి నకర్మ లిప్యతే నరే.

ఇచ్చట క్రియారూపత్వత్యాగమును స్వీకరించినచో దేహయాత్రాదికముసిద్ధించదు. కనుక నిది యశక్యమగుటచే సర్వత్యాగము క్రియారూపము గాదు. కింతు; ఈశావాస్యమను దృష్టిమాత్ర ముపదేశించుచున్నది.

"మనసైవేదమాప్తవ్యం నేహ నానాస్తికించన"

యను శ్రుతిగూడ పైయభిప్రాయమునే వ్యక్తపరుచుచున్నది. ఇహలోకమందు తత్తద్వర్ణాశ్రమోచితకర్మల నాచరించుచునే శతసంవత్సరములు 'జిజీవిషేత్' గడుపవలయు. ఇచ్చట 'జిజీవిషేత్'అను పదము జీవితేచ్ఛను వ్యక్తపరుచునదిగాదని బుధులు గ్రహింతురుగాక! జీవితమందును, మరణమునందును గృధిని చేయకూడదు, కర్మకరణమందును, కర్మాకరణమందును విద్వాంసున కుప్రయోజనాభావము సమానమేయైనను లోకసంగ్రహార్థము కర్మ నాచరించుటయే శ్రేయస్కరమని తాత్పర్యము. "ఆప్తకత్వ దర్శిక్వైనను" నహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మాణ్యశేషతః" అనుగీతావాక్య ప్రమాణముచే జీవద్దశయందక్రియత్వ సంభావాపత్తి దుష్కరము. కర్మచేసిన పక్షమందు కారణకార్యన్యాయముద్వారా కర్మఫల మనుభవింపవలసివచ్చునేమో యనుశంకనుపోగొట్టుటకు'నకర్మలిప్యతేనరే'యని యాత్మజ్ఞాని కర్మత్వదర్శి గాకపోవుటచేతను,కర్తృత్వము, ఫలాభిసంధియుజ్ఞానముచేత నివృత్తమునగుటంజేసి కించిత్తైనను కర్మలేపమున కాస్పదుడు కానేరడు. ఇట్లుపదేశించి సర్వత్యాగాభావమందు సంసారము దుర్వారమని,

"మూ. ౩. అసుర్యానామ తే లోకాః అంధేన తమసాఽఽవృతాః, తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యేకే చాత్మహనోజనాః"

ఏఆత్మహనులగు జను లాత్మ యద్వితీయానందరూపముగ గుర్తెరుగజాలరో, యెవరాత్మ స్వయంప్రకాశ జ్యోతీరూపముగా పరిపాలించుకొనలేరో ఆయసమర్థులు బ్రహ్మలోక పర్యంతము లబ్ధజన్మలు, ఆసుర ప్రకృతికములు పరిచ్ఛిన్న దేహాభిమాన లక్షణయుక్తములు నగులోకములం జేరుచున్నారు.

మూ. ౪. అనేజ దేకం మనసో జవీయో నైనందేవా ఆప్నువన్ పూర్వమర్షత్; తద్ధావతోఽన్యానత్యేతి తిష్ఠ త్తస్మిన్నపో మాతరిశ్వా దధాతి.

బ్రహ్మ తత్త్వతః ఆకాశవన్నిశ్చలము; ఏకము;కాని నిద్రావశముచేస్వప్నమునందువలె జాగ్రద్దశయందవిద్యావశముచే నధ్యస్తపరిచ్ఛిన్న దేహాత్మభావము గలదై మనోనిమిత్తముచే వేగము గలదివలె గన్పట్టుచున్నది. రూపహీనమగుటచే నాత్మతత్త్వమును చక్షురాదిదేవతలు పూర్వమే యది సర్వత్రసిద్ధమగుటవలన గోచరింప చేసుకొనలేవు. ఆత్మతత్త్వము విశ్వరూపముచే మృత్యువాయు గరుడములను జవముచే నతిక్రమించి పోవున ట్లగపడును. మరియు ఆకాశవన్నిశ్చలమై సర్వాధిష్ఠానమై యస్మదీయస్వప్నదశయందువలె నధ్యస్తసర్పరజత జలస్థానీయములగు సూక్ష్మస్థూలభూత పంచకమును, వ్యష్టిజీవ సంఘములనుధరించుదానివలె గన్పట్టుచున్నది.

మూ. ౫. తదేజతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వదంతికే; తదంతర సర్వస్య తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః.

ఆబ్రహ్మ మాయచే విశ్వరూపమునందు చలించున ట్లగపడును. సత్యత్వేన స్థిరమగు భేదభ్రమచే దూరమునం దున్నట్లును అంతిక మునందున్నట్లును పొడగట్టును. ఈపరిదృశ్య మానమగు సర్వమునకును, జంగ మస్థావరా త్మగను, కార్య కారణాత్మగను; మూర్తామూ ర్తముగను, స్థూల సూక్ష్మాత్మగను, అభ్యంత రమునందును బాహ్యమునందును వ్యాపించి యున్నది. అనగా నిరంతరమైనదని నిష్కృష్టార్థము.

మూ. ౬. యస్తు సర్వాణి భూతాని ఆత్మన్యేవానుపశ్యతి;సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో నవిజిగుప్సతే.

ఆత్మైకత్వదర్శి బ్రహ్మాది పిపీలికాంతము లగు ప్రకృతి మహాదాదులను అధిష్ఠానమగు నాత్మయందు మరుజలవత్, ద్విచంద్రవత్ అధ్యస్తములైనవని చూచునో, అటులనే పూర్వోక్తములగు సర్వభూతములందును తన యాత్మ నఖండరూపముచేత నధిష్ఠానతయా యనువర్తించునో ఆజ్ఞాని సర్వత్యాగ సహిత మగు నాజ్ఞానముచే నేను మరణించుచున్నాను నరకమునకు పోవు చున్నాననియు, జీవద్దశ యందు తదితరుల దృష్ట్యా తాను రిక్తుడననియు భ్రమించడు; కళాహీనుడుగాడు.

మూ. ౭. యస్మిం త్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూద్విజానతః;తత్ర కోమోహః కశ్శోకః ఏకత్వ మనుపశ్యతః.

ఎవ డీభూతభౌతికమంతయు తనయాత్మ విభూతినాచ్ఛాదించి ప్రపంచత్వేన భాసించు చున్నవోయవి యసత్యములనియు, తనకంటె భిన్నమగు వస్తువేలేదనిగురూపదేశ మనుస రించునో అట్టి విద్వాంసుడు శోకమునకుగాని, మోహమునకుగాని యాస్పదు డెట్లగును? ఇచ్చో 'అభయంవై జనక ప్రాప్తోసి; అభయప్రతిష్ఠాం విందత్' ఇత్యాది శ్రుత్యంతరములచే నభయప్రతిష్ఠ విహితము. అజ్ఞానదశయందును ద్వితీయవస్తువు లేనప్పటికి తనయాత్మయందే భేదకల్పన చేయుటచే భయప్రసక్తి గలదు. కాని విద్వాంసున కది దూరము.

ఇక బ్రహ్మస్వరూప నిరూపణము.

మూ. ౮. సపర్యగాచ్ఛుక్ర మకాయ మవ్రణ మస్నా విరగ్ం శుద్ధ మపాపవిద్ధమ్, కవి ర్మనీషీ పరిభూ స్స్వయం భూర్యథాతథ్యతోఽర్థాన్ వ్యదధాచ్ఛాశ్వతీభ్య స్సమాభ్యః.

ఆత్మస్వరూపము సర్వగతము, అద్వితీయము,శుద్ధముస్వయంప్రకాశమునైయున్నది. శరీరత్రయ మవిద్యాకల్పిత మగుటచే అవిద్యా నివృత్తికాగనే రజ్జుసర్పన్యాయముగనే తుచ్ఛ మగు స్థూలసూక్ష్మకారణత్రయరహితమైనది. నిత్యాసంగుడగుటజేసి పుణ్య పాపరూపకర్మ బాధారహితుడును, సర్వసాక్షియు, మనోని యంతయు స్వతస్సిద్ధుడునునైయున్నాడు. సంవత్సరాఖ్యులగు ప్రాజాపత్యులకును స్వస్వసుకృతానుసారముగా అవిద్యమానములైనను స్వ మాయాశక్తిచే భోగ్య పదార్థములను సృజించి ఇచ్చుచున్నాడు.

"మూ. ౯. అంధం తమః ప్రవిశంతియే ఽవిద్యా ముపాసతే; తతో భూయ ఇవ తేతమోయ ఉవిద్యాయాగ్ంరతాః.

ఇచ్చట అవిద్య కార్యకర్తృత్వాద్యభి మానము గలదగుటచే విహితాగ్ని హోత్రాది శ్రౌతస్మార్త కర్మయర్థము. ఎవరు కేవలకర్మ నధిష్ఠింతురో వా రజ్ఞానకూపపతితు లగు

దురు. ఎవరువిద్యయందు అనగా గౌణవృత్తిచే కేవలోపాసన తత్పరులో వారు కర్మఫలమున కన్న నెక్కుడు తమమున కాస్పదులు. విద్యాదాది దేవలోకములు కేవలోపాసనాఫలములు వానిని పొందినను కర్మసహకారాభావముచే సుఖస్వల్పత్వము, పునరావృత్తియు, క్రమముగా దురభిమానాతిశయమునుగల్గును. కనుక నుభయ సముచ్చయము శాస్త్రవిహితమగుటచే స్వీకరణీయము.

మూ. ౯. అన్యదేవాహుర్విద్యయా, అన్యదాహురవిద్యయా ; ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే.

కేవల కర్మచేతను, కేవలవిద్యచేతను, కర్మసముచ్చితోపాసనచేతను, విలక్షణఫలమగు అర్వాచీనమగు పునరావృత్తి సహిత దేవలోకప్రాప్తి విద్వాంసులు చెప్పుచున్నారు. కేవలకర్మచే పితృలోకమును జెప్పియున్నారు. ఏఆచార్యులవారు మాకు కర్మఫలమును, ఉపాసనఫలమును అసంకీర్ణముగా చెప్పిరో వారియుపదేశ వాక్యముచే ఈక్రిందవిధమున చెప్పబడినవి.

మూ. ౧౦. విద్యాం చావిద్యాంచ యస్తద్వేదోభయగ్ంసహ; అవిద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయా అమృతమశ్నుతే.

ఇట్లు కేవలకర్మకును కేవలోపాసనకును స్వల్పఫలతాదర్శనముచే ఉభయ సముచ్చయమును చెప్పుచున్నారు. ఏయధికారి ఉపాసనను,కర్మను,ఏకకాలమునం దనుష్ఠించునో వాడవిద్యచే స్వాభావప్రవృత్తిరూపమగు మృత్యువును అనగా చిత్తమును జయించి విద్యచే స్థిరమైనదియు సమృద్ధసుఖమునునై దేవతాసాయుజ్యమును పొందుచున్నాడు.

మూ. ౧౧. అంధంతమః ప్రవిశంతి యేఽసంభూతి ముపాసతే; తతో భూయ ఇవ తే తమో య ఉ సంభూత్యాగ్ం రతాః.

బ్రహ్మ కార్యకారణోభయ విషయత్వముచే ద్వైవిధ్యము, అసంభవము గలదగుటచే నెవ రసంభూతి ననగా ఉత్పత్తిరహితమగు కారణరూపమును కేవలము వ్యాకృతమగు కార్యమాత్ర వైరాగ్యముచే నుపాసించెదరో వారు తమమున కాస్పదులు. యెవరు కేవల సంభూతియు కార్య బ్రహ్మరూపమునం దాసక్తులో వారుగూడ నజ్ఞానబోధితులు.

మూ. ౧౨. అన్యదేవాహుః స్సంభవా దన్యదాహురసంభవాత్ ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్తద్వ్యాచచక్షిరే.

(మూ. ౯. అర్థము—సంభవాసంభవ పద ప్రయోగ యుక్తము)

మూ. ౧౩. సంభూతించ వినాశంచ యస్తద్వేదోభయగ్ంసహ; వినాశేన మృత్యుం తీర్త్వా ఽసంభూత్యాఽమృత మశ్నుతే.

అసంభూతి యనగా ఉత్పత్తిరహితమైన యవ్యాకృతమును సంభూతిని (కార్యబ్రహ్మము) ఒక్కమారుగా నెవరు ఉపాసింతురో వారు వినాశేన (కార్యోపాసనచే) అనైశ్వర్య లక్షణమగు మృత్యువును నతిక్రమించి అసంభూత్యా (కారణోపాస్తిచే) అపేక్షమైన ప్రకృతిలయ ప్రసిద్ధమగు అమృతము నస్వాస్థ్యము ననుభవించుచున్నారు.

మూ. ౧౪. హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపిహితంముఖమ్, తత్వంపూషన్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే.

ఓ సూర్యమండలాభిమాని బ్రహ్మస్వరూపా! నీమండలముఖము స్వర్ణవికారమగు జ్యోతిచే సముపక్రాంతమైనది. యథోక్తలక్షణయుతమగు ధర్మోపాసనచేసిన నాకు నీదివ్యదర్శన మొసంగుము.

మూ. ౧౬. పూషన్నేకర్షే యమసూర్య ప్రాజాపత్య వ్యూహరశ్మీం త్సమూహ తేజః, యత్తేరూపం కల్యాణతమం తత్తే పశ్యామి యోసా వసౌ పురుషస్సోఽహమస్మి.

ఓపోషకుడా! (హేకర్షే, ఏకఏవఋషతి గచ్ఛతీతి) ఓ సర్వసంయమనకర్తా! తావకీన కిరణములను కొంచెము సంకోచపరచుకొనుము. తీక్ష్ణాంశువులకు తాళజాలకున్నాను. అజ్ఞానర్చినచో పారమేశ్వరమగు కళ్యాణతమమగు బంగారువికారమగు నీజ్యోతిస్వరూపమును సాక్షాత్కరించుకొని ధన్యుడనయ్యెదను. నన్ను న్యథాతలంపవద్దు. నాశరీరమునందుండువాఁడవు నీవే; నీకు నాకు నభేదము.

మూ. ౧౭. వాయురనిలమమృతమథేదం భస్మాంతగ్ ంశరీరం, ఓంక్రతో స్మరకృతగ్ ం స్మరక్రతో స్మర కృతగ్ ం స్మర.

నాప్రాణలింగమగు వాయువు సూత్రాత్మయగు అనిలమును పొందుగాక!

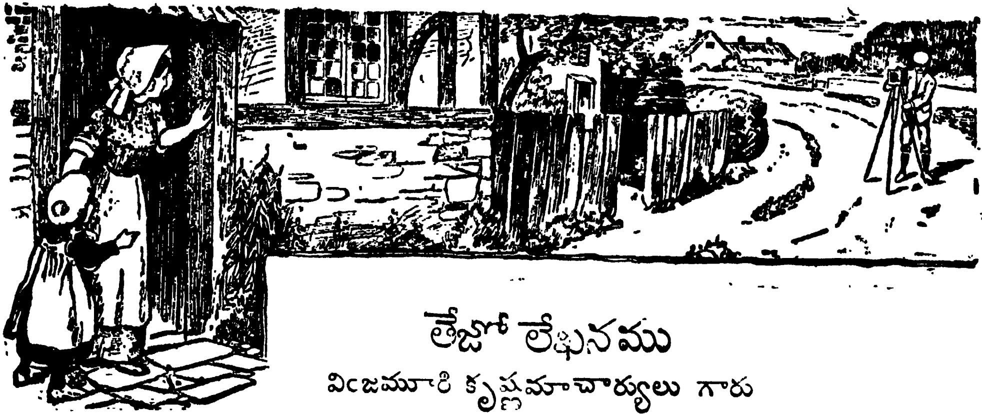
నాస్వరూపము జ్యోతిర్మండలాంతర్గతుడవగు నీయందైక్యమైన పిమ్మట నాశరీరము భస్మావశేషమగుగాక !! సంకల్పాత్మయగు నోమనస్సా !! ఓంకారవాచ్యుడగు పరమేశ్వరుని స్మరింపుము !!! ప్రమాదము నొందకుము. (అంతేమతి స్సాగతిః) నీచేసినసర్వకర్మయు ఉపాసనయు మాటిమాటికి నను సంధించుకొనుము.

మూ. ౧౮. అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాన్ విశ్వాని దేవవయునాని విద్వాన్, యుయోధ్యస్మ జ్జుహురాణ మేనో భూయిష్ఠాంతే నమఉక్తింవిధేమ.

కృష్ణతారాభిమాని, ఓఅగ్నిదేవా! ఉపాసకుడనగు నాకు సర్వకర్మ ఫలములను చేకూర్చి ప్రాయోపాస్యదేవతాసాయుజ్యమగు పునరావృత్తిరహితమగు ఉత్తరమార్గమును చేకూర్పుము. నాజన్మమందు ప్రమాదవశమున సంభవించిన కుటిలవచనరూపాఘ విఘటన మొనర్పుము. శరీరత్యాగ సమయమున నీసేవను నమస్కారమాత్రము చేయుచున్నాను. (ఆకారణమున నే అగ్నిహోత్రకర్మ నిత్యవిధియందుండుటకు కారణమని తెలియునది.)

ఓం పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణ మేవావశిష్యతే॥
ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః

సంపూర్ణము

తేజోలేఖనము

విజయమూరి కృష్ణమాచార్యులు గారు

[2 వ సంపుటము 11 వ సంచిక తరువాయి]

ఎనిమిదవ ప్రకరణము

నెగెటివులందలి లోపములు, వాటిని నివారించు మార్గములు

దోషరహితమగు నెగెటివునందు హెచ్చు వెలుతురు గలభాగములు వెలుతురు చొరనందునంత దట్టముగను, (Opaque) హెచ్చునీడగల భాగములు ఒకప్రక్కనుండి వేరొకప్రక్కకు వెలుతురు బాగుగా పోవునంత స్వచ్ఛముగను (Transparent) ఉండి మిగిలినభాగములన్నియు వెలుతురునీడలయొక్క మేళనమునుసూచించుచుండవలయును. ప్రవీణుడగు తేజోలేఖకునిచే దీయబడినట్టి మంచి నెగెటివు నొకదానిని బరీక్షించినచో దోషరహితమగు నెగెటివు యెట్లుండవలయునో సులభముగా బోధపడగలదు. ఏవిధమగు లోపములును లేనట్టిఅత్యుత్తమమగు నెగెటివు మనకెల్లప్పుడును లభ్యమగుట యసంభవము. అందుచే ఈప్రకరణమునందు నెగెటివులను తయారుచేయుటలో నూతనాభ్యాసకు లొనరించు లోపములను వీలగునంతవరకు వాటిని నివారించు మార్గములును దెలుపబడినవి. కాని సాధ్యమగునంతవరకు అసంతృప్తికరమగు నెగెటివులను సరిచేయ బూనుకొనుట కంటె తిరిగి క్రొత్తవాటిని తయారు చేసుకొనుట మంచిపని.

1. వెలుతురు నీడలయొక్క మేళనము సరిగానుండియు నెగెటివునం దెచ్చటనుగూడ వెలుగు చొరనీయని (Opaque) భాగములు లేకుండుట కారణము—(1) డెవలప్మెంటు చాలకపోవుటవలన; (2) డెవలపర్ ద్రావకము ప్రాతదై శక్తి తగ్గుటవలన; (3) డెవలపర్ ద్రావకము మిక్కిలి చల్లగా నుండుటవలన. నివారణము—రసనంబంధమగు ద్రావకమునందు యీక్రిందివిధముగా నెగెటివునుబలపరుచుటవలన. ఈపనికి ఇన్‌టెన్‌సిఫికేషన్ (Intensification) అని పేరు. శుభ్రము చేయబడి బాగుగా కడిగినపిమ్మట నెగెటివునందు పైలోపము లగుపడినచో దానినొకతొట్టెయందుంచి యీక్రింది ద్రావకము నందుపోసి, నెగెటివునందలి హెచ్చువెలుతురు గలభాగములు బలపడి వెలుతురు చొరనంతదట్టముగా మార్పుచెందుటతోడనే ద్రావకమునుండి నెగెటివును పైకితీసి బాగుగా కడిగి ఆరబెట్టవలయును.

మెర్క్యురిక్ అయొడైడ్ (Mercuriciodide) 45 గ్రెయిన్లు
సోడియం సల్ఫైట్ (Sodium sulphlite) 2 అవున్సులు
మంచినీరు 10 అవున్సులు

తేజోలేఖన పరికరముల సమ్మశాపులలో సిద్ధముగా తయారుచేయబడినట్టి పేటెంటు ఇన్‌టెన్‌సిఫికేషన్ ద్రావకములు విక్రయింపబడును. వాటినుపయోగించువిధము బుడ్లపై దెలుపబడియుండును.

నోటు—ఇన్‌టెన్‌సిఫికేషన్ చేయవలసిన నెగెటివు కొంతకాలముక్రిందట డెవలప్మెంటుగావింపబడిన దైనచో, దానిని ప్రథమమున సుమా రొకగంటకాలము మంచి

3 4 1

నీటియందు నానబెట్టి పిమ్మట పై ద్రావకమునం దుంచ వలయును.

ఈ క్రింద ఒకే నెగెటివునుండి ఇన్ టెన్సిఫికేషన్ చేయక పూర్వమును పిమ్మటయును దీయబడినట్టి చిత్రములు చూపబడియున్నవి.

చిత్రము ౧

ఇన్ టెన్సిఫికేషన్ చేయక పూర్వము : ఇన్ టెన్సిఫికేషన్ చేసిన పిమ్మట

2. వెలుతురు నీడలయొక్క మేళన ముండియు నెగటివునం దంతటనుకూడ వెలుతురు చొరకుండునంత దట్టముగా (Dense) నుండుట; కారణము—హెచ్చుకాలము డెవలప్ మెంటు చేయుటవలన. నివారణము—నెగటివు యొక్క సాంద్రత (Density) నీ క్రిందివిధముగా తగ్గించుటవలన. ఈపనికి రెడక్షన్(Reduction)అని పేరు. ప్రథమమున ఈ క్రింది నిలవ ద్రావకమును తయారుచేసుకొనవలయును.

సెరిక్ సల్ ఫేట్ (Ceric sulphate) 1 అవున్సు
గంధకధృతి (Sulphuric acid strong) ½ అవున్సు
మంచినీరు 10 అవున్సులు.

ఈ ద్రావకమును స్వయముగా తయారు చేసుకొనుటకంటె తయారైనదానినే రప్పించుకొనుట మంచిది. 1 భాగము ద్రావకమునందు 5 మొదలు 10 భాగములవరకు నీరుకలిపి, తొట్టిలో పోసి, అందు నెగెటివు నుంచవలెను. ద్రావకములో నెగెటివు నుంచుటకు పూర్వమును పిమ్మటనుకూడ దానిని బాగుగానుంచి నీటితో కడుగవలయును. ద్రావకమునందు నెగెటివు నుంచునపుడును పైకి దీయునపుడును వేళ్లు ద్రావకము తగులకుండులాగున జూచుకొనుట మంచిది. ద్రావకమునందు నెగెటివు నుంచవలసినకాలపరిమితి, తగ్గవలసిన దట్టము (Density)ను బట్టియుండును. కాని ద్రావకమునందు నెగెటివు నుంచుటతోడనే దానిదట్టము మరుకుగా తగ్గుటకు మొదలిడును; కాన వలయుదానికంటె హెచ్చుగా తగ్గకుండునటుల జాగ్రత్తగా చూచుకొనుచుండవలయును. నెగెటివులను ఇన్ టెన్సిఫికేషన్ చేయుటకును, రెడక్షన్ చేయుటకును డెవలప్ మెంటునకువలె చీకటిగది యగత్యములేదు. వెలుతురునందు జేయవచ్చును.

హెచ్చరిక:—పైన దెలుపబడినట్టి ద్రావకములు రెండును ప్రమాదకర మగు విషపదార్థము లగుటచే, నోటికిని కండ్లకును తగులనీయరాదు. ఈ ద్రావకములు చేతికి తగిలిన ప్రతిపర్యాయమును తప్పక చేతులు పరిశుభ్రముగా కడుగుకొనుట ముఖ్యము.

3. వెలుతురు నీడలయొక్క మేళనము చాలినంత యుండక మొత్తముమీద నెగెటివంతయు నొకేవిధముగా నుండుట. కారణము-(1) ఎక్సుపోజరు హెచ్చగుటవలన; (2) డెవలపర్ ద్రావకమునందు నీళ్లు హెచ్చుగా కలియుటవలన; (3) డెవలపర్ ద్రావకము మిక్కిలి చల్లగా నుండుటవలన. నివారణము—పై లోపములుగల నెగెటివును (ముఖ్యముగా, ఆలోపములు ఎక్సుపోజర్ లేనందువలన సిద్ధమైనచో) సరిచేయుట కంతె అవకాశము లేదు. తిరిగి మరియొకదానిని తయారుచేసుకొనుట మంచిపని.

4. హెచ్చు వెలుతురుగల భాగములుమాత్రము మిక్కిలి దట్టముగానుండి మిగిలిన భాగములన్నియు వెలుతురు బాగుగా చొచ్చునంత పల్చగానుండుట. కారణము.—(1)ఎక్సుపోజరు చాలకుండుటవలన డెవెలప్ మెంటుచేయునపుడీలోపము దిద్దుకొనకుండుటవలన.నివారణము—ఈ లోపమునుకూడ నివారించుట కంతె యవకాశము లేదు. తిరిగి మరియొక నెగెటివును తయారు చేసుకొనవలసినదే.

ప్రక్కపుటయందు తక్కువఎక్సుపోజ రీయబడినట్టి నెగెటివునుండియు, సరియగు ఎక్సుపోజ రీయబడినట్టియు, హెచ్చుఎక్సుపోజరీయబడినట్టియు నెగెటివుల నుండియు దీయబడినట్టి చిత్రములు చూపబడియున్నవి.

5. సూదిబెజ్జములవంటి చిన్నచిన్న మసిపడుమచ్చలు (Pinholes). కారణము—(1) ప్లేట్లనుతయారుచేయునపుడు వాటిపై దుమ్ము, నలకలు అంటుకొనుటవలన;

(2) ఎక్స్పోజు చేయునపుడు కెమేరా తిత్తులయొక్క లోపలిభాగమునుండిగాని, ఆడార్కు స్లయిడులోనుండి గాని, దుమ్మునలకలు ప్లేటుపై పడుటవలన; (3) డెవలపు మెంటు చేయునపుడు యింటిపైకప్పునుండి దుమ్మునలకలు ప్లేటుపై పడుటవలన. నివారణము—ప్లేట్లను తయారు చేయునపుడు వాటిపై దుమ్ముపడకుండునట్టి ఏర్పాటులు

చిత్రము ౨

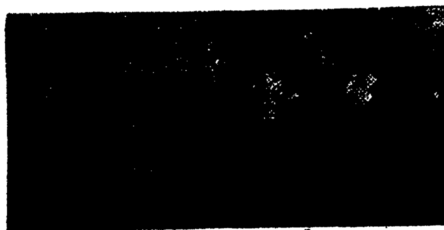
తక్కువ ఎక్స్పోజ రీయబడినట్టి నెగెటివునుండి తీయబడినది.

చిత్రము 3

సరియగు ఎక్స్పోజ రీయబడినట్టి నెగెటివునుండి తీయబడినది.

చిత్రము ౪

హెచ్చు ఎక్స్పోజ రీయబడినట్టి నెగెటివునుండి తీయబడినది.

తప్పక గావింపబడును గాన, యీకారణమును మనము నిరూపింపుకొనరాదు. కెమేరా తోలు తిత్తులయొక్క లోపలిభాగము, డార్కుస్లయిడుయొక్క లోపలిభాగము పరిశుభ్రముగా దుమ్ములేకుండునటుల తుడిచి, పిమ్మట ప్లేటును మెత్తని పట్టుగుడ్డతో గాని, కుంచెతో గాని, (యీపనికై ప్రత్యేకింపబడినట్టిది) తేలికగాతుడిచి డార్కు స్లయిడునందుంచుటవలన నూదిబెజ్జముల వంటి మచ్చలు రానేరవు.

6. డెవలపర్ ద్రావకము ప్లేటుపై సరిగా ప్రవహించనందువలనఏర్పడుమరకలు. కారణము (1)—ప్లేటు పూర్తిగా మునుగుటకు చాలినంతద్రావకము లేకుండుట వలన; (2) ద్రావకమును ప్లేటుపై అంతట ప్రవహించునటుల పోయకుండుటవలన. నివారణము—ప్లేటు పూర్తిగా మునుగుటకు చాలినంతద్రావకము నుపయోగించవలయును. ప్రథమమున ప్లేటును మంచినీటియందు 2, 3 నిమిషములు నాననిచ్చి పిమ్మట నీళ్లుపారబోసి, ప్లేటం తయు నొకేపర్యాయము కప్పునటుల ఒకచేతితో ట్రేను నాడించుచు, రెండవచేతితో డెవలపర్ ద్రావకమును ప్లేటుపై పోయవలయును. ఇట్లు చేయుటవలన యీ మరక లేర్పడనేరవు.

7. డెవలప్ మెంటుచేయునపుడు ప్లేటుపై వస్తురూప మగపడుటకు మారుగా పొగకప్పినటు లుండుట. కారణము—ప్లేట్లపెట్టె తెరచి యుంచబడిన సమయమందు ప్రమాదవశమున చీకటిగదిలోనికి బైటి తెల్ల వెలుతురు వచ్చుటవలన. నివారణము—ప్లేట్లను, ఎర్రని దీపపు వెలుతురునందు తప్ప మరి యేవిధమగు యితరదీపపువెలుతురునందును, వాటిపెట్టెనుండి బైటికి తీయరాదు. ఎర్రదీపపువెలుతురైనను, అనవసరముగా హెచ్చుకాలము డెవలప్ మెంటు చేయుటకు పూర్వము ప్లేట్లకు తగలరాదు.

8. నెగెటివున కడ్డముగా నల్లనిగీత లేర్పడుట. కారణము—(1) డార్కుస్లయిడుయొక్క తలుపునందలి మడతలలో సన్న నిరంధ్రములుపడి వానిగుండా వెలుతురు లోనికి జని ప్లేటుపై పడుటవలన. నివారణము—డార్కుస్లైడును బాగుచేయించుకొనవలయును.

9. నెగటివ్పై చెట్లవ్రేళ్లవంటి గీతలేర్పడుట. కారణము—(1) ప్లేట్లపెట్టెలనుగాని, ప్లేట్లుగలడార్కుస్లైడులను గాని, చెమ్మగా నుండుప్రదేశమునం దుంచుటవలన; (2) ప్లేట్లను విశేషకాలము నిల్వయుంచుటవలన. నివారణము—ప్లేట్లపెట్టెలను, ప్లేట్లుగలడార్కుస్లైడులను, చెమ్మతగులనట్టి చోట జాగ్రత్త పెట్టుకొనవలయును.

10. డెవలపరుద్రావకమునం దుంచుటతోడనే ప్లేటుయొక్క ఫిలిమ్ మెత్తబడి, చివరలందు అడ్డము విడిచి ఊడివచ్చుట, లేక కరగిపోవుట. కారణము—(1) డెవలపర్ ద్రావకము, నీరు మొదలగునవి వెచ్చగానుండుటవలన; (2) వేసవికాలమునందు ఎండవేడిమి హెచ్చుగా నున్నపుడు డెవలప్‌మెంటు చేయుటవలన; (3) డెవలపర్ ద్రావకము యొక్కయు, నీటియొక్కయు, శీతోష్ణస్థితియందు విశేష తారతమ్య ముండుటవలన.

నివారణము—వేసవికాలమునందు, ఎండవేడిమి హెచ్చుగానున్నపుడుగాక, ప్రాతఃకాలమునమాత్రము డెవలప్‌మెంటు చేయవలయును. వాడుకచేయునీరు చల్లగానుండులాగున చూచుకొనవలయును. మరియు, డెవలప్‌చేయునపుడు ప్లేటుయొక్క ఫిలిమ్ మెత్తబడుచున్నటు లగుపడినచో, మామూలు హైపోద్రావకమునకు మారుగా యీక్రింది ఆసిడ్ హైపోద్రావకమునందు ఫిక్సుచేయవలయును. ఈ ఆసిడ్‌ఫిక్సింగ్ ద్రావకము మెత్తబడుచున్నట్టిప్లేటుయొక్క ఫిల్మునువెంటనే గట్టిపడునట్లుచేసి తృప్తికరముగా ఫిక్సుచేయ గలదు.

పొటాసియం మెటాబైసల్‌ఫయిట్. (Potassium Meta-bisulphite).	2 అవున్సులు
క్రోమ్‌పటిక (Chrome alem)	10 గ్రెయినులు
హైపో	1 పౌను
మంచినీరు	40 అవున్సులు

ఈద్రావక మెంతకాలమైనను చెడిపోకుండ నిల్వయుండును.

ఫోటోకాగితములపై నచ్చువేయుటకు నెగటివులను సిద్ధముచేయుట.

డెవలప్‌మెంటు పూర్తిగావింపబడినపిమ్మట బాగుగా కడిగి ఆరబెట్టబడినట్టి నెగటివులనుండి, చిత్రముయొక్కనకలుప్రతుల నెన్నిటినైనను, ప్రత్యేకపుఫోటోకాగితములపై నచ్చువేయవచ్చును. కాని, నెగటివునుండి చిత్రపుప్రతుల నచ్చువేయుటకుపూర్వము, దానియందలి లోపములను సరిచేసుకొనుట మంచిది. ప్రతినెగటివునకును ఇన్‌టెన్సిఫికేషన్, రెడ్యూసింగ్ మొదలగు పనులు చేయవలసినంతటిలోపము లుండకుండినను, వెలుతురున కెదురుగా పట్టుకొని పరీక్షించితిమేని, సన్నని సూదిబెజ్జములవంటి చుక్కలు, గీతలు మొదలగునవి మన కగుపడగలవు. వాటినన్నిటిని, సన్ననిమొనగల నెం. 1 కుంచెతో. (No. 1. Spolling Brush), ప్లానులు వ్రాయునట్టి ఇండియన్‌ఇన్‌కు (Indian Ink) సహాయమున, కనబడకుండు లాగున దిద్దవలయును.

వెలుతురునీడలయొక్క మేళనమందలి తేడాలు, మనుష్యముఖములందలి ముడతలు, మొటిమలు, కండక్రిందనుండునీడలు, ముక్కునకుమధ్యముగా చారికవలెనుండువెలుతురు మొదలగువాటినిపెన్సిలులతోను రంగులతోను దిద్ది సరిపెట్టి, ముఖమునకు సౌందర్యమును తెచ్చుట కనకాశముకలదు; కాని, యీపనియంతయు చిత్రలేఖనమునంటియున్నది. దీనికి రీటచింగ్ (Retouching) అనిపేరు. ఈరీటచ్చింగ్‌పనియందు ప్రవీణతగల పనివానియొద్ద కొంతకాలము అభ్యాసపూర్వకముగా నేర్చుకొనినపిమ్మటగాని నెగటివులను రీటచ్చింగ్ చేయుటకు బూనుకొనరాదు. కట్టడములు, రాజబాటలు, వనములు, జలాశయములు, జనసమూహములు మొదలగు దృశ్యములను జెందిన నెగటివుల కీరీటచ్చింగుతో నెంతమాత్రమును పనియుండనేరదు. వాటిని రీటచ్చింగ్ జేయబూనుట మూఢనిపని. చుక్కలు, గీతలు మొదలగు వాటిని దిద్ది సరిపెట్టుకొనిన చాలును. ఒక్కమనుష్యరూపములకుజెందిన నెగటివులనుమాత్రమే తప్పక రీటచ్చింగ్ చేయవలసియుండును. వాటినైనను విధాయకముగా రీటచ్చింగు చేసి తీరవలయునను నియమము లేదు. సరిగా రీటచ్చింగ్‌చేయుటవలన ముఖమునకు చాలవరకందమేర్పడును గాని, హెచ్చుగా చేయబడినను, సరియగువిధముగా చేయబడకుండినను రూపము మార్చిపోవుట తటస్థించును. ఈపని నభ్యసించుటకు వీలగునట్టికొన్నివివరములు "మనుష్యరూప పటములనుదీ

యుట" (Portraiture) యను వేరొక ప్రకరణమందు దెలుపబడును.

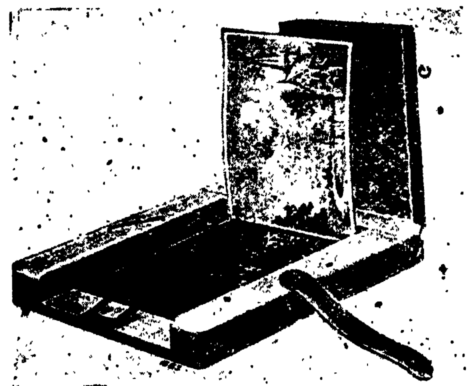
9-వ ప్రకరణము

నెగెటివులనుండి ఫోటోకాగితములపై నచ్చువేయుట

నెగెటివులనుండి చిత్రపునకలుల నచ్చువేయు ఫోటోకాగితములం దనేకములున్నను, వాటినన్నిటిని పగటివెలుతురునం దచ్చువేయుటకు తగినవనియు (day light printing paper) దీపపువెలుతురునం దచ్చువేయుటకుతగినవనియు (Artificial light printing papers), రెండుముఖ్యతరగతులుగా విభజింపవచ్చును. పి. ఒ. పి. (P O P), సెల్ఫ్ టోనింగ్ పేపర్ (self toning paper) మొదలగునవి మొదటితరగతికిని బ్రోమైడ్ పేపర్, గ్యాస్‌లైట్ పేపర్ (Bromide paper, Gaslight) మొదలగునవి రెండవతరగతికిని చెందగలవు. ఈ ఫోటోకాగితములు కొంచెమెచ్చుతగ్గుగా మనదేశము నందు తప్ప పాశ్చాత్యదేశములన్నిటియందును తయారు చేయబడుచున్నవి. కాని, ఇంగ్లాడునందలి ఇల్‌ఫర్డు కంపెనీవారిచే (I ford Ltd.) తయారుచేయబడినట్టి కాగితములు మనదేశమునం దెచ్చుమందిచే వాడబడు చుండుటచేతను, మనదేశపుశీతోష్ణస్థితికి తగినటుల ప్రత్యేకముగాజేయబడిన వగుటచేతను, వీటినుపయోగించుమార్గములుమాత్ర మీ క్రింద దెలుపబడియున్నవి. ఇతర కంపెనీలచే తయారుచేయబడినట్టి కాగితముల నుపయోగించువిధము వాటినుంచబడినట్టి ప్యాకెటులపై దెలుపబడియుండును; ద్రావకములు మొదలగువాటియొక్క పాళ్లయందుకొద్దిమార్పులుతప్ప, మిగిలినపనులన్నిటికిని యీక్రిందిమార్గములు సరిపడగలవు.

ఫోటో కాగితములందు పలురకము లుండినను, అచ్చువేయువిధముమాత్ర మన్నింటికిని కొంచె మెచ్చు తగ్గుగా సమానమే. ప్రింటింగ్ ఫ్రేము అనబడు అచ్చువేయుచట్టమునందు (Printing frame) నెగెటివును ఫిల్ముగలవైపు పైకుండులాగున నుంచి, దానిపై సరిపడు కొలతగల ఫోటోకాగితపుముక్క నొకదానిని పెట్టి (మందు పూతగలవైపు క్రిందికుండులాగున) ఫ్రేము యొక్క తలుపును బిగించి, ప్రకాశమానమగు వెలుతురులో నుంచి, కొంతసేపైనవెనుక ఫ్రేమునునీడలోనికి దెచ్చి, తలుపు దెరచి, తరుచుకాగితముపైనెగెటివునుండిఅచ్చుపడుచుండుచిత్రమునుపరీక్షించుచు, తయారైనచిత్రముకంటె కొంచెముహెచ్చుదట్టముగా (Deep) నచ్చుపడుటతోడనే ఆకాగితమును బైటికిదీసి, వెలుతురు తగలకుండునటుల భద్రపరిచి, మరియొక కాగితము నిదే విధముగా నచ్చువేయవలయును. పై విధముగా నచ్చువేయుటకు పీ. ఓ. పీ. సెల్ఫుటోనింగ్ పేపరు, మొదలగు మొదటి తరగతికి జెందిన కాగితములు మాత్రము పనికివచ్చును. రెండవతరగతికి జెందిన బ్రోమేడ్, గ్యాస్‌లైట్ మొదలగు కాగితములైనచో ప్రింటింగ్ ఫ్రేములో నెగెటివు నుంచి దానిపై చీకటిగదిలో ఎర్రదీపపు వెలుతురునందు కాగితమును పెట్టి తలుపుమూసి, తెల్లని దీపపువెలుతురున కెదురుగా 2, 3 నిమిషములుంచి, దీపమునార్పి మిమ్మట ఎర్రని దీపపువెలుతురులో యీ కాగితమును బైటికి దీసి వెలుతురు తగలకుండులాగున జాగ్రత్తపెట్టి, యిదే విధముగా మరియొక కాగితము నచ్చువేయవలయును.

చిత్రము ౫

Printing Frame
ప్రింటింగు ఫ్రేము
A. నెగెటివ్, B ఫోటోకాగితము C. తలుపు

Printing on P O. P.
పీ. ఓ. పీ. కాగితముపైనచ్చువేయుట

పగటి వెలుతురులో నచ్చువేయుటకు వీలగునట్టి ఫోటోకాగితములలో పీ. ఓ. పీ. ప్రధానమైనదిగా నెంచ

బడుచున్నది. ఈ పీ. ఓ. పీ. కాగితములందు నున్నని మందుపూతయు (Glossy surface), నునుపు లేనట్టి మందుపూతయు (Matty surface) గల రెండు రకము లుండును. నున్ననిమందుపూతగల గ్లాసీ కాగితములపై నచ్చువేయబడినట్టి చిత్రములయొక్క పై భాగములను తళతళలాడునట్లు మెరుపపెట్టవచ్చును. రెండవ రకపు కాగితమున కీవీలు లేదు. కొన్ని చిత్రములు నునుపుకాగితముపై నచ్చువేయబడినపుడును, వరికొన్ని నునుపులేనట్టి కాగితములపై నచ్చువేయబడినప్పుడును హెచ్చు అందముగా నుండును.

జీవితాదర్శము

పంగనామముల రామచంద్ర రావు గారు

వెనుకటి సంచిక తరువాయి

ఉ. కరన కెందల్లో యిటులెయుండ జితేంద్రియ శక్తిలేమి మా
మకచలచిత్త మాసఁగొని మక్కిక పుండును జూచుమాడ్కి నా
శకరవిదేశ పద్ధతులు జాతికిఁ గీడని యెంచకుండ వే
డుకపడఁ, గొల్చియుంటి నెపుడున్ బెటవారల సంప్రదాయముల్.

సీ. పింజెలారెడి కావి పెంపెక్కు దోవతి, చీలమండకుఁ బైన జీరువాఱఁ
జలిగాలి తాకిడి నలికిన చొక్కాయ, తాల్చునాలోచన తట్టకుండ
నత్యుష్ణ సూర్యచండాతపా నిలధాటి, లక్ష్యపెట్టనిమేనిలావు గలిగి
నీర్కావిబలిసి కంటికి నింపు నించెడి, ముతకనూలుపటంబుఁ బూన్చిపైన
హైందవాచారసంప్రదాయములఁ జూచి, దేశభూగోళశాస్త్రరీతిని గ్రహించి
వస్త్రధారణ మిట్లుండవలె నటంచుఁ, జెప్పిపోయిరి మనకుఁ బ్రాచీనబుధులు.

మ. అకటా! వీనిని గంగలోఁ గలిపి మోహభ్రాంతిచే నవ్యవ
ర్తకు లంపించు నిసర్గసుందరపటీ రాజిన్ మెయిం దాల్చులే
యొకలోపం బనకున్న వారివలెనే యున్మాదునిం బోలి ధ్యం
శుకముల్ గట్టితిఁ జిత్రమార్గరచనా మోదంబు మల్లాడఁగన్.

గీ. బదులు తోరంపుఁ బరిధాన బంధములను, నీసడించుచుఁ బశ్చిమవాసులకును
దవిలి కాళ్లాచి యగు 'లాగు' తగునటంచు, నవదరించితి మోహాని స్తంద్రుఁడ నయి.

గీ. ఆయధోంశుక మిట్లుండ వాయువునకుఁ, జొరుటకును సందులేకుంట క్షోభపడితిఁ
జెమట పిరిగొన్న దాని వర్ణింపలేదు, నేఁటి చదువరి సేవ నిందింప నట్లు.

క. మన దేశం బూష్మంబునకును బెట్టిన పేరు; చెమట కొలుమనఁగుటన్
గని యూర్ధ్వాంగం బేయను, వున నేమూసితినో మందపుం గోటు లచేన్.

శా. వాతాంకూర మనోహరాగమనముల్ పాటింప కొక్కింత దీ
ర్ఘాతాత్పర్యములోడ నూపిరిని బిగ్గంబట్టునట్టుల్ మనః
ప్రీతిం గంఠము గుడ్డపేలికలతో (Neck ties) బిడించి బంధించి యా
రీతిం జక్కఁదనంబునన్ మురిసితిన్ స్త్రీడాపరిత్యాగినై.

ఉ. వేసినకోటు వేయక వివేకముఁ బోవఁగఁ ద్రోచి సంతతా
భ్యాసముగాఁగఁ బశ్చిమ నివాసులతో నుపమింపఁ గోరి యా
వేసముఁ గన్నుపండువుగ వేసితి నాచిబుకాస్తచర్మవి
న్యాస కఠోర 'శూర్ప' పరిణాహసమాన్వహా మస్తకుండనై.

ఆచిబుకాస్త — మస్తకుండనై: గడ్డమువఱకు త్రోయబడిన చర్మమును గలిగి గట్టిగానుండు నేట (Hat) యొక్క వైశాల్యముచేత బాగుగా నావరింపఁబడిన శిరోభాగము గలవాఁడనై.

క. ఇన్నిటి కింటన్ ధనమా, సన్నగిలంజొచ్చెఁగాని జన్మశ్యామం
బున్నలువగు నాదేహం, బున్నది యున్నట్లె యుండె నుత్తలపడినన్.

ఉ. తెల్లమొగంబు లేదనుచుఁ దేపకు నద్దము వంకఁజూచుచున్
వెల్లమొగంబువేసితి విధిన్ బడఁ దిట్టితి నింద్యదుర్వ్యపో
భల్లచయప్రసారమునఁ బాపను జానపదుల్ మితంబుగా
నుల్లసమాడఁ గా మొఱకు లోపరటంచును దూలనాడితిన్

చ. నడుమునఁ గాసెకోక, వదనంబునఁ బుప్పొడి దుమ్ముపూఁత క
న్పడియు సులోచనా తెనయు భాగ్యము మైమఱుపుల్ విలాసపుం
గొడుగులు 'లాగు బూటు' లలకుత్తుకకట్లు శిరాన బుట్ట యిం
కడిగెడిదేమి నేను 'దొర' మైతిని బల్లెజనంబు నవ్వఁగన్.

వ. ఇవి యెల్ల నిట్లుండ నాంధ్రకవితారచనాభ్యాసంబు కొంత కొంత యలవడఁగాఁ గైత కన్నియను శృంగార రస సముద్రంబున ముంచి తేలించుకోరిక లీరికలెత్తు నప్పుడు.

మ. రసవత్పద్యపదౌచితుల్ నిపుణతన్ వ్రాయంగఁ జేఁగాక పా
పసమగ్రంబయి మార్గయాయియువతీ భాస్వద్వపుర్వర్ణనో
ల్లసితంబైనకవిత్వ మేడ్చితి ననల్పస్వల్ప భేదోప ప
త్తిసమేతుండవు కావుగాన విను నాతిక్తాంధ్ర పద్యంబులన్.

* * * * * * * * * * *

మ. ఋతురాజంబని యావసంతమును గీర్తింపన్ ఫలంబేమి శ్రే
ష్ఠతమోద్యాననికుంజపుంజములసేన్ మల్లెపూఁబాన్పుసం
గతిఁ గ్రీడించెడి రాచవారలకు సౌఖ్యం బిచ్చునే కానినా
స్థితిలో వారికి నెత్తిపైఁగొఱవి సందేహంబులే దారయన్.

* * * * * * * * * * *

సీ. జారచోరనిసర్గ సంచార రోగంబు, సమయఁ జేయించునౌషధరజంబు
జలజబాంధవ పీడఁగలఁగి పోవుచకోరి, ప్రాణంబు నిడు మకరధ్వజంబు
మలయ వాయువ్పైని జెలికాఁడు చంద్రుండు, చిలకరించిన మహాస్నేహభరము
పొలయల్కలనువీడు ముగ్ధాంగనామణుల్, పతులపైనించు నిబ్బరపుఁ బ్రేమ
యనఁదగిన శరత్కాల చంద్రాతపంబు, దీర్ఘరోగులకు నుపశాంతిని నొసంగి
జీవులకు నెల్ల హాయిని నాటించి, నిండియున్నది బ్రహ్మాండభాండమందు.

* * * * * * * * * * *

గీ. అనుచు నేమేమొ సందర్భమనుసరించి, కొన్నిఁటిందక్కఁ గీకిటిఁ గొమ్మకతలె
ప్రకృతిసుభగను గూఁతు రోషడఁతికొఱకు, సాఁక నిచ్చితి ఛాందసజనకుఁడనయి.

కర్ణాటకము

హిందూదేశమందలి బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునుగూర్చి మేజరు యివాన్సుబెల్లుగారి 3 వ లేఖ

వేలూరి రామమూర్తిగారు

ఎక్కువగ మనకృతజ్ఞతకు పాత్రమైనట్టియు, ఆంగ్లరాజు స్వయముగ వ్రాసిన లేఖలలో నిచ్చినవాగ్దానములచే మనము బద్ధులమగునట్టియు రాజవంశము, హిందూదేశములో నెల్ల కర్ణాటక నవాబువంశము తప్ప మరియొకటి లేదు. ఫోర్టుసెంటుజార్జి అధ్యక్షుడు ౧౭౭౬ ఫిబ్రవరి ౮ వ తేదీని వ్రాసిన మినిటులో నొక భాగము నిటులున్నది. "మనతో నన్ని విషయములను సంబంధము గలిగియున్నట్టియు, మన ఆదరమును అవశ్యముగా కోరుచున్నట్టియు, విశ్వాసవంతుడును, చిరమిత్రుడును అగు నవాబునకు మనము అన్ని విషయములను గౌరవరక్షణలను చూపవలసియున్నాము" అని, "ఆతడును; ఆతని వంశమును, మన సత్యసంధతకు నిదర్శనములై చిరకాలము ముందురుగాక" అను ముఖ్యములగు పదములతో ఆమినిటు ముగిసెను.

మహమ్మదాలీ వాలాజా నవాబునకు పరిచయుడగు నొక సమకాలిక చరిత్రకారు డీ దిగువ విషయము వ్రాయుచున్నాడు. 'మనకును, ఫరాసువారికిని జరిగిన గొప్ప యుద్ధాంతమున ఆతని యోగ్యతను గూర్చియు, ఆతడు మనకు ఇతఃపూర్వము కావించిన ఉపకారమును గూర్చియు, ఎల్లప్పుడు ఆతడు చూపగలమైత్రిని గూర్చియు, దక్షిణదేశస్థులగు ఆంగ్లేయుల కెట్టిగౌరవమున్ను మాన్యతయు గలవో యీవ్రాతనుబట్టి మనకు బాగుగ తెలియగలదు. "ఇంచుమించుగ బెంగాలులోవలెనే ఆంగ్లేయులు, దక్కనులోను, బలవంతులైయున్నారు. మహమ్మదాలీని కర్ణాటకనవాబుగా మనము సంరక్షించుచున్నాము. ఆతడు తనరాజ్యరక్షణమునకై మనసైన్యమునకగు వ్యయములను భరించుచున్నాడు. ఒకమాదిరిగా మనకును ఆతనికిని పరస్పరశ్రేయోవిరుద్ధములగు కోరికలు లేవు. అతనివలన మనము కర్ణాటకమున ప్రముఖత వహించుచున్నాము. మన బలముచేతనే ఆతడు ప్రభుత్వము చేయగల్గుచున్నాడు."'

"మహమ్మదాలీ యొక్క వైఖరి చూచినంతనే అపరిచయు డతనిని ప్రేమించును. స్నేహితు డాతనికి వశంవదు డగును. క్రొత్తవా డాతని కనినంతనే ఆతని క్షేమ మభిలషించును. మిత్రు డాతని విడువజాలడు. శాంతుడై దయారసమొలికించుచు, పరిపూర్ణ దర్పవంతుడై యుండుటలో ఆసియాఖండస్థునియందలి ఉన్నతగుణములతో ఐరోపీయునియందలి సరళతను మేళవించి మెరుగు నిచ్చెను. మహమ్మదాలీయందు ప్రాచ్యులలో సహజముగు కుటిలత కానరాదు. ఆతనికి ఆశయున్నను, దానితో సహజముగ కన్పట్టుదుర్గుణములు లేవు. ప్రభువున కర్హమగు నట్టిదియే ఆతనిరాజనీతి. "గొప్పవాడు తనభావములను గూఢముగ నుంచవచ్చునుగాని పరులను మోసగింపరాదు. నా యౌవనకాలమున నాకు ఋజువర్తనమే ఆదర్శమైయుండుకొను భాగ్యము గల్గెను. అట్టిఋజువర్తనమునుండి భ్రష్టుండనై దుర్మార్గవర్తనయం దెన్నడును నేను చరింపలేదు. వారికి ప్రియమగు సరళతతో నేను బ్రిటిషువారితో సంచరించితిని. ఉదారహృదయులగు ఆంగ్లేయులతో సహచరించుటవలన నాకు గౌరవమున్ను, క్షేమమున్ను చేకూరినవి." అని అతడు గడచినయుద్ధాంతమున కర్ణాటకరాజ్యమును నిరభ్యంతరముగా స్వాధీనపరచుకొను సందర్భమున పలికెను. ఆతని తండ్రియొక్క సైన్యమున కధిపతియై ఫరాసువారు కలుగజేసెదమన్న లాభములను నిరాకరించి, పోర్టుసెంటుడేవిడునందలి ముట్టడిని నివారించినప్పుడుగూడ నాతడిట్టిఅభిప్రాయములనే కల్గియుండెను.

మదరాసు గవర్నరు థామస్ రంబోల్డుగారు ౧౭౮౦ సం. జనవరిలో. నవాబుయొక్క మైత్రివలన

కలిగినలాభములను గూర్చి యిటుల వ్రాసినాడు—"మనయొక్క ఐశ్వర్యమునకును, గడచినయుద్ధమందు పరాసువారిపై మనకుగల్గిన జయమునకున్ను, ప్రస్తుతయుద్ధమందు పరాసువారికి గల్గిన అపజయమునకును యీ నబాబుగారి బలమే కారణము. ఈప్రస్తుత యుద్ధమున పరాసువారికి గల్గినఅపజయమే చూడగా, ప్రాచ్యఖండమందలి మనఅసలు ఉనికికే ఆధారమైనది. అందుల కెంతయును మన మాతనికి కృతజ్ఞత చూపవలసియున్నాము."

మనతోడిమైత్రివలన నబాబు గొప్పలాభములను పొందెననియు, మనయొక్క బలమువలననే ఆతడు స్వతంత్రప్రభువు కాగల్గెననియు, కొందఱు చెప్పవచ్చును. అందులకు సమాధానములు రెండు. మొదటిది, ఆనవాబులలో నెవ్వరును వారుపొందిన మేలును ఒప్పుకొనకపోలేదు. అందులకు బదులుగ మనమున్ను వారియెడల కృతజ్ఞత జూపవలయుననియే అనుచున్నారు. రెండవది, పరాసువారు, చందాసాహేబును, కర్ణాటకమునకు ప్రతికక్షునబాబుగా నుంచుటకు మహమ్మదాలీయందలి విరోధము కారణముకాదు. అసలు, అతనితో మైత్రిచేయుటకై పరాసువారు ఎంతయో యత్నించిరి. అందుచే వారతనియందువిరోధమునగాక ఆతనిసాయమునే ముఖ్యముగా పొందియున్న మనలను చికాకుపరచి ఎదుర్కొనుటకే వారట్టిపనిని గావించిరి.

౧౭౬౪ జూన్ ౧-వ తేదీని (కంపెనీయొక్క) కోర్టుఆఫ్‌డైరక్టర్లు ఆతనికి వ్రాసినజాబునందు, ఆతడు కావించినసాయములకు కృతజ్ఞతను యిటుల తెల్పిరి:— "తామెప్పటికిని మాయెడల స్నేహభావముతో నుందు" రని, మదరాసుగవర్నరు పిగట్‌గారు ఎక్కువరూఢిగా చెప్పినారు. మరియు, మదరాసు, పుదుచ్చేరి ముట్టడీలఖర్చులనుమీరేభరించుటవల్లను, మదరాసుప్రాంతముననున్న కొన్నిభూములనుమాకంపెనీకియీనాముగాయిచ్చుటవల్లను మాయందు మీకుగల ఆదరణ, ప్రేమలను దృఢముగ వెల్లడించినారు. అందులకు మా కెంతయు సంతసమగుచున్నది. ఇంతవరకును మీయందు మాకుగల సద్భావమునుగూర్చియు, ప్రస్తుతము మీయెడల మాకున్న గౌరవాతిశయములను గూర్చియు మీ కెంతయు నమ్మకము కల్గింప నెంచుచున్నాము. తమయొక్క పాలనమునకై మీ కెంతయు తోడ్పడెదము. ఆప్రభుత్వము మీవంశమునకు శాశ్వతముగ పరంపరానుగతమై యుండునట్లు, మాశక్తివంచన లేకుండునట్లు యత్నించెదము. ఇంతకన్నను మీయెడల మాకు గల కృతజ్ఞతను ఎట్లు తెలుపగలమో తెలియజాలము." అజీముజా, సరాసరి, వాలాజానబాబుగారియొక్క పురుషసంతతిలోనివాడే.

ఈవాగ్దత్తము యింతకంటెను ఉన్నతమగుస్థానమునుండి పునర్దత్తమయినది. ౧౭౭౧ మార్చి ౧౯ వ తేదీని 3 వజార్జి ప్రభువు వాలాజానబాబుగారికి స్వయముగా నిటుల వ్రాసెను. "కడచిన జులై నెలలో మా యీస్టిండియాకంపెనీవారిద్వారా మీరుపంపిన లేఖయు కానుకలున్నూ మాకు అందినవి. అందు మీరంపిన తమ కుటుంబపు చిత్తరువును ఎంతయో హర్షముతో దర్శించుచుండెదము. ఏలన, తాము ఎల్లప్పుడును మా యెడల జూపు ప్రేమ, మే మాపటమును గాంచినంతనే జ్ఞప్తికి వచ్చును. మరియు ఆప్రేమను తమ సంతతిగూడ మా యెడల జూపగలదని తలంచెదము. అంతియకాక మా స్నేహరక్షణలను మీకును మీసంతతికిని, మాఉత్తరాధికారులు తరతరముల వెంబడిని చూపగలరనియు నమ్ముచున్నాను. మిమ్ములను, కంపెనీవారిని అనుల్లంఘనీయమగు ఒక సంబంధముచే నైక్య మొనరింప నెంచుచున్నాము. అట్టి అవిచ్ఛిన్నపరస్పర సంబంధములు గల మీయిరువురకును ఏపరిస్థితులయందైనను, మాస్నేహము రక్షణలు అవసరమగునని తలచి మాయొక్క గొప్పనౌకాదళభాగము నొకదానిని హిందూదేశమునకు పంపుట ఉచితమని తలంచినారము. కొంతకాలము సైన్యాధిపతియు, రాయబారియు నైయున్న సర్ జాన్‌లిండ్సేగారిని మాయొద్దనుంచుకొని మా నౌకాదళాధికారులలో నొకరగు సర్ రాబర్టుహార్లాండుగారిని మీయొద్దకు రాయబారిగా పంపుచున్నాము. మీకిచ్చుటకై యీ యుత్తరమున్ను కానుకలుగా మాస్వంత ఆయుధాగారమునుండి రెండుపిస్తోలులను, మా దేశవస్త్రములను కొన్నిటిని అతనికిచ్చి పంపుచున్నాము. మాకు మీయెడల నిరంతరముండగల గౌరవసూచకముగ వీని గ్రహింప

గోరెదము. మీయెడల మాకున్న గౌరవమును గూర్చి మా రాయబారిగారే నచ్చజెప్పగలడు. మా పక్షమున ఆతడు పల్కినవన్నియును మామాటలుగనే నమ్మగోరెదము. తమ భావిఐశ్వర్యమును ఎంతయును అభిలషించుచు మీసెలవు పుచ్చుకొనుచున్నాము. [ఈ యుత్తరము, పదిహేడువందల తొబ్బది ఒకటవ సంవత్సరము మార్చి పందొమ్మిదవ తేదీని, అనగా మాపాలనమున పదునొకండవ సంవత్సరమున మారాజమందిరమగు సైంటు జేమ్సుభవనమున యీయబడినది.]

తమ ప్రియపుత్రుడు,
'జార్జి రాజు.'

ముప్పదిమూడేండ్లు గడచినతరువాత అనగా, లార్డు హారిసుగారిమాట నమ్మనగుచో, వారివంశపుహక్కులన్నియును త్యజించినట్లు ఎంచదగిన క్రొత్తసంధి అయినతరువాత, అజీముద్దౌలా, తాను సింహాసనమునకు వచ్చితినని తెల్పిన జాబునకు జబాబుగా, జార్జిప్రభువే యీ విధముగ వ్రాసెను. "తమ పూర్వుల సింహాసనమును తా మధిష్ఠించినందులకు మే మెంతయు అభినందించుచున్నాము. తత్సింహాసనమున గౌరవ, సౌఖ్యములతో చిరకాలము పాలన మొనరింతురు గాక! తమ యెడలను, తమ సంతతి యెడలను, మే మెల్లపుడును విశేషమగు మైత్రిరక్షణలను చూపగలమని నమ్ముడు" యీజాబునకు "పదునెనిమిదివందల నాల్గవసంవత్సరము జనవరి యిరువదియేడవ తేదీని మాపాలనమున నలుబదినాలుగవసంవత్సరమున మారాజమందిరమగు సైంటుజేమ్సుభవనమున" అని తేదీ, స్థలములనిర్ణయ మున్నది. ఈ రాజలేఖ వ్రాయబడిన అజీముద్దౌలాగారి కుమారుడును, ప్రతినిధియును అయి, రాజమన్నన, రక్షణలను వాగ్దానమిచ్చిన యీజాబు వచ్చినప్పటికే ఉండియున్న అజీముజా, మూడవజార్జిగారి ఉత్తరాధికారియు, ప్రతినిధియు అయిన ప్రభువునుండి "ఆమన్నన రక్షణలను" కోరుచున్నాడు. ఆతనికోరిక నిరాకరింపబడుననని నమ్మజాలను. ఈయుత్తరము వచ్చినయనంతరము, వారి కీయబడిన యీ రాజరక్షణలను కోల్పోవదగిన శ్లేమియు ఆవాలాజానవాబువంశస్థులు కావించియుండలేదు.

అజీముజాయొక్క పూర్వులు, తమగౌరవము, హోదా, ఆదాయములు తమవారసులకు శాశ్వతముగ నుండవలెనను నుద్దేశముతో బ్రిటిషుప్రభుత్వమునకు తమ రాజ్యమును అధికారమును అప్పగించిరి. అట్టిహామీనుంచి భద్రపరచికొనిన ఆగౌరవము, హోదా, ఆదాయములకు, అజీముజా, ఉత్తరాధికారికాడని త్రోసివేయుటకై యత్నించుచు, లార్డు హారిసుగారు ౧౮౫౫ అక్టోబరు ౨౫వ తేదీని[1] తమమినిటులో చూపినవిషమమగు వాదనలను ఖండించుటకు నెట్లు ఎక్కడనుండి ప్రారంభింపవలెనో తెలిసికొనుటకష్టము. లార్డుహారిసుగారు చెప్పినప్రతివిషయమును ఖండించుచు, ఆదేపనిగ ఎన్నియోఅసంగతులు చెప్పి చదువరులను విసిగించుటకంటె ఆయనను సమర్థించుటకు ఏమాత్రమైనను అవకాశమున్నదా యని అన్వేషించుటయే యిష్టముగా నున్నది. పార్లమెంటరీ దస్తావేజులను చదివిచూచినమీదట, మదరాసుగవర్నరుగారి నిజరూపము బయలుపడును. ఆతడు తననాయకుడైన డాల్హౌసీప్రభువుచెప్పిన ప్రతివిషయమును నియమముతప్పక ఆచరించుచుండెను. బలవంతుల చాంచల్యము, రాజనీతులబారినుండి బలహీనులను రక్షించుటకై ఏర్పడినసంధిషరతులన్నింటిని పటాపంచలు చేయుటలో డాల్హౌసీప్రభువు మహాదక్షుడు. ఈయన ఆయనవద్ద గుణపాఠమును నేర్చుకొనిన అనుచరుడు.

కర్ణాటకనబాబు ౧౮౫౫ అక్టోబరు ౭ వ తేదీని పరలోకగతుడాయెను. ఆతనిని డాల్హౌసీప్రభువు ఉదకమండలమున నివసించుచుండెను. తన యుద్దేశములను తలపులను మదరాసుప్రభుత్వమువారికి వెనువెంటనే తెల్పెను. అక్టోబరు ౨౩ వ తేదీని కార్యదర్శి ఎడ్మండ్‌సన్ గారు "౧౮౦౧ సం.రం సంధికి తరువాత అయిన పట్టాభిషేకసమయములందు ఏమేమి జరిగెనో" యని ప్రశ్నించుటతోనే యీక్రిందివిషయములను గూడ వివరించెను.

"3. కీర్తిశేషులగు నబాబుగారికి కుమారు లెవ్వరును లేరనియు, అందుచే సింహాసనము నధిష్ఠింపదగిన వారసుడు లేడనియు గవర్నర్ జనరల్‌గారు తెలుపుచున్నారు.

1 Papers relating to the Nawab of Karnatic, 1860, P. 12.

౮. ఈపరిస్థితులయందు యికముందు కర్ణాటక నవాబు బిరుదును ఏమిచేయవలయునో అవసరముగా ఆలోచింపవలెనని వా రూహించుచున్నారు.

౯. ఇంతలో, అనగా అనధిష్ఠిత సింహాసనమును గూర్చి ఆలోచనజరిగి నిశ్చయించువరకు కర్ణాటక నవాబుయొక్క ఉత్తరాధికారిగగాని ప్రతినిధిగాగాని, ఎవరిని మదరాసుప్రభుత్వమువారు ఒప్పుకొనరాదనితలంచుచున్నారు."

అట్టి ఆలోచనలకు ముందుగనే ఒక నిశ్చయమునకు వచ్చినటుల యిందు సూచన స్పష్టముగ కానవచ్చుచున్నది. ఆయభిప్రాయములే గవర్నరు జనరల్ గారి యుత్తరువులట్లు అంగీకరింపబడియెను. ఆ యుదకమండలమునుండి చలాయింపబడెడు ఆప్రభుత్వాధికారమును మదరాసుప్రభుత్వమువారు ధిక్కరింపజాలక పోయిరి. లార్డు డాల్హౌసీయే, అంత ఆసక్తితో, అంత సులభముగ, జాలోను, సతారా, జాన్సీ, నాగపూరువంటి మహాజంతువులను దిగమ్రింగి, అయోధ్యరాజ్యమును కూడ కబళింప నిశ్చయించినపుడు లార్డుహారిసు, ఆతడు వర్ణించినటుల 'వట్టి ఆడంబరమైన యీనామమాత్రపు' కర్ణాటకనవాబు హోదావంటి ఒకమాళిగమును రక్షించుటకై అంత శ్రమపడుట ఎందులకు? ఇట్టిసందర్భములో అసలు దిగమ్రింగనా వద్దా యని అనుమానించుట అసంభవము. అక్టోబరు ౨౫ వ తేదీని లార్డుహారిసుగారు మినిటును వ్రాసియుంచెను. నవంబరు ఆరంభముననే ఉదకమండలమునుండి లార్డుడాల్హౌసీ మదరాసుకువచ్చి కార్యనిర్వాహకసభయందు పాల్గొని "ఆవిపులమును, సమర్థమును పూర్తిపరిష్కారమును అగు" ఆపత్రికనుగూర్చి తాను సంపూర్ణామోదమును తెలిపెను.

లార్డుహారిసు యీ విధముగ నిర్ధారింప సెంచెను. ఒకటి: ౧౮౦౧ సం.రం సంధిలోపాల్గొనినఅజీముద్దౌలా యునుఆతనికుమారుడగుఅజీముజాయునుఆతనిమనుమడు, గతనవాబున్ను అయిన మహమ్మదుగౌసున్ను వంశపారంపర్యప్రభువులుకాక, (౮౬–వ శీర్షికలో) ఏసమయమునందైనను "తాను రద్దుపరుపగల్గెడు కొన్నిహక్కు-అధికారము, పింఛనులను" సార్వభౌమప్రభుత్వము యీయనెంచినసామంతులు మాత్రమేయని. రెండు: ౧౮౦౧ లోనిసంధి అజీముద్దౌలాతోనే ప్రత్యేకముగా కావింపబడినదనియు అందు 'వారసులు, ఉత్తరాధికారులు' అనుమాటయే లేదు. ఆతనిఅనంతరము, కుమారుని, మనుమని, కేవలమును అనుగ్రహించి, రాజ్యము చేయనిచ్చినను ఆతనిమరణానంతరము ఆసంధి బ్రిటిషుప్రభుత్వమును బంధింప నేరదు.

ఇట్టియుద్దేశము సమంజసమా యని నిర్ణయించుటకు ౧౮౦౧ సం.రం సంధిషరతులను గమనింపవలెను. ఆసంధియొక్క అవతారికయందు 'అజీముద్దౌలా, యింతవరకును కర్ణాటకనవాబులైయున్న ఆతనిపూర్వులహోదా, ఆస్తి, రాజ్యములయందు, ఈస్టుయిండియా కంపెనీవారిచే ప్రతిష్ఠాపింపబడియెను' అనియున్నది. కావున తరువాత చర్చనీయాంశము, 'యింతవరకును, కర్ణాటకనవాబులైన, ఆతనిపూర్వులహోదాఏది?' అని. ఏలన, అసంధిప్రకారము, ఆతనిపూర్వులవలె ఆహోదాయందు, అజీముద్దౌలా ప్రతిష్ఠాపింపబడియెను. అంతియ కాక, తరువాత నున్న "ఇరుపక్షములయొక్క సంబంధమును ఎల్లకాలము ఉండదగిన స్థిరపద్ధతిమీద ఏర్పరుచుచు." అనుమాటలు యీ పైమాటయొక్కబలమును తగ్గించలేదు. ఈ పైమాటలు ఒకనిజీవితాంతమువరకే ప్రత్యేకముగా కావింపబడిన ఏర్పాటునందుండవలసినట్టివి కావు.

(౬౯–వ శీర్షికలో) లార్డుహారిసు యిట్లువ్రాసెను. "కర్ణాటకరాజ్యమందలి వారివంశపారంపర్యపుహక్కు, ను, అధికారమును, రాజబిరుదమున్ను వారిచే వహింపబడి మనవల్ల నంగీకరింపబడినవి. కాని అవి మొగలుప్రభువుపాలనలోని ఒకముసల్మానుసొరుడనకు యీదగునట్టివి కావు అని తలచెదను" నేను యింతటితో ఆగి, లార్డుహారిసు యీవిషయమునంతను ఒప్పుకొనినట్లు రూపింపనచ్చును. ఏలన, 'వంశానుగతపుహక్కు-రాజాధికారములు, నవాబులస్వాధీనమైయుండి మన వలన అంగీకరింపబడిన' వని చెప్పుటనే అవియే, ఆతని పూర్వుల 'హోదా ఆస్తి, రాజ్యములయందు' ౧౮౦౧ సంవత్సరపు సంధినే నియమింపబడిన అజీముద్దౌలాకును చెంది యుండవలెను.

కాని యీవిషయమై తొందరపడ నక్కరలేదు. చారిత్రకములగు యధార్థవిషయములను జాగ్రతగ

జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొందము. ఢిల్లీపాదుషాచే, నైజాము, దక్కనుసుబేదారుగానియమింపబడగా,అతనిచే,యీవంశపు మూలపురుషుడగు అన్వరుద్దీనుఖాను కర్ణాటకపాలకుడుగా నియమింపబడెను. మొదటపుట్టిన దానపట్టాలననుసరించి యీరెం డుద్యోగములు వంశపారంపర్యములు కావు. కాని యీదేశమున, పూర్వాచారముల బట్టి యిట్టి ఉద్యోగములు వంశపారంపర్యము లగుట కామామూలు. అదియుగాక, మొగలు సామ్రాజ్య క్షీణదశయందు గొప్పసుబేదారీలగు, దక్కను, అయోధ్య, వంగదేశములకు, నానాటికి ఆక్రమణలవల్లను, సమయానుకూలమునుబట్టి చక్రవర్తులనుండి బలవంతముగ పొందిన హక్కులవల్లను యిట్టి వంశపారంపర్యపు హక్కులు, స్వాతంత్ర్యమున్ను కలిగెను. ఇట్టిహక్కులు ఆక్రమణలకు ప్రభువులుయిక్కట్టుసమయములందు అంగీకరించు చుండిరి. వారికిప్పటికిని ఆచారానుసారముగా మర్యాద, రాజభక్తి చూపుట, కొన్ని సందర్భములయందు కప్పములను చెల్లించుటయు కలదు. అట్టులే మహారాష్ట్రరాజులున్నూ, మొదటపీష్వాక్రింద సుబేదారులై సామంతులైయుండి, క్రమశః తమ రాజ్యములందు సర్వస్వతంత్రులై తమపై మొదట సర్వాధికారియైయున్న పీష్వాకు తమపై వట్టి సంయుక్త ప్రభువు హోదానునిలిపి వంశపారంపర్యపు రాజులైరి.

ఈరాజవంశపు మూలపురుషుడు అన్వరుద్దీనుఖాను నవాబుయందు పరిశుద్ధుడుకాకున్నను, ఆంగ్లేయులతో నెల్లప్పుడును మైత్రినవహించియేయుండెను. ౧౭౪౬ లో సైన్యసాకాబలములయందు పరాసువారు తాత్కాలికాధిక్యము చూపగల్గినప్పుడు అతడు మదరాసు, కడలూరునందలి మనపెటిలో మెంటులను సంరక్షించెను. అన్వరుద్దీనుఖాను ముదుసలియై అంబూరునందు ఫ్రెంచివారితోడను, వారు బ్రిటిషువారియధికారమును నాశమొనరింపనెంచి పోటీకి కర్ణాటకనబాబుగా నిలువబెట్టిన చందాసాహెబుతోడను పోరి ౧౭౪౯ ఆగష్టు 3 వ తేదీని రణరంగముననే చనిపోయెను. ఫ్రెంచివారిఅత్యాశను, డూప్లేగారు బాహాటముగా తెల్పు పన్నుగడలను చూచి సూడు రాజధానులగవర్నర్లును పూర్తిగా యిప్పటి వెరగందిరి. ఒకదేశీయప్రభువునకు సాయమొనర్చుచున్న మిషతో పరాసులునత్యధికరాజ్యాభివృద్ధికై పెద్ద ఎత్తుగడను చేయుచున్నట్లు విశదమయియుండెను. ఈప్రబలశత్రువులతో వారి యుపాయములోనే అనగా కర్ణాటకరాజ్యమునకు ప్రతినబాబు నొకనిని నిలువబెట్టి పోరాడుటకంటె మనకు వేరుమార్గము లేకుండెను. ఇట్టి యుద్దేశముతో మహమ్మదాలీ తెలిపిన పద్ధతుల కంగీకరించి బహిరంగముగ నాతనికైనను యథార్థముగ మన కొరకే రణమునకుపూనుకొంటిమి. మన యత్నము సఫలమాయెను. మనచేదోడైన నబాబుయొక్క హోదాను, ౧౭౬౩ లో పారిసునగరమున పరిష్కరించబడిన సంధిలోని ౧౧ వ షరతులో ఫ్రెంచిప్రభువు పూర్ణముగా అంగీకరించెను.

ఈ రాజనీతిననుసరించియే చాలా రాయబారములు జరిపి, నైజాముక్రింద సామంతస్థితినుండి మహమ్మదాలీని సంపూర్ణముగా విముక్తునిజేసి, ఢిల్లీప్రభువుచే, ఒకఫర్మానావల్ల, 'వాలాజాఆమీరూల్ హింద్, (హిందూదేశమందలి గొప్పప్రభువు) అనుబిరుదముతో నాతనిని వంశపారంపర్యనబాబుపదవికి తెచ్చితిమి. వారు అనుమతించునెడల, లార్డుహోరిసుగారిమాటలనే స్వల్పభేదముతో మారుపలికెదను. "మొగలాయిలపౌరుడైన ముసల్మానునకంతకంటె, ఏఅధికారమున్ను,శాస్త్రీయముగ పరిగణింపబడజాలదని తలంచెదను."

౧౭౭౮ అక్టోబరులో వాలాజానబాబు, కంపెనీయొక్క కోర్టుఆఫ్ డైరక్టర్లకు ఇట్టులవ్రాసెను. "దైవకృపవలన నేను ఒకవంశపారంపర్యపు ప్రభువను. మరియు గ్రేటుబ్రిటనుప్రభువుయొక్క స్థిరమిత్రుడనై, హిందూదేశపుప్రభువులలో నెల్ల, ఆంగ్లేయులతో నత్యంతమైత్రిని కలిగియున్నాను." తరువాత చాలాకాలమునకు (౧౮౦౧ మార్చి ౧౮ తేదీని) ఉమ్‌దత్ ఉల్ ఉమ్రాగారికాలమున న్యాయశాస్త్రరీత్యా యొకయిబ్బంది పరిష్కరింపబడవలసివచ్చినప్పుడు మదరాసుప్రభుత్వాధికారులు కోర్టుఆఫ్ డైరక్టర్లకు యిట్టులువ్రాసిరి. "యీవిషయమునుగూర్చి అటార్ని జనరల్ (ప్రభుత్వపక్షన్యాయవాది)తో సంప్రదించి లేటరుగారికి, కర్ణాటకనబాబు స్వతంత్రప్రభువని మేమంగీకరించినట్లు తెలిపినాము"

కావున మహమ్మదాలీ వాలాజానబాబు స్పష్టముగా, ఒకవంశపారంపర్య స్వాతంత్ర ప్రభువు, కాని,

కంపెనీవారిసామంతుడు కాడు. అతని కుమారుడు అగు ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రా అతని తరువాత రాజ్యము నేలెను. కాని అతని పరిపాలనకాలమున అతనికిని, కంపెనీవారికిని ఎట్టినూతనపుఏర్పాట్లున్నూ జరుగలేదు. అతనితమ్ముని కుమారుడగు అజీముద్దౌలా అతనితరువాత రాజ్యమునకు వచ్చి ౧౮౦౧ లోని సంధిచే యింతవరకును కర్ణాటక నబాబులుగానున్న అతనిపూర్వులహోదా ఆస్తి రాజ్యములయందు ప్రతిష్ఠాపింపబడియెను. అతడెట్లుతనవంశపారంపర్యపుహోదాను కోల్పోయి, కంపెనీయిష్టమువచ్చినపుడు రద్దుచేయగల్గిన హోదా అధికారము, అంగీకారములతో కంపెనీయొక్క సామంతుని స్థితికి ఎట్లు, ఎప్పుడు అధఃపతితుడాయెనో తెల్పుడని లార్డు హారిసుగారిని, లార్డుడాల్‌హౌసీగారిని మనము అడుగవచ్చును.

అజీముద్దౌలాయొక్క పట్టాభిషేకసమయమునందును, అతనిపాలనమందితరసమయములందునుగూడ స్వతంత్రప్రభువని అతనిహోదా అధికారములు బ్రిటిషు అధికారులచే సంపూర్ణముగా అంగీకరింపబడియెను. వీటిలో యిచట రెంటిని ఉదాహరణములుగా చూపెదను.

౧౮౦౧ సం.రం సంధికి మూడుసంవత్సరములు తరువాత మదరాసు గవర్నరుగారు అజీముద్దౌలానబాబుగారికి ఇటుల వ్రాసెను.

"రాజ్యమందలి ద్రవ్యవివాద సంపర్కమైనట్టియు (Civil), సేనాసందర్భమైనట్టియు వ్యవహారముల యందు నిర్వహణము మాయందే యుంచుకొని ప్రభుత్వమువారు మిమ్ములను కర్ణాటకరాజ్యసింహాసనస్థుల చేసిరి. తమ స్వాతంత్ర్యప్రభువుహోదా, గౌరవదర్పముల సంరక్షించుటకున్ను రాజోచితములగు అత్యుదార దానధర్మముల కొరకున్నూ ప్రభుత్వాదాయమునుండి తగినంతమొత్తము ప్రత్యేకింపబడినది.[1]"

తరువాత తొమ్మిదేండ్లకు కోర్టుఆఫ్ డైరక్టర్లు యీవిధముగ వ్రాసిరి: "కర్ణాటకనబాబుయొక్క స్వతంత్రప్రభుత్వపుహక్కులు ప్రధాన న్యాయసభాపతులచే అంగీకరింపబడి రూఢికావింపబడి స్థానిక న్యాయస్థానముయొక్క అధికారమునుండి తప్పింపబడియెనని ప్రభుత్వపక్షన్యాయవాది ౧౮౧౦ సం.రం సెప్టెంబరు ౨౨వ వ్రాసిన నివేదికనుబట్టి తెలియుచున్నది."[2]

వాలాజానబాబునకున్ను యీస్టుయిండియా కంపెనీకిన్ని ఏనిర్ణయముగాని, సంధిగాని, ఏర్పాటుగాని, లేకయే 30 సంవత్సరముల కెక్కుడుగగూడ అత్యంతమగు స్నేహసంబంధ ముండెను. మదరాసు ప్రభుత్వమువారు బ్రతిమాలగా బ్రతిమాలగా సైన్యనిర్వహణము కొరకై అత నీయవలసిన ధనమును నిర్ణయించుటయే ముఖ్యోద్దేశ్యముగా నొకసంధిని ౧౭౮౭ లో కంపెనీవారు వాలాజాగారితో చేసుకొనిరి. ౧౭౯౨లో వార్షికముగ నాతడు సైన్యనిర్వహణము కొరకై యియ్యవలసిన ధనము ఆతనిశక్తిని మించుటచే ౧౭౯౨ లో లార్డు కారన్ వాలిస్ వాలాజాగారికనుకూలమగు సంధియొకటి చేసి అందువలన నబాబుగారిభారమును కొంతతగ్గించెను. ఈ సంధులలో రెంటియందును కొంత దేశభాగమును కంపెనీకి యిచ్చుటను

---

1. ౧౮౦౪ మే ౨౨ వ తేదీని లార్డు విలియం బెంటిక్‌గారు అజీముద్దౌలా నబాబుగారికి వ్రాసినజాబు. Papers relating to Carnatic Stipendaries, Madras, 1858, p. 97-98

2. ౧౮౧౩ సం.రం ఫిబ్రవరి ౨౩ వ తేదీని కోర్టుఆఫ్ డైరక్టర్లు మదరాసుగవర్నరుగారికి పంపినలేఖనుండి. Carnatic Stipendaries, Madras. 1858;p. 138)

మిల్‌గారి హిందూదేశ చరిత్రనుండి తీయబడిన యీదిగువభాగము తగినంత వేటతెల్లమై యున్నది.

"ఫ్రెంచివారితోటి పోరాటమున కర్ణాటకమునందు మహమ్మదాలీకి ఆంగ్లేయులు సాయ మొనర్చిరి. ఆయుద్ధాంతమున ఆతనిని తద్దేశపు స్వతంత్రప్రభువుగా నంగీకరించిరి. కావున సైన్యాధికారము, ఆర్థికాధికారములను, రాజ్యాధికారముఖ్యాంగములను అతని యధీనమున నుంచిరి. అతని యనుమతివలన కొన్ని అధికారములను సంపాదించి ఆతనియందు భక్తివిశ్వాసములుకలిగియుండి అతనిక్రింద సామంతముగ కంపెనీయుండెను".

గూర్చి ఏమియును లేదు. అతనితరువాత ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రా ౧౭౯౫లో రాజ్యమునకు వచ్చెను. అతనిపాలన కాలమున అతనికి బ్రిటిషుగవర్నమెంటుతోడిసంబంధమే మాత్రమునుమార్పు చెందలేదు. కాని ఆతడు చనిపోగానె గొప్పమార్పును కలుగచేయవలయునని (కంపెనీవారు) ఎంచుచునేయుండిరి. నబాబుగారిమరణమునకుపూర్వము చాల సం.నుండియే-ముఖ్యముగా౧౭౯౨లో తాముగావించిన యుద్ధములవల్ల లార్డుకారన్‌వాలిసు టిప్పుసుల్తానుయొక్క బలవిచ్ఛేదముగావించిననాటినుండియు-కర్ణాటకమందలి సామాన్యసైన్యపరిపాలనమంతయు సంపాదించుటకున్నూ, అటులసామాన్యపాలనము మూలముగ నాతని ప్రభుత్వాదాయములో నెక్కువభాగమును కాజేసి, నబాబును నామమాత్రుని గావించి పింఛనునిచ్చుట వారి యొక్క ముఖ్యోద్దేశమై యున్నది. ఈనీచస్థితికి వచ్చుటకు వాలాజానబాబుకే కాక ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రాకును ఒకేమాదిరిగా యిష్టములేదు. అయ్యాది కంపెనీ వారి కెక్కుడు ఆశాభంగము కలిగించెను. ఈమూర్ఖపుపట్టుదలకు 'స్వార్థపరులగు కుట్రకారుల దుస్సలహాలే' కారణములని కంపెనీవారు అనిరి.

ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రా యొక్క కాలములో యీవలసిన సైన్యనిర్వహణార్థపుధనము వాయిదాతప్పక యీయబడుచుండెను. కాని రాజ్యపాలనము మిగుల జనకంటకముగను దుబారాగను జరిగెనని కంపెనీవారనిరి. యిది నిజమయిన కావచ్చును. బంగారపు గుడ్లతోపాటు కోడినిగూడ నబాబు నాశమొనరించుచుండెను.(అనగా యికముందు క్రమముగ ధనమువచ్చుటకు వీలులేకుండ దేశమును పాడుచేయుచుండెనని అభిప్రాయము). క్రమము తప్పకుండ బంగారుగుడ్లను రాబట్టుగలశక్తి కంపెనీ వారికే యుండెను. ౧౭౯౫ లో ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రా రాజ్యాధిష్ఠితు డయినంతనే మదరాసు గవర్నరు లార్డు హోబార్టుగారు కర్ణాటకరాజ్య ప్రభుత్వమును కంపెనీ పరము చేయుమని ఎక్కువ పట్టుదలతో తిరిగి ప్రయత్నింపజొచ్చెను. అట్టిమార్పుదల ముఖ్యావసరమని తానెంచినట్లు అనేకమగు మినిటులను నాతడు వ్రాసెను. ౧౭౯౧ ఆగష్టు ౩౧ వ తేదీని కోర్టు ఆఫ్ డైరక్టర్లు మదరాసుప్రభుత్వకార్యనిర్వాహక వర్గాధ్యక్షునికి ఇటుల వ్రాసిరి. "మీరు కోరిన ఆ సవరణను అంగీకరించుటకు నబాబు ఒప్పింపబడలేనందుకు మేమెంతయు చింతించుచున్నాము. ఈసవరణ (అనిన వారుకోరెడిఆ ప్రభుత్వపుమార్పుదల) మాపేర తిరిగి వారిని గోరుటకై మీ కధికార మిచ్చుచున్నాము. మఱియు, హెచ్చరించుట,సమాధానము బోధనము మూలముగ ఆ నబాబుగారి యొక్క సమ్మతిని పొందగల్గుదురేని కంపెనీవారికి సమ్మతమగు సేవగావించినవా రగుదురు. ఎన్నిప్రయత్నములచేతను, నబాబుగారి సమ్మతిని పొందలేకపోయిరి. కంపెనీవారు హఠాత్తుగా జోక్యము కలుగజేసికొనుటకు తా వీయకుండునట్లుగ నిర్ణయకాలములోననే సైన్యనిర్వహణపుధనము చెల్లింపబడుచుండెను. ౧౭౯౮ లో లార్డు మార్నింగ్‌టన్‌గారు (తరువాత మార్క్విస్ వెల్లస్లీ అయిరి.) గవర్నరుజనరల్‌గా వచ్చిరి. వారు మదరాసుకు చేరినంతనే క్రొత్తసంధిచేయు నుద్దేశముతో నబాబుతో రాయబారములు సలిపెను. కాని (అతడు కోర్టుఆఫ్ డైరక్టర్లకు తెల్పినటుల) నబాబుగారు ఈక్రొత్త ఏర్పాటునకు పూర్ణముగా విముఖుడై యుండెను ౧౭౯౯ ఏప్రిల్ నెలలో గవర్నరు జనరల్‌గారు కలకత్తానుండి ఆవిషయమునుగూర్చియే వాదయుక్తముగ అరువది శీర్షి కలుగల యొక దీర్ఘ లేఖను నబాబునకు వ్రాసెను. కాని నబాబు ౧౭౯౨ సంధియొక్క సవరణనుగూర్చి (కంపెనీవారు చేసికొనిన) ఆ నిశ్చయాభిప్రాయమును ప్రతిఘటించెను.

కాని, ౧౭౯౯ వత్సరాంతమున ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రాగారి ఆరోగ్యము చెడుచున్నదనికలకత్తాకువార్త వచ్చెను. అంతట లార్డు మార్నింగ్‌టన్‌గారికొక యుక్తి తోచెను. మనము గమనించేయెడల అందు తుదకుతాము కోరిన ఏర్పాటును కావించుకొరకై యోచించినయుపాయము యొక్క బీజము యిచ్చుట గాననగును. కలకత్తానుండి ౧౮౦౦ మార్చి ౨౬ వ తేదీని మదరాసు గవర్నరుగారికివ్రాయబడినబాబు ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రాగారి మరణము సందర్భమున గవర్నరుగారి ప్రవర్తన సూచన చేసెడి సలహాలున్నట్టి ఉత్తరమునుండి ఒక దీర్ఘభాగము యీ క్రింద జూపవలయును.

"౧౭౯౨ లోని సంధి, వాలాజా నబాబుగారి యొక్కయు, వారి యుత్తరాధికారుల యొక్కయు

పేరను, తరవునను కావింపబడినప్పటికిని ఆవంశములోని వారై ప్రస్తుత నబాబుచే నియమింపబడినవా రెవ్వరైననున్నయెడల వారి అర్హతవివాదస్థమై సందేహాస్పదమై యున్నయెడలఅట్టివారిని సింహాసనాధిష్ఠితుల చేయుటకు గాని సహాయమొనర్చుటకు గాని, ఆసంధిలోని ఏ షరతులవల్లను మనము బాధ్యులము గాము."

తన కుమారుడని ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రా చెప్పుచున్న ఆతని జననమునుగూర్చి అనేక వదంతు లున్నవి. ఏమయినను యీ యువకునితల్లి తక్కువజాతి దని, నబాబు ఎన్నడును ఆమెను వివాహముచేసుకొనలేదనుట స్పష్టము. యీతడు రాజ్యమునకు వచ్చినచో[1] (నబాబు తమ్ముడగు) అమీరుల్ ఉమ్రాగారి కుమారునికి యింతకంటె నెక్కువహక్కుగలదని తలంచువారు అందుకై శక్తివంచనలేక ప్రతిఘటింతురనుట నిస్సంశయము."

"ప్రస్తుత స్థితిగతులయందు యిరుకక్షులలో నెవ్వరికిని యిప్పటికున్న సంధులనుబట్టి సాయమొనర్పజాలము. అందులో నెవ్వరికి మనము సాయము యిచ్చెదమో నిశ్చయించునపుడు కర్ణాటక రాజ్యములో ఆంగ్లేయుల లాభములను మొత్తమురాజ్యముయొక్క ఐశ్వర్యమున్ను, ప్రజాసౌఖ్యమున్ను మనహక్కు బాధ్యతలను నెక్కువ ముఖ్యములుగా నెంచవలయును."

"యీపద్ధతి ననుసరించి మనము సింహాసనాధిష్ఠితులచేయు నాతనినుండి ప్రస్తుతము కర్ణాటకమునకు కలిగిన యిక్కట్టులను సక్రమముగ నివారించుటకై తగిన షరతులను విధించవలయును."

"ఇందుకొరకు, ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రాయొక్క ఉత్తరాధికారి సామాన్యసైనిక పరిపాలనమునంతయు సంపూర్ణముగ కంపెనీవారిపరముగావించి ఒక కోటను గాని, ఒకసేననుగాని, ఏనెపముమీదనైనను ఉంచుకొనరాదు."

మొదటగా నీషరతులను ఉమ్దత్ ఉల్ ఉమ్రా కుమారుడగు ఆలీ హుస్సేనునకు అంగీకారమునకై ఎదుట బెట్టవలయును.

"నబాబుయొక్క కుమారుడని చెప్పబడునాతడు యీనబాబు మరణానంతరము ౨౪ గంటల లోపుగా యీషరతులను తిరస్కరించినగాని లేక ఒప్పుకొనుటకు ఆలసించినగాని అమీరుకుమారునికి ఆషరతులను ఒప్పుకొనినమీదట సింహాసనము నెక్కుటకు అధికారము నొసంగుడు." (సశేషము)

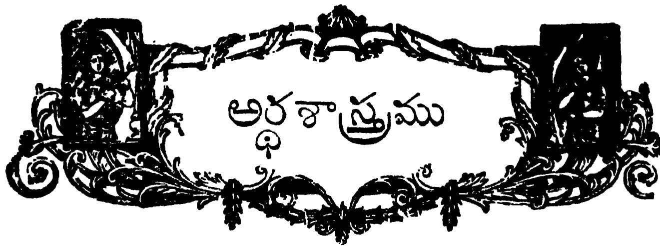
1. ఇతడు అజీముద్దౌలా. తుద కీతడే సింహాసనము నెక్కెను.

ద్వితీయ వార్షిక సమావేశము, సాహితీసమితి, రాజమహేంద్రవరము

మదరాసు శాసనసభనుండి వెడలివచ్చిన స్వరాజ్యపక్షసభ్యులు (16-3-26)

గండికోట సత్యనారాయణ మూర్తి గారు, ఎం. ఏ.

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

౮. ప్రజావృద్ధిసమస్య

ఇక జనసంఖ్యాభివృద్ధిగూర్చియు అందులకుతగిన ఆహార పదార్థాభివృద్ధి యగుచున్నదా అనే సమస్యను గూర్చియు విచారించవలసి యున్నది. పదునెనిమిదవ శతాబ్దాంతమందొక పాశ్చాత్యుడగు అర్థశాస్త్రజ్ఞుడు (మాల్థూసీ) ఏ దేశమందైనను జనసంఖ్య ఆహారాదులకన్న ఎక్కువగా వృద్ధినొందుచున్నదనియు, యుద్ధము, జాడ్యములు, స్వాభావిక మరణములు మొదలగు కారణముల వలన ప్రజానాశన మగుచున్నను, స్త్రీ పురుష సంగమ సంజనిత సంతానాభివృద్ధికి ఇంద్రియ నిగ్రహము మొదలగు కొన్ని అభ్యంతరములు ప్రజలు కల్పించుకొనని యెడల జనసంఖ్యాభివృద్ధికి తగిన ఆహారపదార్థాభివృద్ధి కలిగి దేశము సుభిక్షముగా నుండదని సిద్ధాంతీకరించెను; 3,6,12,24,48,96,192— ఈ విధమున దేశమందలి జనసంఖ్య విస్తరించుచుండుననియును, 3,5,7, 9,11,13,15— ఈవిధమున వ్యవసాయాది వృత్తులవలన లభించెడు ఆహారాదులు అతిశయించుచుండుననియును వాని అభిప్రాయము. ఈ సిద్ధాంతము దేశపుటార్థిక విషయములలో వర్తించుచున్నదా అని ప్రతిదేశపువారున్ను వాద ప్రతివాదము లొనర్చిరి. కొందరీసిద్ధాంతము మాల్థూసుగారియొక్కయు వారి శిష్యులయొక్కయు ఊహా ప్రపంచమందు మాత్రము కల్పింపబడినది గాని వాస్తవ ప్రపంచమందిది వర్తించుటయే లేదనిన్ని, మరికొందరు సత్య మించుక కలదనియున్ను మాల్థూసుగారి అంతరార్థము గ్రహించవలెను గాని ప్రతిపదార్థశోధన మొనరించి తప్పులెంచుట హేత్వాభాసమనియున్ను అభిప్రాయపడిరి. గ్రంథవిస్తరభీతిం జేసి ఈవాద ప్రతివాదములతో సంబంధించిన సూక్ష్మాంశము లన్నిటిని చర్చించలేము గాని మొత్తముమీద తెల్లమగుచున్న విషయములను వాటి యాథార్థ్యమున ఇంచుక గమనించెదము. యుద్ధములు, ప్లేగు, కలరా, ఇన్‌ఫ్లుయంజా, కాటకములు మొదలగువాటివలన సంభవించెడు మరణములు కొంత వరకు జన నాశన మొనర్చుచున్నను, జననముల సంఖ్య తగ్గినట్టుల అతిబాల్యవివాహములు, వితంతూద్వాహములు, తినుటకన్నము సరిగా లేనివారుకూడ పెండ్లిచేసుకొని పిల్లలనుకనుట మొదలగు సాంఘికాచారములు కట్టిపెట్టినచో ఇదివరకే జనసంఖ్య జాస్తిగా నున్నట్టియు, భాగ్యోత్పత్తి విశేష మతిశయించుటకు వలయు సాధన సామగ్రి లేనట్టియు దేశములు బాగుపడును. ఇంకొక సంగతి. ఒక్క జనసంఖ్య అధికరించినచో దేశమున కనర్థములు వాటిల్లునని చెప్పలేము; ఏమన దేశపు భాగ్యమును వృద్ధిచేయగలవా రెందరో అవతరించవచ్చును; నాగరికత ప్రబలి జనుల జీవనావస్థలు ఉన్నతదశ నొందవచ్చును. ఈ అభిప్రాయము లన్నిదేశములకును అన్నికాలములకును వర్తింపవు. లోకమందలి దేశముల ఆర్థికావస్థలు వేర్వేరు యుగములలోను, శతాబ్దములలోను భేదించియున్నట్లు దేశచరిత్రలు ఘోషించుచున్నవి. కొన్ని దేశములవారు జనసంఖ్య కొలదికాలములో అధికరించని యెడల దేశపుటార్థిక రాజకీయ వ్యవస్థలు విపరీత పరిణామ మొందునని విచారించి ఇతర దేశములవారి కసంపర్కమని తోచెడు ప్రజాభివృద్ధిమార్గముల నవలంబింతురు; స్త్రీ పునర్వివాహము లనుచితములని వాదించక ఆ మూలమున సంతానవంతులగుదురు; ఇతరులకు వ్యభిచారమని తోచెడుఅభ్యాసములు వారికిసదాచారములు. కొన్నిదేశములవారు జనసంఖ్య విస్తరించినచో కష్టమని స్త్రీ పురుషులు 25, 30 ఏండ్లకు పెండ్లిచేసుకొందురు; కొన్నిదేశములలో 40 ఏండ్ల కన్యలున్నారు. మరికొందరు పెండ్లికూతురికన్న పెండ్లికుమారుడు చిన్నవాడైనను

తప్పులేదని అట్టివారికి పెళ్లిళ్లు జరుపుచుందురు. మరి కొన్ని దేశములలో స్త్రీలు సంతానవతులైననో కుటుంబ పోషణము కష్టమౌనని గొడ్డుమందులను తినెదరు; లేదా నవనాగరికులలో "మాల్థూసియన్సు" నాబరగు రీని నూతన విధానములను స్వీకరించెదరు. మరికొన్ని దేశములలో బొమ్మలపెండ్లిండ్లో యనునటుల ఆరేడేండ్ల ఆడపిల్లలకున్ను ఏడెనిమిదేండ్ల మగవారికిన్ని వివాహములు జరుగును; 14 ఏండ్లు దాటకుండగనే వారు సంతాన ప్రాప్తులగుదురు. ప్రజాభివృద్ధి అయిన కానిండు; అందులకుపయోగిన భాగ్యోత్పత్తి చేయవలెను గాని ప్రజావృద్ధి కభ్యంతరములు కల్పించుట పౌరుష హీనమని కొందరు వాదించెదరు. లోకములలో నిట్టి వేర్వేరు స్థితిగతు లుండుట వలన ప్రజావృద్ధి సమస్య పలువురకు పలువిధములుగా గోచరించుచుండును.

ఈ సందర్భమున హిందూదేశపుస్థితిగతుల నిందు విచారించెదము. జనాభా లెక్కలప్రకారము ఈదేశపు జనసంఖ్య నానాటికి పెరుగుచున్నట్లే కానవచ్చుచున్నది. బ్రిటిషిండియా జనసంఖ్య (స్వతంత్రరాష్ట్రములిందులో చేరవు) 1891 లో 221. 2 మిలియన్లు; 1901 లో 231. 6; 1911 లో 244. 3; 1921 లో 247.కొన్ని నిర్ణీతకాలములలో నూటికి జననముల రేటెంతయో మరణముల రేటెంతయో తెలిపెడు ఈదిగువ పట్టీ గమనించ తగినది.

సంవత్సరములు	నూటి 1కి జననములరేటు	నూటి 1కి మరణములరేటు	వృద్ధిరేటు
1894–1898	34.77	31.10	3.67
1899–1903	38.33	32.99	4.34
1909-1908	38.55	35.86	2.69
1909–1913	38.62	30.91	7.71

కాటకములు, ప్లేగు, మలేరియా మొదలగు కారణములవలన అనేకులు మరణించుచున్నను, జనసంఖ్య వృద్ధి నొందుచునే యున్నది. బ్రిటిష్పరిపాలనమునకు పూర్వము మాదేశపు జనాభాలెక్క లెట్లుండెనో మనకంతగా తెలియవుగాని రామాయణ భారతాది యుగములలోను ఆంగ్లేయులకు ముందీదేశము నేలెడి ప్రభువులకాలములోను యుద్ధములు తరుచుగా జరుగుచుండెడు కారణముచేతను, దేశమందన్ని భాగములు నివాసయోగ్యముగా నుండని కారణముచేతను జనసంఖ్య అప్పుడు తగ్గియేయుండునని ఊహించవచ్చును. ఇప్పు డీదేశములో యుద్ధములవలన ప్రజానాశన మతి స్వల్పము. మరియు కారణంబులను వ్యాధులను నివారించుటకును నిర్మూలించుటకును అనేక విధముల ఆరోగ్యము కలుగజేయుటకున్ను సౌకర్యము లేర్పడినవి. శిశుహత్య, నరహత్య, సహగమనము మొదలగు దురాచారములు కఠిన శాసనములంజేసి నిషేధింపబడినవి. అయితే ప్రజావృద్ధికారంబులగు పెండ్లిళ్లు జరుగుచునే యున్నవి. జరుగుటయే కాదు; అధికరించుచున్నవి. వితంతూద్వాహము శాస్త్రీయమని వాదించు పూర్వాచార పరాయణు లీదేశమం దెంతమంది యున్నను మన గవర్నమెంటువారు స్త్రీ పునర్వివాహము హిందూలా (ధర్మశాస్త్రము) వలె ఉచిత ధర్మమని ప్రత్యేక శాసన మేర్పరుచుటంజేసియు సంఘ సంస్కారకర్తల ఆందోళనము పలువురకు రుచించుటవలనను ఇప్పుడు నూటికి 60 మంది స్త్రీ లీదేశములో నిరాటంకముగా వితంతూద్వాహ మొనర్చుకొని సంతానవతు లగుచున్నారు. విరుద్ధ సంబంధములు విసర్జనీయములని హిందూలా ఘోషించుచున్నను విరుద్ధసంబంధము లనేకములు సంఘాచార ప్రాబల్యమునంజేసి న్యాయ సమ్మతములని తీర్మానించెడు హైకోర్టుతీర్పులున్నవి. కొందరు ఇద్దరు ముగ్గురు స్త్రీలను పెండ్లియాడుచున్నారు. మన దేశమందలి కొన్ని భాగములలో 1921 వ సంవత్సరపు లెక్కలప్రకారము వివాహము చేసుకొనిన పురుషులు స్త్రీలు వెయ్యిటికి ఎంతమంది యున్నారో తెలియజేయు ఈదిగువ పట్టీ గమనించతగినది:—చూ. పట్టీ 1.

పైపట్టీ నాల్గవకాలములో "పెళ్లిచేసుకొనినవా"రనగా పుష్పవతులుకాని కన్యలనికాదు; పెనిమిటితో కాపురము చేయువారనియే. కొన్ని ప్రాంతములలో 15 ఏండ్లు రాకుండగనే పురుషులు, స్త్రీలు సంతానవతు లగుచున్నారు. 1921 లో వెయ్యిటికి వివాహ మింక చేసుకొనని పురుషులు, స్త్రీలు, బంగాళములోను ఇంగ్లాండు-

పట్టి 1.

రాష్ట్రము	ఏయేవయస్సులకు మధ్యస్థము	వెయ్యిటికి ఎంతమంది పురుషులు పెళ్లిచేసుకొనినవారు	వెయ్యిటికి ఎంతమంది స్త్రీలు పెళ్లిచేసుకొనినవారు
బెంగాల్	15—19	228	881
	20—39	795	784
బీహారు ఒరిస్సాలు	15—19	450	792
	20—39	807	824
పంజాబు	15—19	263	753
	20—39	660	890
సంయుక్తరాష్ట్రములు	15—19	459	870
	20—39	743	862
బొంబాయి రాజధాని	15—19	328	831
	20—39	746	840

వేల్సులలోను (1911) ఎంతమందియున్నారో ఈ దిగువ పట్టి వివరించుచున్నది:—

ఏయేవయస్సులకు మధ్యస్థము	బంగాళము		ఇంగ్లాండు వేల్సు	
	పురుషులు	స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు
15—20	766	55	998	988
20—25	410	20	857	757

25 ఏండ్ల వయస్సుకు ఆంగ్లేయస్త్రీలలో నూటికి 75 గురు వివాహము చేసుకొనరు. కావుననే 30 లేక 40 ఏండ్ల వయస్సు ఉన్నను కొందరు ఆంగ్లేయ స్త్రీలు అవివాహితలగు కన్యలే. అట్టివారు బంగాళములో నూటికి ఇద్దరు స్త్రీలుండుట అరుదు. తక్కిన ప్రాంతము లందు కూడ ఈదేశమందంతటను ఇదేరేటు వర్తించునని ఊహించవచ్చును.

చెన్నపురి రాజధానిలో 1871 మొదలు 1921 వరకు క్రింద వివరింపబడిన జనాభా లెక్కలను గమనించినచో ప్రజావృద్ధి అగుచున్నదని తెల్లమగును:—

సంవత్సరము	జనసంఖ్య
1871	31636276
1881	31181940
1891	36064408
1901	38653558
1911	41870160
1921	42794155

1881 లో జనసంఖ్య తగ్గుటకు కారణము 1877-1878 మహాకాటకము.

పైన చెప్పబడిన విషయాంశములంజేసియు, కారణములంజేసియు ఈ దేశమందలి జనసంఖ్య నానాటికి హెచ్చుచున్నదనుట నిర్వివాదాంశము.

ఆహార పదార్థములు జనసంఖ్యతో పాటు వృద్ధి నొందుచున్నవా అను అంశ మిక విచారించెదము. ఆహార పదార్థోత్పత్తి కృషి వాణిజ్యాదు లెంత వికసించినను హీనవృద్ధిసూత్రము ననుసరించి యుండునను సంగతి మరువరాదు. నానాను జనుల జీవనావస్థలు, బాంధలు, యత్నములు, చర్యలు హెచ్చొందు చుండుటంజేసి ప్రతి మనుజునకును ఆహారపదార్థముల విషయమై భూమినుండి గ్రహింపబడు పంటలలో ఇన్ని మణుగులు లేక ఇన్ని టన్నులు ప్రతిసంవత్సరము కావలసియుండునని నిష్కర్షగా అంచనావేయుట కెన్నియో విమర్శనోపయోగ సాధనము లుండవలెను. ఎదిగినపురుషులయొక్కయు, స్త్రీలయొక్కయు, వేర్వేరువయస్సులుగల బాలురయొక్కయు, బాలికలయొక్కయు ఆహారపదార్థ పరిమాణము భేదించుచుండును. మొదటితరగతి భాగ్యవంతులు మద్రాసు పేల మగునట్టియు విలువగల పదార్థములతో కలిసినట్టియు ఆహారమును భుజింతురు. సామాన్యపు కుటుంబస్థులు తినుచున్న ఆహారపదార్థము లంత విలువగలవి గాక సామాన్యముగా నుండును. బీదలు ఎట్టితిండి తినినచో ఆకలితీరి మనుజుల కుండవలసిన సాధారణపు

బలముకూడ ఉండదో అట్టి తినుబడి వస్తువులనే తినుచుందురు. ఈ తుదిని పేర్కొనిన జాతివారికి (వారిలో వేర్వేరు వయస్సులు గమనించవలెను) మొత్తము మీద సంవత్సరమునకు ఆహారవిషయమై ఇన్నిటన్నుల తూనికగల ధాన్యాదు లవశ్యమని మనము నిర్ణయించి అట్టివారే దేశమందున్న ప్రజలందరున్ను అని భావించి లెక్కలు వేసినచో మన అంచనా సర్వ సామాన్యముగా నుండును గాని అతిశయోక్తికాదు. ప్రతిసంవత్సరము సగటుగా దేశములో పండుచున్న ధాన్యాదులు ఇన్నిటన్నులనియును ఆహారార్థ ముపయోగించున విన్నిటన్నులనియును లెక్కవేయుట మీది అంచనాకన్న సులభతరము; ఏమన దొరతనమువారు సేకరించిన వివరాంశములనే ముఖ్యముగా ఆధారము చేసుకొనవచ్చును. జనాభా లెక్కల ననుసరించి ఆహారార్థము ప్రజలకీయాసంవత్సరములలో ఇన్నిటన్నుల ధాన్యాదు లవశ్యమనిన్ని, ఆయా సంవత్సరములలో దేశములో పండిన ధాన్యాదులలో ఆహారార్థమిన్నిటన్నులు వినియోగించుచున్న వనిన్ని మనము కనుగొని వివరముల సంకలతో ఒక పట్టీ ప్రచురించి నట్లయిన జనసంఖ్య వృద్ధితోపాటు జనులకుత లసియుండు ఆహారపదార్థముల ఉత్పత్తి వృద్ధిన దున్నదో లేదో నిర్ణయించవచ్చును. ఇదియే ఈసమస్యకు వలయు ఆర్థిక విమర్శనా పద్ధతి సంక్షేపముగా మీద వర్ణింపబడిన పద్ధతి ననుసరించుటకు కావలసిన విమర్శనోపయుక్త వివరములను ఓపికతో సేకరించి వాటిని యుక్తి యుక్తముగా నుపయోగించి ఇట్టి సమస్యలను 5 లేక 10 ఏండ్ల కొకసారి విచారించుచుండుడని పాఠక మహాశయులను ప్రార్థించుచున్నాము.

మన హిందూదేశములో ఒక ఏడాది వయస్సు నుండి ఏబది ఏండ్లకు మించిన వయస్సువరకు ఎంతమంది ప్రజలున్నారో 1911 మొదలు 1918 వరకు ప్రతి సంవత్సరము వారికి సాధారణపు బలము కలిగి యుండుటకు కావలసిన ఆహారపదార్థము లెన్నిటన్నులని అర్థ,ఆరోగ్య గణితశాస్త్రముల ప్రకారము సేకరింపబడిన విమర్శనోపయుక్త సాధనముల సహాయమున నిర్ణయించి ఆయా సంవత్సరములలో నుండెడు జనసంఖ్యలను, ఉత్పాదింపబడిన ధాన్యాదులను గమనించి సారాంశములను "షాజే" అను అర్థశాస్త్ర పండితుడు సుబోధకముగా తెలియజేసెను. (ఇకనామిక్ జర్నల్ ఆఫ్ ఇండియా, మూడవ సంపుటము, పేజీలు 84-111, 167-183). ఆయన అవలంబించిన విమర్శనాపద్ధతి నంతయు ఇచ్చట నిరూపించలేము గాని సారాంశములను మాత్రము పట్టీలరూపకముగా ప్రచురించుచున్నాము. 1911 వ సంవత్సరము బ్రిటిషిండియా జనాభా లెక్కలప్రకారము ప్రజావిభజనమును, వేర్వేరు వయస్సులుగల జనులాహార విషయమున వినియోగింపవలసియున్న ధాన్యాదుల పరిమాణమును ఈదిగువ 'ఏ' షెడ్యూలులో వివరించుచున్నాము. 'ఏ' షెడ్యూలు మూడవకాలములో వేయబడిన ఔన్సుల అన్నలెక్క నిర్ణయించుటకు మన గవర్నమెంటువారు ప్రమాణించినట్టి జెయిలు ల్యాస్యూయలును, ఫేమిన్ కోడ్సు (ఖైదీలకున్ను, కరువుపనులు చేయుచువారికిన్ని ఇవ్వబడు ఆహార పదార్థముల వివరము లీ గ్రంథములలో వివరించబడియుండును) — ఆధారము; జనాభాలెక్కలవ "సెన్సస్ రిపోర్టు" ఆధారము.

ఏ-షెడ్యూలు

వయస్సు ఏ యే సంవత్సరములకు మధ్యస్థము	1911 జనసంఖ్య (మిలియన్లలో)	ఒక్కొక్కని కొక్కొక్క దినమునకు వలయు ధాన్యాదులు ఔన్సులు	జనసంఖ్య కంతటికి దినమునకు వలయు ధాన్యాదులు టన్నులు
0—1	8	...	...
1—2	4	5	558.0
2—5	21.2	8	4732.1
5—10	34.5	12	11551.3
10—15	27.0	16	12053.6
15—50 (పురుషులు)	61.0	28	47656.3
15—50 (స్త్రీలు)	60.6	24	40580.4
50 ఏండ్లకు మించిన వారు	28.0	22	15625.0
		దినమునకు వలయు మొత్తము ...	132756.7 టన్నులు
		సం॥నకు వలయు మొత్తము ...	48.46 మిలియన్ల టన్నులు

1912 వ సంవత్సరమునుండి 1918 వ సంవత్సరమువరకు వెయ్యి 1కి 5 గురు జనుల చొప్పున జనసంఖ్య వృద్ధిఅగు చున్నదనుకొనినచో (ఈ అజ్మా అతి తక్కువగానున్నది) మీది పట్టీ విధానము ననుసరించినచో 1911-1918 సంవత్సరములలో ప్రజలకు కావలసియుండే ధాన్యాదుల అంచనా లెక్క లీదిగువ 'బీ' షెడ్యూలులో నున్నవి:—

బీ-షెడ్యూలు

సంవత్సరము	కావలసినధాన్యాదులు (టన్నులలో)
1911—1912	48.46 మిలియన్లు
1912—1913	48.70
1913—1914	48.94
1914—1915	49.18
1915—1916	49.43
1916—1917	49.68
1917—1918	49.93

వ్యవసాయపు డిపార్టుమెంటువారి లెక్కలప్రకారము (అగ్రికల్చరల్ స్టాటిస్టిక్సు) పశువులు మొదలగువాటికిన్ని విత్తనములకున్ను కావలసిన ధాన్యాదుల పరిమాణము 'బీ' షెడ్యూలు మొత్తములతో కలుపగా లభించెడు మొత్తములు ఆయా సంవత్సరములలో తప్పక యుండు ఆహారాదుల మొత్తములు; ఆవివరము లీదిగువ 'సీ' షెడ్యూలులో నున్నవి:—

1911—1918 లో ప్రతి సంవత్సరము బ్రిటిషు ఇండియాలో వ్యవసాయవృత్తివలన పండుచున్న ధాన్యాదుల లెక్కలలోనుండి విదేశముల కగుమతి అగుచున్నట్టియు అనేక కారణములంజేసి కలుగుచున్న తరుగులున్ను విరుగులున్ను (అనగా పంటలు చెడిపోవుట, తూనికతగ్గుట, ఎలుకలు, ఉడతలు, పిచ్చికలు, పందులు, కుక్కలు, నక్కలు మొదలగునవి తినుట, దంచుట, చెరుగుట మొదలగు క్రియలవలన తరుగులు, వివాహ శ్రాద్ధాది కార్యముల కగు అసాధారణపు కర్చులు, వరదలవలన నష్టము, మరుచటి సంవత్సరము పంటలు పండేవరకు కావలయు ధాన్యాదులు నెండలకు బాపతులు) మినహాయించగా శేషించిన ధాన్యాదుల రాబడి జాబితా ఈదిగువ 'డీ' షెడ్యూలులో నున్నది.

డీ-షెడ్యూలు

సంవత్సరము	సీ-షెడ్యూలు మొత్తములు	వినియోగార్హమగు ధాన్యాదుల రాబడి	లోపము
1911-1912	64.33	54.80	9.53
1912- 13	63.60	52.95	10.65
1913- 14	63.03	48.46	14.57
1914- 15	65.16	54.04	11.12
1915- 16	65.83	56.32	9.51
1916- 17	66.19	57.90	8.29
1917- 18	66.40	58.06	8.34

(మిలియను టన్నులు)

ఇంతదనుక మనమొనర్చినచర్చవలన లభించెడుఫలిత మేమి?

మన హిందూదేశములో జనసంఖ్యాభివృద్ధికి తగిన ఆహార పదార్థాభివృద్ధి లేదు; అభివృద్ధిసంగతి

సీ-షెడ్యూలు

సంవత్సరము	ప్రజలకు కావలయు ధాన్యాదులు	పశువులకు కావలయు ధాన్యాదులు	విత్తనములకు కావలయు ధాన్యాదులు	మొత్తముమీద ఆహారాదులకు కావలయు ధాన్యాదులు
1911—12	48.46 టన్నులు	13.73 టన్ను	2.14 ట	64.33 టన్నులు
1912—13	48.70	12.77	2.13	63.60
1913—14	48.94	12.07	2.02	63.03
1914—15	49.18	13.80	2.18	65.16
1915—16	49.43	14.23	2.17	65.83
1916—17	49.68	14.27	2.24	66.19
1917—18	49.93	14.19	2.28	66.40

(మిలియను టన్నులు)

యటుండనిండు; 'డీ'షెడ్యూలు మూడవకాలములో వివ
రింపబడిన ధాన్యాదులరాబడి దేశమందలి జనులందరు
ఖైదీలు, కరువుబత్తెములు పుచ్చుకొనువారు భుజించునట్లు
భుజించెద మన్నను చాలదు. ఆ కారణమువనే మన
దేశము బీదదేశము. వ్యవసాయ మగ్రవృత్తిగా గలదియు,
లక్షలకొలది అపక్వపదార్థములను విదేశముల కెగుమతి
చేయునదియు అగు హిందుదేశములో ఎంతమందియో
జనులు తినుటకు సరిగా తిండిలేక మలమల మాడుచుం
డుట శోచనీయము. ఏతద్విషయమై ఇంకను ఈ ప్రక
రణమందే చర్చించుట అధికప్రసంగమగును గాన ప్రజా
వృద్ధిసమస్యను తీర్మానించుట కయ్యెడి కర్తవ్యములో
వాటినిగూర్చి కొంచెము చెప్పి విరమించెదము.

ప్రజావృద్ధికి తగిన ఆహారవృద్ధి దేశమందు లేన
ప్పుడు ప్రజావృద్ధి తగ్గించుటకు యత్నించవలెను; లేదా
ఆహారపదార్థోత్పత్తి ఇంక విస్తరించుటకు వలయు సదు
పాయములను కలిగించవలెను. ప్రజావృద్ధి తగ్గించుట
అనగా రోగముల కౌషధముల నివ్వక వారిని చంపుట
కాదు; కలరా, మశూచి, ప్లేగు, కాటకము, జ్వరము
ఇత్యాది మరణదేవతల నారాధించి మీసన్నిధికి మమ్ము
లను గొనిపొండని వేడుకొనుటకాదు; కొంతవరకు దేశ
మందలి జననములసంఖ్య తగ్గునటుల యత్నించవలెను;
వివాహ విషయములలో ఈ దేశమువారు చేయవలసిన
సంస్కారము లెన్నియో ఈపేరా ఆరంభమందు మనము
ముచ్చటించిన విషయములలో లీనమైయున్నవి. వాటి
లో ఎయ్యవి అవలంబనీయములో సంఘసంస్కార సం
ఘములవారు జాగ్రతగా గమనించి అనుసరణీయము లగు
సంస్కారములను సంఘమం దొనర్చుటకు ఉచిత ప్రయ
త్నములను చేయవలెను. ఆహార పదార్థాభివృద్ధికై 7 వ
పేరాలో వివరించిన మార్గముల నవలంబించి వ్యవసాయ
వృత్తియందలి హీనవృద్ధి న్యాయము నడ్డగించుటకు తగిన
ప్రయత్నము లింకను చేయవలెను. ఇంతే కాదు. హీన
వృద్ధి సూత్ర మతిశీఘ్రముగా వర్తించని హస్తకళలను,
యంత్రకళలను పెంపొందించి అందువలన దేశమందలి
అర్థోత్పత్తిని అధికరించవలెను. ఈవిషయములో ప్రజలు
న్ను దేశమునేలెడి దొరతనమువారున్ను ఏకీభవించి
ఉచిత ప్రయత్నము లొనర్చినచో ప్రజావృద్ధిసమస్య
యే కాదు, ఇతర ఆర్థిక సమస్యలుకూడ చక్కగ తీర్మా
నింప బడునని మా నమ్మకము.

6 వ ప్రకరణము

1. శ్రమ:—

శ్రమపడకుండ భూమి మొదలగు నైసర్గిక సాధన
ములు మనకు ఫలించవు. శ్రమ ప్రయాసతో గూడినది.
ఈ ప్రపంచమందుండు వస్తువులను మన కనుభవయోగ్య
మగునటుల జేయుటకై మనము దేహబలమునగాని బుద్ధి
బలమున గాని పాటుపడుటయే శ్రమ అనబడును. కష్ట
పడనియెడల ఫలముండదు. "కష్టేఫలే" అను లోకోక్తి
అందరకును తెలిసినదే. మన్నుత్రవ్వుట, రాళ్లను మో
యుట మొదలగుపనులలో దేహపరిశ్రమయే అధికముగా
కానవచ్చుచున్నది. చిత్తరువుపని, నగిషీపని మొదలగు
ప్రశస్త వృత్తులలో మనశ్శ్రమయే విశేషముగా కనబడు
చున్నది. అయితే ఏట్టిపని చేయుటకైనను కొంచెము
గనో హెచ్చుగనో బుద్ధిసూక్ష్మత దేహదార్ఢ్యము ఈ
రెండును అవశ్యకము లగుచున్నవి.

2. శ్రమ అర్థోత్పత్తి నెటుల చేయుచున్నది?

వ్యవసాయము, మత్స్యగ్రహణము, లోహ పరి
కర్షణము మొదలగు పరిగ్రహణ క్రియలనే ప్రకృతిలో
నుండి భాగ్యము లభించుట శ్రమ సహాయముననేకదా!
శ్రమ వినా ధాన్యలోహ మీన మాంసాది పరిగ్రహణ మ
సంభవము. వస్తువులకు కష్టపడి పనిచేసి రూపభేదముల
గలిగించియే వినియోగార్హమగు పదార్థములను సంపా
దించు చున్నాము. ధాన్యము, ప్రత్తి ఈ అపక్వ పదార్థ
ముల బుచ్చుకొని ఎంతయో శ్రమపడి పనిచేసినగాని
అన్నవస్త్రాది రూపములబొంది ఉపయోగమునకురావు.
బెంగుళూరిలో దొరకు పట్టుచీరెలు కలకత్తాయందలి
స్త్రీలు ధరింపవలెనని మొదట ఆచీరలు యానసౌకర్య
ముల సహాయమున తేబడనిది వారికి ఉపకరించవు.
ఉత్పాదకులును, వినియోజకులును, ఎప్పుడును ఒకే
చోటను ఉండరు. ఉత్పాదింపబడిన వస్తుజాలమును
వినియోజకులకడకు తీసుకవెళ్లినగాని ప్రయోజన
ముండదు. ఇంతేకాదు సంపాదింపబడినభాగ్యమును
భద్రపరచుట కెన్నియో పాత్రములు, పెట్టెలు, ఇండ్లు,

గోడౌన్లు మొదలగునవి కావలసియుండును. వీటిని సిద్ధపరచుటకు కూడ శ్రమ యవశ్యము. ఉలి, గునపము, బాడిస, కత్తి, గొడ్డలి, కొడవలి, నీటి ఆవిరియంత్రము, సాగగొట్టెడ, సాగబండి మొదలగు ఉపకరణములు లేనిచో నట్టి దేహపరిశ్రమవలన అనేక కార్యములు నెరవేరవు; వీటిని నిర్మించుటకుకూడ శ్రమ అవసరము. క్రయ విక్రయములవలన అర్థోత్పత్తి చేయుటలో ఎవరికి ఎంతమొత్తమునకు కావలెనో మొదట అంచనా వేసి అంచులకు తగిన వస్తువులనే తయారుచేయుట సులభమైనపనియని మనకు తోచవచ్చునేమో కాని వాస్తవముగా అట్టి అంచనాలువేసి అంచనాలకు మించనంత వస్తునిర్మాణ మొనర్చుట శ్రమతో కూడినదే. హిందూదేశమందలి వినియోగదారులకు ఒకానొకసరకు ఎంతమొత్తమునకు కావలెనని అంచనాలు వేయించుటకే ఇంగ్లాండు మొదలగు దేశముల పారిశ్రామిక నాయకులు ఎంతయో ద్రవ్యము వెచ్చించి ఉద్యోగస్థుల నియమించుచుందురు. గొప్ప ఫ్యాక్టరీలలో కార్మికులు యథావిధిగ వారిపనులను చేయుచున్నారా లేదా అని విచారించుట కొరకే కొన్ని ప్రత్యేక ఉద్యోగశాఖ లేర్పడుచున్నవి. ఆధునిక వాణిజ్య విస్తరణమంతయు యంత్రోపకరణముల వలననే జరుగుచున్నది; వీటిని నిర్మించుటకును సరిగా నడిపించుటకును కేవల దేహబలము పనికిరాదు; బుద్ధిబలము తోడ్పడిన గాని కార్యసిద్ధి నుండదు. ఇదే విధముగ మానవశ్రమలేక పురుషకారము అర్థప్రాప్తికి సాధనముగుచున్నదని చదువరులు గ్రహింపవలెను.

3. శ్రమయొక్క ఉత్కృష్టత:—

ఏదేశమందైనను శ్రమ అనెడు అర్థసాధనము ఉత్కృష్టదశయందుండవలెనన్న కార్మికులకు శక్తియుక్తు లుండవలెను; తక్కువవేతనములు లభించుచున్న స్వంతప్రదేశమే స్వర్గమని భావించక కార్మికులు ఎక్కువ జీతములుదొరకు స్థలములకుపోయి తమ తెలివితేటల నుపయోగించవలెననెడు సాహసము చలనశక్తి కల్గియుండవలెను. కార్మికుల గుణవిశేషములవలనను వారిని నియమించి పనిచేయించుకొనువారి పాలనాక్రమములవలనను శ్రమకరుల నిపుణత ఏర్పడుచున్నది. వినయము, విధేయత, బుద్ధిసూక్ష్మత, పట్టుదల, నేర్పు, చురుకుతనము మొదలగు సుగుణములే శ్రమకు వికాసము కలిగించును.

ఈకాలములో కర్మకరులకుకూడ అనేకతరహాల పారిశ్రామిక విద్య ఆవశ్యకము. అట్టి విద్యలనుగరపు పారిశ్రామిక పాఠశాల లుండవలెను. ఏపనికైన నలయు శ్రమయొక్క పరిమాణము నేర్పరుచుటకు కార్మికుల సంఖ్య, వారు దినమున కెన్నిగంటలు పనిచేయుదురో ఆగంటల సంఖ్య ఇవిరెండును ముఖ్యమగువిషయములు. ఉష్ణప్రదేశము లందుకన్న సమశీతోష్ణప్రదేశములలో ఎవ్వరైన ఎక్కువకాలము పనిచేయగలరు; ఆపనికూడ చురుకుగా చేయబడును. ఇప్పుడు నాగరిక దేశము లన్నిటిలోను దినమునకు 8 లేక 10 గంటలకన్న కర్మకరులు ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేయకూడదని చట్టనిబంధన లున్నవి. ఈహిందుదేశములో కార్మికుల స్థితిగతు లంత బాగుగ లేవనియే చెప్పవచ్చును. విద్యావ్యాప్తిలేదు; చలనశక్తి తక్కువ; నిపుణతకూడ కొరతపడియున్నది. జాతి మతభేదములం జేసియు, చేతిపనులయందు అసహ్యత, నిర్లక్ష్యము కలిగియుండుటచేతను, చాలమంది విద్యావంతులు చేతిపనుల కర్మాగారములందలి బుద్ధినేర్పులతో చేయవలసినపనులు వీటి ప్రాంతమునకేపోక వాటిని విద్యావిహీనులకు శంకలపాలు చేసినారు. మనదేశపు కర్మకరులకు పూర్వాచార పరాయణత్వ మింకను బాధించుచున్నది. వారింకను మామూళ్లకు, పూర్వాచారములకు దాసులైయున్నారు. కొందరి కింకను సముద్రయానమన్న సడుకళ. పారిశ్రామికవిద్య అతితక్కువ. అట్టి విద్యను గరపు పాఠశాలలే కరువీదేశములో. పూర్వ మీదేశము బట్టల నేతకెంతయో ప్రసిద్ధి. యంత్రసహాయమున తయారుకాబడు విదేశపుబట్టల పోటీవలన మనదేశపు సాలెవాండ్రెంతమందియో వారివృత్తిని వదలుకొని ఇతరములగు బ్రతుకుతెరువులు వెదుకవలసినవారైరి. యంత్రముల పోటీవలన వస్తువులవెలలు సన్నగిల్లుటవలనను చేతిపనులు చేసెడువారు తక్కువ వెలలకు తమవస్తువుల నమ్మిన కిట్టకపోవుటచేతను సాలెవృత్తి మొదలగునవి ఈదేశములో నానాటికి క్షీణించినవి. వంశపారంపర్యముగ వచ్చెడి చేతిపని నేర్పుకూడ చాలవరకు అంతరించినది. స్వదేశములో తయారగుబట్టలనే ధరించెదమను ప్రతిజ్ఞ లిప్పుడిప్పుడు అనేకులకు కలుగుట ఎన్నియోవిధముల శుభదాయకము. ముఖ్యముగా మనదేశపు సాలీలు వారిశ్రమయొక్క ఉత్కృష్టతను జూపుట కదను కలిగినది. ఇతరదేశము

లందువలె కర్మకరుల కీదేశములో అనేకవిధములగు పారిశ్రామిక విద్యను గరపినచో వీరుకూడ శక్తియుక్తులుగల నిపుణు లగుదురు; కార్యదక్షులగుదురు. ఇయ్యది నిస్సందేహము.

ఇంతదనుక మనము చెప్పినది కర్మకరుల కుండవలసిన గుణవిశేషములంగూర్చి. శ్రమయొక్క ఉత్కృష్టతకు గుణవిశేషములేకావు; పరిమాణముకూడ ఒక కారణము.

శ్రమయొక్క పరిమాణము జనసంఖ్య హెచ్చినకొలది హెచ్చుచున్నది. జనసంఖ్య విస్తరించుటకు కారణములును అది ఒకప్పుడు తగ్గుటకు హేతువులును, వెనుకటి ప్రకరణములోనే కొంతవరకు మున్నుటించితిమి. జనసంఖ్య అధికరించుటవలన నష్టములు కొన్ని సంభవించుచున్నను లాభము లేదని నొక్కి చెప్పలేము. ఏమన జనసంఖ్య హెచ్చినకొలది భాగ్యోత్పత్తికివలయు కార్మికుల సంఖ్య అధికరించుచున్నది. మనదేశీయులుకూడ కొంతమంది అన్యదేశములకు వలసలుపోయి అచ్చట భాగ్యాభివృద్ధికి సహాయమగునట్లు శ్రమపడి జీవించుచున్నారు. ఈ దేశమందుకూడ ప్రజానాశన కారణములు ప్రబలి జనసంఖ్య క్షీణించిపోయినచో శ్రమకరులు తక్కువై పరిశ్రమ లెన్నియో చెడిపోవలసివచ్చును. అయితే మేరలేని ప్రజాభివృద్ధివలన ఏదేశపు క్షేమమునకైన భంగము కొంతవరకు ఉన్నదని ఒప్పుకొనకతీరదు. వెనుకటి ప్రకరణములో చెప్పినట్లు ప్రజావృద్ధి కనుగుణ్యమగు ఆహారాదుల వృద్ధి లేనియెడల అనిష్టము లెన్నియో వాటిల్లును. ఇంగ్లాండుదేశమువలె జనసంఖ్య మిక్కుటముగాగల చిన్న దేశములవారు ప్రజావృద్ధియన్న కొంచెము భయపడుచుందురు. ఇటీవలజరిగిన మహాసంగ్రామములో ఐరోపియనులు లక్షలకొలది మరణించినందున కార్మికులసంఖ్య మొత్తమునతగ్గిపోయినది. యూరపుఖండములో మధ్యనున్న దేశముల కీవిషయమున కష్టముసంభవించినది; ప్రజాభివృద్ధి శీఘ్రముగాగాకున్నచో గొప్ప శ్రమకరుల సంఖ్య నానాటికి సన్నగిల్లి దేశపు టార్థికసమస్యలు విపరీతస్థితినొందునని సంతానాభివృద్ధికై కొన్ని దేశముల వారు విశ్వప్రయత్నములు చేయుచున్నారట. ఒక్క జనసంఖ్య హెచ్చుగానున్న ఏదేశముయొక్కగాని ఆర్థికస్థితి బాగుగనున్నదనుట తప్పు. గుడ్డివారు, కుంటివారు వేలకొలదియున్నను భాగ్యాభివృద్ధి ఏర్పడునా? శిక్షితులు కాని కార్మికు లనేకులున్నమాత్రమున దేశమం దర్థోత్పత్తి అతిశయించునా? ఎంతమట్టుకు జనులు బుద్ధిశాలురుగను, నేర్పరులగను, దేహబలము కలవారుగను ఉందురో అంతమట్టుకే జనసంఖ్య వివిధివలన భాగ్యాభివృద్ధి ఏర్పడునని చెప్పవచ్చును. ఇంకొకసంగతి. జనులేదేశమందైనను మొత్తమువిూద విస్తారముగానున్నను అన్నిప్రదేశములందును జనుల విస్తారము ఒకేవిధమున ఉండదు. సారవంతములైన ప్రదేశములలో జనులు మిక్కుటముగానుందురు; ఆకారణమువలననే మనదేశములో గంగాతీరప్రాంతములందు జనసంఖ్య మిక్కుటము; హిమవత్పర్వత ప్రాంతములందును మధ్య ఇండియాకొండ ప్రదేశములలోను జనసంఖ్య తక్కువ. ఏప్రదేశమందైన జనసంఖ్యయొక్క హెచ్చు తక్కువలకు కారణములు ఆ ప్రదేశముయొక్క భూసారము, వర్షవిస్తారము, పరిశ్రమల ప్రాబల్యము, నాగరికతయును. ఈదేశములో పల్లెటూళ్లలో పరిశ్రమ లతితక్కువకావున పల్లెటూళ్ల జనసంఖ్య తక్కువ. పట్టణములలో జను లెక్కువగానుందురు; 100,000 కు మించిన ప్రజలున్న పట్నము లీదేశములో చాలతక్కువ; కారణమేమన ఈదేశపు అగ్రవృత్తివ్యవసాయము. ఈదేశములో నగరవాసులు నూటికి 9.5; ఇంగ్లాండులో 78.1; జర్మనీలో 45. 6; బొంబాయి, కలకత్తా, కాన్పూరు, ఢిల్లీ, చెన్నపురి, మధుర, కుంభకోణము, నాగపూరు, కరాచీ, అహమదాబాదు, రంగూన్ మొదలగు స్థలములలో అనేకవిధములగు పరిశ్రమ లుండుటంజేసి ఆస్థలముల జనసంఖ్య హెచ్చుగానుండును; కర్మకరులసంఖ్యకూడ విస్తరించియుండును; ఈక్రింది పట్టీగమనించినచో అనేక దేశముల జనసంఖ్య, ఆయా దేశములందు ఒక్కొక చదరపుమైలు వైశాల్యముగల ప్రదేశములో ఎంతమంది జనులున్నారో స్పష్టపడును:—

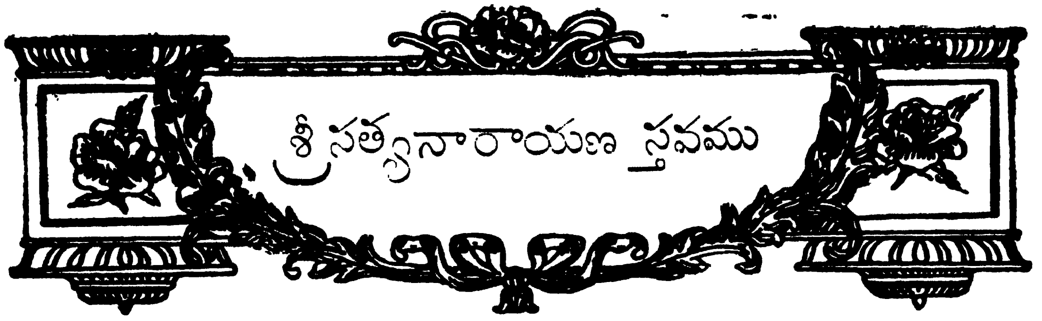
దేశము	జనసంఖ్య (కోట్లలెక్క)	ఒక్కొక చదరపు మైలునందుండు మొత్తపు జనసంఖ్య
ఇంగ్లాండు	$4\frac{1}{2}$	500
రష్యా	15	54
ఫ్రాన్సు	4	186
జర్మనీ	6	250
యునైటెడ్ స్టేట్సు	$8\frac{1}{2}$	20
ఇండియా	30	184
చీనా	30	270
జపాన్	5	284

ఈ సందర్భమున నింకొక సంగతి మనము ముఖ్యముగా తెలిసికొనదగినది. ఇప్పటి యూరోపియన్లు తమపూర్వులకన్న బుద్ధిబలము, దేహబలము, కలవారని చెప్పుటకు ప్రశస్త నిదర్శనములున్నవి; బహుశతాబ్దములకు పూర్వము యూరోపా దేశములందుండిన యుద్ధభటుల కవచము లిప్పటి సంతతివారికి సరిపోక యుండుటయే ఇప్పటివారు దృఢగాత్రులనుటకు సాక్ష్యము; బుద్ధివిశేషములలో ఇప్పటివారి ఘనత పూర్వపు యూరోపియన్ల ఘనతను మించినదనుటను దేశచరిత్రలే వేయివిధముల చాటుచున్నవి. మనదేశమందో ఇందులకు విరోధముగ సాక్ష్యము లున్నవి. మనపూర్వీకులు ధరించెడు బట్టలు ఉపయోగించెడు పాత్రములు మనకంటెయో పెద్దవిగా నున్నవి. ఇక బుద్ధివిశేషములలో ఈకాలపు హిందువులు పాశ్చాత్యదేశీయుల సంపర్కమునంజేసి తామెంతేనియు నాగరికతకలవారమైతిమని గర్వించినను మనపూర్వీకులకున్న చేతిపనుల నేర్పు కరకౌశలము, మనవారి కిప్పుడు నేకులకు లేకపోవుట సరికదా నూతనోజ్జీవనముల కాధారములైన యంత్రకళాదక్షత కలదా అనివిచారించి చూచినను మనమెంతయో వెనుకపడియున్నామని తోచకమానదు. అన్నింటికిని మూలమైన దేహబలము మనవారికనేక కారణములంజేసి నానాటికి క్షీణించుచున్నది. దేహపరిశ్రమ విషయమై సరియైన జాగ్రతపుచ్చుకొనకుండుట, అతిబాల్యవివాహములు, కల్లు గంజాయి మొదలగు నిషావస్తువులను సేవించుట అనారోగ్యముగానుండు ప్రదేశములలో నివసించుట, విద్యాబుద్ధు లంతగాలేక అజ్ఞానమందుండుట, పాశ్చాత్యుల సదాచారముల నంతగా ననుసరింపక దురాచారముల నే విశేషముగా స్వీకరించికథలలో చెప్పబడు తెల్లకాకుల వలెనుండుట, మొదలగునవి మనబలహీనతకు కారణములని తెలియనగుచున్నది. ఇది మనకర్మఫలమనియును, యీకారణములను పారదోలుట దేవుని పనిఅనియును యూరకొనక దొరతనమువారిప్పుడిప్పుడొనర్చు సదుపాయములతో తృప్తినొందక, ఇంకను దేహబలాభివృద్ధికి వలయు సంస్కారములు శ్రద్ధతో ప్రజలున్ను గవర్నమెంటువారున్ను గమనింపవలసియున్నదని మాచదువరులు గ్రహించెదరుగాక. మీదచెప్పిన కారణములవలననే హిందువులకు ఆయుఃపరిమాణమున్ను శ్రమయొక్క ఉత్కృష్టతయున్ను నానాటికి తగ్గుచున్నది. నానాదేశములందుండు ప్రజలు మొత్తముమీద జీవించియుండే ఆయుఃపరిమాణ సూచకసంవత్సరముల సంఖ్య లీ దిగువపట్టిలో ప్రదర్శింపబడినవి.

దేశము	ఆదేశీయుని మొత్తపు ఆయుఃపరిమాణము
స్వీడెన్	$50\frac{3}{4}$
డెన్మార్కు	$50\frac{1}{4}$
ఫ్రాన్సు	$45\frac{1}{2}$
ఇంగ్లాండు	44
యునైటెడ్ స్టేట్సు	44
ఇటలీ	$42\frac{3}{4}$
రష్యా	41
ఇండియా	23

మనదేశము పట్టిలో అడుగుపడియుండుట ఎంత అనర్థదాయకమో బుద్ధిమంతులగు మాచదువరులు తప్పక గ్రహింతురని మానమ్మకము.

పొన్నలూరి నరసింహము గారు

కరిఁ గాపాడిన మేటివంచు నెదలోఁ గాంక్షించియున్నాఁడ సు
స్థిరభక్తిం; "గలుషాత్ముఁడుం జడుఁడు దుశ్శీలుండు వీఁ" డంచు శ్రీ
వర! నీ మానసమందు నెంచ కనుకంపావారిధీ! నన్ను నీ
దరిఁ జేర్పంగదవయ్య మ్రొక్కెద; ననంతా!, సత్యనారాయణా!

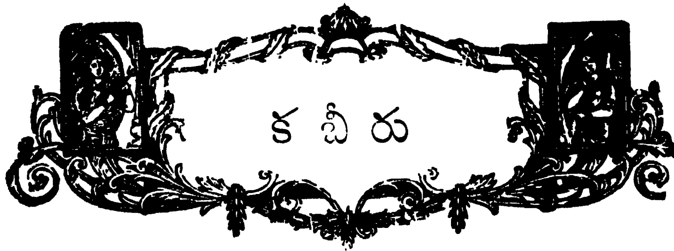
మ. వరహాల్ మొహరీలు మాడలును దేవా! కోరఁగాఁబోను; ని
ర్జరలోకంబుల సౌఖ్యముల్ వలదు; కోరం బుత్రకాళిన్; భవ
చ్చరణాబ్జద్వయ సేవకుండ నయి నిచ్చల్ మిమ్ము దర్శింపఁగా
వరమీవే స్థిరభక్తి వేఁడెదను దేవా, సత్యనారాయణా!

మ. ధనకాంతాదులయందు భ్రాంతివిడి, యెద్దాసిన్ విలోకింప, కా
ర్తిని నీదివ్యకథల్ పఠింప, వినఁ గోర్కెం గల్గి, యట్లాచరిం
చిన సత్పూరుషు జన్మ ధన్యమయి వాసింగాంచు లోకంబునం
దున, లేనట్టి నరుండు దుఃఖములఁ బొందున్ సత్యనారాయణా!

మ. నినుఁగా కన్యుల వేఁడ నంటి, నెపుడున్ నీయాజ్ఞకే వేచికొం
టి, ననుంబ్రోవఁగ నీదె భారమనియంటి న్నోర్వలేనంటి ని
ప్పెనుబాధల్; తొలగింపునాదొసఁగులం బ్రేమంబునన్; నీదుచెం
తను నేనుండ ననుజ్ఞ నా కిడు మనంతా, సత్యనారాయణా!

మ. నిను ధ్యానించెడు వారి కేకొఱఁతరానీకుండఁ గాపాడి, ము
క్తిని వేయిత్తువటంచుఁ బెద్ద లతిభక్తిన్ దెల్పఁగా నిన్నుఁ జిం
తనముం జేయుచునుంటి నిత్యము మహాత్మా, ప్రోచినన్ బ్రోవకు
న్నను నాభారము నీదె నమ్ము మిఁక నన్నా, సత్యనారాయణా!

సంపూర్ణము

కబీరు

సందిరి మల్లికార్జునరావు గారు

ఆంధ్రదేశమునందు కబీరునామ మెఱుంగనివా రరుదుగ నుందురు. కబీరు ఒక మతప్రచారకుడనియు, అలౌకిక శక్తిసంపన్నుడనియు పలువు రెఱుగుదురు. కబీరుదాసు కీర్తనలు విశేషముగ హిందూప్రజనముచే సమాదృతములై యలరారుచున్నవి.

జన్మము: బాల్యావస్థ

విక్రమశకము 1455 సంవత్సరమున జ్యేష్ఠశుద్ధ పౌర్ణమినా డితడు జన్మించెనని కబీరు పంథావలంబకులు నుడివెదరు. ఇది చాలవఱకు సమంజసముగ నుండుటచే పండితు లనేకులు దీని నొప్పుకొనుచున్నారు.

కబీరుయొక్క జన్మవృత్తాంతమునుగూర్చి పలువురు పలువిధములుగ వచించెదరు. మహాపురుషుల జీవితచరిత్రలయందు విచిత్రవిషయములను కల్పించుట చాల కాలమునుండియు జరుగుచున్న యాచారమే. అటులనే కబీరునుగూర్చికూడ అనేక కల్పితకథలు గలవు. కబీరుపంథావలంబకు లీతనిపుట్టుకనుగురించి యొక అద్భుతకథా కల్పనమును గావించియుండిరి. పైనుదహరింపబడిన పూర్ణిమనాడు గగనతలము మేఘమాలాచ్ఛన్నమై యుండెను; విద్యుల్లతలు విరజిమ్ముచుండినవి; కమలములు వికసించియుండెను; పుష్పగుచ్ఛములపై భ్రమరములు ఝంకారముచేయుచు తిరుగుచుండెను; మయూరచకోరములు కలరవము చేయుచు స్వాగతగానము నాలాపించుచుండెను; అట్టితరి పునీతంబగు కాశీనగరమునందలి 'లహరతారా' అనుసరోవరమునొద్ద నొకానొక యలౌకిక కార్యము జరిగెను. అదియేమన, ఆసరోవరమధ్యభాగస్థితమైయున్న యొక వికసితసుందరారవిందముపై నాకాశమండలమునుండి యొక మహాపురుషుడు దిగెను. అతడే కబీరు. పిదప నితడు పుణ్యవతియగు 'నీమా' అనునామె యంకస్థలమును, 'నీరూ' అనువానిగృహమును సమలంకృతము గావించెను. ఇది కబీరు పంథావలంబకులగు భావుకులు చెప్పు వృత్తాంతము.

కాని, కబీరుపంథావలంబకేతరులగు వా రిట్టికథలను విశ్వసనీయముగ దలంచరు. వారు నిజమైనచరిత్రను దెలిసికొనినగాని సంతృప్తినొందజాలరు. కబీరు కాశీలో జన్మించెననుట ఈక్రిందిపద్యములవలన దెలియుచున్నది.

'तू बाम्हन मैं काशी का जुलहा बूझहु मोर गियाना।'

(ఆదిగ్రంథము)

'सकल जनम शिवपुरी गँवाया,
मरति बार मगहर उठि धाया'

(ఆదిగ్రంథము)

'काशीमें हम प्रगट भये हैं रामानन्द चेताये।'

(కబీరశబ్దావలీ)

కబీరుతల్లిపేరు 'నీమా', తండ్రి 'నీరూ'. వీరికి కబీరు ఔరసపుత్రుడు గాడనియు పోష్యపుత్రుడు మాత్రమేయనియు చెప్పెదరు. కబీరుయొక్క తల్లిదండ్రులు మహమ్మదీయమతానుచరులు. వీరివృత్తి బట్టలనేత. 'నీరూ' అత్తవారియింటనుండి తనభార్యను వెంటబెట్టుకొని వచ్చుచుండగా కాశీకగ్గఱనున్న 'లహరతారా' అను చెఱువునొద్ద నొకానొక శిశువు పడియుండుటను గాంచెను. 'నీమా' కళంకభయముచే భర్తను వారించినను 'నీరూ' ఆపసిబిడ్డను తీసికొనివచ్చి పోషించెను. ఆశిశువే పిదప కబీరనునామమున ప్రపంచమున ప్రఖ్యాతి కెక్కెను.

ఆశిశువు ఒక బ్రాహ్మణ వితంతువునకు జనించెననియు, ఆమె లోకభయముచే తనగారాబుపట్టిని కటిక సందెచేసికొని 'లహరతారా' చెఱువునొద్ద విడచిపెట్టెననియు లోకమునం దొకప్రవాదము కలదు. ఇది సత్యమని యంగీకరించుటకు సందేహ మనావశ్యకము. ఏల

గ్రంథములు

కబీరునకు అక్షరపరిజ్ఞానము లేదను విషయము ఈక్రిందిపద్యమువలన తెలియుచున్నది.

'मसि कागद तो छुयो नहिं कलम गही नहिं हाथ।
चारिहुँ युग माहात्म्य तेहि कहिके जनायो नाथ॥'

(బీజక్)

కావున, కబీరు పుస్తకములనుగాని, మతగ్రంథములనుగాని రచియింపలేదని తేటపడుచున్నది. కబీరు సంప్రదాయమునకు జెందిన గ్రంథములు, అతనియనంతరము శిష్యులచే సంపుటీకరణము చేయబడినవి. కబీరుభావములు శిష్యులచే పద్యములు పాటలు మొదలైనవిగ రచియింపబడి కబీరుయొక్క గ్రంథములని చెప్పబడుచున్నవి. కాని, కబీరు నామముగల పాటలు కబీరు రచియించినవేయని తెలియుచున్నది. కబీరు ప్రతిపాదించినభావములు స్పష్టముగను, నిర్భయముగను గన్పట్టుచుండును. కావున, కబీరు స్వయముగ రచియించినపాటలు మొదలైనవానిని మనము కొంతవఱకును తెలిసికొనవచ్చును.

కబీరుగ్రంథములు అతని తదనంతరము ఏబదిసంవత్సరములలో పుగ సంపుటీకరణము చేయబడినవని శిష్యులచే ఊహింపబడుచున్నది. ఈగేయములు మొదలైనవి ఇతరులచే సంకలితము చేయబడినవిగనుక కబీరుయొక్క సిద్ధాంతములను తెలిసికొనుట కొంచెము కష్టము. ఏలయన సంపుటీకరణము చేసినవారు తమభావములనుగూడ నందుజొప్పించిరి. భగ్గూదాసు అనుకబీరశిష్యుడు కబీరుయొక్క 'బీజక'మను పుస్తకమును దొంగిలించెనని రీవా రాజగు విశ్వనాథసింహుడు వ్రాయుచున్నాడు. పూర్ణదాసనుమఱియొకసన్న్యాసి కబీరుయొక్క బీజకగ్రంథమునకు టీక వ్రాసి అపార్థములను గల్పించి కబీరుభావములను తారుమారుచేసెను. వీనినిబట్టి జూచిన కబీరుచే రచియింపబడిన గ్రంథములను తెలిసికొనుటకు సరియైన అవకాశము లేదు.

కబీరుశిష్యులచే సంపుటీకరణము చేయబడిన గ్రంథములన్నియు కాశీలో 'కబీరుచౌరా' అను ప్రదేశమునందు గలవు. ఆగ్రంథసముదాయము నాతని పంథావలంబకులు 'ఖాస్‌గ్రంథ'మని నుడివెదరు. 'ఈఖాస్‌గ్రంథము నందు 21 రచనములు గలవు. ఇందు కబీరు సిద్ధాంతములు విపులముగ వర్ణింపబడినవి. కబీరు గ్రంథములలో 'బీజక్'ఆదిగ్రంథములు ముఖ్యములైనవి. కబీరుపేరున ఇప్పటివరకును సుమారు డెబ్బదియైదు గ్రంథములు కానవచ్చుచున్నవి. కాని యిందెన్ని కబీరు రచియించినవో తెలిసికొనుట కష్టము.

ఈగ్రంథములయందలి కవిత్వము చాలభాగము సాధారణశ్రేణికి జెందినది. కాని కబీరుచే పూర్వీప్రాంతపు భాషయందు రచియింపబడిన గీతములు మొదలైనవి చాల నుత్కృష్టములై రసపరిపూరితములుగ నుండును. ఛందోభంగదోషము చాలవఱకు కానవచ్చును. అక్కడక్కడ అశ్లీలతకూడ కలదు. కబీరు ఇతరమతముల నెదుర్కొనునపుడు తన్నుదాను మఱచి వానిని తీవ్రముగ ఖండించును. అట్టిచోట్లయందే అశ్లీలకవిత్వము తఱచుగ దృష్టిగోచర మగును. ఇతనిగ్రంథములు అంతకవిత్వపుష్టికలవి కాకున్నను, సిద్ధాంతములను తెలిసికొనుట కెక్కువ యుపయుక్తములుగ నుండును. కబీరు తనభావములను మిగుల స్వతంత్రముగను, దృఢముగను వెల్లడించెను. ఇంతనిర్భయముగ జాటుకవు లుండుటరుదు. ఇతడు సూక్ష్మదృష్టికలవాడు; ఇతడు రూపకములు, ఉపమానములు, ఉత్ప్రేక్షలు మున్నగు నలంకారముల మూలమున దన యున్నత భావములను స్పష్టముగను సులభముగను వ్యక్తపరచెను.

కబీరుపంథ

కబీరు పంథావలంబకులు సంయుక్తరాష్ట్రములందును, మధ్యరాష్ట్రమందును విశేషముగగలరు. పంజాబు, బీహారులయందును, దక్షిణహిందూదేశమునందునుకూడ కొలదిగకలరు, కబీరు పంథయందు పదిరెండుశాఖలు గలవు.

క్రీ. శ. 1901 సంవత్సరపు జనసంఖ్య ననుసరించి 843171 కబీరు పంథావలంబకులు కలరని తెలియుచున్నది. ఇందు చాలమంది నీచజాతు లనబడువారే కలరు. 'ఉచ్చజాతు'లవారు నామమాత్రముగ నున్నారు. వీరిగురువులుకూడ చాలవఱకు 'నీచజాతు'లవారే. ఈపంథయందు సన్న్యాసులు, గృహస్థులుకూడ కలరు.

వీరెక్కువగ హిందూ మతాచారములనే యవలంబించెదరు. కాని మతసిద్ధాంతములయందు మాత్రము కబీరు మతమునే యనుసరించెదరు. వీరు చాలమంది హిందువుల దేవుళ్లను, అమ్మవార్లను పూజించెదరు. సన్న్యాసులు పూర్వము హిందూ మతాచారములకు చాలవఱకు దూరముగ నుందురు. కాని, వారుకూడ నప్పుడప్పుడు హిందువుల యాచారముల నవలంబించెదరు. మొత్తముమీద వీరు హిందూమతమునకు దూరముగ నుందురనుమాట సత్యము.

సిద్ధాంతములు

కబీరు ఏకేశ్వరవాదమును, సామ్యవాదమును, భక్తివాదమును, జన్మాంతరవాదమును, అహింసావాదమును, ప్రపంచ నిస్సారత్వమును ప్రతిపాదించెను, మాయావాదము, అవతారవాదము, హింసావాదము, విగ్రహారాధన, కర్మకాండ, వ్రతోదకములు, తీర్థయాత్రలు, వర్ణాశ్రమధర్మములు మొదలయినవానికి ఇతడు ప్రతికూలవాది.

కబీరుభావములు చాలవరకు హిందూమతమునకు జెందినవే. రామానందుని శిష్యు డగుటంజేసి యాతని గ్రంథములయందు విశేషముగ వైష్ణవమతప్రాబల్యమే దృష్టిగోచరమగును

ఇతని ఏకేశ్వరవాదము కొంచెము భిన్నమైనది. ఇతని ప్రభువు విలక్షణమైనవాడు. ఈశ్వరుడు, బ్రహ్మ, పరబ్రహ్మలకంటెను, సగుణ నిర్గుణములకు సమస్తమైన వానికంటెను పరమైనవాడు. వైష్ణవ గ్రంథముల యందు సగుణబ్రహ్మను గురించి చెప్పినట్లే కబీరుకూడ తనప్రభువు 'సత్యలోకవాసి' యని చెప్పెను. ఆసత్యము గురుప్రసాదమువలన, భక్తివలన లభ్యమగునని కబీరనును. ఆ సత్యలోకమునే కబీరు ఒకసారి 'సాకేత'మనికూడ నీ క్రింది పద్యమందు చెప్పెను.

"जाय जाहूत में खुद खाविंद जहँ वहीं मकान 'साकेत' साजी ।
कहै कबीर हवाँ भिश्त दोज़ख थके बेद कीताब काहूत काजी ॥"
(బీజక్)

వైష్ణవసంప్రదాయకులు శ్రీరామచంద్రుని సాకేత లోకనివాసియని వర్ణించెదరు. కబీరుకూడ నట్లేరచియించి యుండుటచే నతని రచనలయందు గన్పట్టు వైష్ణవమత ప్రాబల్యము తెలియనగును.

కబీరు తనప్రభువును తరుచు 'రామ' నామముచే సూచించుచుండును. కాని, తన రచనలయందు హరి, నారాయణ, సారంగపాణి, సమర్థ, కర్త, కరతార, బ్రహ్మ, పారబ్రహ్మ, నిరక్షర, సత్యనామి, మురారి ఇత్యాది నామములనుగూడ నాతనినొనియాడియుండెను. తన ప్రభువును 'సాహెబ్' అను పేరున పిలుచుట యతనికి చాల ప్రియమనియతని రచనలవలన విదితమగుచున్నది.

వైష్ణవసంప్రదాయమునందువలె భక్తికి కబీరుకూడ ప్రధానస్థానము నిచ్చెను. వైష్ణవగ్రంథములలోని భావములకు సరిపోలు ననేక రచనలు కన్పట్టుచున్నవి. కావున కబీరుయొక్క భావస్రోతస్సునకు ఉత్పత్తిస్థానము హిందూమతమే.

కబీరు రచనలయందు వైష్ణవమతమునకు ప్రతికూలముగ నుండునవి రెండుకలవు. అందొకటి అవతారవాదము; రెండవది విగ్రహారాధన. కబీరీరెంటిని అంగీకరింపలేదు. ఈ రెండుభావములు కబీరు మహమ్మదీయ మతమునుండి గ్రహించి యుండవచ్చును. అవతారవాదమును గూర్చి అప్పుడప్పుడు అంగీకరించెను. కాని, అంగీకరించుటకంటె ఖండించుటయందే విశేషముగ ప్రాధాన్యము నిచ్చెను. అత్యంతము ఉత్సాహపూరితుడై, తన్ను దాను మరచిపోయి పరవశుడైయుండు సమయములయందుకబీరవతారవాదము నంగీకరించును. కావున, నితనికి అవతారములయందు నమ్మకమింతగాలేదనిచెప్పవచ్చును.

విగ్రహారాధనమును కబీరు తీవ్రముగనిరసించెను. విగ్రహారాధనానిరసన పెక్కుతావులయందు కనిపించును. సర్వఘటవ్యాపకుడగు బ్రహ్మను విగ్రహరూపమున పూజించుట మూర్ఖమని తలచెను. కావుననే, ఇట్లు

'दुनिया ऐसी बावरी, पत्थर पूजन जाय ।
घर की चकिया काहे न पूजे, जिसका पीसा खाय॥'

(ప్రపంచము పిచ్చిది. ఏలయన, రాతిని పూజ చేయును. ఇంటిలోని తిరుగలినేల పూజింపరాదు? అది విసరినపిండిని మనము తినుచున్నాము.)

వారియొకటిచూడుడు.

'पाहन पूजे हरि मिलें तो मैं पुजूँ पहार ।'

(రాతిని పూజించిన భగవంతుడు కనిపించినచో నేను పర్వతమునే పూజచేయుదును!)

ఆచార వ్యవహారములయందు కృత్రిమత్వమును, పూజాడంబరమును సర్వథా త్యాజ్యమని నమ్మెను. ఈ క్రింది పద్యమున భేషజమును ఖండించెను.

ఇస్లాము మతమునందుకూడ నతడు డాంభికమును కనుగొనెను కావుననే, నిట్లు తీవ్రముగ నిరసించెను—

' काँकर पाथर जोरिके, मसजिद लई चुनाय;
ता चढ़ि मुल्ला बाँग दे, क्या बहिरा हुआ खुदाय?'

(రాళ్లు, కంకరప్రోగుజేసి మసీదును కట్టెదరు; ముల్లా(పూజారి) దానిమీదనెక్కి గొంతుక చించుకొని యరచును. భగవంతునకు చెవుడు వచ్చినదా?)

'मन न रँगाए रँगाए जोगी कपरा'
आसन मारि मँदिर में बैठे
नाम छाँड़ि पूजन लगे पथरा ।
कनवा फड़ाय जोगी जटवा बढ़ौलें
दाढ़ी बढ़ाय जोगी होइ गैलें बकरा ।
जंगल जाय जोगी धुनिया रमौलें
काल जराय जोगी बनि गैलें हिजरा ।
मथवा मुँड़ाय जोगी कपडा रंगौलें
गीता बाँच के होइ गैलें लबरा ।
कहत कबीर सुनो भाई
साधो जम दरवजवाँ बाँधल जैबे पकरा॥'

తీర్థయాత్రలను గురించి యిట్లు నుడివెను—

'तीरथ गये ते बहि मुये जूड़े पानी न्हाय ।
कह कबीर संतो सुनो राक्स ह्वै पछिताय ॥
तीरथ भइ बिष बेलरी रही युगन युग छाय ।
कबिरन मूल निकंदिया कौन हलाहल खाय ॥'

(బీజక్)

దీనిని బట్టిచూచిన కబీరు తీర్థయాత్రల నెంతమాత్రము నంగీకరింపడని విశదమగుచున్నది.

కబీరు హిందూ మహమ్మదీయ మతముల నేకీకరణముచేసి, మతముపేరిట వ్యాపించిన యశాంతిని పారద్రోలుటకు ప్రయత్నించెను.

ఆ అశాంతిని అనవసరమైనదగ తలచి యిట్లు చెప్పెను—

'साधो देखो जग बौराना '
साँचि कहौ तो मारन धावै झूठे जग पतियाना।
हिन्दू कहत है राम हमारा मुसलमान रहमाना।
आपसमें दोऊ लड़े मरतहैं मरम कोई नहीं जाना॥

(చూడుము. ప్రపంచము పిచ్చిది. నిజముచెప్పినచో కొట్టవచ్చును. అబద్ధమును నమ్మును. రాముడు మావాడని హిందువు లనెదరు. రహీమ్ మావాడని ముసల్మానులు చెప్పెదరు. ఇద్దరునుకూడ తమలో తాము కొట్టుకొనెదరు ; కాని, రహస్యము నెవరునుగూడ కనుగొనలేదు.)

రెండు మతములవారును నిస్సంశయముగ నవలంబింపదగిన మతము నొకదాని నీతడు నెలకొల్పెను. ఇట్లు చేయుటకై యితడు రెండుపనులను జేసెను.

అందు మొదటిదేదన; కబీరు అవతారముల నంగీకరింపక పోయినను తాను ప్రజల నుద్ధరించుటకై పంపబడిన దేవదూతనని సామాన్య జనులను నమ్మించి, తన పక్షమున జేర్చికొనుటకు ప్రయత్నించెను.

'काशीमें हम प्रगट भये हैं रामानंद चेताये ।
समरथ का परवाना लाये हंस उबारन आये ॥'

(కబీర శబ్దావలీ)

అని తన్ను దాను దేవదూతగ జెప్పుకొనెను.

రెండవది హిందూ మహమ్మదీయ మతాధిపతులను, వారి పవిత్రములగు మతగ్రంథములను నిరసించుట. అట్లు నిరసించి తన మతసిద్ధాంతములు సత్యములని చెప్పుకొనెను.

'चार बेद ब्रह्मा निज ठाना ।
मुक्ति का मर्म उनहुँ नहिं जाना ॥
हबीबी और नबीबी के कामा ।
जितने अमल सो सबै हरामा ॥'

(బీజక్)

ఈ విధముగ పరమతములను ఖండించి స్వమత ప్రతిపాదన గావించుకొనుట చాలకాలమునుండి వచ్చుచున్న యాచారమే.

ఉపసంహారము

కబీరు మహాభక్తుడు. తన జీవితమును సార్థకము జేసికొనినవాడు. అసాధారణ శక్తిసంపన్నుడు. సంఘసంస్కారమునకై పూనికొని సఫల మనోరథుడయినవాండు. సర్ విలియమ్ హంటర్‌గారు కబీరు పదునైదవ శతాబ్దమందలి 'హిందూదేశపులూథర్' అని చెప్పినదిచాల నుచితముగ నున్నది. కబీరు భావములన్నియు సమ్మతములుగాక పోయినను, అతను చెప్పినవన్నియు పరిశుద్ధ హృదయమునుండి వెలువడినవనుటయందు సందియ మిసుమంతయు నుండజాలదు. సంఘసంస్కార దృష్టిని బరికించిన నితని సేవలు అమూల్యములనవలెను. సర్వ ప్రపంచమునకు జ్ఞానప్రదాయిని యగు భారతమాతృ గర్భమున నిట్టి మహాత్ముడు జనించుట భారతీయులు గర్వింపదగిన విషయము.

ఒకనాటి రేయి

సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు

ఆత్మనాధునిచెంతకే నరుగఁదలఁచి
వల్లు గమనమ్ముతో సౌనవాటి దాటి
బయలుదేరితి నొంటిగా బరిమళప్ర
సన్నమధు మాసరజనీ ప్రశాంత వేళ.

ప్రణయగీతాలఁ బాడెడు పక్షిరాజి
ముగ్ధకాంతలవలె మౌనముద్రఁ దాల్చె
అలరుఁదీవలతోడ సయ్యాట మాని
బాలపవనుండు స్తబ్ధభావము వహించె.

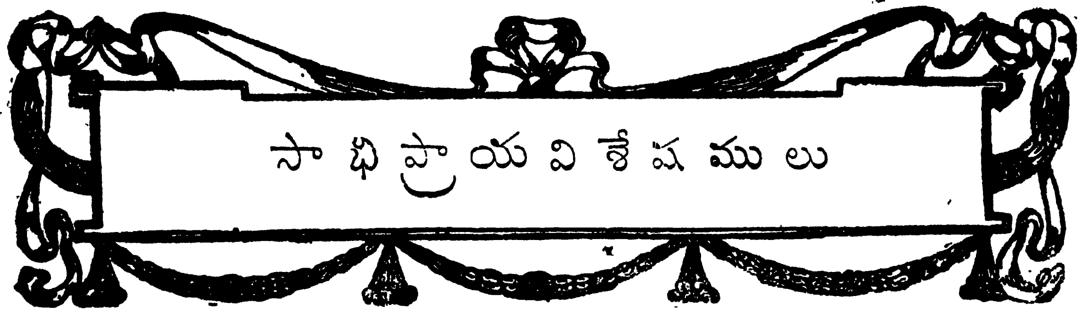
కాళ్లయందెలు కడిమాలు గల్లురనుచు
అడుగడుగునకు పెద్దసందడు లొనర్ప
క్రమ్ముకొనివచ్చు లజ్జాభరమ్మువలన
నదరిపడిపోయి విసవిసయగుచునుంటి.

కోమలలతానిగూఢ నికుంజమందు
వెడలి యూపిరిఁ బిగఁబట్టి వీనులొగ్గి
దెసల నాలించుచుంటి నాదేవ దేవు
నడుగుచప్పుడు వినవచ్చునెడియాస.

ఆకు జొంపాలు గుసగుసలాడ మాని
పండుకొని నిద్రవోయెనుపాళెగాని
సరసఁబడియున్న చంద్రహాసంబు రీతి
నిశ్చలత నుండెను స్రవంతీమతల్లి.

ఆత్మనాధుండువచ్చి నాయంతికమునఁ
గూరుచుండినతటి నా శరీరమెల్ల
వడవడవడంకిపోయె నాయెడఁదకలఁగె
మూఁతవడిపోయె నానేత్రములు తమంత.

రాత్రిగాఢాంధకార నీరంధ్రనుమ్యో
మబ్బుతెర గ్రమ్మె తారకా మండలమున
అనిలుఁ డేతెంచి దీపంబు నార్పివైచె
నాయెద వెలుంగు నాభరణంబు దివ్య
కాంతులను గ్రక్కుచున్న దేకరణి దీని
దాఁచుటో నేనెఱుంగ. ....

రాజప్రతినిధులు

బ్రిటీషు రాజప్రతినిధుల యుదంతములు భోజరాజు సింహాసనారోహణ కథలను స్మరింపజేయు చుండును. భోజరాజు దానకర్ణుడు, పండితుడు; పండిత పోషకుడు. అయినను విక్రమార్కుని సింహాసనమునెక్కుట కర్హుడుగాకుండెను. విక్రమార్కుని నిర్యాణానంతరము మహారాజెక్కిన సింహాసనమును మంత్రులు భూస్థాపితము చేసిరి. కాలాంతరమునను సింహాసనముగల పొలమొక బ్రాహ్మణునకు సంక్రమించినది. బ్రాహ్మణుడా పొలమునందు మొక్కజొన్న చేనును వేసి చేనును గాచుటకు సింహాసనము గల స్థలప్రదేశమున నొకమంచెను నిర్మించెను. పిట్టలను తోలుటకు మంచెమీద నెక్కినపుడు దారిని పోయెడివారలనుజూచి "అయ్యలారా! పండియున్న జొన్న కండెలను కోసికొనిపొండు" అని సవినయముగ ప్రార్థించెడివాడు. మంచె దిగి రాగానె "పరుల ధనమిట్లేలయపహరించుచున్నారు" అని కలహమునకు బూనుకొనుచుండెడివాడు. బ్రాహ్మణుడొకక్షణమున నయాచితముగను దానకర్ణునివలె ప్రవర్తించుటయును, రెండవక్షణమునను పరమలోభియై తిట్టుటయును జనుల కాశ్చర్యమును గలుగజేయుచుండెను. భోజరాజీయుదంతమును విని పండితులతో సంప్రతించెను. పండితులు బ్రాహ్మణునకీదాన ప్రభావము స్థలమాహాత్మ్యమువలనను గలిగినదని గ్రహించిరి. మంచెవేసిన స్థలమును పరిశోధించినపుడు విక్రమార్కుని సింహాసనము బయటపడినది. భోజరాజు దివ్యాంబరాభరణ భూషితుడై పరమోత్సాహముతో సింహాసనము నెక్కబోవునపుడు సింహాసనమునందుగల సాలభంజికలు విక్రమార్కుని విక్రమదానధర్మ సాహసాది గుణముల నభివర్ణించుచు "భోజమహారాజా! నీకిట్టి గుణగణంబు లుండెనేని సింహాసనము నెక్కుము" అని నివారించుచుండెడివి. విక్రమార్కుని కథను వినినతరువాత సుముహూర్తము దాటిపోగానె భోజుడు లజ్జితుడై మరలి పోవుచుండెను. రీడింగు ప్రభువైదేండ్ల పరిపాలనానంతరము డిల్లీయందు శాసన సభ్యులకు జేసిన కడపటి ప్రసంగము భోజరాజు సింహాసన కథలను సంస్మరింపజేయుచున్నది. ఈకథ రీడింగు ప్రభువునకు మాత్రముగాకను రాజప్రతినిధులకు సామాన్యముగ నన్వయించుచున్నది. ఆంగ్లరాజ్యతంత్రజ్ఞులు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాధిపత్యాహంకారములో స్వీయశక్తిసామర్థ్యములను, భారతసింహాసన ప్రభావమును గ్రహింపకను నధికారకాలాంతమునందు హతాశులై

యవ్యక్త ప్రలాపములను జేయుచుందురు. ఆరంభ శూరత్వము, కార్యాంతవిషాదము రాజప్రతినిధుల క్లైబ్యమును దెలుపుచున్నవి

బొంబయినగరమునందు స్వాగతపత్రములను స్వీకరించునపుడు చేసెడి ప్రసంగములకును, ఢిల్లీనగరమునందు వీడుకోలుపు సమయము నందు జేసెడిప్రసంగములకును, రాజ్యధర్మ నిరీక్షణమునందు గలభేద మాంగ్లేయరాజ్యాధి కారుల సంకుచితహృదయమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. భరతఖండమునందు న్యాయ నిర్వహణమును జేయుటకు ప్రతిజ్ఞను జేసినరీడిం గుప్రభువు రాజ్యాధికారమును నన్యాయాచ రణములతో నంతము నొందించెను. రీడింగు ప్రభువు చిత్తప్రవృత్తియందు సత్సంకల్పము లను గలిగియున్నను కార్యములందు ప్రయో జనము గలుగలేదు. ప్రయోజనము లేకపోవు టయెకాకను దేశమున కపారమైన నష్టము నంభవము గలిగినది. ఈపరిణామము బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విధానమునందె కలదు. భారతప్రజా హృదయమున కపరిచితులైన, బ్రిటీషు రాజ్య తంత్రజ్ఞులును మేధావంతులైనను సదయహృ దయులైనను సత్సంకల్పమును గలవారైనను బాహాటముగను భారత స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి దోడ్పడజాలరు. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యప్రయోజన ములను, స్వీయప్రయోజనములను నారాధిం చుటకైవచ్చిన రాజ్యాధికారులు విశాలహృద యముతో భారతసామ్రాజ్య ప్రయోజనము లను నిరీక్షింపజాలరని చిరకాలానుభవము విశదముచేయుచున్నది. పాలకజాతికిని పాలిత జాతులకును సామ్రాజ్యపాశబంధమునకు సాధ నభూతములైన భాషయందును, భావములం దును,మతాచారసాంప్రదాయములందును ప్ర యోజనములందును సామ్యత్వములేదు. భాష లువేరు; భావములువేరు; ప్రయోజనములువే రు; మతములువేరు; సంస్కారమువేరు. భారతీ యులను బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందు లీనముచే యుట దుర్లభము. బ్రిటిషురాజ్యమునకును, భరతఖండమునకును సంయోగపాశమునుకాల ము శిథిలము చేయుచున్నది. కాని బలతరము చేయుటలేదు. రాజప్రతినిధు లధికారస్వీకార కాలమునందు సదభిప్రాయములనుగలిగియున్న ను రాజ్యాధికారస్వీకారానంతరమువారిచిత్త వృత్తిమారుచుండును. రాజ్యాధికారము బ్రిటీ షుప్రయోజనములను బ్రిటీషుప్రతిభను,బ్రిటీ షుజాతిని, బ్రిటీషుసంస్కారమునుగాపాడుటకు వినియోగపడుచుండును. భారతీయ ప్రయోజ నములకును, బ్రిటీషు ప్రయోజనములకును సంఘర్షణము లేనంతవరకునుసకాలవ్యవహార ములును ధర్మయుక్తముగ నుండును. సంఘర్ష ణము గోచరమగునపుడు సకలమును విపరీతా కారమునుదాల్చును.రాజప్రతినిధుల ధర్మప్రతి జ్ఞ లంతరించును. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యప్రయో జనములు స్ఫురించుచుండును. సామ్రాజ్యనిర్వ హణమున కిదిసహజఫలము. రీడింగులు, కర్జ నులు, హార్డింజిలు, ఇర్విసులు చేసిన ధర్మ ప్రతిజ్ఞలకును, రాజ్యవ్యవహారములకును గలి గిన భేదముల కిదియె మూలకారణము.

* * * *

భారతసామ్రాజ్యము

భారతసామ్రాజ్య సంస్కార మతి ప్రాచీ నము. ప్రాచీన మతములకు, ధర్మములకు,

వేదాంతములకు, విజ్ఞానమునకు జన్మస్థానము. వీర్యవంతులైన ముప్పదికోట్ల ప్రజలు గలరు. పరరాజ్య పరిపాలనములెన్నియోవచ్చి భారత సంస్కారమునందు లీనములైనవి. యవన హూణమహమ్మదీయ సంస్కారములు భారతీయసంస్కార మహాప్రవాహమునందు మేళగించినవి. నేటి ఆంగ్లోహైందవ సంస్కారమును ఈ పూర్వచరిత్రమును తిరిగి స్మరింపజేయుచున్నది. ఆంగ్ల సంస్కార మాంగ్లోహైందవ సంస్కారముగను మారుచున్నది. భారతీయసంస్కార మవిచ్ఛిన్నముగను ప్రవహించుచున్నది. భారతీయసంస్కారమునందు బాహ్యబలముక్షీణించినను ఆత్మబలము తేజోవంతమై విలసిల్లుచున్నది. అసహాయోద్యమము భారతీయాత్మబల ప్రభావమునువిశదము చేసినది. భారతీయుల కాత్మసంస్మరణము గలిగినది. భారతీయాత్మబల ప్రభావ మాంగ్లేయులను నిర్విణ్ణులను జేసినది. ఆంగ్లప్రాబల్యము నిరర్థకమని గ్రాహ్యమైనది. దేశమునందసహాయయోగమునాక్షమైనపుడు బ్రిటీషు బలములు, బ్రిటీషు తంత్రము నిరుపయోగమని యధికారవర్గమునకు విశదమైనది. రీడింగుప్రభువు తనశక్తిసామర్థ్యములను అసహాయయోగమును ధ్వంసముచేయుటకు వినియోగించి బ్రిటీషు రాజ్యతంత్రజ్ఞుల కృతజ్ఞతకును భారతీయుల నిరాదరణమునకును పాత్రుడయ్యెను. రీడింగుప్రభువర్యుని పరిపాలనకాలమునందు స్వరాజ్యరథ మొకయడుగైనను ముందునకుబోలేదని భారతీయులకు దెలిసినది. రీడింగుప్రభువర్యుని పరిపాలనాకాలము నీదృష్టితో నవలోకించినపుడు లోకాభిప్రాయము ప్రతికూలముగ నుండునుగాని యనుకూలముగ నుండజాలదు.

* * * *

రీడింగు ప్రభువుయొక్క ప్రగల్భములు

రీడింగుప్రభువు వారి పరిపాలనాకాలమునందు కమిషనులను నియమించి న్యాయవాది విశారదత్వమును వ్యక్తముచేసినను, స్వరాజ్య వికాసమునకుమాత్రముతోడ్పడియుండలేదు. రీడింగుప్రభువు వారి తెలివితేటలను ప్రజలను నిర్బంధించుటకు వినియోగించినవిధమును శరపరంపరలుగను శిక్షాస్మృతిని వారికాలమునందు వినియోగించినవిధము విశదముచేయుచున్నది. ఏ రాజప్రతినిధి కాలమునందును నింతమంది దేశారాధకులు నిర్బంధములననుభవించియుండరు. ముప్పదివేల దేశారాధకులను కారాగృహవాసులను జేయగలిగిన రాజప్రతినిధి వేరొకడు గనుపడడు. లోకోత్తరుడైన గాంధిమహాత్ముని నిర్బంధించినరీడింగుప్రభువు, వంగదేశ నిర్బంధముల నామోదించిన రీడింగు ప్రభువు బాధ్యతాయుత స్వరాజ్యస్థాపనమునకు వారి శక్తిసామర్థ్యములను వినియోగించి నటులు ప్రగల్భములనుగొట్టుట పరిహాసాస్పదముగను గనుపడును. రీడింగు ప్రభువు వారి చివర ప్రసంగమునందు వారి పరిపాలనాకాలమును స్వరాజ్యస్థాపనమునకు వినియోగించినటులు సమర్థించుట న్యాయవాది హృదయమును విశదము చేయుచున్నదిగాని ధర్మహృదయమును విశదముచేయుటలేదు. స్వాతంత్ర్య సమస్య

వలెను ఆర్థికసమస్యలును భారతీయాశయము లకు ప్రతికూలముగను నిర్ణయింపబడినవి. వీరికాలమునందు కోట్లరూప్యముల పన్నులు పెరిగినవి. పన్నులతో నాదాయమును పెరిగినది. ఆదాయముతో లీకమిాషను దండుగ వ్యయమును నేర్పడినది. భారతీయుల నుక్కుపంజరమునందు స్థిరముగ బంధించుటకు యూరపియను ఉద్యోగస్థులకు సంవత్సరమునకు రెండుకోట్లరూప్యము లధికముగను వేతనాదుల యభివృద్ధి గలిగినది. నూలుమిాద సుంకమును తీసివేయుట యొక ఘనకార్యమైనను, నిర్బంధములతోను నధిక వ్యయముతోను పోల్చినపుడు నీఘనకార్యమునకు పేరుప్రతిష్ఠలుండజాలవు. ఏవిధమున జూచినను రీడింగు ప్రభువర్యుని పరిపాలనాకాలము భరతవర్ష బంధనమునకును బ్రిటీషుప్రభుత్వ ప్రయోజనములకును వినియోగపడిన దని అన్నిపక్షముల భారతీయులును సంగీకరించుచున్నారు. రాజప్రతినిధి రీడింగుప్రభువైనను, ఇర్విన్‌ప్రభువైనను స్వాతంత్ర్యస్థితి మాత్రము సాధ్యము గాదని భారతరాజ్యాంగ విధానము విశదము చేయుచున్నను భారతీయుల దృష్టిమాత్రము మారకుండుట బ్రిటీషు పరిపాలనము గలుగజేసిన సమ్మోహమును విశదము చేయుచున్నది. ఈ సమ్మోహము భారతీయులను నిర్వీర్యులను జేసి బ్రిటీషుప్రభుత్వ మప్రతిహతముగను సాగుటకు వినియోగపడుచున్నది. వర్తమాన కాలమునందు దేశమునందు ప్రబలుచున్న రాజకీయ పక్షములు దేశమునకు సంప్రాప్తమైన యధోగతిని విశదము చేయుచున్నవి.

రాజకీయపక్షములు

పరాధీనపాశబద్ధమైన దేశములందు స్వాధీనదేశములందువలె రాజకీయపక్షములస్థితి కవకాశము లుండజాలవు. విదేశీయ నిరంకుశ ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుట యన్నిపక్షముల కార్యమునై యున్నపుడు భిన్నపక్షములకును నంతఃకలహములకును నవకాశములు లేవు. భారతీయులదురదృష్టమువలనను దేశమున కిట్టి దుర్దశ సంప్రాప్తమైనది. చింతామణిగారు చచ్చిన లిబరలుపక్షమును పునరుద్ధారణచేయుటకు శంఖమును పూరించుచున్నారు. స్వపక్షదౌర్బల్యమును గ్రహించి యితరపక్షములసంయోగమునభిలషించుచున్నారు. వీరి ద్వేషమంతయును నిరంకుశప్రభుత్వము మిాదను ప్రసరింపక స్వదేశీయులైన స్వరాజ్యమువారిమిాదను ప్రసరించుచున్నది. స్వరాజ్యపక్షమున కిచ్చిన సమ్మతులు నిరంకుశపక్షమున కిచ్చిన సమ్మతు లని చింతామణిగారు చెప్పుట క్షంతవ్యముగాదు. రాగల యెన్నికలయందు, గతించినయెన్నికలయందు సంప్రాప్తమైన పరాజయమే యిట్టిపక్షమునకు సంప్రాప్తముగాగలదు. శ్రీమతి బెజంటమ్మగారు కన్వెన్షనుపక్షమునకు ప్రాణముపోయుటకు యావచ్ఛక్తిని వినియోగించుచున్నారు. జిన్నాగారు స్వతంత్రపక్షమున కూపిరిపోయుటకు యత్నించుచున్నారు. మాలవ్యగారు నూతనముగను జాతీయపక్షమును నిర్మించుటకు బూనుకొనుచున్నారు. సమయోచిత సహకారపక్ష మితరపక్షములతో సంయోగమును బొందుటకు బూనుకొనుచున్నది. ఈ కల్లోలస్థితియందు

ప్రజాసామాన్యమునకువారికర్తవ్యము దుర్గ్రాహ్యముగ నుండగలదు. ప్రజాభీష్టమును సఫలముచేయుట కేర్పడిన కాంగ్రెసుకులదేవతనే ప్రజలు కొలువవలసిన యవసరమును దేశపరిస్థితులు వేయిముఖములను విశదముచేయుచున్నవి. రాగలయెన్నికలయందు ప్రజలు వారివోట్లను స్వరాజ్యపక్షమున కిచ్చి వారి స్వరాజ్యకాంక్ష నేకగ్రీవముగను వ్యక్తము చేయవలసిన శుభసమయ మాసన్నమైనది. ఆశుభసమయమునందు ప్రజలు కుల దేవతయైన కాంగ్రెసును గొలిచి కామితార్థములను బడయుదురు గాత!

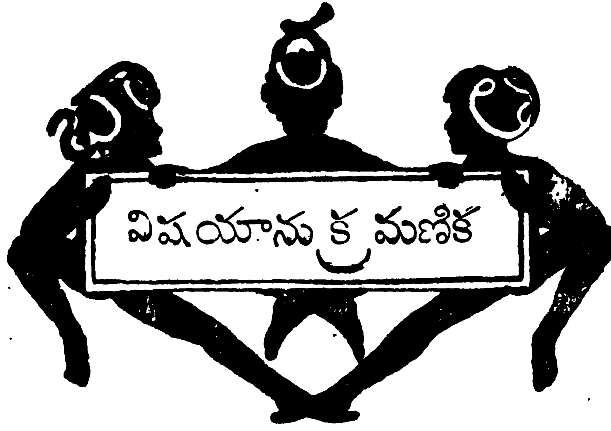
* * * *

కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు

కాంగ్రెసు అభ్యర్థులను నిర్ణయించి ఎన్నికలయందు విజయప్రస్థానమును చేయుటకు దేశమునందంతటను ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. గతవారమునందు మద్రాసు శాసనసభకు కాంగ్రెసు అభ్యర్థులను నిర్ణయించుట కాంధ్రరాష్ట్రీయ జాతీయోపసంఘము బెజవాడయందు గూడినది. ఆసభయందు ప్రజలుచూపిన యుత్సాహము ప్రశంసనీయమైనను గనుపరచిన భేదములు శోచనీయములు. కులభేదములు, భావభేదములు, స్థలభేదములు, మతభేదములు, పక్షభేదములు దేశమును చీల్చివేయుచున్న విధమును సంప్రతింపులు, ప్రసంగములు విశదము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసుపక్షమును ప్రతిఘటించుటకు జస్టిసు పక్షము విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది ఇట్టి కల్లోలస్థితియందు స్వరాజ్య సంపాదనమునకు నడుమును గట్టుకొనిన కాంగ్రెసుసంస్థను బలపరచి దానిప్రతిభను గాపాడుటయె ప్రజల కర్తవ్యమై యున్నది. అన్ని మండలములవారును వారిప్రదేశములందు గల విభేదములను విడనాడి ఏకగ్రీవముగను కాంగ్రెసు సేవా పరాయణులను జాతి, మత, కుల, భేదములను పాటింపకను అభ్యర్థులనుగ నిర్ణయించి వారివిజయమునకు పాటుపడిస్వాతంత్ర్య సంపాదనమును సాఫల్యము చేయుదురుగాత! రాజప్రతినిధులువచ్చినను పోయినను స్వరాజ్యస్థాపనమున కఖండమైన ప్రజాశక్తియే సాధనముగ నున్నది. వర్తమానపరిస్థితులందు ప్రజాశక్తిని వ్యక్తముచేయుటకు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులకు ఎన్నికలయందు విజయమును సమకూర్చుట ప్రజాధర్మమై యున్నది.

Edited and Published by K. NAGESWARA RAO, at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty Street, G. T. Madras

విషయానుక్రమణిక

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—శూలపాణి, నిరీక్షణము.

సాధారణచిత్రములు—పూర్ణానందవిలాసము, బెజవాడ; కీ. శే. కొత్తా పూర్ణానందం గారు, శ్రీ కొత్తా సుబ్బారావుపంతులుగారు, బెజవాడ. ఇతర చిత్రములును.

రాజగృహము అనువ్యాఖ్యానమునకు సంబంధించిన చిత్రములు జ్యేష్ఠమాస సంచికయందు ముద్రింపబడును.

శూలపాణి

ఏకవర్ణచిత్రమునుండి చేసిన ద్విత్రివర్ణచిత్రము